Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

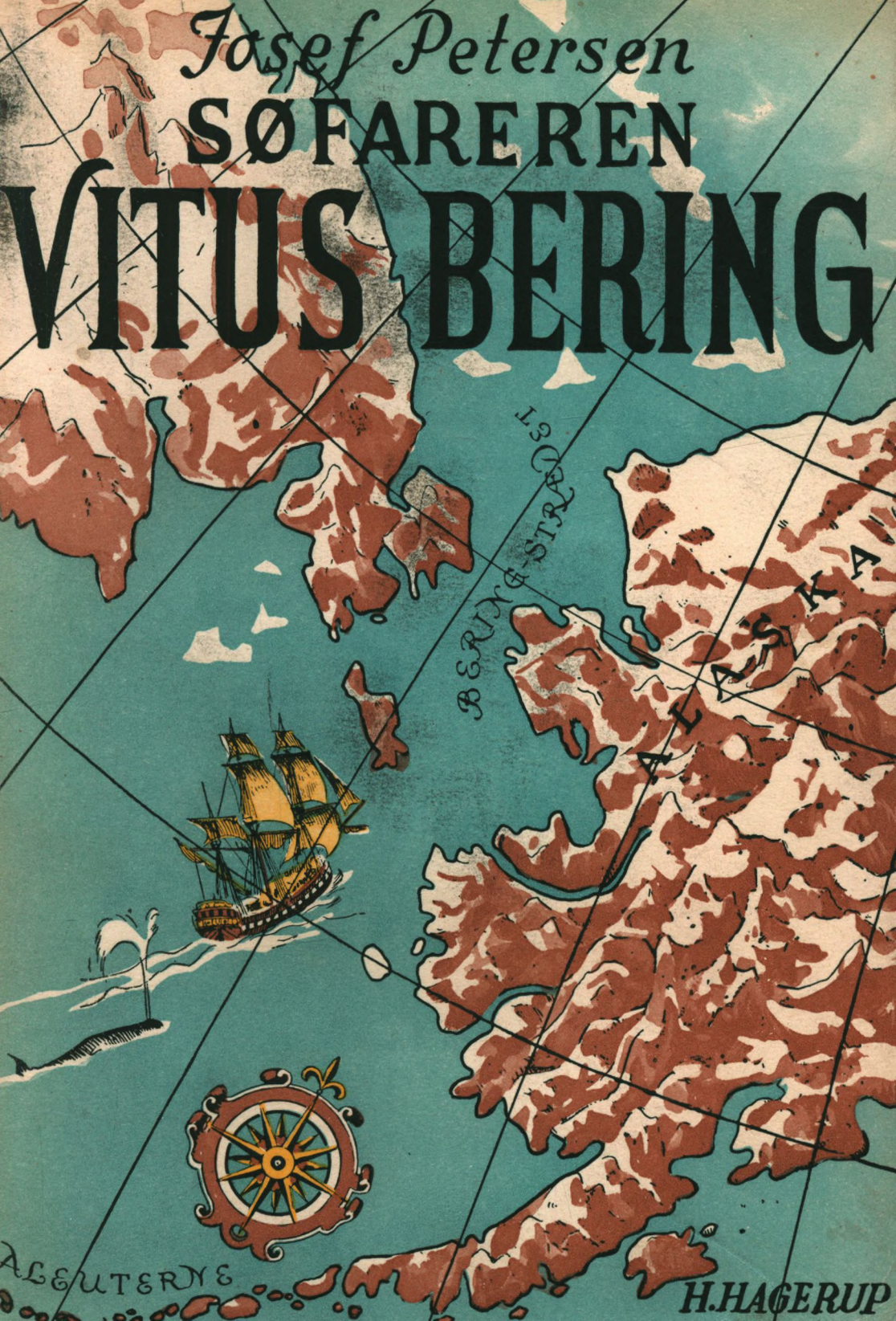
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Josef Petersen

SØFAREREN VITUS BERING

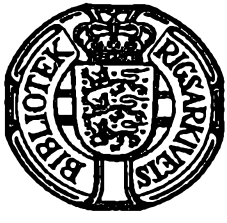

H. HAGERUP

JOSEF PETERSEN

SØFAREREN
VITUS BERING

MED TO KORT

H. HAGERUP - KØBENHAVN
1941

INDHOLD

Første Del

TIDEN FØR EKSPEDITIONERNE

I. Opkaldt efter en berømt Mand 9
II. Tidsbilledet 13
III. Østvejen 17
IV. Berings Møde med Cornelis Cruys 22
V. Den store Krig 29
VI. Anna Christina 39
VII. Det ny Fædreland 46
VIII. Vendepunktet 49

Anden Del

DEN FØRSTE REJSE TIL KAMCHATKA

I. Landrejsen 59
II. Sørejsen 68
III. Vitus Berings Indberetning 73
IV. Modtagelsen 84
V. En Videnskabsmands Angreb 88
VI. De nye Forslag 91
VII. Vitus Bering i Moskva 94

Tredje Del

DEN STORE NORDISKE EKSPEDITION

I. Instruktionerne 103
II. Gennem Sibirien 108
III. Yakutsk 111
IV. Vanskeligheder 115
V. Admiralitetet og Bering 120
VI. I Okotsk 126
VII. Sankt Petersborg—Okotsk 130
VIII. Spangbergs Rejse til Japan 133
IX. Ishavsekspeditionerne 137

Fjerde Del

ALASKAS OPDAGELSE

I. Starten 143
II. Sejren 149
III. Betænkeligheder 155
IV. Kajakøen 159
V. Frem og Tilbage 163
VI. Uvejrsdage 172
VII. Land i Sigte 179
VIII. Redning 183

Femte Del

BERINGSØEN

I. De første Dage paa Øen 193
II. De Skibbrudnes Oplevelser 200
III. Vitus Berings Død 208
IV. Eftermælet 219
V. Tschirikovs Rejse 224
VI. De Andre 229
VII. Slutning 233

FØRSTE DEL

TIDEN FØR EKSPEDITIONERNE

I

OPKALDT EFTER EN BERØMT MAND

Han var stor af Vækst og stærkbygget, — det er alt, vi ved om hans Ydre. Mens vi fra de ægyptiske Skulpturværker kender Ansigtstrækkene hos Faraoner, som i fire Aartusinder har ligget i deres Mumiesvøb, har vi intet Billede af Vitus Berings Ansigt.

Jo — der findes et pynteligt Portræt af en Mand med Navnet Vitus Bering, — det forestiller imidlertid ikke Søfareren, men kongelig Historiograf, Højesteretsassessor og Modedigter Vitus Bering. Han er forlængst glemt, skønt selveste hans Majestæt Kongen kaldte ham »den danske Vergil«. — Endnu i Frederik den Sjettes Tid nævner en Skribent ham som »den berømteste Poet i Mands Minde«.

Han kan synes os uvedkommende, men han er det ikke! Det er nemlig efter ham, Alaskas og Nordøstpassagens Opdager har faaet sit Navn; Historiografen var hans Moders Onkel. Det var et Navn, som forpligtede! Den lille Vitus er rimeligvis tit blevet plaget med Betragtninger om, hvor dejligt det vilde være, hvis *han* engang med Tiden kunde komme til at ligne Familiens Stolthed, og som Onklen blive ophøjet i Adelstanden, blive en Pryd for Fædrelandet, blive Digter med udødeligt Ry!

Det berømte Navn har sandsynligvis voldt Vitus mange Besværligheder. Men det er muligt, at det tillige er blevet en manende Islæt i de Herkulesdrømme, enhver Dreng kender fra sin hemmelige Fabuleren om en stor Fremtid. Og det er iøvrigt interessant at sammenligne de Skæbner som blev beskaaret de to Bærere af Navnet Vitus Bering.

Historiografen blev af mange betragtet som Datidens ypperste danske Digter, skønt Peder Syv, Anders Bording og Thomas Kingo levede samtidig med ham. Bording og Kingo var hans Venner; Kingo, som ejede et Trykkeri i Odense, udgav efter Historiografens Død to af hans paa Latin affattede Værker: »Obsidio Hafniensis«, som beretter om Københavns Belejring, og »Florus Danicus«, en Danmarkskrønike, der skulde fordunkle Saxos. — Til Kongefamiliens Mærkedage skrev Historiografen gerne begejstrede Kantater, saasom, i Anledning af Prinsesse Amalies Daab, et »Pragtdigt« om Sabinerindernes Rov. Hans latinske Produkter udmærker sig ved en vis Elegance, men har iøvrigt ingen Værdi. Hvad hans talrige paa Dansk affattede Lejlighedsdigte angaar, er det bedste af dem forfattet af Anders Bording, — Historiografens Tid har vel været for kostbar, — men udsendt under Berings Navn. Sligt tog man dengang ikke saa højtideligt! — Man kan gøre sig en Forestilling om den berømte Digters poetiske Dybgaaende, naar man læser hans Klagevers i Anledning af, at en af hans Velyndere, Tage Thott, mistede sin fjerde Hustru:

»Ak Doride, du ædle Skat
nu hviles under Lide,
Din Celadon det Dag og Nat
saa smertelig mon kvide;
Din ædle Celadon han gaar
saa sorrigfuld i Hjerte, —
til Graven hans Begæring staar,
at leve er hans Smerte«!

Da Kong Frederik den Tredje døde, blev han af sin Historiograf i et langt Sørgedigt betegnet som »den nys paa Jorden nu i Himlen glorværdige Herre«, og Belønningen udeblev ikke: snart efter blev Historiografen »nobilitert«, — ophøjet i Adelsstanden!

Hans Liv synes idethelétaget at være henrundet i ublandet Tilfredshed og Lykke. Hans Hustru blev regnet for at være en af

Københavns smukkeste Kvinder. Kongen gav ham en dejlig Gaard ved Hvidøre i Foræring. Hans Søn blev Kammerjunker og Gardeofficer, og hans Datter Jytte ægtede Bolle Luxdorph, der blev Minister og Generalprokurør.

Kongelig Historiograf Vitus Bering døde Anno 1675 og hans afsjælede Legeme skrinlagdes i St. Rochs Kapel i Frue Kirke, Side om Side med andre højfornemme Herrelegemer.

Man kan vanskelig tænke sig større Modsætninger end denne Mands Livsskæbne og den, der blev hans Navnes, Søfarerens, Lod.

Beringslægten, der stammer fra en Gæstgiver i Landsbyen Bjerring ved Viborg, fostrede flere ansete Embedsmænd. Historiografens Fader var Borgmester, og hans Broder, Magister Peder Pedersen Bering, var Provst. Magister Berings Datter Anne ægtede Jonas Svendsen med Tilnavnet Halmstad, Kirkeværge og »Visiterer« i Horsens, og i denne By fødtes deres Søn Vitus i Aaret 1681.

Det kan synes besynderligt, at Vitus fik sin Moders Slægtsnavn; men det understreger blot den Kendsgerning, at Jonas Svendsens Slægt var anonym, hvorimod hans Hustru var af høj borgerlig Anseelse.

Der er næppe Tvivl om, at Forældrene har ønsket, at den Søn, de havde opkaldt efter Slægten Berings Førstemand, skulde studere. Men Jonas Svendsen var ikke velstaaende. Hans Indtægter var forholdsvis beskedne, og da hans Kones Søster var gift med Horsensborgmesteren, var han nødt til at føre et nogenlunde standsmæssigt Hus. Desuden havde han Forsørgerpligter overfor tre Børn af et tidligere Ægteskab, to Sønner og en Datter. Af dette Kuld blev begge Sønnerne »holdt til Bogen«. Den Ene, Jonas, fik senere Embede som Birkeskriver i Taarnby paa Amager og blev en pæn Borger; den Anden, Svend, gik derimod »i Hundene«. Han drak, svirede og lavede Spektakler inde i Hovedstaden i Stedet for at passe sine Studier. Engang deltog han i nogle Optøjer og kom i Klammeri med Vægterne, der satte ham i Kasjotten. Det var en slem Skandale, som maatte forarge den noble Familie, hans Fader ved sit Ægteskab

var kommet i Forbindelse med. Og det endte med, at Svend, som saa mange andre »sorte Faar«, blev sendt til Ostindien.

Sporene skræmmer! den lille Vitus har maaske mistet Appetitten til at studere ved at se, hvordan det gik hans sølle Halvbroder. Han valgte ihvertfald Sømandsvejen, der ogsaa kunde bringe en rask Mand frem. Det er heller ikke umuligt, at Trangen til at opsøge og gense Broderen har været medvirkende til, at han gik til Søs; gennem hele sit Liv bevarede Vitus en ualmindelig varm Familiefølelse. Mer end tredive Aar senere skrev Vitus Bering fra Rusland til sin Moster, Borgmesterenken, og klagede over, at han aldrig hørte fra sine Paarørende. Og imellem disse nævner han specielt Svend, om hvem han havde hørt, at han var kommet tilbage fra Ostindien.

»Brevet til Mosteren« er af nogle Beringbiografer blevet anset for at være et psykologisk vigtigt Dokument, fordi det er en af de yderst faa skriftlige Efterladenskaber fra Vitus Berings egen Haand; det er jo et Privatbrev og giver altsaa et Nøglehulskig ind til sin Ophavsmands Sjæleliv.

Men sjældent røbes en Brevskrivers inderste Væsen af de Betragtninger, han forelægger sin Moster; den pæne gamle Dame skal jo kun se en skikkelig og net Glansbilledfremtoning, og ikke saa meget som et Glimt maa forraade Tilstedeværelsen af den ensomme Stenaldermand, der beboer Sjælens inderste Hule. Men *lidt* giver Brevet dog; — en svag Duft af Fortrolighed, og en stærk Fornemmelse af Længselen og Savnet, som maa have suget og glødet i et Sind, der var saa gennemtrængt af Offervilje som Vitus Berings.

Det Lidet, Brevet fortæller, er godt. Ordene former Billedet af et Menneske, der igennem et haardt og barsk Liv mellem haarde og barske Fæller er blevet vant til at skjule sine Følelser. Den indre Bevægelse er overalt bremset af en Mandsblufærdighed, der er typisk dansk.

Vitus Bering var af Fødsel og Afstamning Dansker — nærmere bestemt Jyde — og han var dansk baade i sit Væsen og sit Sprog.

Han levede i en Tid, hvor det danske Sprog ringeagtedes. Majestæternes danske Gloseforraad var meget spartansk; ved Hove var Tysk Dagligsprog og Fransk Festsprog. — »Det danske Sprog er et Vadmelssprog, som fine Folk ikke gider tage paa deres Silketunger«, sagde Kingo. Men Vitus Bering brugte ikke mange overflødige Sirater af fremmed Glosepynt.

Han er af sine Modstandere blevet beskyldt for Veghed. Den danske Nation er ofte blevet beskyldt for det samme. Før Slaget ved Svolder sagde Olav Trygvason om Danskerne: »Hugen er veik i donom«. Men ligesom Uffe hin Spage under sin tilsyneladende Spaghed skjulte Storsind og en ordknap Viljestyrke, vidner Paastanden om Vitus Berings Veghed om en overfladisk Dømmekraft hos dem, der fremsætter den. Hans Sind var som den danske Natur: ikke stift og stejlt, men præget af en organisk Smidighed, en taalmodig Utrættelighed, som gjorde det muligt for ham at overvinde den voldsomste Modstand.

En Biograf, der rimeligvis har anstrengt sig hæderligt for at gøre Vitus Bering saa interessant som muligt og give hans Væsen et hemmelighedsfuldt psykiatrisk Skær, har kaldt ham en »Hamletnatur«. Maaske fordi han skjuler sig selv. Men det er rigtignok ikke bag et Spind af tvetydig Tale, men i en Rustning af faamælt Soberhed, i Modsætning til de fleste af den Tids Stormænd, »Renæssancemennesker«, hvis Overmaal af Kræfter skaffer sig Luft i en Strøm af larmende og pralende Selvforherligelse.

II

TIDSBILLEDET

For to Hundrede Aar siden var Danmark politisk et andet og langt større Land end nu, set i Forhold til de omliggende Stater. Men det var dog ingenlunde en Stormagt. Man kan sige, at det befandt sig i den usikre Situation, som opstaar ved at en imagi-

nær Storhed prætenderes — ligesom da Frøen pustede sig op for at komme til at ligne en Okse.

Danmark var et fattigt Land med en kuet og forarmet Almue — og det var en Del af et krigsforarmet og pesthærget Europa. Mellem danske Købstæder hørte Horsens, Vitus Berings Fødeby, til de mest hjemsøgte. Horder af hvervede, professionelle Krigsmænd var ofte draget gennem Byen og havde efterladt den i en miserabel Tilstand. Men ved taalmodigt Arbejde og sejg Energi rejste Horsens sig stadig efter Ødelæggelserne.

Horsens' Byvaaben er et hvidt »Hors« under et løvrigt Træ; det kunde symbolisere den pligttro og redelige Dont for Hjemmet. Det er bemærkelsesværdigt, at — netop dengang — to Knøse rejste ud i Verden fra det lille ydmyge Horsens og blev Berømtheder: Poul Vendelbo — senere adlet med Navnet Løvenørn — og Vitus Bering. Begge typiske Jyder: bramfri og sindige Mænd, som ikke lader sig løbe over Ende, — ikke imponeres af noget eller nogen.

Tiden var en Brydningstid. Voldsomme Kastevinde var gaaet hen over Landene. I Danmark var Enevælden blevet indført; og mens de toneangivende Kredse indenfor Kunst og Litteratur umiddelbart før var bitre og uforsonlige Modstandere af denne Statsform, havde Selvopholdelsesdriften hurtigt tvunget de Fleste til en hovedkulds Nyorientering. Et fuldkommen usandsynligt Snobberi udfoldede sig og en apatisk Træghed prægede de aandelige Funktioner, som skulde bryde nye Veje for Erkendelsen. En af Enevældens ubehagelige Følger var en ny Form for Religionstvang, som skulde tjene til at beskytte og befæste Reformationen, men var grummere og befængt med en langt mørkere Overtro end den katholske Dogmatik. Skærene fra de mange Heksebaal er nok til at belyse denne triste Kendsgerning. Et typisk Eksempel paa Forholdene frembyder Præsten og Digteren Jakob Worms Skæbne. For Mened blev han dømt til at miste tre Fingre og for Majestætsfornærmelse til at miste sin Hals, og kun ved den af Hoffet højt agtede Biskop Kingos Forbøn blev han benaadet, saadan at Straffen forandredes til livsvarig Lands-

forvisning. Folk, som i offentlig Tale betvivlede Biblens Ord, maatte begræde deres Tvivl i Tugthusene. Filosofferne, med Spinoza i Spidsen, var trængt et langt Stykke ind i Tankens fri Rige og havde erobret nyt Land; Newton havde løftet Dækket for mange af Naturens Hemmeligheder. Men Reaktionen satte nu ind med fordoblet Kraft, beskyttet af Styret. Særlig paa Landet — men ogsaa i Byerne, selv i København, Oplysningens Højborg. Thi her, hvor de fri Tanker havde størst Mulighed for at vinde Terræn, befandt Magtens og Myndighedens øverste Sæde sig ogsaa. I Frederik den Tredjes Tid stod et Skafot lige udenfor Kongeslottet paa Holmen, saa Majestæterne kunde betragte Eksekutionerne fra deres Vinduer; i Vitus Berings Tid var et pynteligt »Echafaud« opført paa Nytorv — maaske som Led i Bestræbelserne for Hovedstadens Forskønnelse! Og selvom Henrettelser og offentlig Tortur ikke i saa høj Grad var Dagligbilleder, som en lidt perverteret Indbildningskraft ynder at fremstille det, saa tør det dog nok antydes, at Øvrigheden ikke bar Sværdet forgæves! Det kunde hænde, at Skafottet var pyntet med et udstukket Øje eller en afhugget Haand, — »at Skælmer og slemme Folk kunde faa sig en Forskrækkelse«.

Rundt om i Staden var der paa passende Steder anbragt de saakaldte Gabestokke: det var Halsjern, hvori man anbragte Aagerkarle, Slagsbrødre, Skøger, Koner, der havde vasket Skidentøj i Peblingesøen, hvor Drikkevandspumperne fandtes, — og lignende Misdædere. I en højst ubekvem Stilling stod de udstillet i disse Apparater, og Folk kunde have megen uskyldig — eller i hvert Fald straffri — Morskab af at bombardere de i Halsjernene indrammede Ansigter med raadne Æbler eller Æg. Gabestokkene var næsten aldrig tomme, — efter Sigende fordi Betjentene fik fire Skilling i Ekstragebyr for hver Person, de opstillede i dem.

Byproletariatets Levekaar var endnu ringere end Landalmuens. Og Følgen var, at dets Medlemmer havde svært ved at holde deres elendige Tilværelse paa den rette Side af Loven. De syntes skabt til at kagstryges og stilles i Gabestokken. Og deres Mentalitet maatte

naturligvis præges deraf. For Byens Allerfattigste var Gud og Satan det samme Væsen, rigget til som en Fyrste eller en Bøddel, uberegnelig lunefuld, og med mere Lyst til at revse end til at lønne.

Hvis den lille Vitus fra Horsens har besøgt sin Broder Jonas paa Regensen, har han vel ogsaa fornøjet sig med at spytte paa Horer og Hærværksfolk i Gabestokkene. For halvvoksne Drenge har det Ondes Mysterium en egen gysende Tiltrækningskraft — som Hovedingrediensen i Livets Gaade!

Sent paa Natten var der mørkt i Københavns snævre, stinkende Gader. Folk maatte lyse sig selv hjem, med en Lygte hængende paa Maven eller med Fakkel i Haand. — Det kunde symbolisere Kulturniveauet og Oplysningen: det overlodes jo ogsaa til hvert enkelt Individ at klare sig efter sit aandelige Behov!

Iøvrigt var Udviklingen paa mange Omraader fuldtud paa Højde med andre Landes. Ole Rømer var Professor ved Universitetet og Leder af Rundetaarns Observatorium; han hørte til de faa Videnskabsmænd, som tillige har praktisk Sans, og var med til at gennemføre mange nyttige Reformer; senere, under den store nordiske Krig, blev han forøvrigt Politimester og etablerede blandt andet rationel Gadebelysning. En Franskmand, som levede i København paa Vitus Berings Tid, hævder at de danske Læreanstalter var »saa rigt doterede som i intet andet Land i Verden«, men han tilføjer rigtignok lidt spydigt: »Udbyttet er en Overflod af Rimsmede, Kordegne, Skriverkarle og Moralprædikanter«.

Man kan forestille sig de Oplevelser, som bød sig til for en fattig Fyr som Vitus, der kom til København, den første Etape paa hans Fremtrængen i den vide Verden.

Hos Broder Jonas paa Regensen har han kunnet høre om Newtons epokegørende Værk »Principiæ philosophiæ« og om de Problemer, der drøftedes paa Universiteterne i Oxford og Paris. Og han har naturligvis set Majestæten paa Allerhøjstsammes Ridetur fra Rosenborg Slot: den lille Mand, hvis »herkuliske« Bedrifter tillands og tilvands Digterne beskrev med megen Svada, — og han har un-

drende beskuet Monarkens fyldige, oldenborgske Næse og de tunge Kinder, der hang som Pludderbukser fra Kindbenene.

— Han har gaaet i Helliggejstes Kirke og hørt Udlægningen af Dagens Tekst, en langtrukken Fuga med utallige Variationer af Emnet og med Helvede som Kontrapunkt. Han har aflagt skyldige Visitter hos Livgardekaptajn Bering og paa andre Steder, hvor hans Mindreværdskomplexer kunde næres, men hvor han samtidig lønligt samlede Stof til sine trodsige Herkulesdrømme. — Og han har tilfredsstillet Pubertetsalderens Nysgerrighed ved at besøge de mørke Smøger, hvor Stemningen var farlig og lumsk, og hvor Kvinder stod spejdende i Korridorerne, gamle malede Skøger med lurende Reptilieblikke og unge Bondepiger, frisk indkommet fra Landet og hurtigt ilende Fordærvelsen imøde. Hans unge Eventyrersind har følt, at der var to Verdener Side om Side, en indenfor og en udenfor Loven. — Og fra disse to Verdener, begge forpestet af stillestaaende Luft, er hans Tanke draget paa Langfart mod fjerne helt ukendte Egne, Landkortenes Taagepletter.

I sit blankslidte fattige Tøj, — rimeligvis omsyet af Faderens kasserede Klædningsstykker, — har han gaaet anonym og undrende om. Men hvem ved: maaske har han, som saamange Drenge, fabuleret sig til den stærke, berusende Fornemmelse, at han var født til noget stort, — at han var en Høvding, der rejste inkognito gennem sin første Ungdom!

III

ØSTVEJEN

Visiterer Jonas Svendsens Søn Vitus, den raske Horsensdreng, gik til Søs.

Udve og Rejsedrift er fælles for alle raske Drenge. Og Havet, det aabne, ubegrænsede Hav, var den Tids eneste Rejsevej.

Kommunikationen havde to Hovedlinjer: Vestvejen og Østvejen. Den ene førte til Amerika, den anden til Asien.

Disse to Veje var de unge Drømmes, de lidenskabelige Længslers. De to Indier, begge bugnende af Naturens overdaadigste Gaver: Krydderier, lægende Urter, Solfrugter med paradisiske Dufte, ædle Metaller, vidunderlige Mineralier og kostbare Stene.

De to Indier var Klodens Brændpunkter, Solens Elskovsbørn. De var Skønhedens og Varmens himmelske Riger. Selv Beboerne af Sydens Lande, Portugal og Spanien, undrede sig over den Overflod, Vasco da Gama og Kolumbus for 200 Aar siden drog frem af Eventyrets Fjernhed. De to Indier blev af en ildfuld Indbildningskraft gjort endnu saligere og lifligere: Ingen Steder i Verden var Kvinderne saa skønne, Guldet saa rødt og Diamanterne saa store — —

Danmark var kommet med i Kapløbet ad de to guldrandede Ruter.

Det vestindiske Kompagni oprettedes i 1671 og fik store Fordele ved Oktroyen af 11. Marts, der udstedtes »til Commerciens og Trafiquens Tiltagelse og Beskyttelse«. Det udsendte to armerede Skibe, som tog de herreløse Øer Sankt Thomas og Sankt Jan i Besiddelse for den danske Krone. Det fik Aar 1674 Bevilling paa at besejle Guinea og opkøbe Negerslaver dér til Arbejdet paa de to Øer, fordi de Indfødte, »Karaiberne«, var svagere og vanskeligere at piske Lydighed ind i. Ved disse Negerslavers Hjælp søgtes nu en velsignelsesrig Produktion iværksat; Revselserne for Dovenskab var strenge, og Flugtforsøg straffedes med Afhugning af en Fod, en praktisk Fremgangsmaade, der forhindrede Gentagelser. Den danske Kolonisering bestod for en stor Del i, at man afsendte Forbrydere fra Bremerholm til Vestindien.

Det første *ostindiske* Kompagni oprettedes allerede i Aaret 1616. Ti Aar efter afsluttede Danskerne en Handelsoverenskomst med »Kejseren af Ceylon«, og Aaret efter fik Riget sin indiske Koloni: *Trankebar*. 1670 og 1698 blev der udstedt nye Oktroyer, som gav Selskabet »Eneret paa asiatisk Handel«.

En af de tre Direktører i det nyoprettede vestindiske Kompagni var »Vicepræsident i Commercekollegiet« *Jens Juel.* Paa samme Tid var Jens Juels Broder, den berømte Admiral og Søhelt Niels Juel, Direktør for det ostindiske Kompagni. Fornemme Navne skulde pynte Kransekagetoppene.

Vitus lærte begge de to Ruter at kende, men særlig Østruten.

— — En Sømand maatte, særlig i hine raa Tider, døje mere ondt end godt. Hvordan Dagliglivet formede sig for en ung Knøs som Vitus i de første Aar, kan man danne sig et Skøn om, naar man blader i Christian den Femtes danske Lov, der repræsenterede de nyeste reviderede humane Grundsætninger og for faa Aar siden var blevet forfattet af Landets højeste juridiske Autoritet, Professor Rasmus Vindinge. Straffene var strenge.

Naar en Sømand havde faaet Hyre, var han stavnsbunden; rømmede han fra Skibet, hvis det var i Fare for at blive angrebet af Fribyttere, havde han sit Liv forbrudt; hvis han viste sig uduelig til det Arbejde, han havde ladet sig hyre til, mistede han Hyren og maatte dertil bøde en tilsvarende Sum ekstra, Halvdelen til Kongen og Halvdelen til Skipperen; men hvis han ikke var i Stand til at betale, skulde han »gaa tre Gange under Kølen«, med mindre Skipperen benaadede ham. Og at blive kølhalet tre Gange var ikke nogen behagelig Oplevelse for den arme Stymper, der havde forbrudt sig.

Hvis en Sømand udgav sig for Styrmand uden at være det, og Skibet som Følge deraf led Molest, skulde Synderen »bøde al Skade«, eller hvis han ikke magtede det, have sit Liv forbrudt. Delagtighed i »Forbund mod Skipperen« var halsløs Gerning. Og skete der Ufred »indenfor Skibsborde«, og en Mand blev saaret og døde af sit Saar, skulde Manddraberen bevogtes, til han kunde overgives til Øvrigheden i første danske Havn; hvis han undslap paa Grund af Forsømmelse fra Skibsmandskabets Side, skulde hele Besætningen »svare til hans Gerning«.

Ingen maatte gøre Vrøvl over Kosten; den, der gjorde det, havde sin Hyre forbrudt, — og det var haarde Konditioner, naar man erindrer sig, at Beskøjterne og Flæsket ofte var befængt med Orme og Midder eller ødelagt af Salt. Paa Langrejser blev Ferskvandet let fordærvet, og det var derfor et Gode for en Skibsbesætning, at der var meget Øl ombord. Smaaforseelser blev takseret til Indespærring paa Vand og Brød.

I haard Sø var Langfarterne ubehagelige. Skibene var smaa og Lukaferne trange; Opholdet dernede, i den tunge og kvalmende Luft, blev hurtig en Pine. Skørbug, Feber og Gulsot var ikke alene i sig selv en Fare for Sømanden, som for enhver anden, men blev et Mareridt paa Grund af de vanskelige Forhold. Det var bedre at være surret i en Spændetrøje paa Landjorden end at være tvunget til Sygelejet tilsøs.

Vitus Bering har næppe haft store Muligheder for socialt Gennembrud i Østen. De ledende Stillinger var forbeholdt Mænd med »de rigtige Forbindelser«. Og Ledelsen var, som man kunde vente, ofte præget af Korruption og Skandaler.

Saaledes maatte selveste den berømmelige Niels Juel glide ned fra sin Direktørtaburet i Kompagniet, fordi hans Brodersøn, Axel Juel, der ved hans Protektion var blevet »Opperhoved« i Trankebar i en Alder af 27 Aar, førte et saa grusomt Regimente, med Næseafskæring, Kagstrygning, Stejle og Galge for ethvert Forsøg paa Opsætsighed, saa han tilslut, trods sit fine Navn, blev taget ved Vingebenet og sendt som Fange til København.

Og til Trankebars Historie hører Beretningen om de to fordrukne Præster, der førte »et grueligt Levned med indfødte Kvinder«; de blev begge dømt til at puttes i en Sæk og druknes, og Straffen blev eksekveret for den ene gejstlige Herres Vedkommende, mens den anden blev ført til en øde Kyststrækning og der overladt til Skæbnens Forgodtbefindende.

Ogsaa til Indien sendte man Forbrydere.

Danskerne i Trankebar dannede »Loger« hist og her paa Kysten, hvor Forholdene tilraadede det, og satte sig fast i Bengalen. Paa en af de nikobariske Øer havde de en Tid lang en Koloni. De blev hjulpet af de »mähriske Brødre«, Hernhuter, i Arbejdet for at gøre de Indfødte til kristne og civiliserede Individer. Hernhuternes Eksempel var godt nok; men Arbejdet besværliggjordes af de urolige Hoveder og Spektakelmagere. Forøvrigt ogsaa af Klimasygdomme. Paa Nikobarerne maatte saa godt som alle de nordiske Nybyggere bukke under for »Nikobarfeberen«. — Iøvrigt synes Stormogulen ogsaa at have haft svært ved at indse de Fremmedes Ret til at blive behandlet som gode Forretningsvenner; der var idelige Karambolager med ham og hans Rajaher, og Kompagniets Udbytte var ofte problematisk.

Paa den Tid, da Vitus deltog i Togter paa disse Kanter, var der dog opadgaaende Konjunkturer, Trankebar havde ganske vist nylig maattet udstaa en langvarig Kamp med de krigsglade Tamuler, men Kompagniet havde en dygtig Mand siddende i Guvernørboligen og der var god Gang i Eksporten af Salpeter, Silke, Kandis og Peber. — Handelen med Slaver fra Sumatra smed mest af sig; det betragtedes allerede dengang som en lidt uhumsk Geschæft, men Køb og Salg af levende Menneskekød har altid givet en god Profit, saa der blev Raad til at etablere Balance i Samvittigheden ved diverse Almisser, ved Tilskud til Kirken, og ved andre gode Gerninger.

Da Vitus kom til Ostindien havde den landsforviste Digterpræst Jakob Worm nylig afsluttet sit oppositionslystne Liv. Denne ejendommelige Mand, som i Pamfleten »Sibylles Spaadom om Nordens Antikrist« havde smædet den almægtige Kansler Griffenfeld, og dernæst efter Griffenfelds Fald, taget ham i Forsvar mod hans Fjender og angrebet selve Majestæten, var blevet en nidkær og højt elsket Sjælesørger i Trankebar. Jakob Worm blev sig selv lig i Liv og Død, — kontrær lige til det sidste. — Efter hans Død op-

stod det Rygte, at det afsjælede Legeme ikke vilde gaa i Forraadnelse, — det ufejlbarlige Bevis for at den gamle Kværulant havde været en hellig Mand!!

Skørbugen var den værste Fjende for Europæere i Bengalens eksotiske Klima, og især for Sømændene.

Det hævnede sig, at Menneskene altid har haft Tilbøjelighed til at hænge ved deres Vaner hjemmefra i det Fremmede. Istedetfor at svælge i Sydens Overflod af krydrede Grøntsager og dejlige Frugter spiste de danske Sømænd halvraaddent Flæsk og Saltmad og drak Brændevin dertil. Det var en yndet Kappestrid at »drikke tilpæls«. Man drak af Tinkrus, der paa Indersiden var forsynet med Knopper, som kaldtes Pæle. Hver Slurk skulde gaa fra Pæl til Pæl, indtil Kruset var tømt. Og Saltekarrets Indhold af Sul afgav som sagt Hovedernæringsmidlet, — saa det er ikke sært, naar Tænderne løsnede sig fra Gummerne og Maverne blev »skøre«. Desuden blev de i deres svækkede Tilstand lettere Bytte for gul Feber og andre Infektionssygdomme.

IV

BERINGS MØDE MED CORNELIS CRUYS

Amsterdam, Pælebyen i Zuydersøen, var blevet Skibsfartens Verdensmidtpunkt. Holland aftog Skatte og Krydderivarer fra Peru og Meksiko, fra Antillerne og fra Indien. Hos Amsterdams Juvelhandlere blev Golkondas Diamanter slebet til; i de vældige Pakhuse ved Havnen oplagredes ikke alene Importartikler fra den ny Verden som Tobak, Sukker, Kaffe, The, Ingefær og Peber, men ogsaa Kornsorter fra Østersøkysterne, Kobber fra Sverrigs Miner, og Pelsværk fra Nordens og Mellemeuropas uhyre Vildtskove.

Hollænderne var Mørtelen i den Tids Verdenssamfund ligesom Fønikerne i Oldtidens. Hollændernes Rejselyst og Handelsdrift førte

dem ud til fjerne Lande; en Rejsebeskrivelse fra Vitus Berings Tid, forfattet af Købmanden Abraham van der Mersch fra S'Graveland, giver, i livfulde Billeder fra Fyen og Sjælland, tillige et interessant Billede af Forfatterens udpræget internationale Indstilling. At denne Indstilling udmærket godt lader sig forene med Nationalfølelse, fik van der Mersch Bevis paa, da han fandt den hollandske Koloni paa Amager fuldkommen uforandret i Sæder og Skikke.

Hollænderne var gæstfri og loyale mod Udlændinge. De tog gerne Fremmede i deres Tjeneste, hvis de fandt dem flittige og evnerige. Paa hollandske Værfter uddannedes engelske, tyske og skandinaviske Skibsbyggere, og hvad Danskerne angaar, fik de snart et saadant Ry for Snille og Duelighed, at de regnedes for at være deres Læreres Overmænd.

Vitus Bering kom naturligvis ofte til Amsterdam. En Dag rygtedes det, at Moskovitterczarens Udsending, Cornelis Cruys, havde oprettet et Hvervningskontor i Byen. Det lød spændende: store Chancer lokkede fra det sælsomme Barbarrige i Østen. Vitus opsøgte Cruys og fik en Samtale med ham.

Cornelis Cruys, Officeren med det udprægede hollandske Navn, var i Virkeligheden Nordmand, og i sin oprindelige, anonyme Udgave hed han Niels Olsen. Han gik i hollandsk Tjeneste, tog Navneforandring og fik hurtigt Ry for ualmindelig Dygtighed baade som Kartograf, Skibsbygger og Udrustningsmester. Cornelis Cruys var avanceret til »Underekvipagemester« i den hollandske Marine, da den unge Czar Peter Alexeievitsch kom til Landet paa Studierejse.

Czaren, der ønskede at skabe en Krigsflaade, som kunde gøre Rusland jævnbyrdig med en hvilkensomhelst anden Nation, var hurtig klar over, at Cornelis Cruys hørte til de Mænd, han kunde bruge, og tilbød ham Plads som sin Overekvipagemester, — hvilket vil sige, at han blev udstyret med en næsten uindskrænket Myndighed og maatte paatage sig Ansvaret for hele det vældige Flaadebygningsapparat.

Og nu var han atter her i Amsterdam for at udvælge sin Herre en Stab af unge, vesteuropæiske Søofficerer, som helst tillige skulde forstaa sig paa Skibsbygning.

Cornelis Cruys forklarede sin Landsmand (Danmark og Norge betragtedes jo dengang som een Nation), hvad det drejede sig om, og hvilke Fordele han nød godt af ved at akceptere Tilbudet. Og Vitus Bering betænkte sig ikke længe, thi det var let at overbevise ham om Betydningen af dette Tilbud. Han skulde fra Begyndelsen være med i Opbygningen af et ungt og mægtigt Rige. Det lød som en frisk, overmodig Fanfare. Derovre hos »Moskovitterne«, det raa, men kraftige Naturfolk, ventede dristige Hverv og et hurtigt Avancement. Her i dansk Tjeneste stod en klam Protektionisme og Nepotisme ham i Vejen. Følelsen af Forurettethed kan blive ligesom en indvendig Forblødning, livsfarlig for Energien. Ganske vist: han vilde komme endnu længere bort fra Hjemmet i Horsens. Maaske vilde han aldrig gense sine Forældre og Søskende, han vilde gennemgaa bitre Hjemvekvaler uden at kunne betro sig til nogen. Han maatte vandre ensom i det fremmede Land med en tærende Følelse af Forladthed, et Helvede af Tomhed i Sjælen. Men der var ingen Tvivl om, at han maatte slaa til.

Cornelis Cruys gav ham Instrukser og Raad med Hensyn til den mærkværdige Mand, som han nu skulde sværge Lydighedseden til.

Aldrig har der eksisteret en sælsommere Fyrste. Peter Alexeievitsch havde Videnskabsmandens umættelige Higen og Fraadserens vilde Begær forenet i sig. Hans Fader, den tidligere Czar, var Epileptiker, arvelig belastet med alle mulige Svagheder, hans Moder var en frodig, kærnesund Kvinde, som blev udvalgt for at skaffe Czar Alexis og Rusland en Efterfølger, der ikke fortsatte Degenerationen. Resultatet blev et sjæleligt Amfibium og et fysisk Fænomen. En Ild af Videbegær; et Menneske, der hævdede at være udlært i fjorten Haandværk, men tillige vilde agere Præst, Skarpretter, Anatom, Kirurg, Tandlæge, alt mellem Himmel og Jord. Han var omtrent halvfjerde Alen høj og vilde have henrykket det naive

Publikum i et Markedstelt, udstillet i Herkulesmundering med Løveskind og græsk Hjælm paa Hovedet, og flankeret af Dværge. Den uimodstaaelige Charme, som han udøvede trods sin ubeherskede Grusomhed, har rimeligvis haft ikke saa lidt med hans sensationelle Højde og Legemsstyrke at gøre. Dværge bliver ikke alene let overset, men trætter ogsaa deres Omgivelser; Kæmper fortryller alle, fordi Beskuelsen af deres vældige Dimensioner skaber en optimistisk Stemning. Det forstod Cornelis Cruys godt; — han havde vel læst om Maximinus Thrax, som var fire Alen høj og kunde takke sin Kæmpevækst for en Karriere, der forvandlede ham fra Legionssoldat til romersk Kejser!

Ekvipagemesteren har ikke lagt Skjul paa, at Czaren var en farlig Mand at være i Nærheden af. Han var smuk som en hellensk Heros, med et aabent og velformet Ansigt og store straalende Øjne; — men under dette Appolloydre skjulte han en Hidsighed, som i et Nu kunde stige fra Kuling til Orkan. Mod Peter Alexeievitsch bliver Kejser Nero blid og Torquemada skikkelig. Den unge Czar kunde være grum som en assyrisk Despot, og man kunde aldrig vide om han var i Humør til at uddele Kys eller Næveslag til sine Venner.

Men selvom han lammede de Ængstelige med sit tilintetgørende Blik, naar det glødede af Vrede, udøvede han en berusende Tiltrækningskraft paa alle Mænd. For Mænd vedbliver i deres inderste Instinkter at være Drenge.

Cornelis Cruys havde hørt, at Czaren i sin første Ungdom var tavs og usikker, ja næsten undselig, naar han var i Selskab med vesteuropæiske Damer. Deres dannede Væsen gjorde ham sky og kejtet. Men denne Skyhed var forlængst forsvundet og afløst af et ustyrligt Overmod. Han fandt »Damer« latterlige og foragtelige.

— Saadan var den mærkelige Mand, som Vitus Bering hørte Cornelis Cruys fortælle om; — den Mand, som skulde faa større Betydning for ham end noget andet Menneske. Den norske Ekvipagemester advarede ham vel for Czarens Lunefuldhed, men vidste

næppe selv, hvor begrundet hans Advarsel var. Thi et Menneske, udstyret af Naturen med enorme Drifter og af Skæbnen med enevældig Herskermagt, er altid farlig — men, naar han tillige er kronisk Alkoholist, bliver han farligere end en Kongetiger. Peter elskede Rusland; Statsbegrebet var for ham Alt, de enkelte Individer Intet. Han var sit Lands Reformator og undertiden sit Folks Bøddel. Og ligesom Bødlerne dengang ogsaa paatog sig kirurgiske Operationer elskede Czaren Kirurgi. Hoffolk, som havde Svulster eller Gevækster, maatte skjule dem omhyggeligt, — for han vilde skære i dem, hvis han opdagede dem. Han holdt ogsaa af at tvangsfodre Folk med Mad, de havde Væmmelse for, — i den Retning lignede han den uhyre Abe i »Gullivers Rejser«. Han tvangsmadede Rusland med europæisk Kultur — og han barberede Traditionernes Svulster af Nationen, saa den drev af Blod!

Peter Alexeievitsch virkede paa een Gang som Tordenvejr og som frembrydende Sollys i sit Land. Hans Færd var ligesaa omvæltende overfor de bestaaende Samfundsformer som den franske Revolution; — han var simpelthen Revolutionen selv, inkarneret i eet Menneske. Og konsekvent, som han var, agerede han selv Guillotine. Han gjorde Halshugning til sit private Gymnastiksystem og trænede sine Armmuskler ved at svinge Skarpretterøksen.

Den svenske Konge, Karl den Tolvte, havde forrygende Handlekraft og dristigt Initiativ tilfælles med den russiske Czar; men medens Karl ødelagde sit Land, grundlagde og styrkede Peter sit. Med Hensyn til sit Videbegær var Selvherskeren absolut noget for sig selv. Han lod Lig opgrave og dissekerede dem for at studere Anatomi; naar det morede ham at tvinge adelige Omgangsfæller til at deltage i disse makabre Seancer, skønt de viste deres Afsky for dem, — og naar han ovenikøbet befalede dem at bide i Kadavernes stive Muskler, — saa kom det, som saa mange af hans groteske Paafund, af Lyst til fysiognomiske Studier og tillige af raa humoristisk Sans.

Den antikke Oldtid var paa Moden ved Solkongens Hof i Versailles — og derfor i hele den civiliserede Verden. Man drømte om Antikken, — indvævede den i Nuet. Statuer af Storfolk blev drapperede som Herakles eller Achilles; Karl den Tolvtes forfængelige Drøm var at blive en ny Aleksander den Store og gøre sine Svenskere til Makedonere. For at realisere denne Drøm satte han sit Rige og en Mængde Menneskeliv paa Spil — og tabte Spillet. August den Stærke af Sachsen drømte mere beskedent og uskadeligt om at blive Nutidens Herkules, og han naaede virkelig at blive en majestætisk Atlet, der kunde lave en Sølvtallerken om til et Kræmmerhus, rette en Hestesko ud og skylle umaadelige Mængder Brændevin i sig. Med de enevældige Herskeres Ansvarsbevidsthed var det saa som saa; Nationerne var jo deres Privatejendom, og i deres Landsknægtsmoral spillede uadelige Smaafolk ikke en Rolle som Enkeltindivider, men i bedste Tilfælde som et Kollektivvæsen, »Massen«. Kongen var Midtpunkt i en adelig, priviligeret Kreds og tilhørte den med Hjerte og Nyrer, med Mentalitet og Passioner. Yderst sjælden hørte man om Konger, der foretrak Videnskabsmænds eller Kunstneres Selskab for adelige Drikkebrødres. Thi som Tidens Gud var skabt i Menneskets Billede, var Kongen skabt i Adelens Billede, og Adelen udmærkede sig ved yderliggaaende Beskedenhed med Hensyn til Aandsudvikling og Viden. Tycho Brahe var et Undtagelsestilfælde, ligesom, mellem Kongerne, Gustav Adolf.

Det Europa, der fostrede Fysikere som Englænderen Newton og Danskeren Ole Rømer, som ejede Shakespeares Værker, og som byggede paa den hellenske Tanke, var Legetøj for en Haandfuld fyrstelige Proprietærer, der sloges om Grænserne til deres Jordstykker og spillede Krigsspil om Menneskeskæbner.

Czar Peter sprang ind i dette Spil med straalende Overmod. Han kunde se, hvad det var, der havde skabt det vesteuropæiske Verdenshegemoni: den tekniske Udvikling, den fysiske Indsigt og den erkendelsesteoretiske Granskning. Personlig interesserede han sig mest for den tekniske Udviklings Fænomener. I vore Dage vilde han

have kastet sig over Flyvemaskinefabrikation, i vore Forældres Tid over Automobilteknik. Peters Interesser maatte absolut samle sig om Skibsbyggeriet, — den Tids fornemste Kommunikationsmiddel.

Cornelis Cruys elskede og beundrede Czaren og lagde ikke Skjul paa sine Følelser.

Han fortalte om, hvordan man, baade i Rusland og i Udlandet, endnu for faa Aar siden nægtede at tage Peter alvorlig. Man ansaa ham for at være en Allerhelvedes Karl, et vældigt Rabalder af et Mandfolk, men komplet blottet for alle en dygtig Regents Egenskaber. Og saa viste det sig jo, at han var en genial Statsmand, mer end nogen Anden. Og at han havde sin egen Mening om Alt. Han korresponderede som ganske ung med franske Lærde om videnskabelige Themaer. Han skikkede Udsendinge til Indien og Kina for at undersøge Mulighederne for en øget og stabil Handelsforbindelse. Han drømte ikke alene om at sikre sit Land ved at give det en Orlogsflaade, der stod paa Højde med Englands, men om at udvide sit Lands Grænser ad fredelig Vej — ved at trænge frem mod Øst, helt over mod den nye Verden!

Vitus Bering lyttede. Mer og mer betaget over alt det mærkelige han hørte. Peter Alexeievitsch var aabenbart en Fyrste som det trods Alt kunde lønne sig at tjene! En Fyrste der havde Brug for haandgangne Mænd, som ønskede at udrette noget!

Cornelis Cruys tegnede sin Landsmand et Billede af hans ny Fædreland, Rusland, og den unge Czar fyldte dette Billede helt ud til Rammen. Han *var* simpelthen det nye Rusland. Frankrigs dalevende Konge identificerede sig selv med Staten; Czaren kunde have gjort det med langt større Berettigelse, fordi han stod Menigmand langt nærmere, var Udtryk baade for det primitive, barbariske og det ubændigt higende i den nye vældige Nation.

Vitus forstod, hvad det var, han gik ind til. Han skulde tage Tjeneste hos Herskeren i et andet Land, som dengang maatte synes

lige saa fjernt som en anden Verden. Alle Broer maatte han bryde af bag sig. Men her var hans Livs store Chance!

Det var en skæbnesvanger Beslutning, han stod overfor. Han har — ligesom bag en Hornrude — set sine Forældres Skikkelser, — i Skæret af en venligt lysende Tranlampe: Faderens Profil ombølget af blaa Piberøg, Moderens Ansigt bøjet over Stoppekurven eller Strikkepindene. Han har set sine Søskende og Legekammerater langt borte, ligesom i et Drømmesyn. Og han har hvisket et lønligt smerteligt Farvel til alt det, der ejede hans Hjerte.

Men de store Maal vinkede ham. Hvilke? Det anede han vel endnu ikke, — lige saa lidt som Samuel kendte sit Kald, før Jahves Røst kom til ham.

Vitus Sjæl var ligesom Samuels aarvaagent lyttende. Han var beredt!

Og den unge Dansker skrev, med sin store, letlæselige Skrift, sit Navn paa Hvervningsdokumentet. Nu stod det der, — han var gaaet i russisk Tjeneste!

Det blev hans Skæbne. Thi han forblev i denne Tjeneste Resten af sit Liv. Og han har næppe, selv under Farer og Rædsler, angret det. Her skulde hans Drengetids Herkulesdrøm blive Virkelighed!

V

DEN STORE KRIG

Vitus Bering kom nu til Moskva og blev indlemmet i den Skare forvovne nordiske Eventyrere, der samlede sig om den foretagsomme Czar, rede til med sammenbidt Energi at kaste sig over de Opgaver, han stillede dem.

Disse Opgaver var mange og forskelligartede; det var baade Krigens og Fredens Hverv.

Rusland, som i Oldtiden og Middelalderen havde været Transit-

land mellem Orienten og Europa, var efter de mongolske Invasioner — Dsjingiskan og Timur — blevet glemt af Vesteuropa. »Moskovitterne« blev regnet for Halvasiater. Men det store Rige med de fortrinlige Flodveje blev genopdaget, og samtidig vaagnede det selv til Bevidsthed om sine ubrugte Kræfters uhyre Muligheder.

Peter Alexeievitsch uforglemmelige verdenshistoriske Indsats bestod først og fremmest i, at hans Instinkt med en Sikkerhed, som aldrig tillod et Øjebliks Tvivl og Vaklen, greb denne Nationens vaagnende Selvbevidsthed og gjorde sig selv til dens Talerør og Værktøj. Hans Drikkeri, hans umaadelige Sanselighed, hans Grumhed og Blasfemi var tøjlesløse Udtryk for en individuel Frigørelsestrang, som bekræftede et hidtil slumrende Krav i den russiske Folkemasse. Hans Virke afspejlede den nationale Virketrang i et Rige, hvis uhyre Skatte hidtil havde ligget brak eller været til Pris for tilfældig Rovdrift af Bojarer, Khaner og hanseatiske Magnater, men hvis Naturrigdom og Produktionskapacitet var næsten uden Grænser, og som raadede over Handelsveje til Persien, Indien og Kina. Peter skabte ikke alene sit Land et kraftigt Værn, men understøttede ogsaa dets vaagnende Trang til selv at udnytte disse Handelsveje. Den pengestærke Købmandsklasse, som allerede i de foregaaende Czarers Tid var opstaaet i Moskva, Novgorod og andre Byer, begunstigedes af Peter; og langs Flodvejene blev de vilde Røverbander holdt i Ave. Peter var, i Modsætning til andre Fyrster, mere Socialøkonom end Stridsmand; han havde i Virkeligheden mere Lyst til at grave Kanaler og opdyrke Heder end til noget saa uproduktivt som Krig. Han forstod, at de sunde Landvindingsmuligheder laa mod Øst, hvor dristige Kosakskarer allerede var trængt fra Lenafloden til Okotsk, fra Kolyma til Anadyrlandet. *Dér* var nok af ukendte Foreteelser at drømme om, og Peter selv drømte dristigere end nogen anden. Men Krigen forstyrrede en Tid lang hans Planer.

Sømanden fra Horsens har rimeligvis straks følt sig magisk tiltrukket af Czarens spilkogende Vitalitet, som virkede saa besnæ-

rende paa Mennesker af vesteuropæisk Støbning. Om den Fortryllelse der udgik fra Czarens Personlighed, faar man en Forestilling naar man hører, at den asketiske Kvækerprofet William Penn i begejstrede Vendinger hyldede ham under hans Besøg i England, — næsten som en ny Messias, Budbringeren om en forbedret Verden med Broderskab og lige Kaar for alle Mennesker.

Men Vitus har faaet Czaren paa nærmere Hold end William Penn. Og for den nøjsomme Jyde, som var opdraget i et beskedent og tugtigt Hjem, maa Peter Alexeievitschs vilde Paafund alligevel have været en nervepirrende og mishagvækkende Oplevelse. Tiden var — ogsaa i Danmark — præget af glubsk Livshunger og af en vis plump Hensynsløshed. Men ved Siden af den russiske Gigant tog de djærveste Danskere sig ud som tæmmede Dyr, paa hvem Tænder og Kløer er pillet ud. Og Czarens nærmeste Venner, Menshikof, Tolstoy, Apraxin og andre, var heller ikke fri for at virke lidt antediluvianske paa en Mand, der kom fra jævne danske Forhold.

Det var en broget og fantastisk Verden, Vitus traadte ind i. Ved Hoffesterne samledes Senatorer, Poper, Gesandter og Professorer til tvangfrit Samvær med Plattenslagere, Vanskabninger, Hertuginder og Glædespiger. Czaren overlod Præsidiet til en »Drikkepave«, og Festceremoniellet bestod i Reglen i en Parodi paa den hellige Nadver eller de eleusinske Mysterier; Drikkepaven uddelte Vodkapokaler til alle Tilstedeværende, under Iagttagelse af et højtideligt Ritual, og mens Czaren passede paa, at Ingen skulkede, udviklede Samværet sig til ubeskrivelige Orgier. Bakkantisk Erotik, ophidsede Klammeriscener og groteske Følger af Brændevinsfylderiet prægede disse Symposier, der heller ikke savnede humoristiske Forestillinger: Den kæmpemæssige Czar yndede at optræde som Triumfator, siddende i en Vogn, der blev trukket af en Skare smaabitte, vanskabte Dværge — —

Men den Slags tossede Scener, som havde sine Pendanter paa Markedsfester og Folkefester rundt om i Riget, var jo ikke Udslag

af Dekadence, men af raa, overmodig Livsglæde, — det var Skum paa Overfladen af et dybt og vældigt Hav, det russiske Folkehav.

De Mænd, som hurtigt avancerede til betydelige Stillinger indenfor Russerstatens Centraladministration, skulde helst være i Stand til at goutere Czarens besynderlige Paafund og forstaa den primitive Mentalitet i det russiske Samfund. Og mens Berings Bysbarn, den letsindige Poul Vendelbo, boltrede sig som en Fisk i Vandet sammen med Folk som Menshikof og Peter Tolstoy, har de rimeligvis indgydt Kirkeværgesønnen en uovervindelig Antipati. De manglede i altfor høj Grad Czarens umiddelbare Charme. — Men det er slet ikke usandsynligt, at Berings paafaldende langsomme Avancement kan skyldes Forhold af en saa uvæsentlig Art.

Poul Vendelbo var udgaaet fra et emsigt Købmandshjem; Vitus havde de beringske Slægtstraditioner hængende som en usynlig Præstekrave om sin Hals.

— Udbruddet af den »store nordiske Krig« gav Czaren og hans Mænd andet at tænke paa end Arbejde og Fest. Krigen krævede Alt af Alle.

»Den store nordiske Krig« var Resultatet af Gnidningen mellem forskellige vitale Behov. — For Ruslands Vedkommende var Forholdet det, at Sverrigs Besiddelser paa Sydsiden af den finske Bugt dannede en Dæmning mod Nationens naturlige Livsudfoldelse og en stadig Trusel mod dens Selvstændighed. Den unge Czars sikre Intuition havde let ved at løse Problemet: Rusland maatte have Luft ud til Havet. Han maatte skaffe Landet en Østersøhavn.

Og Peter, som i Tide havde opnaaet et hemmeligt Forbund med Polen og Danmark, stillede sine mange Reformplaner i foreløbigt Bero og optog Kampen mod den erobringslystne svenske Konge.

Kong Karls personlige Ærgærrighed støttede sig til en svensk Handelskapitalisme, som længe havde arbejdet paa at udnytte Østrigets store Muligheder. Allerede Aar 1649 sendte den hollandsk-

svenske Diplomat von Krusenstierna, der sad i Narva som »Kommerciedirektør« for Estland og Ingermanland, en Betænkning til sin Regering: »Grundliche Nachrichten und Anweisung worinnen die Russische Handlung bestehe« o. s. v., — som gav det første Stød til en Række statsledede Forsøg paa at erobre Ruslandshandelen for Sverrig. Ved Karl Gustavs Regeringstiltrædelse afgik en Ambassade til Moskva, officielt i Anledning af Tronskiftet, men i Realiteten med det Formaal at regulere Valutaforhold, Vægt- og Maalbestemmelser samt Toldtariffer. Svensk Engroshandel blev etableret med Moskva, Novgorod, Jaroslav og andre Pladser af kommerciel Betydning, — men Bevægelsen bremsedes af vaagnende *russisk* Handelskapitalismes Modkrav og af Mangelen paa Balance mellem det pengefattige Sverrigs Monopolbegær og de russiske Muligheder for at profitere hinsides den botniske Bugt. Selv i sin Kobbereksport havde Sverrig faaet en slem Konkurrent i Japan. Og allerede i 1676 fordrede den moskovitiske Regering Landomraade paa den finske Kyst.

Denne Konflikt udmundede i den store nordiske Krig. I en svensk Propagandabrochure fra 1701 hedder det: »Fjendens Rige, som mod Morgenen strækker sig gennem ubeboede Ødemarker til Kinas Mure, vil han nu ogsaa udbrede til Aftenlandene. Tre store Have, til hvilke hans umaadelige Land grænser, har ikke kunnet mætte hans Glubskhed; skulde han nu ogsaa opnaa Magt ved det fjerde, vil han drage alle Verdens Rigdomme til sig. ... Og hvem tror, at han agter at standse ved dette Maal? Naar han først har overskredet sine Grænser, vil han rase videre og fremtræde som en ny Attila eller Tamerlan. Uvejret vil først bryde løs mod Sverrig, og naar dette — hvad Gud forbyde! — er opslugt, vil andre Østersøfolk blive overvældet af et desto større Raseri. Hele Østersøen vil komme til at vrimle med Sørøvere og Flaader med skrækindjagende barbariske Folk« —

Sverrig var »ved Guds underfulde Forsyn« sat som Bolværk mod »asiatiske« Angreb paa europæisk Civilisation!

— Krigen, som foregav at være en Kamp for Kulturen, betød Tilbagegang for Kultur, Videnskab og Aandsliv. Og Ruin for Hundredtusinder af Mennesker! De svenske, russiske og polske Hære kappedes om at hærge og plyndre: I Finland blev Præster spiddet, Kvinder knuttet og skændet; i det erobrede Viborg blev Koner og Jomfruer som Kvæg drevet sammen paa Torvet og bortauktioneret til Kosakker, som igen solgte dem videre til Tyrker og Persere. I Pommern og Mecklenborg plyndrede Menshikofs Lejetropper Gravene, voldtog Kvinderne og pryglede deres Mænd ihjel. Man martrede og lemlæstede værgeløse Ofre, stjal Bøndernes Ejendele og ødelagde deres Afgrøde. Svenskernes Opførsel var ikke synderlig bedre. Men for enkelte Eventyrere var Krigen den store Chance, som det gjaldt at udnytte. Vitus Bering hørte imidlertid ikke til den Art Lykkeriddere.

Han startede sin russiske Karriere Aar 1703 som Underløjtnant i den kejserlige Marine. Aar 1723, efter tyve Aars tro Tjeneste, var det endnu ikke lykkedes ham at blive Kaptajn »af første Grad«. Og han kunde vel vanskelig undgaa at fornemme et lille Misundelsens Stik i Hjertet, naar han hørte om Nordmanden Peter Wessel, som i Løbet af otte Aar steg fra Underløjtnant til Viceadmiral — ovenikøbet i sit eget Lands Tjeneste! — Eller naar han sammenlignede sin Løbebane med Poul Vendelbos! Denne gæve Horsensianer sad i Aaret 1707 som fattig Student i København, da han blev engageret til den russiske Armé af Oberst Niels Lange, en af Czar Peters norske Militærraadgivere. Poul Vendelbo blev Løjtnant i Fyrst Menshikofs Liveskadron; to Aar efter var han Major og Generaladjudant. Anno 1712 overgik han til den danske Hær og svang sig hurtig op gennem Graderne; han blev Generalmajor, Overkrigssekretær, Gesandt og Ridder af det blaa Baand.

Vitus Bering kunde ikke andet end føle sig forurettet af en lunefuld og uretfærdig Skæbne.

Ogsaa her i Rusland saa han en Mængde oprindelig jævnstillede Mænd, som han ikke havde Grund til at tro bedre og dygtigere end

ham selv, stige til høje og ærefulde Poster, mens han stagnerede. Tyskeren *Ostermann,* som kom til Rusland samme Aar som Bering, maaske sammen med ham selv, blev i Løbet af kort Tid Matador. Peter den Store udnævnte ham til Geheimeraad og Friherre, og hans Indflydelse var overordentlig.

— Om Vitus Berings Deltagelse i Krigen vides iøvrigt, at han i Aaret 1711 førte Fartøjet »Munker« i det asovske Hav. Forskellige Kendsgerninger tyder paa, at han var en tapper og dygtig Officer, der har faaet tildelt flere vanskelige Opgaver.

1715 kom han til København fra Arkangelsk som Fører af Linjeskibet »Selafail«. For første Gang i de mange Aar gensaa han sit Fædreland, men naaede ikke at mødes med sine Forældre. Som en Fremmed gik han omkring i den danske Hovedstads Gader. Meget var forandret; de fleste af de Mænd, der i hans første Ungdom havde været toneangivende, var allerede døde, og nye Navne var steget frem over Horisonten. En sekterisk Bevægelse, Pietismen, var fra Tyskland blevet indført i Danmark, men prægede iøvrigt endnu ikke Livsanskuelse og Livsførelse, skønt for Eksempel Retsplejen strammedes endnu mer af mørk teologisk Krasbørstighed. En Knapmagersvend maatte vandre i livsvarigt Fængsel fordi han »talte blasfemisk om Treenigheden«, ligesom en Proprietær i Ribe fik samme Dom for at have kaldt den hellige Nadver »en latterlig Komedie«.

Krigens Gang var selvfølgelig Hovedemnet i Folks Samtaler; Admiral Christian Sehested, der just havde slaaet Svenskerne ved Rügen, var Dagens Helt og blev lovprist i en Ode af Digteren Jørgen Sorterup. — Tordenskjolds raske Kaperbedrifter var ogsaa godt Samtalestof. Vitus Bering talte ingen om — han var jo ikke længer Dansker, men Russer!

Aaret efter førte han Fregatten »Perlen« ved Bornholm, under sin Landsmand, Admiral Sivers' Overkommando. Det var i dette Aar, Peter den Store gæstede Danmark; først boede han en Tid i Nykøbing Falster, senere var han i København, og overalt vakte han og

hans Følge stor Opsigt; de Nysgerrige, der kredsede om Russerne og iagttog deres Optræden og fremmede Vaner, betragtede dem med maabende Undren, som om det var en Flok Vilde under en fantastisk Menneskeæderhøvdings Kommando. Men denne Gang naaede Vitus ikke at betræde sit Fædrelands Jord, skønt han befandt sig i dets Farvande.

Et Par Aar efter var Danskeren igen Kommandant paa »Selafail«, og blev derefter Chef for Krigsskibet »Marlburg«.

Han udmærkede sig altid, men det var, som om han altid var lidt ved Siden af, lidt afsides, naar Belønningerne skulde uddeles!

Svenskekongens Drøm om at blive en ny Alexander Magnus slukkedes i Blod. Som bekendt bestod Krigens første Afsnit i en Række hurtigt vundne svenske Sejre. Men da Kong Karl vendte sig fra Russerne og gik ind i Polen for at tugte August den Stærke, marcherede den moskovitiske Hær mod Nord og erobrede de værdifulde Kyststrækninger ved den finske Bugt. Czaren lod straks de indvundne Landsdele stærkt befæste, og opførte Sankt Petersburg ved Nevas Bred. Opførelsen kostede — ligesom de ægyptiske Arkitekturstorværker — umenneskelige Lidelser for de Hundredtusinder, der af Enevoldsherskeren blev deporteret til Arbejdet; men den understregede den Kendsgerning, at Rusland havde bidt sig fast i et Areal, det aldrig mere vilde slippe.

Krigslykken vendte sig ved Slaget paa Pultavas Sletter. Peter skrev selv i sin Dagbog:

»Ved vor Monarks personlige, uforfærdede og vise Førerskab blev Sejren vundet«.

Og ved Triumftoget i Moskva lod han sig kalde: »Augustus Imperator«. Rimeligvis var han selv klar over, at Overrumplingen af Østersøfæstningerne havde langt større Betydning for Riget end selv Sejren ved Pultaya; men de havde kostet ham meget, ligesom hans Armé var decimeret af Krigens sekundære Følger: ved Belejringen af Riga, for Eksempel, da Byldepesten ihjelslog Indbyg-

gerne i Tusindvis, omkom ogsaa ni Tusinde Belejrere af den samme Sygdom; og i Nord og Syd udbrød farlige Oprørsbrande, tændt af dumdristige Mænd, som ganske vist blev straffet med Stejler, Galger og Baal, men som havde Forbindelser højt oppe i Samfundstoppen — blandt andet med Czarens egen Søn, Tronfølgeren Alexei. Prinsen blev fængslet og omkom i Torturkamret, rimeligvis pisket ihjel.

Under Forløbet af saa sensationelle Begivenheder er det saare forstaaeligt, at Selvherskeren hverken havde Tid til at tænke paa kulturelle Reformer eller paa fredelige Erobringstogter som dem, han ellers fra Tid til anden fabulerede om, og Hadet mod ham voksede, efterhaanden som de oprørske Tendenser blev kværket af Bødlerne.

— Mens Krigen rasede videre — ligesom naar Dansen vedblivende gaar, følgende Inertiens Love, længe efter at alle de Dansende er kvalmende trætte, — humpede tragikomiske Skarer af Krøblinge og Lemlæstede om og forbandede Krigens Ophavsmænd. Historiens Krigsherrer har altid nok af hundetro Grenaderer som Livvagt, rede til at ofre Kone og Børn og Liv, og til endog at stige væbnet op af Graven for deres Herres Skyld, men det er sjældent Krigsblinde eller Individer, der er forvandlet til uappetitlige og medynkvækkende Menneskebrøker!

Rundt om i Sibirien, i Smaabyernes halvraadne Træhuse eller i primitive Jordhuler, sad svenske Krigsfanger og tænkte i traurige, hjemvéforbitrede Nætter paa den ærgerrige Fyrste, som havde revet dem bort fra Värmlands Enge og Dalarnes Skove. Czar Peter udnyttede deres Evner paa forskellig Maade; i Tobolsk gik den udmærkede Kartograf Kaptajn Strahlenberg og lavede Landkort over Sibirien, og Andre skabte en ny Sejlrute i den fjerneste Del af Imperiet, fra Bopladsen *Okotsk* paa Sibiriens Vestkyst til Kamchatka.

Under Krigens sidste Aar fuldbyrdedes Europas totale Ødelæggelse. I to Aar hærgede Pesten Østersølandene; hele Lifland forvandledes til en gold Ørken. Beretningen om, at der 1715 kun levede 200 Mennesker i Storbyen Reval, er mer end talende. Bønderne i de krigshærgede Landsbyer flygtede til Skovs og levede Stimandsliv. I Sverrig bortrev Pest og Hungersnød over Halvdelen af Befolkningen.

— Saa kom endelig Freden. Det blev igen muligt for den lidende Menneskehed at rette Blikket mod andet end den Rædsel, som i enogtyve Aar havde være afgudsdyrket af saakaldte kristne Nationer.

Krigen havde været som et langt Talglys, der fortærede sig selv og brændte ned til Stagens Bund. Saalænge Lyset flammede i Skæret fra brændende Hytter, Kirker og Paladser, kunde det forblinde Hjærter, saa de glødede i Begejstringsrus. Da det slukkedes, var der kun kvælende Os tilbage.

Osen stank de Slagne og Smaafolk i Næserne længe efter at det sidste Kanonskud var affyret. Thi Krigens uhyggelige Følgesvende vedblev at husere i de hærgede Lande. I den nye russiske Residensstad, Sankt Petersborg, døde en Mængde Fattige af Hungersnød; Sekter angreb som flammende Feber Folkelegemet. Den mest yderliggaaende af disse Sekter, Raskolnikerne, forkyndte Selvmordsmysteriets Salighed; man indebrændte hverandre under Glædesraab og Salmesang. Disse Fanatikere hvervede foruroligende mange Tilhængere i de fattige Landsbyer mellem Bønder, hvis enfoldige Sjæle var hærgede af Krigens Rædsler, saa alt Omdømme og al Tænkeevne var sprængt ud af dem.

De Mænd, som havde hjulpet deres Herre Czaren med at vinde Krigen, blev belønnede og forfremmede. Vitus Bering trængte sig ikke paa, det laa ikke til ham. Og hurtigt blev de ærefulde Stillinger besat af de ihærdigst paagaaende; Rammerne blev udfyldt, og Alt var optaget.

Vitus Bering forpassede sin Chance. Og Tiden forandrede sig;

Menneskene forandrede sig ogsaa. Czarens kolossale Vitalitet svandt under hans Overmaal af vilde Nydelser. Han havde fra Ungdommen lidt af smertefuld Ansigtskrampe, som kom i pludselige Anfald. Under disse fortrak hans Miner sig i frygtelige Grimasser, og det var farligt at se paa ham. Desuden havde han paadraget sig en venerisk Sygdom og led af voldsomme Kolikanfald. Ikke desmindre tumlede hans rastløse Tanke stadig med nye Ideer og gigantiske Planer. Beslutningen om at skaffe Rusland Verdenshegemoniet var en konstant Besættelse i hans Indbildningskraft. Og ligesom hos Caligula var hans forbitrede Grusomhed forenet med Krav om at blive en verdensvelsignende Reformator. Mens dristige Stræbere trængte sig om denne farlige, evigt eksploderende Magthavervilje, er det, ligesom Vitus Bering bitter og skuffet ser til, — en tavs men maalbevidst ventende Fantast fra Hamlets Fædreland.

Det er, som vi ser Billedet af en Mand, der tøvende stirrer mod Fremtiden, mens Livet marcherer forbi ham med vajende Faner og klingende Spil. Han glemmer at slutte til i Geleddet, han nøler, og det er, som om han lytter til noget fjernere og stærkere end Trompetfanfarerne og Trommehvirvlerne. Han lytter som Samuel efter Jehovas Røst — efter *Kaldet!*

VI

ANNA CHRISTINA

— Midt under Krigen var den rige svenskfinske Grænseby Viborg faldet for Russernes Angreb. Ved sin Beliggenhed var den — især efter Grundlæggelsen af Sankt Petersborg — af den største Betydning for russisk Østersøhandel, men fremfor alt for den nye russiske Østersøflaades Bevægelsesfrihed. Viborg var et af det store moskovitiske Statslegemes Aandehuller; Czar Peter indsaa det og gav mange af sine Søofficerer Jord og Ejendom paa det erobrede Terræn for at fæstne sin Besiddelse af det.

Af hollandske og danske Marineofficerer, udklækkede under Admiral Cruys, fandtes der mange i den smukke By, og de befandt sig godt under Forhold, der syntes dem mere hjemlige end i rent russiske Købstæder.

I en af Viborgs Gader i Nærheden af Sankt Olavs Taarn boede Købmanden Mathias Püllse. Han hørte til Byens mest velstaaende Borgere, og han havde tre friske, smukke Døtre. Som nævnt var Gadelivet stærkt farvet af den unge Flaades Mænd, urolige Vovehalse, som i Pavserne mellem de spændende Krigsbegivenheder forslog Tiden med at forelske sig.

Om Mathias Püllses tre Døtre flokkedes de bedst kvalificerede Bejlere; her var jo baade Ungdom, Skønhed og Rigdom forenet. De blev alle gift med veltjente Officerer, den ene ovenikøbet med en Viceadmiral, Thomas Sanders, den anden med Statskommissær Anton von Salza. Men den, der først, og i en meget tidlig Alder, forlod Faderhjemmet, var Anna Christina, som knyttede sin Skæbne til Kaptajn Ivan Ivanowitsch — Vitus Bering. De blev gift i Aaret 1718.

Vitus Bering adlød nu den usynligt hviskende Røst fra Hjemmet; den agtede Provsteslægts borgerlige Traditioner bød ham at kaare en Brud af god Familie, en Hustru, som kunde give ham dygtige Børn og føre hans Slægt videre paa værdig Vis.

De beringske Traditioner havde han jo paa andre Maader allerede skuffet. Han var opkaldt efter Slægtens Stolthed. Han *burde* jo have arvet den *berømte* Vitus Berings Evner, han *burde* være blevet en Aandshøvding, med fortroligt og dybtgaaende Kendskab til Latin; en fornem Stilist, hvis Oder og Afhandlinger var som Træer, der kunde løfte deres Kroner ind i Evigheden og trives i Folkebevidstheden, naar han selv forlængst var blevet Støv og Aske.

Han kendte dette indre Krav, ikke alene som en Forpligtelse, men som et Kald. Det var Drengedrømmen om at blive en vældig Herkules. I sin omtumlede, ensomme Tilværelse i det fremmede Land havde han bevaret Evnen til at drømme og fabulere. Men

Herkulesdrømmen var trængt frem ad andre hemmelige Baner. Kolumbus' Eksempel vinkede den danske Søfarer; Kloden havde endnu mange mørke Pletter, og fra Mørket kaldtes modige Mænd til Stordaad.

Hvordan var Vitus Berings Hustru?

Der vides ikke meget om hende.

I den Tid, da det hørte til god Tone i Sankt Petersborg at mistænkeliggøre og bagvaske den fraværende Bering — under den store nordiske Ekspedition — blev Anna Christina ved en bestemt Lejlighed beskyldt for ulovlige Transaktioner med Hensyn til sibirisk Pelsværk og andre Kostbarheder. Hun klarede nok Frisag, men Mistanken blev siddende. Tidligere, under det langvarige Ophold i Byen Okotsk ved Sibiriens Østkyst, blev der sendt anonyme Klager til Admiralitetet over Ægteparret Bering. Det var forskellige Misligheder, som vilde kaste et grimt Lys over den store Søfarer, hvis de var sande. Han blev beskyldt for at holde Smugkro; men endnu værre var Anklagen for at have bortført to mindreaarige indfødte Pigebørn. Hvordan det forholder sig med disse Klager, vil næppe nogensinde blive opklaret. Maaske er det hele ildesindet Opspind; maaske skjuler der sig kun en ægte jydsk Gæstfrihed bag Smugkrobeskyldningen, og hvad den anden Klage angaar, *kan* det tænkes, at der har været Tale om en Redningsakt, en ulovlig Indgriben, der var moralsk berettiget. Men det ligger ogsaa indenfor Mulighedernes Grænse, at Anna Christina paa en eller anden Maade har givet Anledning til Beskyldninger, der sikkert i Hovedsagen var løgnagtige, men kan have faaet Støtte i en lidt for smart kvindelig Forretningssans. Beskyldningerne er ihvertfald saa overraskende, at det er tilgiveligt, om man prøver paa at finde Begrundelsen i hans Kones Væsen. Vitus var en udpræget Ener, nøjsom, dybt religiøs, udpræget kollektivt tænkende. Hans Hustru har rimeligvis været helt anderledes, i sine Karakteregenskaber mere skaaret efter den almindelige Læst. Hun tilhørte fra Fødslen et letsindigt og tankeløst Pengebourgeoisi. Og hvad Tidsaanden angaar, kan den karak-

teriseres ved en samtidig Forfatters Ord: »Skønt man foragter Verdens Dadel, naar man er paa Lastens Vej, frygter man den ofte paa Dydens Vej; man rødmer over Dyden som over noget skammeligt!«

Med Ægteskabet traadte Berings Liv ind i en ny Fase, og for hans Stilling som russisk Undersaat og Borger fik det afgørende og forøget Betydning.

Overalt i Europa var det saadan, at et fornuftigt Ægteskab gav begge Parter en sikrere social Position; i Rusland, med dets særegne Samfundsstruktur, var det i endnu højere Grad Tilfældet end i noget andet europæisk Land. Ægteskabet var de økonomiske Fremtidsmuligheders Kilde, fordi dets naturlige Konsekvens var Børnefødsler. Og hvert nyfødt Drengebarn skaffede, ifølge den kommunistiske Jordlodordning, Familieoverhovedet en ny Lod i Fællesmarken. Døtre fik ganske vist ingen Jordlod, men repræsenterede alligevel en stor Værdi som vordende Mødre til Drenge; derfor var Medgift en meget sjælden Foreteelse; i Reglen erhvervede man sin Hustru for et passende Pengebeløb.

Ægteskabet stod i høj Kurs i Rusland. Det førte ofte til besynderlige Fænomener. Man kunde for Eksempel se Kvinder paa 20 Aar, som bar seksaarige Ægtemænd paa Armen. Saa var Fremtidsproblemet sikret for de Tos Vedkommende. Ægteskabet var først og fremmest en Spekulation i Landfordelingen, og da alle havde lige Ret til Jorden, maatte der med visse Mellemrum foretages Landmaalingsrevisioner. Det var besværligt, men nødvendigt, for at de børnerige Kommuner kunde blive retfærdigt behandlet.

Det var langtfra altid Tilfældet, at et nyt Hjem blev grundlagt, naar en Mand giftede sig. Efter russisk Skik førte de gifte Sønner ikke nogen Særhusholdning, saalænge deres Fader levede, men blev boende i hans Familie og var underkastet hans Vilje i enhver Henseende, saadan at han alene havde Raadighed over alt og kunde disponere egenmægtigt.

Hvis man var en »Barin«, som holdt Tjenestefolk, blev man

»Batuschka«, »lille Far«, ligesom ens Kone benævnedes »Matuschka«, »lille Mor«. Folk kyssede Husfaderen paa Haanden. Men selvom det var Livegne, der talte med den mægtige Godsejer, var Tonen alligevel utvungen og aaben. Godsejeren var deres Herre, men tillige deres Fader, de kom frimodigt til ham med deres Anfægtelser og Bekymringer. De skyldte ham ubetinget Lydighed, men »lille Far« var paa den anden Side skyldig at bistaa dem, værne dem og skaffe dem deres Fornødenheder. Han kunde ikke afskedige dem, for de hørte til hos ham og havde en vis Medejendomsret til alt, han ejede.

Anna Christina var gift med den Mand, som Knud Rasmussen i sit lille Skrift om ham kalder en af Verdenshistoriens store og lysende Skikkelser. Og naar hendes Navn mindes, er det med en vis rørt Fornemmelse, en lille smertelig Varme, for det var dog hende, som vilde dele Livets Godt og Ondt med Vitus Bering, — og efter al Sandsynlighed blev hendes Liv derved tragisk, maaske i endnu højere Grad end hans, og maaske har hun en vis Andel i Æren for hans Bedrift.

Berings Ægteskab gav hans russiske Borgerskab Stabilitet. Nu kunde han skaffe Riget Sønner.

Han var meget ældre end sin Hustru, selv om man nok kan gaa ud fra, at hun ikke har opgivet sin rigtige Alder til Myndighederne, da hun i Aaret 1744 ansøgte Staten om en Enkeunderstøttelse. Ifølge denne Ansøgning skulde hun være født i Aaret 1705.

Hidtil havde Bering ikke tænkt paa at gøre andet for sin Forfremmelse, end hvad der havde direkte med hans Mod og Energi at gøre. Nu, da han giftede sig, har han sandsynligvis faaet Øjnene op for det uretfærdige og meningsløse i, at andre altid blev foretrukket for ham. Hans Kone var jo purung og havde Appetit paa Livet; hun var ikke som han trænet i Skuffelser og bitre Erfaringer. Hun har naturligvis gerne villet indtage en Position, der var lidt mere fremskudt end den, der knyttede sig til Ægtemandens Stilling som Skibsfører og Kaptajn — ovenikøbet kun af *anden* Grad.

Havde Vitus været ved at opgive Ævret og finde sig tilrette i sin Stilling, maatte Ægteskabet heppe ham op, tvinge ham til ny Anstrengelser for at naa tiltops.

Han har naturligvis maattet høre for, at hans Svoger var Admiral og han selv kun Kaptajn — efter et Par og tyve Aars tapper og tro Tjeneste.

Hvad skulde det betyde? Havde han mindre Evner? Eller elskede han ikke sin Hustru saa højt, at han gad anstrenge sig lidt mere for at gøre hende nogenlunde jævnbyrdig med Søstrene?

Det ser ikke ud til, at Besvogringen med Viceadmiralen var en positiv Gevinst for Vitus. Tværtimod har Excellencen Sanders snarere, ihvertfald ved en bestemt Lejlighed, modarbejdet hans Interesser; og det er let at finde en psykologisk Forklaring paa den Art Fænomener.

Der kan gisnes forskelligt om Forudsætningerne for Berings utrættelige Stræben. En dæmonisk Drift, en selvmordervild Offervilje, faar ofte Genier til at vende Velstand og Magsvejr Ryggen og foretrække Farer, Savn og Ulykker. Dette gælder maaske ogsaa for Vitus Berings Vedkommende. Og det lyder interessantere end den Forklaring, at Hustruens Ærgerrighed heppede ham frem til Stordaad. Men begge Gisninger *kan* rumme Sandheden, og i deres Sammentræf kan den søges. Den paradoksale Higen mod Møje og Farer, efter at maale sine Anspændelser med umaadelig Modstand, — denne romantiske Trang er maaske blevet næret af den nøgterne Omstændighed, at hans Hustru synes mere verdsligt orienteret end han selv!

Har Vitus Berings Ægteskab været lykkeligt? Ydre Tegn paa Lykke viste sig ganske vist snart i Børnene, men der er Grund til at tvivle om, at de to Mennesker har passet til hinanden.

Det kan ihvertfald ikke paastaas, at Bering har hængt ret meget ved Hjemmet og Hustruen, siden han — efter de faa Aars Samliv, der ovenikøbet var et udpræget Sømandsægteskab med lange Perioder af Fraværelse — kunde tænke sig at være flere Aar borte fra

hende, ude af Stand til at trøste hende, glæde hende og værne hende. Og da han efter fem Aars Ophold i Korjækernes og Tschukternes barske Egne vender hjem, har han næppe sat Foden paa sin Tærskel, før han begynder at gøre Udkast til en ny Ekspedition!

— — —

Vitus havde ikke sit Hjem i Sankt Petersborg, men bosatte sig i Byen, hvor han traf Anna, i det nyerobrede Ingermanland. Her kan man tænke sig ham siddende med sin unge Kone, en Vinteraften 1724, i et stort, lavloftet Rum, foran et overdaadigt Baal af Birkeknuder og Fyrrebrænde paa Ildstedet. En Tjenestedreng kommer ind og kaster en Favnfuld Klodser paa Ilden. Naar Døren aabnes, ses Glimt af tunge Slæder, og høres Lyd af Mødernes Skuren paa den frosne Flade. Kuskene sidder indhyllet til Næsetippen i deres snavsede Faareskindspelse paa Bukken foran de smaa lodne Heste. Den unge Kvinde læner sig op til ham, mens hun snuser eftertænksomt til sit Lugtevandsæg. Vitus holder sin Arm om hende og stirrer ind i Ilden. Alt er idel Idyl — men Vitus' Tanker flakker langt bort — til det lille fattige Horsens, hvor hans Forældre nu ligger paa Kirkegaarden, eller til det ubestemte Fjerne, hvor *noget,* han ikke kender, venter ham. Og *hun* tænker maaske med lidt Bitterhed paa hans indadvendte, aandsfraværende Væsen. Hvorfor kan han ikke unde hende lidt mere Adspredelse? Hun havde rigtignok tænkt sig, at hendes Ægteskab havde bragt hende mere Lykke, end det blev Tilfældet. — —

Streng er den Lod at være gift med en Pioner. Det betyder Savn, bitre Taarer, forgæves Bebrejdelser, taalmodig Kamp for at vinde ind til Forstaaelse af Skæbnen. Hvorfor skal det være saadan for *hende,* mens andre Kvinder, hendes Jævninge, svælger i rolig Nyden, uanfægtet Besidderglæde. Hvorfor — — naar der dog ikke kommer Sejre og Triumfer, der kan give Forsagelsen Baggrund, — naar alt kun er Tøven og Beskæmmelse?

VII

DET NY FÆDRELAND

Efterhaanden som Danskeren blev akklimatiseret i sit ny Fædreland, har han, i Pavserne mellem de evindelige Krigshverv, faaet Lejlighed til at lære det at kende.

I sin oprindelige Struktur var det moskovitiske Rige et Bondepatriarkat af enkel og logisk Natur. Dets Enkeltheder, Kommunerne, var skabt i Familiens Billede og Staten i Kommunens; Husfaderen repræsenteredes i Kommunen af Starosten og i Staten af »lille Far«, Czaren. Haxthausen, en tysk Skribent, der rejste gennem Rusland, udtrykte sine Erfaringer saadan: »Da enhver Russer tilhører en Kommune, og som Medlem er berettiget til en ligelig Andel af Jordværdien, gives der i Rusland ingen Proletarer. En social Revolution er i Rusland umulig, da de europæiske Revolutionæres Utopier allerede er realiseret her, fuldkommen begrundet i Folkets Tilværelse«. Han omtaler de kooperative industrielle Virksomheder, »som har eksisteret lige siden den ældste Tid« — og som dengang ikke havde Paralleller andre Steder. De patriarkalske Forhold blev efterhaanden forstyrret af forskellige Indgreb. Indtil Aaret 1601 eksisterede Livegenskab ikke »naar undtages Krigsfanger og deres Efterkommere«, — men Czar *Boris Gudunov* ophævede Bøndernes »Vandrefrihed« og gav derved Bojarerne Haand og Halsret over dem. Peter den Store var Skaberen af det helt gennemførte Livegenskab — og en Nutidsbetragter kan altsaa let konstatere, at hans Reformer ikke alle tjente en sund Udvikling.

Det særprægede ved det russiske Folks Forhold, Sæder og Skikke, Institutioner og indre Synsmaade, udsprang af den oprindelige *urkommunistiske* Samfundsordning. Her var Alles Ansigter rettet mod eet Midtpunkt, *Arnen,* ligesom i fordums Tid mod Baalet, der varmer alle ligeligt. Hver Husholdning var Del i en større Husholdning, der i sine Grundtræk havde samme Præg af Samhørighed og Fortrolighed. Selve det vældige Statssamfund, som Ivan den Tredie

havde samlet, det store, hellige Rusland, var et favnende Hjem, og Fædrelandsbegrebet blev derfor inderligere end andre Steder. Bojarerne, de store Jordbesiddere og Undertrykkere, dannede ganske vist et Oligarki, der ikke havde noget med Fællesskab at gøre, — men de stammede ogsaa fra de nordiske Vikingevandrere, og var i deres Udspring ikke rigtige Russere. — Dog er det først og fremmest Indflydelsen paa russisk Mentalitet fra de mongolske Khaners Overherredømme, — i den lange Periode, som betegnes ved Navnet »Den Gyldne Horde«, — der har bragt Forvirring og Nydannelser i den indre Forvaltning, i Samfundsstrukturen. Under Czar Alexis, Peters Fader, kulminerede Bojarvældet, og den russiske Bondes Kaar var ikke bedre end en Slaves. Stavnsbunden, som han var, kunde han ikke undfly sin Herres Tvang. Donkosakken Stenka Rasin samlede Bønderne til Opstand mod Herremændenes Vold, men han blev slaaet, ført til Moskov i et Bur, og henrettet efter en frygtelig Tortur. Czar Peters Reformiver knuste Bojarernes Magt, men tilsigtede ikke at forbedre Almuens Kaar.

Efter Afslutningen af den store nordiske Krig aandede Rusland og det øvrige Europa lettet op. Mareridtet var endt, — Bonden kunde atter pløje sin Jord og i Ro høste sin Afgrøde. Rigets Ekspansion havde faaet Afløb mod Nord; ikke alene den sydlige, men ogsaa den nordlige Del af den finske Bugt var kommen i Czarens Besiddelse. Peter havde faaet en glimrende Orlogshavn til den nytømrede Flaade og kunde vende Blikket mod andre Steder, — for Eksempel mod Østen, Sibiriens vældige uudforskede Egne, — mod det fjerne Kamchatka, — og, længst ude i Indbildningskraftens Synskreds, mod den ny Verden, hvis Omraade frembød ubegrænset Stof til kraftige Imperatordrømme.

Indenfor det store Riges Rammer blussede Livsbegæret op med fordoblet Styrke efter Krigens Terror. — I den nydelsestørstende Del af Samfundet blev Sensationerne af anden Art end før. Raa,

grovkornet Sensualisme søgte at give sig et Skær af perverteret og udspekuleret vesteuropæisk Raffinerthed, af forfinet Smag og Kultur. Man importerede Moderne fra den franske Solkonges Hof, ikke alene i Klædedragt, men i Aandsliv og Opinion. Fransk Stil og Elegance efterlignedes. De store Byers Befolkninger svælgede i Operaer, Pantomimer, Maskerader, allegoriske Optog, historiske og mytologiske Processioner; Hoffolkene agerede med i Hovedrollerne, og Fyrsterne fremstillede Guder.

Der var nok af Skandaler og Intriger at tale om. Galante Anekdoter var i Omløb i Hobetal — Fortællinger om Elskovsforbindelser mellem Staldkarle og Fyrstinder, Balletdanserinder og Kavalleriløjtnanter; om Hoffesternes Orgier gik Sladderen lystigt, og hans Majestæt Czaren havde fornylig holdt nogle af sine mest ekstravagante Drikkefester. Særlig den, der var til Ære for Buturlin, »Drikkepaven«, da han holdt Bryllup med sin Forgængers Enke. Brudgommen sad i en Balje, der sejlede rundt i et stort Bryggerkar, fyldt med stærkt Øl; Hoffolkene paraderede forbi »Drankerabedissen« og kyssede efter Tur hendes Bryster, mens de raabte: »I alle Narres og Brændevinstønders og Drukkenboltes hellige Navne, Amen.« Og Czaren væltede egenhændigt Paven om i Karret og tvang derefter sine Gæster til at drikke sig fuld i Øllet.

Men forresten plagedes han af Nyresmerter, og endnu mere af sin Ansigtskrampe. Han tog Medicin for Sygdommen: knuste Bænkebidere og levende Regnorme! Men det hjalp ikke!

— I disse Aar havde to ungarnske Søstre været meget paa Tale i Sankt Petersborg. De optraadte offentlig i Byen og tjente store Penge. Alle skulde se dem. Men saa blev en af dem syg. Hun fik et Anfald af Hjertelammelse, og efter et Par Dages Forløb døde begge Søstrene i samme Øjeblik. De var nemlig sammenvoksede Tvillinger, to Mennesker med een Ryg. De vendte Nakkerne mod hinanden og kunde aldrig se hinanden i Øjnene. Skønt visse legemlige Funktioner var fælles hos dem begge, var de af Ydre mere

fremmede for hinanden end for nogetsomhelst andet Menneske, de kom i Berøring med. De var begge ret lærenemme; baade *Helene* og *Judith* talte flydende Ungarnsk, Tysk og Fransk. Men deres Temperament var vidt forskelligt. Judith var frodig, munter, venlig, og havde et lidenskabeligt Følelsesliv; Helene var sky og tungsindig, og noget fjendsk og tvær i Forholdet til Omverdenen.

Dette Dobbeltvæsen, som ogsaa fysisk var dobbelt, døde, fordi den ene af Søstrene var moden til Døden, skønt den anden var livselskende og trods alt fuld af Haab og Længsler. Det omkom, sprængt af Splittelsen.

— Den Tids europæiske Menneskehed var saadan et Dobbeltvæsen. To Mentaliteter i samme Samfundslegeme, — ligesom to Ansigter, der vendte bort fra hinanden i gensidig Foragt og Uvilje, skønt Livssafterne steg fra samme primitive Baner. Den ene Mentalitet udviklingshæmmende og selvødelæggende, melankolsk som Satan mellem pinte Sjæle, fuld af Pietet mod de sletteste Traditioner, af Reaktion, Had og Egenkærlighed. Dens Visdom var sort Magi, Navlebeskuen, Menneskeæderritual fra Urtiden: Krigens. Selv i sin Elskovsattraa var den kannibalsk, ulykkevoldende, skænkende den ny Slægt latente Anlæg til Ondt. — Den anden Mentalitet var klar, munter, festlig. Dens Kilder var Hellas og Biblen; men den lod sig ikke binde af falsk Pietet, den sprængte alle Traditioner og brød frem i brusende Kraft. I Frihed løste den Naturens gordiske Knuder, ikke med Aleksanders plumpe Sværdhug, men ved Aandens og Ordets Besværgelser. Den drog paa Skattejagt overalt, selv ud i det uendelige Rum, — og den skænkede sine Skatte til Alle!

VIII

VENDEPUNKTET

— Langt borte i det fjerne Østen laa et geografisk Omraade, som endnu kun Fantasien havde kortlagt. Men Fantasien er ikke en paalidelig Kartograf!

Her var Grænsen mellem Asien og den ny Verden — Amerika. Men den laa skjult som i en Taagebanke. Maaske var de to Verdensdele landfast med hinanden. Maaske skilte Oceanet dem. Men langt borte — bag en havslidt Kyst — var der muligvis Egne med umaadelige Skatte, som ventede paa den dristige Erobrer, der af Skæbnen var udset til at hæve dem.

Russerne var allerede begyndt at trænge frem mod Øst. Længere og længere frem. Haardføre og dristige Kosakker sprængte paa deres Heste gennem de uhyre sibiriske Ødemarker. Men Czar Peter tumlede med Tankeudkast til vældige Ekspeditioner, som kunde tilfredsstille den storrussiske Ekspansionsdrift. Samtidig med, at Riget aabnede sig for Vestens Kultur og tilegnede sig Vestens Kundskabsskatte, skulde det fortsætte sin Fremtrængen over Ural mod det fjerne Øst. Mod den ny Verden!

Allerede i Aaret 1719 havde Peter sendt to russiske Officerer, Fedor Lushin og Ivan Evreinov, til det nyopdagede Kamchatka, for at de kunde undersøge, om Asien og Amerika var landfast med hinanden eller ej, og tillige for at sejle til de kuriliske Øer og lede efter et mystisk hvidt Mineral, som Japanerne eksporterede i store Mængder derfra.

Lushin og Evreinov var borte i fire Aar. Saa vendte de tilbage til Sankt Petersborg, den ny Hovedstad, og aflagde Rapport for Czaren. Men de maatte indrømme, at de ikke havde fundet ud af, om der var Hav eller Jord mellem Amerika og Asien; de havde ikke magtet den Opgave, deres Herre havde stillet dem.

Vitus Berings Skuffelser sled omsider hans Taalmodighed op. Da han stadig ikke kunde opnaa Avancement, indsendte han sin Afskedsbegæring til Flaadens Øverstkommanderende, General-Admiral Apraxin.

Apraxin, som satte stor Pris paa Danskeren, havde Betænkelighed ved at modtage den. Han nægtede først at give den sin Underskrift, men gav tilslut efter.

Vitus Bering rejste til sit Hjem i Viborg med den bitre Beslutning, at han nu vilde resignere og søge at glemme sine Skuffelser ved at dyrke en landlig Tilværelses fredelige Sysler.

Men nu var det pludselig, som om Czaren havde faaet Øje paa ham, og samtidig genoptog Peter sine Grublerier over Løsningen af Asiens og Amerikas Gaade.

Det kunde se ud, som om Czaren endelig er blevet klar over, at ingen kunde egne sig bedre til Opgaven end den Mand, om hvem en Skribent senere har sagt, at »ingen Møje og ingen Fare skræmmede ham; med uendelig Flid og næsten utrolig Taalmodighed overvandt han de Vanskeligheder, som for enhver anden vilde synes uovervindelige«.

Peter Alexeievitschs fysiske Smerter tog til, og han var begyndt at tænke paa sin Sjæls Frelse. Han havde allerede tidligere ladet sig selv udnævne til Chef for den gejstlige Synode, og forfattet nogle naive Kommentarer til de ti Bud. Nu fik han arrangeret et Privatkapel lige udenfor sit Soveværelse. Samtidig fik han Hastværk med at realisere sine gamle Planer; det var, som om han var klar over, at Tiden var knap.

Han beordrede Apraxin til at kalde Vitus Bering tilbage til Tjenesten og udnævne ham til Kaptajn af første Grad.

— Czaren havde altid travlt, ogsaa nu.

I Begyndelsen af November 1724 sprang han i det iskolde Vand for at redde et Par Matroser fra Druknedøden. En voldsom Forkølelse med stærke Feberanfald stødte nu til hans øvrige Sygdomme. Et Par Dage efter opdagede han, at Katharina, den liflandske Bondepige, som efter at have været Menshikofs Elskerinde blev hans Gemalinde, førte ham bag Lyset sammen med Menshikof og en vis Kammerherre Mons, der muligvis var hendes Elsker; ihvertfald drejede det sig om nogle bedrageriske Pengetransaktioner. Czaren blev ude af sig selv af Sorg og Raseri.

Den syttende November lod han Mons henrette, efter at han selv

havde forhørt ham i Torturkamret. Derefter syslede han med Planer om at lade Vennen Menshikof, — »hans onde Aand« — lide den samme Skæbne; — men nu gik det hurtigt nedad Bakke med ham selv; stærke Lidelser bandt ham til Lejet, hvor han laa, brølende af Smerte og skælvende af Dødsangst.

Den treogtyvende December udstedte han en Ordre til Admiralitetet, der lød saadan:

1. Find Forskere, som har været i Sibirien og er vendt tilbage derfra.

2. Find, mellem de Marineløjtnanter og Underløjtnanter, som har indlagt sig Fortjeneste, saadanne, som egner sig til at udsende til Sibirien og Kamchatka.

3. Faa fat i en dygtig Skibsbygger, nogle unge Tømmermænd, en Kvartermester, det nødvendige Værktøj, og otte Matroser.

4. Ligesaa to Sæt Sejl, Blokke, Kabler med mere, fire Skibskanoner med den nødvendige Ammunition, og en eller to Sejlmagere.

5. Hvis den rette Mand ikke kan findes indenfor vor Marine, skal der sendes en Skrivelse til Holland med Begæring om to Mand, som er kendt med Havet indtil Japan.

Admiralitetsraadet, som modtog denne Ordre, afgav derefter en Rapport med Redegørelse for deres Arbejde med Hensyn til de givne Instrukser. Hvad den første Paragraf angik, gjorde de opmærksom paa forskellige Forskere, som havde været i Sibirien; mellem disse var to tidligere omtalte Kamchatkarejsende, Fedor Lushin og Ivan Evreinov. Hvad den næste Passus angik, meddeltes det, at Admiralerne Sivers og Senjavin anbefalede Løjtnanterne Spangberg, Iverev eller Posenkov, mellem Underløjtnanterne Tschirikov eller Laptev, og tilraadede endelig at gøre »enten Bering eller Fonverd« til Øverstkommanderende. Admiralitetet tilføjede: »Bering har været i Ostindien og kender Vilkaarene; Fonverd har navtisk Erfaring«.

Den femte Paragraf besvaredes med en beroligende Erklæring

fra Viceadmiral Sivers, som hævdede, at han havde de rigtige Mænd og ufortøvet vilde sende Bud efter dem.

I Januar 1725 forværredes Czarens Tilstand. Efter Senatets og Admiralitetets Indstilling overdrog han nu Kaptajn Bering — *Ivan Ivanovitch,* som hans russiske Navn lød — at lede den første kamchadalske Ekspedition, og ansatte Løjtnanterne Spangberg og Tschirikov i hans Tjeneste. Czaren skrev selv Instruksen til Vitus Bering, men meddelte, at han »paa Grund af svigtende Helbred« overlod Udførelsen til sin Ven, Grev Apraxin.

Instruksen lød saadan:

»Byg paa Kamchatka eller et andet Sted i Omegnen en eller to Dæksbaade. Sejl med disse Skibe langs Kysten, der løber mod Nord og som — da Grænserne er ukendt — rimeligvis er sammenhængende med Amerika. Find ud af, *hvor* Kysten løber sammen med Amerika og hvad den kaldes; foretag Landgang for at faa udførlige Oplysninger, kortlæg Stedet og kom derefter tilbage«.

— Det var i sidste Øjeblik Sagen blev ordnet. Den seksogtyvende Januar kulminerede Czarens Sygdom, og i sin Dødsangst — maaske i Haab om, at Gud til Gengæld for hans Godhed vilde prolongere hans Liv — gav han Ordre til, at alle kriminelle Forbrydere skulde benaades. Den syvogtyvende Januar udvidede han Benaadningen til ogsaa at omfatte alle dødsdømte Militærpersoner. Klokken to om Eftermiddagen forsøgte han at udstede endnu en Ordre, men hans Tunge lammedes, og han formaaede ikke engang at nedskrive sit Ønske. Kort efter Midnat døde han.

Da Peter Alexeiewitschs Livsværk var tilende, begyndte først Vitus Berings.

Med et Slag var alt i den danske Sømands Liv forandret. Han var ikke længer blot en brugbar Mand mellem Jævninge, men den Ene Udvalgte mellem mange, den, der skulde udføre en Bedrift, som ingen Russer havde udført Magen til. Han skulde gøre Verden større end før. Vitus Berings Sind maa have været gennemstrøm-

met af en dyb Tilfredshed, fordi han endelig kunde faa Lov til at sætte hele sin Tilværelse ind paa en stor Sag.

Det Job, han havde faaet, var langtfra eftertragtet af mange. Det var jo baade brydsomt, farligt og uden pirrende Nydelsesmomenter. Den Vej, han skulde befare, var ikke den, Eventyrere og Vovehalse drømte om; de havde ikke noget imod at sætte Livet paa Spil for at kunne gaa gaa Skattejagt efter Guld og Ædelstene i Mexico eller Peru; deres Tænder havde jo løbet i Vand, naar de læste om Cortez' eller Pizarros fantastiske Oplevelser; men de vilde meget betakke sig for at risikere Helbredet paa en Tur, der gik gennem Tundraer og Sumpe mod Polarkulde og Øde, til Steder, hvor der hverken var Guld eller skønne Kvinder.

Senere, da »den store nordiske Ekspedition« blev udrustet, og der dog var betryggende Erfaringer at bygge paa, var det vanskeligt at skaffe frivilligt Mandskab, og da havde Staten dog spændt sin Pengepung op paa vid Gab for at skaffe Deltagerne saa mange Bekvemmeligheder som muligt. Men paa den første Rejse var Kravene vidtrækkende og Midlerne faa og spartanske.

Vitus Bering skulde finde og følge Spor, der ikke blev angivet af banede Veje, men af rivende Elve og uvejsomme Dalfører, over spærrende Klippebarrierer og stenede Højsletter. Uendelig lange Strækninger, som hidtil kun var befaret af halvvilde Kosakker, vodkapimpende Landstrygere, der var hærdet til en utrolig Modstandsevne mod Kulde, Sult og Strabadser. Han og hans Mænd skulde bane sig frem, som det var belejligt, snart tilfods, snart tilhest, snart trukket af Hundeforspand paa Slæder, snart stagende sig i Pramme over buldrende Elve eller sejlende i selvbyggede Baade opad ukendte Flodløb. I de lange, bælgmørke Vintermaaneder skulde de grave sig ned i mandshøje Snedynger om Natten, eller, naar der var Tale om længere Ophold, fælde Træer og tømre Hytter. Alt maatte gøres af dem selv eller af de Arbejdere, de kunde hyre paa Stedet, hvor de befandt sig. Flere Tusinde Mile skulde tilbagelægges, medbringende et stort og besværligt Rejse-

udstyr, mellem halvvilde Indfødte, hvoraf mange Stammer var hedenske; de kunde ikke være sikre paa, at de ikke kom ud for fjendtlige Overfald, men den isnende Steppeblæst, de giftige Sumpe og ufremkommelige Moradser, Vandfaldene og Elvene var dog de værste Fjender. Og saa var alt det endda kun Begyndelsen, selvom Begyndelsen i dette Tilfælde vilde sluge mere Tid end selve Opdagelsesfærden, Sørejsen mod Nord i det kolde og ukendte Hav.

Naturligvis var Vitus Bering ikke i Stand til at forudse Besværlighederne og Farerne i deres fulde Omfang.

Men han var rede til alle de Ofre, den vældige Opgave maatte kræve af ham, og han kendte sit Ansvar!

ANDEN DEL

DEN FØRSTE REJSE TIL KAMCHATKA

I

LANDREJSEN

— — — Langt udenfor Verdenshistoriens urolige Myretuer løfter Vulkanerne Avatscha og Klutschevskaia deres snepudrede Hoveder mod Himlen. Bjergskraaningerne er klædt med Skove, der er lette og aabne som Havremarker. Der ryster Birken sit gule Haar over en frodig, mandshøj Underbund af Skarntydeskærme, vilde Blomster, gule og røde Rhododendronbuske.

Helt op til Snegrænsen klatrer Ellebusken; Rodfiltret løfter sig i høje, spændbuede Kurver over Enebærris og Lyng, som om det forsøgte at flyve tilvejrs.

Her græsser Rensdyrflokke den lange, lyse Sommerdag. I Busken sniger Zobelmaaren sig efter Bytte. Nede ved Kystbredden jager Korjæken Odder og Ræv, eller sidder taalmodig ved Flodmundingen og fisker.

Vandreflokke af skæbnefordrevne Kosakker, halvvilde og uvidende Jægere, kom til det ensomme Land. De tilførte ikke Korjækerne Civilisation. De lod sig selv synke baglæns ned i det urtidsdrømmende Naturliv; de blev næsten eet med de Indfødte.

De lod det nervøse Europa passe sig selv. Heroppe vilde aldrig Marchkolonner af Fodfolk med røde Uniformsfrakker og Gevær over Skuldren vise sig. Her vilde aldrig høres Lyde af Dragonpavker og Trompeter og af jernbeslaaede Hestes Hovslag. Aldrig vilde pibende Musketkugler flyve gennem Luften; aldrig vilde Dynger af Døende, med splintrede Benpiber og opsprættede Maver, vælte sig her i det høje Enggræs. Ikke engang Ekkoet af Djævlens

Feltraab vilde naa til dette Sted; Aarhundrede efter Aarhundrede vilde komme og gaa, uden at nogen mærkede Krigspesten fra Europa.

Nede ved den sandede Flodbred laa de indvandrede Kosakkers Hytter i en spredt, ujævn Rundkreds omkring deres lille Kirke: det Sted, hvor de dyrkede den hellige Jomfru med et lille Gudebarn paa Armen. Gudstjenesten røgtedes af en Pope, hvis Kundskabsforraad ikke var synderlig større end en korjækisk Shamans.

En Dag — den 11te Marts 1728 — kom Popen og Voivoden ud af den russiske Administrationsbygning, begge duftende af Vodka. Det var vinterkoldt, Solen stod som en vældig rød Blomst paa Ishimlen og lyste mat, men det var, som om en svag Duft af Foraarsgrøde allerede krydrede Luften.

Da kom et stort Slædetog langs Floden inde fra Landet. Fra Bjergskovene. Fremmede, indhyllet i rimpudrede Pelse; Hætterne sad tæt om deres frostrøde Ansigter. De stod ud af Slæden og gik ned mod de to Russere. En stor, tung Mand, hvis Skridt dog var lette og fjedrende som en Bjørns. Og en undersætsig Mand med et forsorent Minespil og et flinthaardt Blik. — Han sænker Hovedet, mens han skubber Pelshuen tilside; hans Pande er bred og haard som Jern, det vil ikke være raadeligt at stanges med den Karl.

Det er Vitus Bering og Martin Spangberg —

Det er to Danskere, jydske Sømænd, der har overvundet Sibiriens Øde. De er kommet fra Sankt Petersborg og vil tage videre, saasnart det er gørligt — med et Skib, der endnu kun eksisterer i deres Vilje, et Skib, hvis Tømmer endnu gror som levende Træer i den store Lærketræsskov, der omgiver Flodbredden paa begge Sider.

Landrejsen gennem Sibirien og Kamchatka varede over tre Aar.

Den ene Sætning lukker sig som et Laag over en uhyre Sum af Kraftanspændelse, Lidelse, Kampe og Sejre. Naar Laaget løftes, styrter en Lavine af Billeder frem.

En lille Skare skæbnefordrevne Mennesker rejste bort fra deres Sted, deres Hjem. Og bort fra deres Tid. Langt bort, ned gennem Aarhundrederne. Efterhaanden som Bering langsomt avancerede mod Nordøst, fjernede han sig fra det, som var Nutiden. Han trængte dybere og dybere ind i en giftig Urtids Tundraer, han maatte hugge sig Vej gennem Urskove og blive som en Stenalderjæger. Fortiden — det var, som om en forstenet Mammuth blev levende, et Kæmpedyr med smaabitte onde Øjne. De Indfødtes Ydre betegnede Marchen baglæns gennem Tiderne. Tatarer, Saporoger, Kirgisere — det var Middelalderen. Men langt borte gik Jakuterne, Korjækerne og Tunguserne. Mennesker, der ikke havde Udtryk af Følelser i de brune vejrbejsede Ansigter, der lignede Masker. Kun Øjnene fortalte, hvad de søgte at skjule: Hadet og Angsten.

Uendelige, golde Stepper, mægtige Bjerge, rivende Strømme, tætte Skove. Dagen efter det samme. Ustandseligt det samme, indtil Vinterens Komme. Saa maatte man ligge i Hi som Grævlinger og bie paa Foraaret. Ikke altid. Det galdt om at benytte Tiden. Sent om Efteraaret fortsattes endnu Rejsen; om Natten teltedes der, og Teltene gravedes ned i Sneen, saa kun Spidserne stak op. Saa laa Ekspeditionens Deltagere, svøbt i deres Pelse, med Is i Næserne, og lyttede til Ulvehyl fra de nøgne Skovbryn.

Snart brugte de Hundeforspand, stærke, ulveagtige Hunde, men mest Heste, de smaa langhaarede Øg, der kan taale alt. Ofte bukkede de alligevel under for Kulde og Hunger, Og Purgaen, den bidende, isnende Steppevind, for hvinende hen over Toget.

I den haardeste Del af Vinteren boede de i hastigt sammentømrede Hytter. De blev ligesom bundfrosne langt ind i Kroppene, langt ind i Sjælene. De tøede kun op ved Baalene, og kun paa Overfladen, inde under Ribbenene føltes det, som om en Isklump udstraalede Gys. De fik Frostsaar paa Kinderne, Fingrene kløede og dunkede af Frost, eller var følelsesløse og kraftløse af Kulde. Der var Tid nok til at tænke, savne, længes. Bering læste vel tit i Biblen, som den gode Kristen han var, baade i den gamle og den

ny Pagts Bøger. I første Mosebog stod der: »I skal gøre jer Jorden underdanig«. Her var det endnu ikke sket, Naturen beherskede Mennesket med sin Almagt og sin Grumhed.

Om Vinteren var der Tid til at fordybe sig i Udve og Hjemve. Begge Dele var lige anspændende, en sjælelig Udvidelse, der sprængte Nerverne. Længselen strammer, Tankerne afskydes, som Pile fra en dirrende Buestreng, mod fjerne Maal.

Byen Ilimsk, som de boede i, var kun en lille Samling Tømmerhytter. En Boplads, hvor Nybyggere og Indfødte levede sammen, med det samme Dagligliv, de samme Slagtefester. Vitus gik som den mægtigste Mand mellem alle; her var han »Batuschka«, Alles »lille Far« — især naar der var Nød paa Færde. De var alle hans Plejebørn. Skæbnen havde lagt mange bankende Hjerter i hans Haand.

Da Foraaret kom, brød Ekspeditionen op med hele dens vældige Apparat af Hesteforspand, Hundeforspand og Tros. Flere Hundrede Heste, belæsset med totusind Lædersække med Mel. Ustandselig maatte man skifte Transportmaade. Snart færgedes hele Togtet nedad Floderne paa Pramme og Tømmerflaader, snart standsedes Flodvejen af Vandfald.

Nedad Floder og Bifloder, opover ugæstmilde Bjergrygge, der ligesom søgte at ryste deres Byrder af sig. Indfødte Tolke, Tømrere, Grovsmede og Arbejdere afløste hverandre som Stafethold fra Sted til Sted.

Sommeren gik. Ekspeditionen delte sig i to Hold; det ene lededes af Spangberg. Efteraaret kom hurtigt igen, som en forbitret Fjende, der kun en Stund har pustet ud. Naar man læser Berings Beretning til Regeringen, om denne Færd, er det, som om alt skjuler sig Lidelserne, Sulten, den umenneskelige Møje. I fem Linjer begraver han Maaneders forbitrede Slid med et Arbejde, hvis Skam blev hans alene, hvis det mislykkedes, og hvis Hæder han var rede til at dele med alle sine Kammerater.

Hestene døde af Overanstrengelse og Hunger. Snebjerge lagde sig igen overalt, og der var ingen Græs at finde. Frosten stivnede igen de hærdede Mænds Kroppe. Kulden kom tilbage, værre end sidst.

Bering savnede Spangberg.

Den raske Spangberg, som altid maatte bane Vej eller rekognosere, naar det var nødvendigt. Spangberg var fra Vesterhavsegnen; det var, som om hans Sind var hærdet af Vesterhavsblæst. Han var trofast, hidsig som en Ild, olm og støt paa engang. Han kunde faa de Indfødte til at arbejde, de krøb for ham, naar han, bandende paa Jydsk og Russisk, huserede med dem, saa hans Vilje sad som Høgekløer i deres dorske Bevidsthed.

Da Bering kom til Okotsk, var næsten alle hans Heste styrtede af Sult. Men Spangberg var det nær gaaet ligesaadan. Han var kommet dybt ind i et sumpigt Øde, da Vinteren satte ind. Ved et Flodkryds maatte han efterlade Baade, Proviant, Materiel. Det gjaldt Livet, og hans Folk trak Slæder med den nødvendigste Føde fra Yudoma til Okotsk. Men Vinteren rejste sig som en Jætte mod dem, Himlen rystede Sneflager ned over dem, selv de lette Haandslæder maatte de lade tilbage og bære deres Mundforraad i Rygsække. To Maaneder i Træk sled de sig gennem Ødet. Deres Proviant slap endelig helt op, de maatte spise de Lædersække, hvori Fødemidlerne havde ligget, og de Sko, de havde i Reserve. Saa fandt de, til alt Held, Berings Rute. Den var afmærket af de styrtede Heste. Nu var der Kød til Spangberg og hans Folk — et Par Melsække fandt de ogsaa, Bering havde ikke kunnet faa alt med.

Et Par Dage før Jul naaede en af Spangbergs haardføreste Mænd frem til Okotsk med en Skrivelse, et Nødraab. Det var, som om Vitus havde ventet det; han kunde straks sende Hundeforspand afsted med Proviant til Kammeraterne, hvoraf mange nu var syge af Koldbrand og Skørbug, og maatte trækkes paa Slæder. En af de første Dage i det ny Aar naaede Spangberg endelig Okotsk. Nu var

der Tid til Pleje og Rekreation, men Materiellet og Provianten, som var efterladt, maatte hentes, og det krævede mange besværlige Ekspeditioner frem og tilbage.

En mere fremfusende Mand end Vitus Bering vilde rimeligvis være omkommet paa den lange Tur gennem Sibirien. Men han forudsaa alt, havde Omtanke for alt; alle Muligheder, onde og gode, sandsynlige og usandsynlige, havde han drøftet med sig selv, gennemtænkt alle Forholdsregler.

Han havde de rette Føreregenskaber — den udprægede Kollektivfølelse. Forstaaelse af hver enkelt Kammerats Menneskeværdi og Menneskeret.

Denne Forstaaelse reddede Spangbergs Liv — og mange andre Liv. Berings Fjender benyttede den til at angribe ham for Mangel paa Beslutsomhed.

Han var beslutsom nok, men Livet havde lært ham at tøve. Hans Fjender kunde ligesaa godt have bebrejdet ham, at han havde spildt Aarene med at deltage i en taabelig Krig. Naar andres Daarskab spilder et Menneskes bedste Aar, og det dog ender med, at han besejrer Tiden og øver sit Værk, vil Samtiden være tilbøjelig til at beskylde ham for Sendrægtighed.

Omtrent et halvt Aar gik med at bygge Transportskibet, som skulde føre Ekspeditionen over det okotske Hav til Kamchatka. Desuden maatte de vente til Isen smeltede; den længste Halvdel af Aaret er denne Havbugt som en Iskælder, bundfrossen, død.

De uendelig lange Ventetider maa have virket som Tæring paa Togtets Deltagere, udmarvet deres Sjæle som en dødelig Feber. Og var det saa endda gaaet hjemad! Men de trætte Mænd skulde stadig slide sig endnu længere bort fra deres Hjem, trænge endnu dybere ind i Fjernheden.

Den nybyggede Galease var for lille, men blev suppleret af et gammelt Fartøj, bygget i Aaret 1717 af de svenske Krigsfanger, som aabnede Ruten fra Okotsk til Bolshajafloden. Og nu gik Mandskabet ombord, med over 400 Heste, 50 Okser og 362 Sække Mel.

— — Landrejsen varede over tre Aar — — Billederne bliver ved at strømme. Berings spartanske kortfattede Beretning skjuler dem, men drages de frem af de jævne Ord, er der nok til mange Biografforestillinger. Tilskuerne har blot svært ved at fatte og sanse de nervepirrende Anstrengelser, de bitre Savn og den koncentrerede Viljeanspændelse, som fordredes, for at alt kunde føres til Ende.

Kursen sattes tværs over Kamchatka. Først med Baade opad Floderne, saa med Slæder over Bjerge og Dale mod Kamchatkafloden. Det varede et halvt Aar, inden den møjsommelige Rejse var fuldbragt, — en lang Vinter med korte, kolde Dage, og Nætter, tilbragt i Sneen. De Indfødte maatte tvinges til at hjælpe med Transporten. Vitus Berings Fjender anklagede ham senere for at have misbrugt sin Stilling og tvunget disse eskimolignende Skrællinger til et Slid, der oversteg deres Kræfter. Mange døde af Overanstrengelse. Det beviser, hvor møjsommelig hele denne Rejse maa have været. Den danske Kaptajn, som saa ofte bebrejdedes Veghed og Mangel paa Evne til at holde streng Mandstugt, blev nu pludselig en grum Bøddel, der plagede Livet af de arme Hedninger.

Endelig var Udgangspunktet for den egentlige Rejse, Opdagerfærden, naaet, og Bering kunde lade sine Tømrere, Smede og Sejlmagere tage fat paa Bygning og Tilrigning af Skibet *Gabriel*. Skibsankrene, Takkelagen og Kættingerne var transporteret halvandettusinde Mil gennem Sibirien, og Tovværket, som havde været udsat for al Slags Vejrlig, var stærkt medtaget. Hvad der ikke var slæbt med fra Rusland, maatte fabrikeres paa Stedet: Tjære og Tømmer skulde fremstilles, men der var nok af Raastoffer; istedet for Smør stuvede de Fustager med Fiskeolje ned i Ekspeditionsskibet, og Brændevin blev — efter en Kosakrecept — brygget af Urten »Bjørneklo«. Et Aars Proviant blev samlet, men dette Forraad vilde blive totalt kasseret af Nutidens Ernæringseksperter; det var blottet for Vitaminer og har næppe smagt godt.

— De Mennesker, Vitus Bering maatte leve imellem, og i hvis Selskab han engang senere skulde friste nogle Aars Tilværelse, var ret forskelligartede af Præg og Oprindelse; men efterhaanden havde en barsk Skæbne og et unaadigt Klimas Nødvendighedskrav tilpasset dem for hinanden.

Deres Tanker og Drømme udformedes under de samme smaragdgrønne sibiriske Nordlys, de samme blændende Rimtaager, de samme isnende Sandstorme og vildt eksploderende Haglbyger. Naar de hørte Bjørnenes rungende Hungerbrøl eller Hvalrossens Gøen fra Havisen, naar de med Flitsbuepile søgte at faa Ram paa Isrypen, det graablaa Egern eller de mange forskellige Rævearter, Hvidræv, Rødræv, Blaaræv, Sortræv og Korsræv, — eller naar de jog over Snedriverne i deres Pulke, forspændt med Rener, — saa maatte et ensartet Forestillingsliv opstaa, med ensartede Myter under de samme overtroiske Former. Den hvide Race havde de allerede kendt i nogle Slægtled; havde de ikke lært andet af Kosakkerne end at drikke Brændevin, saa havde de ihvertfald lært *det* tilgavns! Og Brændevin havde ikke en saa ødelæggende Virkning paa dem som paa Indianerne.

Tschukterne var det Folkeslag, Bering fik mest at gøre med, og det interessanteste. Tschukterne optraadte i større Tal end de andre indfødte Stammer, og de var de eneste, der turde tage Kampen op mod de russiske Nybyggere og Pionerer. De var tapre, godmodige og gæstfri, men naturligvis stod de tilbage for Datidens Europæere i Hygiejne og officiel Moral. Vi kender en Del til Tschukterne gennem Beskrivelserne i Amundsens »Nordostpassagen«. De holdt til paa den store, skovrige Tundra og elskede Strejftog i deres lette Skindbaade. Kulturelt tilhørte de, — og gør det tildels endnu — Stenalderen og Benalderen; deres Vaaben var Spyd med Spidser af Hvalrostand, Stenknive og Buer. I Gryder af brændt Ler, blandet med Blod, kogte de deres primitive Føde, Rensdyrkød, Ryper og mindre Dyr, lige til Orme og Bremselarver fra Rensdyrenes Næsebor. Baade Mænd og Kvinder, men særlig Kvinder, yndede at tato-

vere sig med brogede Okkerfarver. De var overtroiske og usentimentale; ved Bryllupper blev Blod smurt paa Brudens Næse, det værnede mod Ulykker; ugifte og utrolovede Piger og Knøse levede utvungent sammen, Flerkoneri var tilladt, og Konebytning som Venskabstegn meget almindeligt. De gamle Tschukter fik Naadestødet som en Kærlighedsgerning; rituelle Liglemlæstelser blev foretaget før Baalbrænding. Tchukterne troede, at Jorden var beboet af onde Aander, at Sygdom var Følgen af en Art Djævlebesættelse, og at Nordlysenes Flimren kom af, at de Afdøde kørte omkap med Rensdyrslæder. De hævdede, at staaende Nymaane varslede Held, og liggende Nymaane forudsagde Sygdom og Død. — Deres daglige Tilværelse var naturligvis præget af Naturen og Dyreverdenen. Om Sommeren drev de Renflokkene ud over de store Moser, hvor de kunde faa nok af Græs og Pileblade; her var der ogsaa Mængder af vilde Dyr, krybende, flyvende og løbende, lige fra den store sorte sibiriske Landbjørn til den lille allestedsnærværende Klodeerobrer, Graaspurven.

Tschukterne spaaede af Renens *Skulderblad,* og i denne mærkelige Foreteelse lignede de Oldtidens Grækere i den ældste Tid, — og forøvrigt mange andre primitive Folk. Ligesom Bantu-Stammerne i Afrika brugte de Trommeslag som Middel til Selvhypnose. De overtroiske Forestillinger synes at danne et Fællesgrundlag i alle Menneskeracers religiøse Liv.

Stridigheder mellem Tschukterne og Kosakpionererne vanskeliggjorde i høj Grad Situationen for Vitus Bering.

Kampene havde været blodige og forbitrede, thi Tschukterne hadede Undertrykkelse og havde meget at hævne. Allerede i 1701 førte Fjendskabet mellem Russerne og de Indfødte til voldsomme Begivenheder; Kosakkerne dræbte Mændene og tog Kvinder og Børn tilfange. Siden den Tid fik Voldtægt og andre Overgreb ofte Striden til at blusse op med fornyet Kraft.

Og saa hændte det, at Tschukterne fortalte russiske Bissekræmmere om et uhyre stort Landomraade, der laa ligeoverfor Østkap.

Dette ukendte Rige kom, under Navnet Bolschaia Semlja, snart til at spille en dominerende Rolle i Kosakkernes graadige Fantasi.

Tschukterne havde taget Fanger fra dette Land, sælsomme Mænd, som paa Færden i deres Skindbaade var slaaet ud af deres Kurs og blevet Skibbrudne.

Eventyrlystne Kosakker besluttede at undertvinge Bolschaia Semljas Befolkning og tvinge baade dem og Tschukterne til at betale Czaren Skat.

II

SØREJSEN

Den trettende Juli startede Sørejsen.

»Gabriel« holdt sig i Nærheden af Kysten, Skudens friske Træværk knagede i en lang Rytme som af et sundt, stærkt Aandedræt, mens Stævnen huggede støt frem gennem Blæst og kolde Byger. Ved Kap Sankt Thaddæus var Havet levende af vældige Skarer af Sæler, Delfiner, Søløver og Hvaler, muntre Dyr, der aldrig havde været ude for andre Jægere end Tschukterne med deres primitive Vaaben. »Gabriel« styrede forbi Anadyrfloden og kom ind i »det hellige Kors' Bugt«, hvor Skibet laa under Sejl i to Dage for at søge Ferskvand. Saa sattes Kursen videre langs den høje, stenede Kyst, der syntes mennesketom. Den syvende August, da Løjtnant Chaplin sendtes iland for at lede efter Kilder, fandt han dog baade Hytter og Stier, der var banet af Mennesker. Dagen efter saa man fra »Gabriels« Ræling en Baad, der roede ud mod dem, bemandet med otte Mand. Det var Tschukter, men de var bange for det russiske Skib, og havde Grund dertil; de havde allerede længe ligget i Stridigheder med Kosakker, der vilde tvinge dem til at betale Skat. En af dem svømmede dog hen til Skibet, og man fik etableret en Samtale ved Hjælp af Tolke, et Par Korjæker, som kendte Tschukternes Sprog nogenlunde. Den Indfødtes geografiske Oplysninger var højst ufuldkomne.

Den 11te August opdagedes Sankt Laurentiusøen — opkaldt efter Dagens Helgen. Tre Dage efter kom de ud for Østkap. Den 16de August besluttede Bering at vende om, fordi han mente at have udført sin Mission. Allerede den 13de August havde han kaldt sine Officerer sammen paa Skansen og meddelte dem sin Beslutning.

»Efter min Mening, og efter Tschukternes Udsagn,« sagde han, »har vi nu naaet det østligste Punkt paa denne Kyststrækning, og Spørgsmaalet er, om vi skal gaa videre — og i saa Fald, hvor langt? Naar vi kun har for Øje at tjene vort Land paa bedste Maade, hvad vil saa være det bedste Opholdssted for Vinteren, baade for Skib og Besætning?«

Spangberg, den Næstkommanderende, sluttede sig til Chefen. Tschukterne var ikke venligsindede, Kysten syntes gold, og han foreslog, at hvis man den 16de, efter at have fulgt samme Kurs som nu, ikke var kommet ud for noget, der kunde ændre Synspunktet, »bør vi i Guds Navn vende og i Tide søge Ly og Havn i Kamchatkafloden.«

Løjtnant Tschirikov var af divergerende Mening, men kunde ikke begrunde den overbevisende. Klimaet var slet, og man kunde befrygte Kampe med de Indfødte. Hvordan var denne Befolkning, om hvem en Skribent, *du Halde,* sagde, »at den ikke havde andet menneskeligt end Udseendet«. Det var Nomader, som talte et Sprog, der ikke mindede meget om de sibiriske Sprog, men snarere om amerikanske, og som ogsaa havde en vis Lighed med Indianere; smaa mørkhudede Rensdyrjægere, hvis stenalderagtige Ydre, Klædedragt og Levesæt maa have virket højst betænkeligt, men som dog langtfra var saa slemme, som *du Halde* har ment; hvis Udseendet var det menneskeligste ved dem, kunde det samme med lige saa stor Ret siges om de Statsmænd, der dengang holdt Europas Skæbne i deres blodige Hænder.

Vitus Bering havde paa denne Sørejse været nær ved Amerika, men Vejrforholdene var ugunstige; — Hjemrejsen endte med en Storm, der sendte et af Ankrene, hvis Kabel brast, tilbunds, og

flængede Fokkefaldet; Synskredsens Sigtbarhed tilsløredes af Gus. Desuden var der andre Betragtninger, som lagde en Dæmper paa den Trang, Bering eventuelt kunde have til at udrette endnu mer, end han havde forpligtet sig til. Sejldugene, Takkelagen og Ankertovene paa »Gabriel« var halvraadne, ødelagt under den besværlige Transport gennem Sibiriens Ørkner og Bjergskove; denne Transport havde varet tre Aar. Mange af hans Folk havde allerede haft Angreb af Feber og Skørbug, og en Vinter i Tschukternes Land vilde rimeligvis blive et Dødsleje for flere af de Mennesker, hvis Liv og Skæbne Kaptajnen havde Ansvaret for.

Maaske havde Vitus Bering allerede paabegyndt Planerne til den næste Ekspedition. Han havde lært Taalmodighedens og Udholdenhedens svære Kunst.

Hvad har den danske Sømands Tanker været beskæftiget med, naar han laa vaagen i sin Køje paa »Gabriel« eller stod spejdende paa Dækket? Sandsynligvis har de været farvede og gennemvarmede af en dyb, kraftig Grundfølelse: Taknemlighed mod Forsynet, som havde bevaret Opgaven til ham og bevaret ham til Opgaven. Maaske har der blandet sig lidt Bitterhed i Bevidstheden om, at et Slægtled — hans eget, hans Livs bedste Aar — var ofret til Krigsgalskaben. Ofret til en Molok, som fortærede Landenes Ungdom. Som lod de Tiloversblevne beholde den sørgelige Rest af en Manddom, der var berøvet sine normale og sunde Forudsætninger. Og en Alderdom, som var berøvet det lykkelige Tilbageblik.

Han begyndte allerede saa smaat at føle Alderen, baade i dens fysiske Svaghed, og i dens utallige Kompromiser. For at komme gennem en Verden som Peter den Stores, August den Stærkes og Karl den Tolvtes maatte Kompromiset svøbes skærmende og skjulende om enhver blank Ideologi. Og tilslut svøbte det sig vel saa tæt om den, at dets Syre ikke alene værnede den mod Opdagelse og Angreb, men ætsede sig igennem den og opaad den.

Han selv, Ekspeditionens Chef, var den eneste af Ekspeditionens Deltagere, som havde passeret Ungdomsaarene. Han havde Mand-

dommens uanfægtede Overblik og maatte ogsaa tænke for de Unge. Bering kunde godt lide Ungdommen og vilde gerne værne den, ogsaa mod dens egen vilde Ufornuft. Samfundet havde ikke Raad til at miste dem, der skulde være med at give Rusland den nye, sunde Slægt.

Og det kunde de. Trods Uvidenhed, Overtro og andre aandelige Mangler havde de en plump Rankhed i Sjælen. De fleste hævdede en jævn, men fast religiøs Overbevisning; enkelte havde Raskolnikernes strenge asketiske Holdning.

Man er ofte tilbøjelig til at betragte den svundne Tid som umoralsk, og sin egen som den i moralske Anliggender mindst anstødelige. Kønsmoralen er et Vedtægtsspørgsmaal mer end noget andet; det er muligt, at Sodomas og Gomorrhas Indbyggere vilde blive dygtigt forargede over vor Tids slappe Sæder. Man kan ihvertfald ikke paastaa om Vitus Berings Tid, at den var særlig seksuelt løssluppen. Tværtimod var, som en kølig Vestenvind, en puritansk Luft gaaet over Europa. Ogsaa over Frankrig, selv om Tonen ved Hoffet var nok saa frivol. I Rusland var der lignende Bevægelser; selv om Kejserinderne Anna og Elisabeth vældede sig i Nydelser, var Folkesjælen præget af Kønsaskese. Præsterne advarede mod at ligge i Sengen, efter at man var vaagnet, for at Djævlen ikke skulde overrumple den Hvilende; Kvinder blev nærmest betragtet som Djævlens Skabninger i Modsætning til Mænd, der var formet i Guds Billede, og de kvindelige Bryster kaldtes Helvedes Blæsebælge.

Rimeligvis fører en Skibsbesætning i Nutiden ganske anderledes letfærdig Tale end Berings Mandskab. De Sømænd, som vilde more sig for enhver Pris, lod sig desuden ikke hverve til Togter som den store nordiske Ekspedition. Men med Berings Mandskab kunde en Høvding være tjent; det var Karle med svære Muskler, Tænder som Tigre og Brystkasser som Vintønder. Vitus Bering smilede vel naar han tænkte paa dem: de skulde nok komme velbeholdne hjem til Rusland, det skyldte han de russiske Piger. De skulde ikke kunne rette Bebrejdelser mod ham: »Batuschka, lille Far, hvad har du

gjort af vore Kærester? Hvor er deres hvide Tænder og deres faste Muskler?« — »Bare rolig,« tænkte Vitus Bering, »I skal nok faa jeres Hjertenskære velbeholdne hjem, saa der kan blive stort Bryllup i Landsbyerne. De skal nok komme, baade Pjotr og Sascha og Kolja og hvad de allesammen hedder; med Guds Hjælp skal I faa dem tilbage i ligesaa god Stand, som de drog ud.«

»Med mig er det noget andet,« tænkte Kaptajnkommandøren; »Jeg vender hjem som en anden, — som et grundstødt Vrag. Som et Hus, hvis Ildebrand ikke længer kan slukkes.« — Han følte Branden i sig. Han mærkede, hvordan Sygdomsdæmonerne havde fat paa de skjulte Steder, hvordan de arbejdede Dag og Nat for at nedbryde ham. Anna Mjatvejevna vilde ikke, som Penelope, faa en karsk Odyssevs hjem, en Brudgom; — hun vilde faa en syg Mand, der trængte mer til moderlig Pleje end til Elskov. —

Men de andre havde ogsaa mere Ret til Livet end han, — og deres Mødre levede maaske endnu. »Vær ikke bange,« — tænkte han; »I skal faa dem tilbage, jeres store Drenge. I forgræmmede Sømandsmødre, som ligger vaagne om Natten og tænker paa jeres Børn, og hader mig, fordi jeg kun bruger dem som Brikker i mit Spil.«

Vitus Bering havde ogsaa en gammel Mor. At hun laa paa Kirkegaarden, gjorde ingen Forskel. Hun var stadig til i hans Tanker, i hans Hjerte. Han skulde aldrig mer se hende, men da hun levede, gav Skæbnen ham heller ikke Lov til at se hende. Men nu havde han netop altid sin Mor hos sig, han kunde endnu, naarsomhelst han vilde, lytte til hendes Raad og se hendes Smil. Fjernhed er ikke en Hyperbellinje, men en Cirkellinje; just naar den synes at have fjernet sig uendelig langt, nærmer den sig sit Udgangspunkt. Det var et Mysterium, der gav Anelse om, at Døden maaske saa langtfra var en Rædsel, at den tværtimod var det eneste sande Gode — — —

III

VITUS BERINGS INDBERETNING

I Begyndelsen af September 1728 naaede »Gabriel« tilbage til Kamchatkafloden og overvintrede i *Nedre Kamchatka Ostrog*. Under sit Ophold her gjorde Bering nogle Iagttagelser, som interesserede ham stærkt. Han saa Drivtømmer af en ukendt Træsort og konstaterede, at der kom Trækfugle fra Øst, over det aabne Hav; Bølgernes Form tydede paa Nærheden af et stort Land. De Indfødte fortalte ham desuden, at de i særligt fint Vejr kunde faa Land i Sigte i Østhorisonten, og at der for 15 Aar siden var strandet en Mand, som fortalte om sit Hjemlands store Skove og Floder.

Dette Land maatte ligge mod Nordøst, og Vitus Bering søgte næste Sommer, 1729, at opsøge det. Men tre Dage efter Udsejlingen kom en voldsom Storm, der flaaede de halvraadne Sejl og ruskede i det møre Tovværk. Han blev nødt til at søge Land og satte Kursen mod Bolscheretsk, efter at have undersøgt geografiske Forhold vedrørende Kamchatka og de nordligste af Kurilerne.

Man kan tænke sig, at et voldsomt Dobbelttræk har slidt i Vitus' Bryst. Paa den ene Side Længslen efter Rusland og Hjemmet, — ja, og Pligten overfor Mandskabet, der sandelig havde døjet mer end nok, — og paa den anden Side Opdagerens Erobringstrang, Begæret efter at løfte Sløret for Amerikas Nordøstgaade.

Pligten sejrede! —

— Den første Marts Aar 1730 naaede Vitus Bering Sankt Petersborg og sendte straks sin Rapport til Regeringen.

Men der var sket store Forandringer i Rusland mens han havde været borte.

Czar Peter var jo død. Efter ham var hans Enke, den forhenværende Soldaterpige, Katharina, kommet paa Tronen. Hun overlod i Hovedsagen Regeringsmagten til sin tidligere Elsker, General Menshikof. Men da Katharina to Aar efter sin Regeringstiltræ-

delse døde — hendes Uvenner paastod at hun drak sig ihjel, — var det ogsaa forbi med Menshikofs Magt. Han blev fængslet og ført til Sibirien sammen med sin Datter Maria. I Sibirien fristede han de samme Kaar som de andre Landsforviste. Han boede i et elendigt Blokhus med Vinduer af Fiskeskind. Han fik Tæring af den daarlige Kost. Sin sidste Levetid tilbragte han med Bodsøvelser og religiøse Betragtninger. Og en Dag i Aaret 1729 døde han i Byen Beresow — en ynkelig og ensom, men efter Sigende højst opbyggelig Død.

Efter Katharina besteg Peter den Anden Tronen. Men han, en Svækling uden Levedygtighed, skønt han var Sønnesøn af Peter den Store, blev heller ikke gammel paa Tronen.

Nu var Anna af Rusland, Peter den Stores Broderdatter, Selvherskerinde over alle Russere.

Der var i det hele taget sket mange Ting, siden Bering forlod Rusland. Hans gamle Bekendt, Grev Ostermann, havde fortsat sin straalende Karriere, som ikke syntes at antastes det mindste af de mange Regentskifter; under Katharinas og Menshikofs Regimente var han udnævnt til Rigskansler og Overhovmester; nu var han blevet adlet og havde faaet greveligt Vaabenskjold. Den gamle Kyniker Peter Tolstoy var blevet berøvet alt sit jordiske Gods og puttet i et Kloster, hvor han det foregaaende Aar havde endt sit daadrige Liv. Berings gamle Velynder, Admiral Apraxin, var ogsaa død — —

Mange Stormænd, som havde siddet i fede Embeder og følt sig sikre paa Lykkens Gunst, havde faaet Overmodet tampet ud af Kroppen af Bødlens Knut og var stuvet bort til en Afkrog af Sibirien. Og andre var steget frem af Ukendthedens Taager og havde erobret Magt og Berømmelse. Det intellektuelle Liv beherskedes af »Videnskabernes Akademi«, oprettet omtrent samtidig med, at Bering drog ud paa sin Ekspedition; de fleste Medlemmer var hovne og selvsikre Teoretikere, tilbøjelige til at fordømme alt, de selv ikke vidste Besked om.

Vitus Berings Indberetning er opbevaret i et russisk Arkiv og følger her, omtrent i sin Helhed, da det er et af de faa Dokumenter — og det største af dem — hvoraf man kan danne sig et Indtryk af Manden. Hvilket dog kun er muligt, hvis man læser mere *mellem Linierne* end direkte.

»Den 24de Januar, før jeg havde modtaget mine Instrukser, havde Admiralitetet i Ekspeditionens Interesse afsendt en af mine Løjtnanter med 26 Mand og 25 Vognladninger Materiel. Ialt var der 33 Mand under min Kommando. Fra Sankt Petersborg til Tobolsk passerede vi efterhaanden følgende Byer: Vologda, Totma, Veliki, Ystiug, Solvychegodsk, Kai, Solikamsk, Verkhotura, Turiusk og Tyumen.

Den sejstende Marts naaede vi Tobolsk og blev boende her, paa Grund af det kolde Vejr, til femtende Maj. Under Opholdet foretog jeg de nødvendige Rekvisitioner af Materiel til Ekspeditionen. Den femtende Maj fortsatte vi nedad Floden Irtisk til Samarovsk, i fem Baade af den Slags, man i Sibirien kalder »Doshcheniki«, (en Slags Pramme uden Køl, fladbundede, fra 35 til 40 Fod lange, forsynet med Mast og Sejl). Baadene var ladede med forskellige Forsyninger, dels medbragt fra St. Petersborg, dels erhvervede i Tobolsk. I denne By sluttede, paa min Opfordring, flere Deltagere sig til mig: en Munk, en Intendant, nogle faa Befalingsmænd og 34 Soldater.

Fra Samarovsk sendte jeg Peter Tschaplin forud. Han medførte Ordrer fra Guvernementet i Tobolsk til Byerne langs med Ruten om at have Baade parat paa Floderne Jenisei og Ustkut, og skulde selv fortsætte til Irkutsk. Da vi havde forladt Samarovsk, sejlede vi opad Floden Obj til Surgut og Narun, derefter ad Floden Ket til Fortet Makovska. I Egnen fra Tobolsk og til dette Land lever Ostjakerne, som tidligere var Afgudsdyrkere, men som blev omvendt til Kristendommen af Metropoliten i Tobolsk, Philophei, i Aaret 1715. Vi fortsatte tillands fra Makovska til Yendseisk, gik

der ombord i fire Baade og arbejdede os op ad Floden Jenisei og Tunguska til Floden Iliums Munding. Paa Tunguskafloden er der tre Vandfald og mange Klipperevler, der strakte sig langt ud i Strømmen, saa en Baad kun et eller to Steder kunde slippe igennem; Revlerne er baade oversøiske og undersøiske, men ikke særlig store. I Jeniseisk tog jeg 30 Tømrere og Grovsmede i min Tjeneste, i Overensstemmelse med Instruktioner fra Tobolsk. Vandfaldene og Revlerne gjorde det umuligt at sejle ad Ilimfloden til Ilimsk, og vi maatte benytte mindre Baade, der blev afsendt fra Ilimsk, og som kunde medføre det tungere Materiel, mens det lettere blev transporteret til Byen i Løbet af Vinteren.

Jeg sendte Løjtnant Spangberg med 39 Mand, Tømrere og Arbejdsfolk, til Ustkut. Der forarbejdede de femten store Pramme, som kunde transportere Mænd og Forsyninger nedad Lenafloden til Yakutsk. Med de øvrige Ekspeditionsdeltagere overvintrede jeg i Ilimsk, fordi der ikke var Bekvemmeligheder af nogensomhelst Art i Ustkut, og fordi vi ikke kunde trænge igennem til Yakutsk paa Grund af Sne, Kulde og Mangel paa Befordringsmidler. Ogsaa fordi Landet var ubeboet. I Henhold til Direktiverne fra Tobolsk maatte vi desuden have vore Levnedsmiddelforsyninger fra Irkutsk og Ilimsk; der er ingen Kornmarker ved Yakutsk. I Løbet af Vinteren tog jeg til Irkutsk for at raadslaa med Voivoden der om Forholdene i denne Egn, som ingen af os kendte noget videre til, og om den bedste Rute derfra til Okotsk og Kamchatka. Henimod Slutningen af Vinteren rejste jeg til Ustkut med hele mit Følge, som bestod af tyve Tømrere og Smede fra Irkutsk og to Bødkere fra Ilimsk.

Fra Tunguska, Ilim og Lenafloden, indtil Vitim, lever de hedenske Tunguser, som har Rideheste; de, som ikke ejer Heste, bygger deres Bopladser ved Flodernes Bredder og færdes i Birketræskanoer; de lever af Fisk.

Foraaret 1726 forlod vi Ustkut i vore femten Pramme og sejlede nedad Lena til Yakutsk. Fra Vitim og langs begge Lenaflodens

Bredder lever Yakuter og nogle faa Tunguser. Yakuterne har mange Heste og meget Kvæg, som forsyner dem med Mad og Klæder, men de fattigste af dem lever af Fisk. De er Hedninger, de tilbeder Solen og Maanen, Svanen, Ørnen og Ravnen. De har stor Respekt for deres Præster, som de kalder Shamaner; de paastaar, at de stammer fra Tatarer.

Ved Ankomsten til Yakutsk engagerede jeg Indfødte til at hjælpe mine Mænd med Prammene; og saasnart de var kommet, sendte jeg Løjtnant Spangberg, med tretten af de Baade, der var bygget i Ustkut, nedad Lenafloden til Aldau og derfra op til Maya og Yudoma. Baadene blev ladet med Materiel, som var vanskeligt at transportere over Land. Jeg havde haabet at kunne lade denne Fragt føre ad Vandvejen lige til de varme Kilder ved Yudoma, hvilket var langt billigere end at sende det ved Hjælp af Heste. I Løbet af Sommeren tog jeg, med et lille Antal Mænd, fra Yakutsk til Okotsk paa Hesteryg, og hver af os medtog et Parti Bagage; hver Hest kunde kun bære en Byrde paa 175 Pund, og paa denne Maade bragte vi over 56,000 Pund Proviant afsted. Det var umuligt at benytte sig af Vogne paa Grund af Mudder og Banker. I Stationen Okotsk er der kun ti russiske Huse. Jeg efterlod Løjtnant Tschirikov, der fik Ordre til at overvintre i Yakutsk og rejse over Land til Okotsk, saasnart det blev Foraar.

Henimod Slutningen af December 1726 fik jeg Budskab fra Spangberg, at hans Baade var frosset fast i Gorbeafloden, omtrent 450 Verst fra Yudomakilderne; endvidere at han havde tømret Slæder sammen og lod disse trække det nødvendige Materiel. Jeg udvalgte en Del af mine egne Mænd og gav dem Hundeforspand og Levnedsmiddelforsyninger, og udsendte dem for at de kunde hjælpe Løjtnanten. I Begyndelsen af Januar 1727 ankom han og hans Følgesvende, men uden at kunne medbringe noget af Materiellet. Dette efterlod han paa fire forskellige Steder af den ubeboede Rute. De havde været undervejs lige siden den fjerde November, og i al denne Tid havde de gennemgaaet store Lidelser af Hunger. De havde

set sig nødsaget til at spise de Heste, som var styrtede paa min egen Marchrute, Seletøjet, Lædersække og Sko. Heldigvis fandt de ved Yudoma de Melsække, som vi maatte efterlade, da vore Heste opgav Ævret.

Ved Aldau og Maya lever den samme Slags Folk, Yakuter, som ved Lenafloden; men ved Yudoma, nærmere ved Okotskstationen bor Tunguser eller Lamuter, som de kalder sig selv. De har mange Heste og rider baade Sommer og Vinter, og disse Heste — tillige med Vildtet — forsyner dem baade med Føde og Klæder. Her lever desuden de vandrende Tunguser, som bor i Nærheden af Havet og ved Floderne og lever af Fisk; de har samme Religion som Yakuterne.

I Begyndelsen af Februar samlede jeg 90 Mand og en Mængde Hundeforspand og overdrog Førerskabet af dem til Løjtnant Spangberg med Ordre til at hente, hvad der var efterladt ved Yudoma. Han vendte tilbage de første Dage i April, men nogle af hans Mænd ankom ikke førend i Midten af Maaneden. Selv da manglede de meget i at have bragt al Forraadet; jeg blev nødt til at udsende 27 andre Mænd til Yudoma; de blev borte til Maj, men medbragte saa alt Materiel paa Pakheste. I disse Egne færdes Folk aldrig om Vinteren tilhest; de gaar tilfods og trækker deres Slæder efter sig med Provianten; hver Mand kan medføre 150 Pund. En saadan Tur tager otte til ti Uger. Sneen er undertiden syv Fod dyb, og enkelte Steder endnu dybere; Folk, som rejser om Vinteren, graver sig ned i Sneen og tilbringer Natten paa denne Maade.

Den tredivte Juni sejlede Løjtnant Spangberg til Mundingen af Bolshaya-Floden paa sit nybyggede Skib, der var lastet med vort Materiel. Han havde Ordre til at losse Lasten og sende en af Underofficererne med nogle Tømrere til Kamchatka for at hugge Skibstømmer, og selv vende tilbage til Okotsk.

Den tredje Juli kom Løjtnant Tschirikov fra Yakutsk; han medbragte den Last af Mel, som han ifølge mine Instrukser skulde fremskaffe. Vi indladede Melet paa Spangbergs Skib som i Mellem-

tiden var kommet tilbage, og paa en gammel Sejlbaad, som var ankommet fra Bolshaya-Floden, og afsejlede med hele Følget den toogtyvende August i Retning af Bolsheretsk. De Forsyninger, der blev tilovers, sendte jeg tilbage til Yakutsk under Bevogtning af Mænd, som fik Ordre til at give Kvittering for Sagerne, og komme hurtigst muligt igen med et Parti af vore Forsyninger af Jern og Tjære, og forene sig med mig paa Kamchatka i Løbet af 1728. Ved Mundingen af Bolshaya-Floden maatte vi aflæsse vor Last i Smaabaade og færge den til Bolscheretsk. Denne Station har kun fjorten russiske Huse. Det tungeste af Materiellet og Levnedsmidlerne blev omladet og sendt op til Bystra-Floden, en stridig Strøm, 120 Verst fra Øvre Kamchatka Station. Inden Vinterens Ophør forlod vi Bolscheretsk og tog med Hundeforspand til Øvre- og Nedre Kamchatka Station. Hver Aften gravede vi os ned i Sneen og dækkede over Aabningen. Dette Land er berygtet for Snestorme, som kaldes Purgas; hvis et Menneske bliver overrasket af en Purga, paa en aaben Plads, uden at have Tid til at skaffe sig Ly, er han i Fare for at blive indesneet og fryse til Døde. I den øvre Station (»Ostrog«) er der 17 Huse; i den nedre er der 50; og paa et andet Sted, hvor Kirken befinder sig, er der 15. Paa de tre Pladser tilsammen boede der ikke mere end 150 Mennesker, paa det Tidspunkt da vi opholdt os der. De Indfødte, som betjente de Forspand, som bragte os fra Bolscheretsk, tilberedte flere Tusind Pund Hvalspæk fra en Hval, der var bakset i Land om Efteraaret. Istedet for Penge bruger de Tobak. I Sydkamchatka lever Kurilerne, i Nordkamchatka Kamchadalerne. De har fælles Sprog, men der er dog Forskel. Et Mindretal af disse Folk er Afgudsdyrkere. De andre har overhovedet ingen Religion og er højst ukultiverede. Hverken Russerne eller de Indfødte saar Korn. Af Husdyr har de kun Hunden, som bruges til at spænde for Vogn eller Slæde, og af Skind laver man Klæder. De Indfødtes Næring bestaar af Fisk, Rødder, Bær, Vildfugle og Sødyr. I Nærheden af Yakutsk Klostret, som ligger paa det nærmeste en Verst fra Kam-

chatkas Kirke, dyrker man for Tiden Havre, Hamp og Roer. Turnips dyrkes alle tre Steder, og de naar ofte en Størrelse, som sjælden ses i Rusland. Jeg bragte til det ovennævnte Kloster lidt Rug og Byg og lod det udsaa, men hvorvidt det er modnet eller ej, skal jeg ikke kunne sige, for undertiden dræber den tidlige Frost Afgrøden. Folkene bliver ofte forhindrede i at dyrke Jorden paa Grund af Mangel paa Trækdyr.

Alle Indfødte, der hører ind under russisk Jurisdiktion, indsamler Skind, som de betaler Skat af. De Indfødte har mange hæslige Skikke. Hvis en Kvinde eller et Dyr føder Tvillinger, bliver den ene dræbt med det samme. At undlade det betragtes som en stor Brøde. Kamchadalerne bruger ogsaa, at hvis en af dem bliver meget syg, selv om det er en Far eller Mor, saa bærer de Vedkommende ud i Skoven, enten det er Sommer eller Vinter, og overlader ham til hans Skæbne med Mad til en Uge. Følgen er manges Død. De afdødes Hjem bliver aldrig paany taget i Brug, og de Døde bliver ikke begravede, men kastet ud i Skoven, hvor Hundene sønderriver dem. Korjækerne brænder deres Døde; denne Skik er nu forbudt, men Loven bliver ikke strengt overholdt.

Da jeg naaede Nedre Kamchatka Station var Tømmeret færdig til at tages i Brug. Vi begyndte at arbejde paa vort Skib den fjerde April 1728, og ved Guds Hjælp blev Skibet færdigt den tiende Juli. Tømmeret blev slædet af Hunde. Vi havde ikke Tjære hos os, og de Indfødte kendte det ikke og vidste ikke, hvordan det skulde fremstilles, vi udvandt det selv af et Træ, der kaldes Listvennik. I Mangel af bedre fremstillede vi Spiritus af Græs, ved en Proces, som kendes i dette Land; Salt udvandt vi af Havvand; Smør lavede vi af Fiskeolie, og istedet for Kød brugte vi saltet Fisk. Ombord havde vi nu Næringsmidler nok til fyrretyve Mand i et helt Aar. Den fjortende Juli sejlede vi fra Kamchatkaflodens Munding ud paa Havet og fulgte den Kurs, som var angivet i Hans kejserlige Majestæt Peter den Stores Instrukser og markeret paa Kortet.

Den ottende August, da vi befandt os paa 64° 30' Bredde, kom otte Mand roende i en Læderbaad; de kaldte sig Tschukter, (et Folk, der længe havde været kendt af Russerne i Landet), og spurgte os, da de var kommet i Nærheden, hvem vi var og hvorfor vi var kommet. Vi inviterede dem ombord, og de lod en Mand svømme over til os paa et Par store oppustede Sælblærer, for at han kunde snakke med os. Lidt efter kom Baaden nærmere, og Besætningen i den fortalte os, at en Mængde Tschukter levede paa Kysten, og at denne i kort Afstand herfra drejede mod Vest, og at der var en Ø i Nærheden. Vi fandt Øen, som vi kaldte St. Lawrentius efter Dagens Helgen. Vi opdagede nogle faa Hytter paa Øen, men ingen Mennesker, skønt jeg to Gange sendte en Matros i Land for at se efter dem.

Den femtende August naaede vi 67° 18' Bredde og vendte om, fordi Kysten ikke strakte sig videre mod Nord og intet Land var i Nærheden af Tschukternes Land eller Cap Øst, — og det derfor syntes mig, at jeg havde udført de Instrukser, hans kongelige Majestæt, berømmelig og udødelig Ihukommelse, havde givet mig. Hvis vi var sejlet videre og fik Modvind, kunde vi blive forhindret i at vende tilbage til Kamchatka før Sommeren var tilende, og at overvintre der, hvor vi var, vilde være uklogt, fordi vi ikke kunde faa fat i Træ af nogensomhelst Art, og fordi den indfødte Befolkning var undertvunget og udenfor russisk Kontrol, og ikke kender til russiske Skatteopkrævere.

Fra Kamchatkaflodens Munding til det Punkt, hvor vi vendte om, er Kysten bjergfuld og saa stejl som en Mur, og bedækket med Sne selv ved Sommertid.

Den tyvende August mødte vi fire Baade, bemandede med 40 Tschukter, der lignede de forrige. De tilbød os Kød, Fisk og Vand, femten røde og hvide Ræveskind, og fire Hvalrosstødtænder, — alt hvad de havde hos sig, for Naale og lignende Smaaartikler. De fortalte mig, at deres Folk tager til Kolyma med Hundeforspand, ikke med Baade, at en Del af dem lever længere oppe paa Kysten,

at de i lang Tid har vidst Besked om Russerne, og at en af dem havde været i Anadyrsk Stationen for at handle. Ellers var der ikke noget nyt i deres Meddelelser. Den anden September sejlede vi ind i Kamchatkafloden og tilbragte Vinteren ved Nedre Kamchatka Station.

Skibet havde vi oplagt; da det var repareret, forlod vi den femte Juni Kamchatkafloden og satte østlig Kurs, fordi Kamchadalerne fortalte, at man i klart Vejr kunde se Land paa den anden Side af Havet. Vi søgte omhyggelig efter dette Land og sejlede forgæves 200 Verst for at finde det. Vi omsejlede og kortlagde den sydlige Del af Kamchatka, som aldrig havde været opmaalt, og sejlede derefter til Bolshayaflodens Munding og videre til Okotsk Stationen. Jeg efterlod, i Henhold til Begæring af Yakutsk-Guvernementet, Mel, tørret Kød, Salt og Gryn paa Stationerne Nedre-Kamchatka og Bolscheretsk.

Den treogtyvende Juli naaede vi Okhotafloden.

Vi lejede Heste og tog til Yudoma, derfra med Baade og Tømmerflaader nedad Aldamfloden, og med Heste til Yakutsk. — — — Den tiende September sejlede vi i to Baade opad Lenafloden og fortsatte til første Oktober, da vi blev blokeret af Isen og maatte tilbringe Slutningen af Oktober ved Bopladserne i Peleduye. Den 29de kunde Sne- og Isforholdene tillade os at drage videre. Vi fulgte Tungunska og Yenisu til Ilimsk og Yeniseisk og kom paa Vejen forbi russiske Nybyggerbopladser. Fra Yeniseisk til Tomsk fortsatte vi ad Khulymafloden og mødte flere russiske Nybyggere, og Landsbyer med Tatarer, som fornylig var omvendt fra Hedenskabet. Mellem Tomsk og Chauska-Stationen passerede vi igen russiske Kolonier. Fra Chauska til Tara tog vi tværs over Barabrinsksteppen; fra Tara til Tobolsk fulgte vi Irtish-Floden og kom forbi Tatarlandsbyer. Vi naaede Tobolsk den tiende Januar 1730, og forlod Byen den femogtyvende for at tage til St. Petersborg ad samme Rute som paa Udvejen. Den første Marts kom vi til St. Petersborg.«

Der er Breve og Dagbøger, som i Stil og Udtryksevne virker som Fyrværkeri; Ordene tændes, samler sig i brogede Figurer og stiger tilvejrs. Men Vitus Bering tager ligesom med en Stenhaand om Stoffet, saa det visner under hans Greb. Han er blufærdig sky i sin Mandighed. Han opfordrer ikke til Medfølelse, hans Beretning er saa lidenskabsløst monoton, at kun Kendsgerninger og Resultater bliver tilbage; Anspændelserne og Rædslerne forsvinder. Men derfor bør man ikke tro, at han var fantasiløs og tør. Blandt Nutidsmennesker er der mange interessante Personligheder, hvis Breve dog er indholdsløse, jaskede og præget af en saadan Ligegyldighed, at man kunde tro, de var forfattet i Søvne. Bebrejder man dem det, undskylder de sig med det forjagede Tempo og lignende. Vitus Bering vilde kunne benytte sig af andre Undskyldninger, ligesaa plausible, men først og fremmest maa een Ting huskes: Han har næppe haft særlig let ved at udtrykke sig paa Russisk. De fleste Danskere er alt andet end Sproggenier. Vitus Bering kom til Rusland, da han var toogtyve Aar gammel, altsaa i en Livsperiode, hvor man allerede har mistet den første Ungdoms Lethed ved at tilegne sig fremmede Sprogs særegne Udtryksform og Stil. Russisk er og har altid været et for Vesteuropæere særlig vanskeligt Tungemaal.

Men har man overvundet sin Skuffelse over den lidt farveløse Fremstillingsmaade, ender det med, at man glæder sig over den saglige Ro og Knaphed, det overordentlige Præg af Troværdighed, og, først og fremmest, den jævne Tone af Kammeratlighed, der gaar gennem hver eneste Sætning, — det ukunstlede, menneskelige Sindelag, der aabenbarer sig i hvert Ord. Vitus Bering var ingen Gøgler, ingen Primadonna. Han har ikke villet sætte sig selv i Relief, men er saa at sige traadt tilbage i Geleddet af de Mænd, som har delt Farer, Savn og Møje med ham. Saadan skriver en Fører, der ikke agter at lade sig løfte i Guldstol af sine Undergivne, men snarere selv vinker dem frem til Anerkendelse. Der ikke af Ærgerrighed lader sig hidse til at sætte Menneskeliv paa

Spil, men netop derfor *tør* sætte dem, ligesaavel som sit eget Liv paa Spil, naar Sagens Gennemførelse absolut fordrer det. Som ikke, i Tide og Utide, fortæller om »hvordan Forsynets underfulde Styrelse« har opholdt og bevaret ham gennem alt og trods utrolige Genvordigheder, og derved indsmugler en Meddelelse om sit personlige særlig fine og fortrolige Forhold til Forsynet, sin høje Rang i den guddommelige Administration.

Saadan skriver en Fører for Mænd og Jævninge, en loyal Chef. Saadan skriver en dansk Mand.

Naturligvis vilde Bering have opnaaet mere, hvis han havde kunnet overvinde sin Skyhed og aabnet sig selv. Havde han skildret sine Sjælekvaler, sin Ensomhedsvé og Hjemlængsel, — Raadvildheden, naar det gjaldt og Alt afhang af hans Beslutning, — den tunge Ansvarsfølelse, Bevidstheden om, at en fejlagtig Situationsbedømmelse kunde blive katastrofal; havde han kunnet fortælle om sit Mod, naar det gjaldt hans eget Liv, og sin Ængstelse, naar det gjaldt andres, — saa vilde han have henrevet Læserne, selv om disse Læsere var indtørrede Kancellister i Admiralitetskollegiet. Men det laa ikke for Vitus Bering.

IV

MODTAGELSEN

Vitus Berings Tragedie staar, ligesom Kolumbus' Tragedie, som en dyster Anklage i Historien. Ingen af de to Pionerer blev lønnet efter Fortjeneste, mens de levede, og ikke engang i den første Eftertid.

Banebryderen Kolumbus døde i Valladolid som en gammel glemt Mand, der ikke engang kom til at give den ny Verden Navn. Banebryderen Vitus Berings Navn og Søfarerrygte var i det første Aarhundrede efter hans Død det oplagte Bytte for overfladisk Kritiks Vindspillere. Men mens Kolumbus, den straalende Atlanterhavs-

gøgler, dog oplevede Triumfen og Ovationerne efter sin første Rejse, blev Resultatet for den ensomme Polarhavbefarer Vitus Berings Vedkommende kun en valén og betinget Anerkendelse fra nogle faa, Spot og Tilsidesættelse fra flere.

Som det allerede er nævnt: Forholdene var helt forandrede, da Bering kom hjem fra sin femaarige Rejse. — Alt var anderledes end før. Havde Peter den Store levet, vilde Berings Stilling praktisk talt kun afhænge af een Mands Kritik. Og selv om denne Kritiker var en uhyggelig Despotskikkelse, var han ihvertfald dog en Mand med Intuition og med en mærkelig autodidaktisk Dømmekraft.

Nu var Rusland regeret af en Kvinde, der, som de fleste Kvinder er tilbøjelige til, i loyal Tillid støttede Sagkundskaben, i dette Tilfælde Videnskabernes Akademi. Men i endnu højere Grad havde hendes politiske Raadgivere Indflydelse paa hendes Beslutninger. Altsaa Senatet og Ministrene. De tre mægtigste Mænd i Landet var Vicekansleren Grev Ostermann, Rigsfelttøjmesteren Grev Münnich, begge Tyskere, som Peter den Store havde hævet til store Poster, og Grev Ernst Johan Biron. De var alle tre benaadede med de største Ordner, »den hvide Ørn«, »den hellige Andreas Orden« og »den hellige Aleksander Newskys Orden«, »det ottespidsede Guldkors i rød Emalje, med fire tohovede Ørne mellem Spidserne«, og Devisen »for Arbejde og Fædreland«.

Om Grev Ostermann er der allerede talt. Grev Münnich havde indlagt sig Fortjeneste ved at lede Czar Peters gigantiske Ingeniørarbejder, særlig Ladogakanalen og Fæstningsværkerne ved Riga.

Men den mægtigste af de tre Matadorer var dog Biron. Ikke fordi han var dygtigere end de andre, men fordi han var Kejserindens Elsker. Anna var tidligere gift med Hertugen af Kurland, men denne Herre havde i omtrent tyve Aar ligget i sin Grav, og da Kejserinden var en udpræget sanselig Natur, blev Birons Indflydelse paa alle Landets Anliggender næsten lige saa stor som Menshikofs havde været det under Katharinas Regering.

Sagkundskaben røgtedes, hvad Bedømmelsen af Vitus Berings Rejse angik, ikke af Pionerer med praktisk Erfaring og Indblik, men af lærde Embedsmænd. »Videnskabernes Akademi«, hvis Medlemmer for største Delen var Franskmænd og Tyskere, stillede sig straks skeptisk overfor Vitus Bering og skabte en Hæmning, som svækkede hans Handlekraft under den anden Ekspedition. De Lærdes autoriserede Vildfarelser sinkede ham, fordi han, som den beskedne Mand han var, mente, at han først burde følge disse teoristiske Eksperters Anvisninger istedetfor at stole paa sin egen praktiske og intuitivt begrundede Opfattelse. Han havde ikke Lov til at tro sig klogere end disse ansete og betitlede Herrer.

Steller, en af de Mænd, som var med i Berings anden Ekspedition og gav den yderligere Betydning ved sine glimrende zoologiske Arbejder, deltog i Videnskabens Pibekoncert, skønt han fuldtud kendte og skattede mange af sin Chefs gode Egenskaber. Han fortæller — i Indledningen til sin Journal over den store nordiske Ekspedition:

»Det vilde have været en let Sag, allerede paa den første Rejse med Skibet »Gabriel«, uden større Bekostninger eller Tidsspilde, blot ved at sejle Nordøst eller Øst mellem 51 og 64 Grads nordlige Bredde, det vil sige saa langt som Kamchatkas Kyst strækker sig fra dens nederste Spids ved Kap Lapatka og indtil Tschukternes Forbjerg, at naa de amerikanske Øer — eller ved fra selve Fastlandet at sejle 50 eller 70 Mil. Men Kommandoofficererne var imidlertid tilfreds med en kort Undersøgelse af Kamchatka fra Lapatka til det saakaldte Serdze Kamen — —«

»Ved Kaptajn Berings Tilbagekomst modtog den forventningsfulde Verden altsaa ikke andet end et Landkort og en mangelfuld Beretning om det allerede velkendte Kamchatka, foruden nogle faa mundtlige Beretninger fra Kosakker, ifølge hvilke Tschukternes Forbjerg virkelig var skilt fra Amerika ved aabent Hav, og at der ligeoverfor Lapatka strakte sig en Kæde af Øer ned mod Japan. Til disse Øer havde Kosakkerne, sammen med nogle faa Land-

maalere, allerede for nogen Tid siden vovet sig ud i deres usle Sivbaade og opdaget tretten af dem.«

»Ved Kaptajn Berings Ankomst i Moskva 1730 blev det pludseligt klart, at der var opnaaet faa Resultater, men at der stadig var Grund til at tro, at det amerikanske Fastland ikke var langt borte.«

Stellers ironiske Fremstilling giver et godt Billede af den Modtagelse, Bering fik hos de lærde Herrer i Sankt Petersborg og Moskva, og som rimeligvis har desorienteret ham selv noget.

Joseph Nicolas de l'Isle, Broder til en berømt fransk Geograf og Professor i Astronomi og Verdenslære ved Akademiet, førte an i Kritikernes Række. Han hørte til dem, der som den første Grundsætning for fastlønnede Embedsmænd og andre i status quo interesserede Mænd holder paa, at naar en Vildfarelse først har sneget sig ind i Verden og har bidt sig fast i Bevidstheden, bør den værnes med alle Midler. Paa Grundlag af Beretninger om hollandske Opdagelsesrejser til Japan og Amerika, havde han dannet sig et detaljeret Billede af Landkortet over de uudforskede Egne, overensstemmende med Glober, der var udført af hans Broder. I dette Billede dominerede nogle Lande, som han kaldte *Staten Eiland, Kompagniland* og *Gamaland,* som nogle ansaa for en Del af Amerika, og det store Rige *Jezo.* Gamaland laa ikke langt fra Kamchatka, omtrent lige Syd for Halvøen, og de Lærde var blevet enige om, at det maatte være saadan, især da den svenske Kartograf *Strahlenbergs* og Kosak-Analfabeten *Schestakovs* Kort over Nordøstasien støttede de vedtagne Anskuelser.

Joseph de l'Isle førte an i det Kor, der dømte Berings Togt som en mager og nærmest mislykket Historie, og den tyske Historiograf *Gerhard F. Müller* hævdede, at Bering ikke havde naaet Asiens nordøstlige Hjørne og derfor ikke havde løst sin Opgave.

I sin Indberetning mælede Danskeren jo intet om de store Øer og Lande, som nok saa tydeligt var angivet paa alle Kort og enhver autoriseret Globus. Enten maatte han være forkert afmarcheret, eller ogsaa maatte de lærde Herrer være det. Enhver maatte da

kunne forstaa, hvem der havde Ret. Schestakov havde desuden tegnet Omridsene af et vældigt Land nordøst for Tschukternes Halvø — og det vidste Bering heller ikke Besked om. Det hele Materiale, Bering havde samlet, var altsaa meget utilfredsstillende, nærmest kassabelt.

Man kan se de store Herrers Forsamling i Videnskabernes Akademi, man kan høre dem udtale deres oprigtige Bedrøvelse over at være nødsagede til en negativ Dom, — thi det var jo meget nemmere at rose end at dadle!

V

EN VIDENSKABSMANDS ANGREB

Lad os standse et Øjeblik og se nærmere paa en af de mest ondsindede Bering-Angribere. »Det var blevet en Modesag at angribe Bering,« sagde en Forfatter, og selv mellem Videnskabsmænd kan man vel komme ud for et Opløb rettet mod én bestemt Mand. Sligt er Resultatet af en Slags Massesuggestion. Bering maa jo have været et dejligt Offer: han havde Formatet, men var ikke selv ret aggressiv, saa Risikoen var altsaa overkommelig; det var ligesom en Hvalfisk, der overfaldes af Spækhuggere.

Den Mand, vi skal se paa, eller rettere, hvis ynglingelarmende Fistelstemme vi skal høre, var den tyske Historiker Gerhard Friedrich Müller, som senere, eller maaske netop med denne Diskussion som Udgangspunkt, blev en af Berings personlige Venner og deltog i den anden kamchadalske Ekspedition, hvilket er betegnende for Berings Højsind. Det er desværre ogsaa betegnende for Müller, at han fortsatte sine taabelige Angreb paa Berings første Rejse længe efter, at den Angrebne var død og ikke kunde ripostere. Det maa have virket enerverende for Vitus Bering at faa hele Akademikoret, med »Vi-alene-vide«-Prædikatet, over sig; den-

gang var det jo ham, der stod svagest. I vore Øjne tager det sig anderledes ud. Nu er de andre glemt, *han* er ene tilbage.

G. F. Müllers Angreb er af en saa perfid Art, og hviler paa et saa letsmuldrende Grundlag, at det lønner sig at se det efter i Sømmene.

Czar Peter havde stillet Bering den Opgave at finde ud af, om Asien og Amerika var sammenhængende eller ej. Og hvis man fandt Asiens *østlige* Punkt, var Opgaven følgelig løst. Nu paastod denne Kaptajn Bering, at han havde været ved Nordøstasiens østligste Punkt, og han havde ikke gidet sejle et Par Breddegrader højere mod Nord for at understøtte sin Paastand. Hvorfra vidste han egentlig, at det forholdt sig saadan?

Og tværtimod: Müller vidste noget andet. Han vidste, at Asien, et Stykke længer mod Nord, strækker sig langt mere østlig, — *hvor* langt, kunde han ikke udtale sig om, men det var jo heller ikke Müllers, men Berings Opgave; maaske hang de to Kontinenter sammen deroppe, maaske ikke, men det var ihvertfald lovlig flot af Bering at sige, at han ikke kunde finde noget østligere Forbjerg.

Müller docerede sin Opfattelse for Alle og Enhver, der gad høre den, allerede straks efter Berings Hjemkomst. Og gennem Aarene fastholdt han den med en Støvers udholdende Ihærdighed og udbyggede den mere, indtil han i sin »*Russische Geschichte*«, der udkom saa sent som 1758, fastslog følgende: »Nu maatte man vel indrømme, at den Omstændighed, hvorpaa Kaptajnen grundede sin Slutning, var falsk; thi man har senere faaet at vide, at den omtalte Landspids var den samme som den, Indbyggerne i Anadyr, (den sydlige Del af Tschukterhalvøen) kaldte *Serdze Kamen* paa Grund af Klippens Hjerteform.«

I sin russiske Historie havde Müller indføjet et Landkort over Nordøstsibirien, som — betragtet med Nutidsøjne, — ligesaagodt eller snarere kunde forestille et Landskab paa Maanen eller Mars. Paa dette Kort er Bjergrejsens Endepunkt nogenlunde rigtigt an-

givet — med Betegnelsen »Serdze Kamen« — men ovenover det vælter en stor, sælsom Pukkel afsted mod Øst og bliver af Müller kaldt Tschukternes Forbjerg. Det ser fuldkommen barnagtigt ud, og selv en Beringbeundrer som Cook kunde ikke tiltro Müller den Dumhed og det Ukendskab, der i Virkeligheden laa til Grund for hans Paastand, men mente, at der maatte ligge et Punkt, der hed »Serdze Kamen« paa det angivne Sted. Det gjorde der imidlertid ikke.

Det Punkt, Müller omtaler, og som benævnedes med det interessante Navn, placerede han med et almægtigt Pennestrøg to Breddegrader for højt. Ellers havde det nemlig ingen Værdi i hans Angreb. Han havde uimodsigeligt Ret i, at »Serdze Kamen« langtfra var Asiens østligste Punkt; Bering har aldrig nævnt dette Navn og har rimeligvis ikke kendt dets Eksistens, som ikke i ringeste Grad vedkom hans Opgave.

»Serdze Kamen« laa inde i en Bugt paa Sydsiden af Tschukternes Halvø, og Kystlinjen fortsatte fra dette Sted et godt Stykke mod Øst og derpaa mod Syd til *Tschukterforbjerget*. Dette Forbjerg omsejlede Bering den niende August, — en Kendsgerning, Müller naturligvis fortier, da den ikke passer i hans Kram.

Efter Dragonkaptajn Pavlutskis Sigende, var »Serdze Kamen« et Bjerg i Nærheden af Anadyrfloden, fuldt af Huler. Her skjulte Tschukterne sig, da Kosakhøvdingen i et Slag, som senere skal omtales, angreb dem; inde i de mørke Klippehuler laa de Indfødte og nedskød de forbipasserende Russere, som ikke anede noget om Fare. Pavlutski skrev i sin Indberetning, at »Tschukterne skød mine Folk fra Hjertet af Klippen, som derfor fik Navnet Hjerteklippen, Serdze Kamen«.

At en senere Skribent, Admiral Lütke, udleder Navnet fra det tschuktiske Ord »Linglin Gai«, Hjerteklippen, og placerer det et andet Sted, men stadig langt fra Østkap, gør ikke Sagen bedre for Müller. Han er, hvad denne Sag angaar, dømt af sine egne Ger-

ninger, og Hovedmotivet til hans letfærdige Optræden finder man vel i følgende Passus, stadig taget fra hans »Russische Geschichte«:

»Den egentlige rigtige Opfattelse af Tschukterlandets Skikkelse og den efter dem opkaldte Landspids skylder man jo mine i 1736 og 1737 i Yakutsk anstillede geografiske Undersøgelser.«

Müllers Angreb paa Bering, paabegyndt straks efter Søfarerens Hjemkomst fra den strabadserende Rejse og kulminerende i det Skrift, der udkom 1758, bestod altsaa i, at han ligesom en Brætspiller tog Brikken »Serdze Kamen« og flyttede den et langt Stykke mod Nordøst. Da han nu — fra sine indfødte Meddelere — vidste, at Tschukterforbjerget laa et godt Stykke østlig for »Serdze Kamen«, maatte denne Brik altsaa ogsaa flyttes. Og saa anbragte han den endda i en Tundra uden Grænser, — det gjaldt jo om, at den kunde komme saa langt hen imod Amerika som muligt.

Men en Paastand, udslynget af en Videnskabsmand med Universitetsstempel, er svær at faa Bugt med. Og Müllers Paastand levede længe, støttet af mange, desværre ogsaa af den geniale Zoolog Steller, som tilføjer en haanende Bemærkning om Bering. Og støttet allermest af Tidens geografiske Uvidenhed. Saaledes gik det til, at Tschukternes Forbjerg, der hænger som en Istap ned fra Halvøen, langt sydligere end den mystiske »Hjerteklippe«, blev flyttet endnu længere mod Nord — fra 64de til 72de Breddegrad.

Denne lille Solstraalefortælling giver en svag Forestilling om, hvordan en uvidende »Sagkundskab« satte en Ære i at ribbe Bering for hans Laurbær.

VI

DE NYE FORSLAG

Vitus Bering var ikke Polemiker. Han undrede sig højlig over at blive kritiseret paa Punkter, hvor han med Bestemthed vidste, at han havde Ret. Men han var vaabenløs overfor Kritiken. Den

var jo ikke skriftligt formuleret, — for Müllers Vedkommende blev den først offentliggjort længe efter Berings Død. Den var endnu kun mundtlig og fremsat paa Tomandshaand, men derfor desto farligere. Den blev ikke fremsat overfor ham selv, men overfor de Mænd, der skulde tage Stilling til ham.

Heldigvis mødte Bering ikke udelukkende Kulde og Mistillid. Han havde ogsaa Velyndere og det mellem Landets Store. Senatssekretær Ivan Kirilof gav Bering sin uforbeholdne Tilslutning. *Grev Ostermann*, som nævnt en af Rigets mest indflydelsesrige Statsmænd, sagde god for Bering. Meningsforskellen betegnede et Skel mellem de akademisk uddannede og den praktiske Forvaltnings Mænd, men som saa ofte var det Oppositionen, som angav Moden og farvede den offentlige Mening. Det var imidlertid et Held for Bering, at Kejserinden, der selv var blottet for Interesser, havde en Elsker, som gerne vilde have Ord for at være reformvenlig, men alligevel var fuld af Ringeagt for lærde Teoretikere.

Der var ogsaa et Skæringspunkt, hvor Akademiet med Professor de l'Isle i Spidsen paa den ene Side, og Senatet med Ivan Kirilof i Spidsen paa den anden Side, kunde mødes og finde hinanden, — nemlig i det Synspunkt, at Berings Ekspedition kun var den første og indledende Indsats i en Sag af vidtrækkende national Betydning: Opsøgningen af den nye Søvej til Amerika, den *russiske* Vej. Og Kaptajn Bering maatte, trods alle de Indvendinger, der kunde rettes mod ham og hans foreløbige Resultater, være den, der havde de fleste praktiske Forudsætninger for at klare Sagen. Desuden havde de gode Herrer Akademiprofessorer en kedelig Mangel: de var ikke i Stand til at udpege en anden Mand, en, der var mere brugbar end Danskeren. Der var ikke mange Liebhavere til en saa kold Fornøjelse som en Ishavsekspedition, og Æren *alene* er et Gode, som de fleste nok letter paa Hatten for, men ikke bryder sig om at nyde selv.

Slutresultatet paa mange Overvejelser og polemiske Skærmyds-

ler blev altsaa, at Bering paany maatte afsted — og denne Gang skulde det være Alvor.

Saadan var netop det Resultat, Bering selv ønskede. Han fandt Kritiken ubeføjet; han vidste jo bedst, hvilke uhyre Vanskeligheder, han havde haft at kæmpe med; han havde selv Vidnesbyrd og Mindelser om Besvær og Lidelser i Form af Gigt, Skørbug og begyndende Koldbrand, men han og hans Mænd brændte af Attraa efter at overbevise Verden om, at deres Modstandere havde Uret. Admiralitetskollegiet ansporede ham yderligere ved at drage Værdien af hans Ekspedition i Tvivl, og han besluttede straks at rehabilitere sig ved at foreslaa en ny Ekspedition, hvis Resultat blandt andet skulde være en Kortlægning af de to Kystlinjer, den amerikanske og den sibiriske, og alle mellemliggende Lande og Øer. Derimellem det meget omtalte Gamaland, som man bebrejdede ham at han ikke havde set. Hvis det var der, skulde han nok finde det.

Allerede to Maaneder efter sin Ankomst til Sankt Petersborg havde han udarbejdet to Forslag, som han sendte ind til Admiralitetskollegiet. Det første bestod af en Række praktiske Anvisninger om Reformer i Arbejdet for at bringe Sibirien under Kultur og udnytte Landets Værdier. Han foreslog Udsendelse af Missionærer til de hedenske Nomadefolk og Start af Minedrift og Udvindelse af Jernmalm. Det andet Forslag bestod i et Udkast til en ny og langt betydeligere Ekspedition. I dette Forslag meddeler han blandt andet sine Grunde til at tro paa Amerikas Nærhed.

»Da Bølgerne, efter mine Iagttagelser, Øst for Kamchatka er mindre end hvor der ellers er aabent Hav, og da jeg paa Øen Karagimsk fandt opskyllet store Fyrretræer af en Art, som ikke vokser paa Kamchatka, tror jeg, at Amerika eller et mellemliggende Land maa ligge i Nærheden af Kamchatka, maaske 150 eller 200 Sømil, og hvis dette er Tilfældet, kan man etablere Handelsforbindelse med derboende Landbrugere til Fordel for Rusland; dette

kan undersøges, hvis der bliver bygget et Fartøj med Størrelse af 45—50 Læster. Dette Skib bør bygges paa Kamchatka, fordi man her finder brugeligere Tømmer end andre Steder og lettere kan skaffe Proviant til Mandskabet; her er rigeligere og billigere Forsyning af Fisk og andre Dyr. Desuden kan man faa bedre Hjælp af Kamchadalerne end af Beboerne i Okotsk, og Kamchatkafloden er paa Grund af sin Dybde bedre egnet for Søsætning end Okotafloden.

Det vil være fordelagtigt at opsøge Søvejen fra Okotsk eller Kamchatka til Amurflodens Munding og videre til de japanske Øer, da der er Grund til at haabe, at der findes beboede Egne der. Det vil være fornuftigt at indlede Handel med de Indfødte, særlig med Japanerne; det vil kunne bringe Rusland store Fordele i Fremtiden. Til dette Brug kan man bygge et Skib af samme Størrelse som det tidligere, eller lidt mindre.

Udgifterne ved denne Ekspedition, foruden Lønningerne og det Materiel, der ikke kan fremstilles paa Stedet, men maa transporteres fra Rusland eller Sibirien, vil, iberegnet Transporterne, beløbe sig til Ti eller Tolv Tusinde Rubler.

Hvis det ønskes, at Sibiriens Nordkyst skal kortlægges, specielt fra Ob til Jenisei og derfra til Floden Lena, kan dette gøres ved at sejle ned ad disse Floder, og ved Landrejser, da hele Egnen staar under russisk Herredømme.«

VII

VITUS BERING I MOSKVA

Nu gik Sagen »Kommandør Bering« tilsyneladende sin automatiske Gang gennem de forskellige Instanser i Regeringskontorerne.

Vitus Bering blev ogsaa kaldt til Kejserindens Hofstat i Moskva for mundtlig at gøre nærmere Rede for sit Projekt og fremlægge Regnskaber og Resultater vedrørende den afsluttede Opdagelses-

rejse. Han fik Audiens hos Senatssekretær Kirilof, som var levende interesseret i Planen. Men da han søgte Foretræde for Kejserinden, viste det sig, at der pludselig var kommet nye Momenter til, der fuldstændig stillede ham i Skygge.

Bojarpartiet, der repræsenterede den konservative Uvilje mod alle Reformer og hele den nye Ideologi, havde endnu stor Magt i Landet, og dets Leder, Fyrst Dolgoruki, havde straks efter Peter den Andens Død været stærkt aktiv for Annas Kandidatur. Da han nu saa, at Selvherskerinden søgte andre Veje end hans, skønt hun dog tildels kunde takke ham for Czarkronen, gjorde han Front mod Biron og Ostermann og bekæmpede hidsigt deres voksende Magt. Luften ved Hoffet blev mer og mer ladet med Elektricitet, og alt andet maatte vige, indtil Magtspørgsmaalet havde fundet sin endelige Løsning.

Alligevel blev Sagen allernaadigst drøftet, og selve Kejserinden fandt den interessant, eller lod ihvertfald som om hun forstod dens Betydning. Vi kan tænke os Begivenhedernes Gang omtrent saadan:

— I Moskva afholdtes der en stor Fest. Det var ikke til Ære for den kamchadalske Ekspeditions Hjemkomst, men i Anledning af Kejserindens almægtige Yndling og Elsker, Grev Ernst Johan Birons, Fødselsdag.

Kejserinden gav, efter fransk Mønster, en stor Pantomimeforestilling, hvori de fleste af Hoffets toneangivende Personer deltog som Aktører. Forestillingen behandlede et græsk Sagn, om Olympieren Evthymos, som i Temesa besejrede Lybas, en fjendtlig Guddom, til hvem der ofredes unge Piger, og Loddet var nu faldet paa Temesas skønneste Kvinde.

Teatret var bygget op i fri Luft, amfiteatralsk med mange mekaniske Finesser, saa Nymfer, Flodguder og Aander kunde stige op fra Underverdenen for at ile Lybas til Hjælp. Operaens Kapel spillede under Forestillingen, der var delt i flere Afdelinger, og Mellemakterne udfyldtes af stærke Mænd og Brydere, Jonglører og Linedansere, afrettede Aber, som dansede Vaabendanse og red paa

dresserede Hunde, Dværge, Kæmper og Spaamænd, Blaarædere og Taskenspillere. Lybas Tempel var fremstillet som en af Neros Saturnaliefester, nøgne bekransede Piger dansede for Præsterne, og Sensationen kom, da den skønneste Kvinde førtes ind for at ofres, og da Lybas viste sig under et Fyrværkeri af Ildhjul, Raketter og hvislende Flammeslanger. Kvinden blev spillet af Kejserinden selv, lænket med Guldlænker og i et Klædebon af Rosenguirlander. Nu aabnedes Baggrundsdekorationen, i Torden og Lynild viste den olympiske Heros sig, iført Hjelm, Kappe og med Herkuleskølle i Haanden; det var naturligvis Biron! Efter en voldsom Kamp joges Præsterne paa Flugt, Lybas sank ned til Underverdenen, og Scenen fyldtes med jublende Skarer af Ynglinge og Kvinder, som dansede og bekransede Parret.

Efterat Tilskuerne og Klakører havde ladet et tordnende Bifald lønne det pragtfulde Udstyrsstykke, blev Alle ført tilbords. En Mængde franske Retter blev baaret rundt, og Kypere, udklædt som Bakkanter, skænkede Vin og Vodka. Og selv om det ikke gik saa vildt til som i højsalig Peter Alexeievitschs Tid, stod Festen dog snart i Rusens Tegn.

Her var al Ruslands Fornemhed samlet, baade Bojaradelen og den nye Fortjenstadel. Og mellem de Tilstedeværende befandt sig ogsaa flere af de mest ansete Medlemmer af Videnskabernes Selskab.

Kejserinden modtog deres Præsident, Astronomen Professor la Croyère, til Haandkys og spurgte ham naadigt ud om Bering. Hvad mente de lærde Hererr i Akademiet om ham?

Aah jo, han var saamænd ikke saa gal; Professoren trak smilende paa Skuldrene. — Og nu diskuterede han Sagen med Senatssekretær Kirilof, som hævdede, at Bering havde udført en stor Bedrift og løst den Opgave, den højsalige Czar havde stillet ham for fem Aar siden.

Og det nye Projekt — hvad mente Herrerne om det?

Jo, det lød interessant nok, — mente la Croyère, — det maatte

naturligvis blot kontrolleres af Videnskaben, thi det var jo Fejlen ved den første Ekspedition, at Bering øjensynlig ikke var i Stand til at tage paalidelige astronomiske Observationer. Planen var stor og omfattende og kunde blive til uvisnelig Ære for Riget, naar, som sagt, de rette Folk borgede for de videnskabelige Resultater.

Anna Ivanovna lavede Trutmund og saa dybsindig ud. Hun havde talt med Biron om det, sagde hun, og han fandt, Projektet var yderst tiltalende. Men troede Kirilof virkelig, at det hele kunde gøres for 12,000 Rubler?

Senatssekretæren kunde forsikre Kejserinden om, at Berings Overslag altid støttede sig paa nøje overvejede Betragtninger, og at Kaptajnen sjælden tog fejl. Men det beroede selvfølgelig paa forskellige Ting, blandt andet paa, hvilke Fordringer de høje Herrer fra Akademiet stillede. Kejserinden lo og slog med sin Vifte efter la Croyere og syntes, tolvtusinde Rubler nærmest var en komisk Sum; det var jo ikke nær, hvad denne Forestilling kostede — —

Men saa kom Biron og førte Majestæten med sig. Der skulde være Spil og Dans, og Biron, Ostermann og Münnich havde faaet Løfte om et Parti Domino, det nyopfundne italienske Brikspil. Det var dog mere Politik end Spil, der drøftedes ved denne Lejlighed; for den næste Dag, inden Bojarerne havde sovet Rusen ud, blev alle Medlemmer af Familien Dolgoruki arresteret, og kort efter sendt til Sibirien.

Det var jo ikke mærkeligt, at saa vigtige og sensationelle Begivenheder maatte overskygge noget forholdsvis periferisk som Ekspeditioner til fjerne, iskolde og melankolske Egne, — Ekspeditioner, som i første Omgang næppe kunde give Regeringen og Senatet andet end forøgede Udgifter og forøgede Bekymringer.

Igen skulde Vitus Bering sinkes af Intriger og skjult Rænkespil.

Han opgav foreløbig Kampen. Han tog Orlov for at kunne besøge sit Hjem og varetage sine Pligter som Husfader. Senatet

bevilgede velvilligst hans Orlov og tildelte ham i Rejsegodtgørelse 1000 Rubler, en større Sum end han kunde gøre Fordring paa; desuden avancerede Bering fra Kaptajn til Kaptajn-Kommandør og kom derved til at figurere mellem Marinens ti fornemste Personer.

I Foraaret 1727 rejste en foretagsom Mand, Kosakhøvdingen Shestakov, fra Østsibirien til Sankt Petersborg for at overgive Regeringen Udkastet til et Erobringstogt mod Tschukterne i Anadyrgebetet. Hans Plan bestod i, at han vilde overrumple alle de Stammer, som endnu ikke havde anerkendt det russiske Overherredømme, og derefter drage over Havet til det mystiske Land Bolschaia Semlja.

Shestakov fik Senatets Bemyndigelse til Togtet og rejste straks tilbage for at hverve Krigsmænd til sit Togt. Men det gik anderledes, end han havde tænkt sig. Tschukterne forskansede sig i Klippehuler og Skove og gjorde Udfald mod Russerne, naar de mindst tænkte sig det. Tilslut blev Kosakkerne endog slaaet i aaben Mark, og Shestakov selv faldt i Kampen. Hans Anførerstilling blev overtaget af Dragonkaptajn Pavlutski, men i Sankt Petersborg vakte det ynkelige Resultat af Togtet meget Mismod. Det lød jo ikke opmuntrende, at Vilde, der boede i Skindtelte og Hytter, der var klinet op af Mudder og afstivet med Hvalknogler, kunde tilintetgøre et veludrustet Kosakkorps.

Pavlutski sendte Bud til Nedre Kamchatka Station, hvor Ekspeditionsskibet »Gabriel« laa, og gav Ordre til den fungerende Kaptajn, at han skulde lette Anker og sætte Kursen direkte mod Bolschaia Semlja. Paa Skibet ønskede man imidlertid at afvente Senatets Beslutning. Og i Sankt Petersborg havde man ikke megen Tiltro til, at den Haandfuld Mænd, der havde været med paa Berings Rejse, kunde gennemføre en saa betydningsfuld Ekspedition.

Men Interessen for »det store Land« voksede stadig. De Sagkyndige begyndte at tro, at der var Tale om en Del af det amerikanske Kontinent. Og denne Gisning gav selvfølgelig Magthaverne

Blod paa Tanden. Ingen kunde vide, hvilke uhyre Skatte der maaske laa derovre og ventede paa at blive hævet.

Tanken om »den store nordiske Ekspedition« dukkede atter op. Men nu blev der fremsat et nyt Spørgsmaal: Skulde man sende Ekspeditionen syd om Afrika, ad Søvejen, eller over Sibirien? Her stod Meningerne skarpt mod hinanden. Admiralitetspræsidenten, Grev Nikolai Golovin, og Admiral Sanders forelagde Regeringen et Memorandum, som anbefalede at chartre to Skibe til at gaa fra Rusland over Kap Horn og Japan til Kamchatka; derfra skulde de gaa videre paa Opdagelsesrejse mod Amerika. Golovin tilbød, at han personlig vilde anføre Ekspeditionen, hvis der blev bevilget ham en passende Understøttelse.

Der var meget, som talte for Søruten. Først og fremmest, at der sparedes Tid. Rejsen syd om Afrika vilde tage fra ti til tolv Maaneder, hvorimod Transporten af det maritime Materiel og de utallige andre Sager, som skulde føres til Kamchatka over Land, vilde lægge Beslag paa to Aar, og dertil kom endda igen to Aar, som vilde gaa med at bygge store søgaaende Skibe.

Mærkelig nok blev de to prominente Mænds Forslag afvist. Nogle har ment, at det var paa Grund af, at en stor videnskabelig Ekspedition vilde have Udbytte af at strække sig over Sibirien. Det er muligt, at Ostermann, hvis Magt var vokset, efter at han og Grev Biron havde forvist Fyrst Dolgoruki, Gammelrussernes Fører, til Sibirien, tog sig af Berings Plan. Saasnart Kejserinden, den 17de April 1732, havde givet Ordre til at udføre Berings Forslag, udsendte Senatssekretæren Ivan Kirilof, to Ukas'er, der fastsatte Maal og Midler for *den store nordiske Ekspedition.*

TREDIE DEL

DEN STORE NORDISKE EKSPEDITION

I

INSTRUKTIONERNE

Fra Senatets Side havde Planen længe ligget færdig. De fornødne Engagementer var i Orden; Martin Spangberg og Tschirikov, de to nybagte Kaptajner, havde faaet Ordre om at holde sig rede. Og allerede i Juli 1731 sendtes der Bud til de sibiriske Voivoder om at holde alt beredt til Modtagelsen af Ekspeditionen, om at bygge Fyrtaarne og Depoter langs Kysten og at foretage store Opkøb af Fødevarer, Rensdyrkød, Fisk og lignende. Endvidere om at skaffe Bering Kommissærer, stedkendte Folk, der kunde vise Vej og lette Besværet. Disse Voivoder var for en stor Del fornemme Personer, der for politiske eller andre Forbrydelser var landsforvist til de barske Egne, men hvis Evner og Erfaring dog skulde udnyttes. I Okotsk residerede en af Peter den Stores Svirebrødre, forhenværende Generalmajor og Senatsprokurør *Skornjakof Pisarev*, en fordrukken, ondskabsfuld og løgnagtig Olding. Han havde bistaaet Czar Peter under den store Retssag mod Czarevitsch Alexei, der døde i Torturkamret, og hans oprørske Tilhængere, »Gammelrusserne«; senere havde han deltaget i et Komplot mod Fyrst Menshikof — da denne var Ruslands almægtige Hersker — og til Straf blev hans Ejendom konfiskeret, han selv lagt paa Pinebænken og brændemærket. Han maatte endda prise sig lykkelig, at han beholdt Næsen, som Bøddelen plejede at rive af de Brændemærkede for at stemple dem yderligere. Uden at blive forbedret det allermindste af denne Behandling ankom han til Sibirien, hvor han efterhaanden fik forskellige Hverv tildelt, blandt andet Ordningen af Havnevæsnet ved Okotsk. Han benyttede sin Stilling til at

modtage Bestikkelser, sætte Angiveri i Gang og terrorisere Befolkningen, baade de Indfødte og de russiske Nybyggere. Det var en Mand, der ikke hørte hjemme i Thomas Morus' Utopia uden i det Afsnit, der handler om Kvinderne som Fælleseje!

Senatsinstruktionerne til Voivoderne blev nu gentaget. Kaptajnkommandøren selv fik tildelt en Række Instruktioner, der bekræftede hans Stilling som Ekspeditionsleder og hans Rettigheder som saadan, men samtidig pustede en kold Aande mod ham. Selv den sympatiske Kirilof kunde ikke forhindre, at flere Punkter kom til at ligne Reprimander. For Eksempel, naar der under Punkt 2 staar, at Czar Peter gav Bering Ordre til at finde ud af, om Asien og Amerika var landfaste med hinanden eller ej, og at der, trods Berings Udsagn om, at han er trængt op til 67ende Breddegrad og ikke har »fundet nogen Forbindelse mellem de to Kontinenter«, stadig ikke vides noget bestemt om Sagen. Man lod ham tydeligt nok forstaa, at man fandt hans Resultater utilfredsstillende og mangelfulde, og at man ikke kunde anerkende, at han havde udført de Opgaver, Kejser Peter den Store, »højlig og salig Ihukommelse«, havde overdraget ham. Men nu vilde hendes kejserlige Majestæt, af samme Grund som Czar Peter, beordre en lignende Ekspedition udsendt, med samme Formaal. Tschirikov, Spangberg og de forskellige Kommandoofficerer vilde faa Specialinstruktioner, men Kommandør Bering skulde først og fremmest skaffe Svar paa det stadig ubesvarede Spørgsmaal, om Asien og Amerika var sammenhængende eller ej. Eftersom denne Ekspedition var vanskeligere og dens Maal flere og fjernere end den første, vilde hendes Majestæt belønne alle Deltagerne med forhøjet Rang og dobbelt Gage, saalænge Ekspeditionen varede. Alle Officerer skulde forud modtage et Aars Løn, og, hvis de ønskede det, paany et Aars Løn i Tobolsk eller Yakutsk, »saa de kunde ordne deres Ekvipering og komme afsted i en tilfreds Sindsstemning«. Bering skulde sammen med Guvernøren over Sibirien og Viceguvernøren i Yakutsk drage Omsorg for, at Pengene faldt prompte efter Bestemmelsen.

Men saadan var dog alting ordnet viseligt og maatte i Hovedsagen tilfredsstille Bering, som havde indsendt Forslagene om denne bekostelige og rekordsættende Ekspedition. Man forventede rigtignok ogsaa, at han nu vilde stramme sig op paa en ganske anden Maade end første Gang. »Senatet approberer Ekspeditionen« — saadan begyndte Skrivelsen — »og haaber, at den virkelig vil blive til Gavn og Ære for Rusland.«

Senatsinstruktionen bekræftede, at det ikke alene skulde dreje sig om en Undersøgelse af Havene mellem Kamchatka, Japan og Amerika, men ogsaa om Havene langs de arktiske Kyster. Den omtalte Beretningerne om det store Land, Bolshaya Semlja, som skulde ligge ligeoverfor Mundingen af Kolymafloden, og krævede, at Bering skulde undersøge denne Sag grundigt. Hvis han fandt Sibirien sammenhængende med Amerika, skulde han opsøge de Indfødte, behandle dem venligt, give dem Gaver og udspørge dem om deres Lands forskellige Forhold og Hjælpekilder. Hvis han fandt sin tidligere Anskuelse bekræftet, at Amerika og Asien ikke var landfaste med hinanden, skulde han gaa tilhavs fra Okotsk med de to Skibe, man havde givet ham Ordre at bygge. Hvis de ikke var færdige, skulde han fuldende Bygningen af dem; hvis de ikke var paabegyndt, mente Admiralitetskollegiet, at Skibene ikke burde bygges i Okotsk, men i Kamchatka, hvilket Bering havde anbefalet, fordi der var mere Træ til Tømmer der, og en bedre Havn.

Det ene Skib skulde staa under Kommandør Berings Befaling, det andet under Kaptajn Tschirikovs. Under Rejsen til Amerika skulde de holde sammen og »gøre alt, hvad der stod i deres Magt for at fremme den maritime Videnskab«.

Bering kunde ikke klage over, at han fik for lidt Arbejde. Ekspeditionen skulde undersøge hele Sibirien paa Kryds og Tværs, og Admiralitetet ønskede hele Nordasiens Kystlinje, fra Arkangelsk til Kamchatkaflodens Munding, kortlagt. Man henviste til Professor de l'Isles Kort over Gamaland og de andre Lande mellem Asien og Amerika og paalagde Bering at skaffe Vished om disse Lande, hvis

de eksisterede. Han fik Ordre til at udsende Landmaalere, som skulde tegne Kort over Flodmundingerne, han skulde anlægge Fyrtaarn og opstille Depoter og have Ansvaret for en umaadelig Mængde Ting, Tilvejebringelse af Forraadsmidler, Transportmidler, Skibe og alt muligt Materiel.

En af de vigtigste Foreteelser ved Ekspeditionen var Akademiets Begæring om videnskabelige Undersøgelser og videnskabelig Kontrol. Akademiet ønskede Historiografers, Etnografers, Kemikeres og andre Specialisters Medvirkning i Ekspeditionen. Den skulde ikke, som den første, have et tilfældigt og autodidaktisk Præg, men stemples af autoriseret Universitetskompetence. I Senatets Instruks omtales specielt som Leder af astronomiske, fysiske og andre videnskabelige Observationer, *Professor Louis de l'Isle de la Croyère.* Denne »Professor« havde ikke mange videnskabelige Forudsætninger, han var en lidt vidtløftig Herre, der kunde takke sin Broder, Joseph Nicolas de l'Isle, for Titlen og Stillingen. Og hvad Joseph angaar, er hans Navn nærmest bevaret paa Grund af alle hans kartografiske Vildfarelser og Fantasterier; han for sin Part havde faaet den russiske Universitetsstilling paa sin ældre Broders *Guillaumes* Anbefaling. Guillaume var blevet forestillet for Czar Peter under hans Besøg i Paris 1717. Han var en habil Geograf; men desværre gav hans Landkort helt fejlagtige Ideer med Hensyn til de uudforskede Egne mellem Asien og Amerika, og denne Vildfarelse, som hævdedes energisk og pietetsfuldt af Joseph, og naturligvis ikke mindst af Louis, som rimeligvis var komplet ligeglad, men for Skams Skyld maatte fingere glødende Interesse og dyb Indsigt, blev en Sten, som Vitus Bering ustandselig stødte sig paa og havde meget Mas med at faa af Vejen. Joseph de l'Isle, som af Senatet havde faaet i Opdrag at udfærdige et Kort, som kunde være Bering til Vejledning og Rettesnor, udførte dette Hverv paa en Maade, der viste mere Loyalitet mod Broderskabet end mod Videnskaben. Han gengav Guillaumes Gisninger om Gamalandet og Kompagnilandet samt om det store Rige Jezo, som om det var fastslaaede Kendsgerninger. Og

han fik gennemført en Senatsbeslutning om, at Bering skulde tage Louis med paa Raad angaaende Rejseruten til Amerika, hvilket var det samme som at tvinge Danskeren til at spilde Tiden med først at søge efter Gamaland. Dette blev skæbnesvangert for Vitus; det kostede ham Livet. Og endelig søgte Joseph de l'Isle senere, efter Berings Død, at stjæle hans Fortjenester og give sig selv Æren for hans Initiativ.

Foruden Professor de la Croyére bestod det akademiske Korps af Historikeren Gerhard Friedrich Müller, en ganske ung Tysker af glimrende Begavelse, den fire Aar ældre Johan Georg Gmelin, Professor i Kemi, og endelig en tredie Tysker, J. E. Fischer, som senere skrev en »Sibirische Geschichte«.

De tre unge germanske Forskere havde ikke meget tilovers for den videnskabsimulerende Franskmand; men de saa med endnu større Forhaandsskepsis paa den danske Ekspeditionsleder, hvis Myndighed de var underkastet, mens de og la Croyére paa den anden Side skulde fungere som en Slags Kontrolministre, naar der skulde tages Afgørelser af Rækkevidde.

Disse fire Videnskabsmænd suppleredes med en Saarlæge, en Tolk, en Mekaniker, fem Landmaalere, seks Studenter, to Landskabsmalere og en Sikkerhedsvagt. Deres Bagage var umaadelig. De medførte en Mængde Instrumenter — deriblandt la Croyéres to Kikkerter, der var henholdsvis 13 og 15 Fod lange, et Bibliotek af antagelig Størrelse, 70 Ris Skrivepapir og mægtige Forraad af Værktøj, Farver og lignende. De var forsynede med Kurerpas, der aabnede alle Døre for dem; alle Autoriteter fik Ordre til at være dem behjælpelige, og de kunde forlange Bistand af enhver Art, hvorhen de saa kom. Man kaldte dem »Professorerne« og stirrede med maabende Ærefrygt paa dem. De var til stort Besvær for Bering, der ingen virkelig Myndighed havde over dem. De lammede hans Aktivitet med deres Krav og Klager og spændte Ben for ham ved enhver Lejlighed. Ved et saa kæmpemæssigt Foretagende burde Regeringen, for at lette den ansvarshavende Chefs Arbejde, udstyre

ham med diktatorisk Magt. Det vilde ikke have gjort nogen Skade i dette Tilfælde, fordi Berings hele Personlighed var gennemtrængt af Fællessans. Ingen af hans Undergivne vilde have følt hans Herredømme som en fornedrende Tvang. Nu var han bundet af Hensyntagen og Afhængighed, baade af »Professorerne«, sine Kaptajner og de forskellige Guvernører og Voivoder. Den Bremse, der var lagt paa hans Myndighedsudfoldelse, var ganske unødvendig; men de Fordele, som denne Bremse gav Guvernørerne og »Professorerne«, var til stor Skade for Ekspeditionen. Voivodernes Kultur hævede dem ikke over Hottentotter og Buskmænd, og de lærde Tyskere var for unge til at kunne bære deres egen Ophøjelse.

II

GENNEM SIBIRIEN

Saa startede den anden kamchadalske Ekspedition, ogsaa kaldet den store nordiske. Knud Rasmussen skriver i sin lille Afhandling om Vitus Bering: »Som Svar til Tvivlerne fremsatte han i 1730 en ny storstilet Plan til en Ekspedition, paa hvilken han kom til at overgaa ikke blot sig selv, men ogsaa alle andre, der baade før og efter hans Tid har syslet med Polarekspeditioner«.

Ekspeditionen bestod af over 600 Mand, derimellem »Professorerne« og deres Medhjælpere. De øvrige var:

Kaptajnkommandør Ivan Ivanovitsch Bering,
Kaptajnerne Spangberg og Tschirikov,
Otte Løjtnanter,
Sejsten Styrmænd,
Tolv Læger,
Syv Præster, —

— foruden Skibsbyggere, Haandværkere, Soldater og Matroser — en fuldstændig Noahs Ark. Hvad de russiske Officerer og Sømænd angaar, var de fleste udkommanderet med Tvang; man var ikke

særlig begejstret over at komme paa en saa langvarig og farefuld Rejse. Ekspeditionens Varighed var nemlig beregnet til 6 Aar, og der var nok en og anden, der vidste Besked med, hvordan det plejede at gaa, at Tiden i Reglen blev overskredet, naar der var Tale om den Slags Togter.

Rejsen tegnede til at blive betydelig behageligere end Berings første kamchadalske Ekspedition; det var tilladt Officererne at tage deres Hustruer med paa den Del af Ruten, der gik over Land, og de fleste benyttede sig deraf, derimellem Chefen selv og Spangberg, der nu var blevet udnævnt til Kaptajn, og som kort før Afrejsen, da han tildeltes Hvervet som Chef for »den japanske Afdeling«, fik Rang som Oberst.

Starten var fastsat til Aarets første Maaneder, for at Ekspeditionen kunde udnytte saa meget som muligt af den lyse Aarstid. Spangberg tog som sædvanlig Teten. Han rejste med Haandværkerne direkte til Okotsk og medførte en Mænde svært Materiel til Skibsbygningsarbejderne. En af Løjtnanterne, *Afzyn*, rejste til Kazan for at sørge for Proviantindsamling. Bering selv rejste midt i Marts til Tobolsk, hvor det første Ishavsskib skulde bygges og Ekspeditionens forskellige Hold samles. Og saadan tegnede altsaa det hele sig lyst og forhaabningsfuldt.

Men det var ikke Meningen, at det for en Gangs Skyld skulde gaa glat og let. Allerede i Tobolsk begyndte Ærgrelserne. Ekspeditionen maatte vente paa »Professorerne«, der ikke syntes at have Hastværk, — de skulde først fejres og hyldes som Nationens Helte ved forskellige Hoffester, hvor de blev stedet til Haandkys for Kejserinden og kunde udvikle deres Ideer for en beundrende Skare fornemme Folk. Da de endelig saa smaat begyndte at tænke paa Afrejsen, eller de Andre begyndte at tænke paa den, viste det sig, at de upraktiske Herrer havde svært ved at faa Befordringsmidler, som var bekvemme og standsmæssige nok. Bering, der flere Gange havde sendt Bud og bedt dem skynde sig, havde imidlertid forudset

Kalamiteten og sørgede for, at de med et komfortabelt Flodskib kunde sejle ad Volga til Kazan og derfra blive lodset videre til Tobolsk. Men fra samme Tidspunkt var Freden forbi. De pretentiøse og selvsikre Akademikere havde konstant en anden Mening end Bering og generede ham derved i alle hans Dispositioner.

Foreløbig gik det dog nogenlunde. I Begyndelsen af Maj kunde Ishavskorvetten »Tobol« løbe af Stabelen. Efter stor Afskedsfest, Drikkelag og Kanonsalut gik Løjtnant Afzyn ombord som Ishavsekspeditionens Kommandør; han havde 56 Mand under sig.

Den 19de Maj brød Bering op med alle sine Folk, iberegnet Akademikerne, og rejste til Yakutsk. Man naaede Byen i Oktober. Tschirikov, der som sædvanlig tog sig af Bagtravet, ankom først i Begyndelsen af 1735 til Yakutsk med Proviant og Materiel.

Her i Yakutsk styrtede Fortrædeligheder og Skuffelser i en ustandselig Strøm ind over Bering. Senatet havde givet Ordre til en anden Ishavsekspedition ad Lenafloden, til Kortlægning af hele denne Egn, og Guvernøren i Yakutsk havde forlængst faaet Paalæg om at paabegynde Bygningen af to Fartøjer. Der var intetsomhelst gjort; Kommandøren maatte selv lede Bygningsarbejdet. Alle Senatets omhyggelige Forholdsregler var i det hele taget negligeret, og Bering, som skulde have været fri for alt dette grove Arbejde, maatte slide i det med alle mulige Ting, som skulde have været færdige, naar han kom. Han maatte selv foretage Rekvisitioner og lede Indsamlingen af Forraad. Først og fremmest maatte han bekæmpe en Mængde Intriger, som baade Voivoderne og hans egne Officerer belemrede ham med. Voivoderne anklagede hverandre indbyrdes. Berings Befalingsmænd holdt snart med den ene snart med den anden, og Følgen var, at Postrytterne, som skulde have haft Rapporter med sig om Ekspeditionens fremadskridende Udvikling, istedetfor blev overlæsset med Klager til Senat og Regering, med Beskyldninger og Modbeskyldninger.

Men Bering var uvant med Intriger. Han egnede sig ikke til at slaas med Rænkesmede. Desuden maatte han tænke paa Arbejde

og ikke paa Guerillakrig. Han byggede Fartøjer og sendte den anden Ishavsekspedition henad Lenafloden, to Skibe, hver med et halvt Hundrede Mands Besætning; det ene under Danskeren Peter Lassenius' Kommando, og det andet med Løjtnant Prontschischef som Kaptajn. Lassenius skulde sejle langs Ishavskysten til Tschukternes Land, derefter undersøge Amerikas og Asiens Forhold til hinanden, opdage de meget omtalte Øer udenfor Kolymaflodens Munding og tilslut sætte Kurs mod Kamchatka. Prontschischef skulde omsejle Tajmyrhalvøen og derfra følge Ishavskysten i den modsatte Retning, mod Vest, indtil han kom til Jenisej.

Løjtnant Peter Lassenius havde faaet Stilling i den russiske Flaade kort før Starten af den store nordiske Ekspedition og havde meldt sig som frivillig Deltager. Mere vides ikke om ham. Med hans og Prontschichefs Rejser, der hvad de kartografiske Arbejder angaar, sluttede sig til Løjtnant Afzyns, havde Bering foreløbig afsluttet det Værk angaaende Ishavskystens Kortlægning, hvortil han havde forpligtet sig overfor Senatet.

III

YAKUTSK

Hvilken Revolution i Dagligtilværelsen i Yakutsk! — Pludselig en sælsom Invasion af Fremmede fra Hovedstaden, det nye russiske Sodoma ved Neva'en. En Hær af Sømænd, som slæbte Skibsankere tværs igennem en Verdensdel, over Bjerge og Tundraer for at bruge dem et Sted langt Øster for Okotsk.

Vojvoden, Regeringens udsendte Styrer over Guvernementet, regerede som en Czar i sit Distrikt. Han var hele sit Omraades »lille Far«. Alle saa op til ham med Ærbødighed og Beundring, og troede, at han, ligesom Kongerne, kunde helbrede Folk ved simpel Haandspaalæggelse.

Vojvoden blev med et degraderet i Menigfolks Bevidsthed. Før

havde han været Stedets ubestridelige, uomtvistelige Førstemand. Hans Optræden blev fulgt af taalmodige Hundeøjne og ærbødig Interesse, hvad enten han pryglede sin Kone med sin Ridepisk eller lod sine Tjenere give andre Tjenere Knut; pludselig gled han ned i en anden Rangklasse, langt under de fremmede Storherrer, om hvem der sagdes, at nogle var mægtige Krigsmænd og andre saa lærde, at de hverken var bange for Helgener eller Djævle.

Og Vojvodens Kosakker havde hidtil været Stedets uimodstaaelige Kvindebesnærere, vidunderlig martialske naar de kom spankende i deres lange skindbræmmede Kapper, med høje Pelshuer over pomadiserede Lokker, med blankpudsede Støvler og bredt Sabelbælte. Nu kunde de ślet ikke være med mere, de var slaaet ud af Kaptajn-Kommandørens Grenaderer i de røde Uniformer, flotte Fyre, hvis Blikke virkede som Djævlebesættelse paa de unge Piger.

Gadebilledet var forvandlet. Det var ligesom overskyllet af en ny, frisk Strøm, af levende, vekslende Farver. Overalt rørte det nye Liv sig. Nye Bygninger skød op af Tomterne som Paddehatte. Overalt saas Ekspeditionsskarens travle Folk. Vogne rullede gennem Gaderne til Magasiner, der var ved at rejse sig, uden at spørge om Forlov; Vojvodens Mænd havde kun at se til. Travle Haandværkere arbejdede med Økser, Save og Hamre — de Fremmede havde baade Tømrere, Smede og Malere med; det gik hurtigt fra Haanden og under Sang og Skæmt. Pakheste, Køreheste og Hundeforspand saas hver Dag. De store graa Ulvehunde trak godt i Seletøjet, de var trænede, havde Muskler som Jern og Bid som Løver; det galdt om, at man ikke kom dem for nær, naar de laa udenfor Ekspeditionens Lejr og saa fredelige ud, med deres oprullede Haler og Snuderne hvilende paa Forpoterne. De kunde springe op som Flammer af et Fyrtøj. Deres Knurren advarede ikke altid den nærgaaende Beundrer; i et Nu kunde Rovdyret være over ham, og han maatte være glad, hvis dets Seletøj reddede ham fra Biddets stærke Saks. Hundemenageriet var ikke ukendt, men saa stort et Opbud

og saa flotte Dyr saas sjældent paa disse Kanter. Selv de jakutiske Rensdyrvogtere, som var vant til store Hjorder paa Tundraen, skævede forbavsede til den mægtige Udfoldelse af Dyreliv. Men de spilede Øjnene endnu mere op, naar en Deling Matroser marcherede forbi med Trommeslageren, Mickael Toropsov i Spidsen, eller naar Skibsmørserne kom raslende paa Ladvogne og Kanonérerne siddende ovenpaa Ammunitionskasserne.

Man havde faaet noget nyt at tale om i Byen, hvor der ellers ikke hver Dag var Nyheder. Til daglig bestod Sensationerne kun af Prygl. Nye Prygl hver Dag. Guvernøren pryglede sine Kosakker, Kosakkerne pryglede de Indfødte, de Indfødte pryglede deres Koner og Konerne deres Unger. Handelsrejsende, Bastardafkom af Russere og sibiriske Piger, havde god Forretning med Læderremme. Nu var der andet at drøfte. Guvernørens Døtre pudrede Næse paa de Tider, de kunde vente, at den flotte Kaptajn Tschirikov kom forbi Vinduerne. De tiggede deres Far om at invitere til Bal, saa man kunde konstatere, om Løjtnant Tschikascher svang sig ligesaa let i Dansen som i Sadlen. Men Guvernøren var gnaven. Nu maatte han spilde sin kostbare Tid med at fremskaffe de Leverancer, den kejserlige Ukas forlængst havde forpligtet ham til. Der var ingen Vej udenom. Ekstramandskab skulde Bering ogsaa have, og det fik han, men det bestod af fordægtigt Skrabsammen, brændemærkede Folk og Landstrygere; saa var man samtidig et Stykke Tid fri for at føde paa sligt Krapyl. Og denne Ekspeditionschef var en underlig Karl, han brød sig ikke om at blive inviteret paa Bjørnejagt eller til Selskabelighed, skønt han havde sin Kone med sig.

Naar en stor, sværlemmet Mand kom ud fra Ekspeditionskontoret og skraaede over til den nytømrede Chefbolig, standsede Folk og saa efter ham: det var Lederen, Kommandør Ivan Ivanovitsch! Hans Højvelbaarenhed havde altid et Smil til den, der hilste paa ham, selv om det var en snavset og pjaltet korjækisk Dreng eller en ussel Vagabond. Det saa mærkværdigt ud, og det var ikke alle,

der syntes om det; man kunde ikke bevare den fulde Respekt for en Mand, der ødslede saadan med Høflighed. Men det hændte ogsaa, at han ikke lagde Mærke til Hilsner. Han stirrede med et langsynet Blik ud i Luften, og hans Mund var tungsindig lukket om et bittert, forgræmmet Udtryk.

De lærde Folk havde deres egne Kontorer og deres egen Forvaltning. Man korsede sig med Respekt, naar deres Leder, Professor de l'Isle de la Croyère, gik forbi. De russiske Damer i Byen koketterede med ham. Alle snobbede for det Franske. La Croyère blev hurtig kendt og skattet for sit elegante og selskabsvante Væsen. Han elskede god Mad, smukke Kvinder og et Glas krydret Vodka.

De tyske Forskere lignede store, opløbne Skoledrenge; de gik altid i Flok, og det trak lidt spydigt i deres Næseskind, naar ulærde Folk talte med dem, selv deres egne Ekspeditionskammerater. De snusede meget rundt udenfor Byen, især da Tøbruddet kom og der blev Grøde paa Engene og i Skovene, de botaniserede og spiddede Insekter paa Naale og gjorde ivrigt Optegnelser i deres Notesbøger. De talte meget med hverandre; undertiden Latin og undertiden Tysk; Konsonanterne hvislede som Pile fra deres Læber, de blev røde i Panden og saa højrøstede, at man ventede, at de skulde ryge i Haarene paa hverandre. Men det skete aldrig, tværtimod sad de om Aftenen og drak Øl, medens de sang taktfaste Korsange.

Efterhaanden vænnede Yakutsk sig til de Fremmede. De blev i Byen længere end ventet. Vinteren blev Sommer, og det blev Vinter igen —

Man vænnede sig til det militære Liv; Ordrer, der ryger ud af Munden som Pistolskud, og som bliver pareret med smældende Hæle; Musikken foran Kommandørens Hus: Trommehvirvler, Trompetfanfarer og Hornsignaler. Og det ustandselige Arbejde, som blev gjort i hurtigt Tempo, men alligevel blev ved med at drage mere Arbejde efter sig. Spangberg rejste straks videre for at bygge Skibe i Okotsk. Om Foraaret kom Kaptejn Tschirikov med en Mængde Materiel. Nede ved Floden tømredes Chalupper og Dæks-

skibe; Mandskab blev sendt ud langs Flodvejen til Okotsk for at lave Anlægsbroer og Vinterhytter. Tæt ved Byen lod Chefen opføre et Jernstøberi med en Smelteovn, saa man selv kunde forarbejde Jernkæder, Ankere og Beslag. Gennem Kontoret transiteredes Varer af al mulig Art til Okotsk: Lærred, Hamp, Krudt, Levnedsmidler. Transporten var besværlig paa Grund af det ubanede Terræn; Flodvejen var bedst at benytte.

Det var ikke saa underligt, at Kommandørens Miner af og til var lidt mutte. Hans Kone var med ham; men da de tre Aar i Yakutsk var gaaet, havde hun faaet nok og rejste hjem til Rusland.

IV

VANSKELIGHEDER

De lærde Herrer skaffede Bering nok af Bryderier. De hævdede, at han skulde sørge for standsmæssig Befordring til dem, og forlangte specielle Fartøjer udelukkende til deres Brug og udstyret med særlig Luksus. Bering blev efterhaanden ked af at høre paa deres anmassende Fordringer og afviste dem uden nærmere Motivering. Han havde andet at tænke paa, han maatte bygge Flodbaade, opføre Soldaterbarakker, Huse, Forraadslader og Broer langs Vandvejen til Okotsk.

Til Brug ved senere Lejlighed oplagrede Kommandøren efterhaanden en Mængde Materiel og Forraad i Yakutsk.

Men Efterretningerne fra Spangberg var alt andet end lyse. Den haardføre Jyde befandt sig nu i Okotsk, men havde lidt slemt paa Vejen dertil og døjede nu den yderste Nød. Han var gaaet med sine smaa Flodfartøjer opad Floderne *Aldan* og *Maja,* og i Begyndelsen kunde Baadene føres frem, omend med Besvær. Men saa satte Frosten ind med stor Kraft. Der maatte bestandig ises om Rorene. Presset om Siderne blev haardere og haardere. Vagttjene-

sten blev anstrengende, hver Nat prajedes Mandskabet flere Gange, naar Isen skruede. Tilslut knustes nogle af Fartøjerne i Pakisens Skruestik, mens andre blev stikkende fast.

Ved Yudoma maatte Spangberg og hans Pionerskare forlade Skibene og tage videre tilfods, op over Stanovojbjergene, gennem favnedybe Snedriver og ofte standset af livsfarlige Klippestyrtninger. Sult og Forfrysninger hærgede den lille Flok, og om Natten maatte den, ligesom ved den første kamchadalske Ekspedition, grave sig ned i Sneen for at faa Læ for den farlige Natteblæst. Depoterne var blevet ødelagt af Skred og raseret af Ulve.

I Okotsk forefandt han ikke den lovede Hjælp. Der var ingen Proviant at faa, ingen Steder at bo. Hans Folk maatte leve af Aadsler og Rødder, og først da der begyndte at komme Foraar i Luften, kunde man skaffe sig lidt Menneskeføde ved Fiskeri.

I den lille Kystby havde han ikke truffet de Venner og Hjælpere, han havde ventet, men tværtimod fundet en Fjende!

Thi da *Skornjakov Pisarev*, som havde den øverste Myndighed paa Stedet, pludselig skulde dele den med en nyankommet Fremmed, blev han ude af sig selv af Harme. Og Harmen steg til hysterisk Raseri, da det gik op for ham, at den Fremmede var veloplagt til at slaas med ham. Spangberg boede nede ved Kysten, hvor han kunde have Opsyn med Bygningen af Huse til Bering og hans Folk, naar de kom; det var en hel lille By, det drejede sig om, med Smedje, Tømmerplads, Lægebolig, Soldaterbarakker, Officersmesse, Kirke og meget andet. Herfra udøvede Spangberg en energisk Indflydelse paa Kolonien og de Indfødte. Gang paa Gang kolliderede de to Magthavere med hinanden; Pisarev sendte Klager til Bering i Yakutsk; og da det ikke resulterede i noget, fordi Kommandøren kendte Spangberg og vidste Besked paa Forhaand, lod han sine Klager gaa til Regeringen i Sankt Petersburg. Da Spangberg tilsidst lod »den gamle Kanalje« vide, at han vilde komme op i Palisadefortet, hvor han residerede, og ordne sit Mellemværende med ham, blev Pisarev hundeangst og tog Flugten til Yakutsk.

Han kom ridende ind i Byen med sit Følge og lavede et mægtigt Postyr for at overbevise Alle om, at Spangberg var en brutal Fredsforstyrrer og han selv en forfulgt Uskyldighed. Og han har sikkert følt det saadan. Han, som havde drukket Brændevin med den højsalige Peter Alexeievitsch, og hjulpet ham i Torturkamret til at faa Bekendelserne i Gang, han, som havde været Direktør for Kadetakademiet og Overprokurør i Senatet, skulde nu paa sine gamle Dage ikke engang i dette Hundehul kunne nyde sit Otium, men lade sig lumpe af en Landstryger som den danske Kaptajn! Det var himmelraabende. Man respekterede ikke hans graa Haar, hans ærværdige Alder og hans Stilling; det sidste var det samme som Majestætsfornærmelse, for det var jo hele Ruslands »lille Mor«, hvis Naade han skyldte, at han beklædte denne Stilling.

Kommandøren havde daarlig Tid til at høre paa hans Klager, og selv de mest intrigelystne Officerer undgik ham; »Professorerne« lyttede derimod i Begyndelsen med Interesse til hans Løgnehistorier om Spangberg, og noterede sig de enkelte Punkter til eventuelt senere Brug.

Disse Rivninger mellem Spangberg og Pisarev sinkede selvfølgelig Arbejdet, baade med Nybygden, som skulde modtage Ekspeditionsdeltagerne, og med Fuldførelsen af de store Ekspeditionsskibe, og Tilvejebringelsen af det nødvendige Tilbehør: Krudt og Kanoner, Kabler og utallige andre Ting, som skulde transporteres ad Vandvejene, de eneste Veje, der fandtes, og hvis Transport krævede stor Omsigt og Paapasselighed. Tiden maatte udnyttes, det meste af Aaret var Flodsejladsen umuliggjort, om Foraaret af Isgang og Oversvømmelse, om Efteraaret og Vinteren af Frost. Bering udnyttede Erfaringer, som han havde gjort i Holland, hvor Transport ad Aaer og Kanaler foregik ved Hjælp af »Treckschuyter«. Med Trækremme slæbtes Pramme og Flaader langs Bredderne af Lenafloden og derefter op ad Aldanfloden. Det første Aar naaedes kun en Brøkdel af Vejen; Bering maatte opføre Lader, Kaserner og Vinterhytter. Næste Aar maatte Godstransporten foregaa opad

Yudomaflodens fossende Strømhvirvler. Mandskabet maatte ud i Elven, balancerende paa glatte, slimede Sten og Skær under de skummende Hvirvler for at lede Transporten fremad. Det andet Aar naaede man *Yudomas Kors,* et gammelt Kosakkapel, hvor der laa Magasiner og en Kaserne. Om Vinteren førtes Godset videre over Bjergryggene paa Hundeslæder. Oppe i Bjergene byggedes nye Magasiner, Fjeldstuer til Arbejderne, Flodskibe og Bolværker til Viderefarten nedad Urak-Elven, som kun kunde anvendes nogle faa Dage, lige efter Tøbrud, og var meget farlig at benytte paa Grund af den voldsomme Strøm. Det galdt ikke alene Menneskeliv, det var selve Ekspeditionens Grundlag, der stod paa Spil og som vilde blive kuldkastet, hvis Naturmagternes Vildhed overvandt Menneskenes Kraft, Energi og Kløgt.

Svulmende som af haanende Overmod buldrede Elven ned gennem Urskovens dybtskaarne Kløft. Mudrede Bølger førte Vindfælder med sig, sled Klippestykker og Trærødder løs fra Skrænterne og oprykkede Birketræer med Rode, saa de maatte slaa Kolbøtter nedad Floden. Flaadernes Planker knagede, hist og her knækkede en Stamme. Arbejderne snublede i det fedtede Føre ved Bredden, Støvlerne sank dybt ned i det sugende Mudder. Stager stemtes af al Kraft mod Elvebundens Sten for at bremse Farten. Hvis de brast i Strømmens voldsomme Greb, slyngedes Prammen frem og blev sønderslaaet mod Skær og fremspringende Klipper. Skydshestene mistede af og til Ligevægten, og baade Mænd og Dyr forgik i Elvefraaden; Ulve spejdede inde fra Krattet efter Bytte.

I denne Orkan af Vand gik dødtrætte Mænd i snavsede Faareskindspelse, oversprøjtede af Mudder og Slam, med Muskler der værkede og sved af Anspændelse, og lodsede den kostbare Transport fremad. Det var Kæmpebedrifter, som aldrig skulde honoreres, det var levende Billeder, der aldrig skulde ses.

Bering maatte være paa Færde overalt, være rede til nye Sikringer, ny Hjælp, ny Viljeopbud. Og samtidig finde sig i »Profes-

sorernes« Lamenteringer, sine egne Folks Knurren over de ublide Kaar, den fordrukne Pisarevs Trusler og Klager. Det gjaldt at holde Hovedet koldt, at være paa Vagt, saa Nerverne ikke svigtede. Han stod midt i en buldrende Strøm af træg Daarskab, af pøbelagtigt Lavsind, i et Dragsug af skjult Rænkespil. Som en Strømbryder stod han midt i Elven, men hvorlænge vilde det holde? Og hvorlænge kunde han selv holde til dette umenneskelige Liv?

Berings Hus var Midtpunktet i et Net af Virke, der strakte sig fra Ishavet til Okotsk. Men en Dag kom Postrytterne med Ulykkesbud fra Ekspeditionen, der var blevet sendt ad Lenafloden. Af Storm og Isskruninger var de, hver for sig, tvunget til at overvintre paa øde Steder. Lassenius lod sine Mænd bygge en lang Barak af Drivtømmer og indrettede sig hyggeligt med Ovne, Køkken og Badstue. Men i den kolde Polarnat, som varede hele Vinteren, blev han og hans Folk overfaldet af Skørbug. Lassenius døde den 19de December, og da Berings Hjælpeekspedition kom frem, var der kun otte Mand i Live af de halvtreds, der drog ud; næsten alle Befalingsmændene var omkommet.

De Overlevendes Beretning om Vinterens første Maaneder og Juletiden var dystre og alt andet end julefestlige. Sygdommen havde vist sig i den lille Lejr lige efter at Polarnatten, den sjette November, var indtraadt, og Solen var gaaet i Vinterhi. Alle mente, at de bedste Forholdsregler var taget, og at Kulde og Nød kunde holdes ude; der var Proviant nok indtil Foraaret, rigelige Rationer af Mel og Kød, og tilstrækkelig Beholdning af Brændevin for det første Halvaar. Men Skørbugens snigende Ulv kom over dem som en Tyv om Natten. Ingen fattede dens Aarsag, og Ingen anede, hvordan den skulde bekæmpes. Med Ængstelse mærkede man dens Begyndelsessymptomer: naar man rokkede ved en Kindtand, løsnede den sig fra Kødet, og det føltes, som om Tandhalsen rakte sig ud af sit Leje; naar man sugede ind fra Munden, fik man Blod paa Tungen. Efterhaanden blev det værre; Appetitten sygnede hen, Humøret forsvandt, der optraadte Svimmelhed, Kvalme, Hjerte-

banken og Ildebefindende. Voksende Angst for den usynlige, ubarmhjertige Fjende stjal Ligevægten og gjorde de sølle Mennesker hysteriske. De blev hadefulde paa Lassenius og begyndte at true ham med Anklage for Højforræderi. Sygdom og Nedtrykthed tog i Løbet af faa Dage hans Liv. Juletiden var som en Række Henrettelser, og tilslut ventede Alle Døden i sløv Resignation.

Bering maatte nu udsende et nyt Kommando, for at Senatets Vilje kunde ske Fyldest. Før han selv rejste til Okotsk, i 1737, sendte han tre Proviantskibe afsted til Lenamundingen, saa Ishavsmagasinerne kunde blive forsynede. Fra Løjtnant Afzyn indløb der ugunstige Efterretninger, og det saa ud som om hele det gigantiske Værk var ved at bryde sammen.

V

ADMIRALITETET OG BERING

Og saa det allerværste! Udgiftsposterne løb op til et Tal, som var en betydelig Multiplikation af det, Bering havde anslaaet i sit Udkast. Han havde beregnet, at 12,000 Rubler kunde dække alt; men efterhaanden var der gaaet over 300,000 Rubler med, og endnu var ingen Resultater opnaaet. Ishavsekspeditionerne var foreløbig en Fiasko; Spangbergs japanske Rejse var endnu ikke paabegyndt; han selv sad endnu i Yakutsk.

I Sankt Petersburg var baade Regeringen, Senatet og Admiralitetet i høj Grad utilfredse. Den ene Klage og Anklage efter den anden indløb fra Berings Fjender. Vojvoderne besværede sig over hans urimelige Krav og hans Ukyndighed; Bering paa sin Side klagede over deres Ligegyldighed og Uefterrettelighed.

Den 26. Februar 1736 afsendte Admiralitetskollegiet en Skrivelse til Bering, der udtrykte det høje Kancellis absolute Misbilligelse. Den lød saadan:

»Deres Ekspedition er meget langsom og ledes tilsyneladende

uden tilstrækkelig Omhu, hvilket fremgaar af, at De i Løbet af næsten to Aar kun er naaet til Yakutsk. Af Deres Indberetning fremgaar det endvidere, at Deres Ophold i Yakutsk endnu vil vare længe, og at der ikke er noget Haab om foreløbig Afrejse. Kollegiet er derfor meget utilfreds med Deres Dispositioner og vil ikke undlade at foretage en Statsundersøgelse. Hvis der for Fremtiden finder nogensomhelst Forsømmelser Sted, vil der blive indledet Undersøgelse mod Dem med Sigtelse for Ulydighed mod hendes Kejserlige Majestæts Befalinger, og for Efterladenhed i Statsanliggender.«

Senere fik Bering en ny, og ikke saa lidt skarpere Salve fra Admiralitetskollegiet:

»Da De, trods Kollegiets udtrykkelige Paabud, som tilkendegiver Utilfredshed med Deres Ekspeditions Langvarighed og med, at dens Ledelse ikke er omhyggelig nok, har undladt at give Kollegiet Meddelelse om Grunden til Forsinkelsen, og i Deres sidste Indberetning ikke skriver noget om, hvornaar De vil forlade Yakutsk, saa skal den Dem tillagte dobbelte Gage være at fratage Dem, og De erholder kun almindelig Gage, indtil De sender Meddelelse med behørig Motivering, og indtil De begiver Dem ud paa den Dem betroede Ekspedition.«

Det var haardt for Bering, der med sammenbidt Energi kæmpede sin Sisyfoskamp, at modtage disse Skolemesterreprimander, som viste, at selv Kirilof ikke turde holde Haanden over ham.

Men han kunde kun gentage sine Grunde, der vilde være overbevisende nok, hvis de hjemlige Autoriteter havde været i Stand til at undersøge dem. Yakutsk var Ekspeditionens Knudepunkt; her skulde alle Forsyninger samles, og herfra skulde de videresendes. Først og fremmest var det en uhyre Opgave at fremskaffe den enorme Mængde Proviant, som skulde til for at ernære en saa stor Ekspeditionshær. Den sibiriske Regerings Hjælp var udeblevet, og istedetfor Hjælp iværksattes Hindringer og Ærgrelser af alle mulige Kategorier.

Bering anførte disse Grunde i en Indberetning, han sendte fra Okotsk i December 1731. Han skriver i denne blandt andet:

»— — af de mig fra hendes kejserlige Majestæt tilsendte Ordrer ser jeg, det kejserlige Admiralitetskollegium behager at mene, at Ekspeditionen trækker ud paa Grund af min Skødesløshed, hvilket fremkalder Ængstelse og ikke ringe Bekymring for at paadrage mig en ufortjent Vrede« — — »Thi uagtet jeg ved det mig overdragne Hverv fra første Begyndelse og indtil nu altid har vist Omhu for saa hurtigt som muligt at bygge Skibe, gaa til Søs og bringe Ekspeditionen til Udførelse, trækker det dog i Langdrag paa Grund af uventede Hindringer, som jeg ikke har forudset, og som det har været mig umuligt at bortrydde. Thi ved vor Ankomst til Yakutsk var der ikke bragt et eneste Pund Proviant til Okotsk, og der var ikke engang bygget et eneste Flodskib til Transport af Provianten. Vi forefandt ingen Arbejdsfolk og ingen Magasiner ved Anløbspladserne; de herværende Kancellier havde i det hele taget ikke iværksat en eneste af de Forberedelser, de var forpligtet til ifølge hendes kejserlige Majestæts Ukas. — Vi har selv udført alt dette. Vi har bygget Transportskibe og samlet Arbejdsfolk i Yakutsk; vi har fragtet Provianten til Yudoma Korset og med overmenneskelige Anstrengelser derfra til Okotsk. Vi har paa forskellige Steder opført Magasiner og Hytter til Arbejdsstyrken, og tømret fire Vinterhytter i Bjergene. Vi har bygget 80 Fartøjer til Flaadning af Provianten; af disse Skibe ligger endnu 42 ved Anløbspladsen. Alt dette er gjort af Ekspeditionskorpset, og ikke af Kancellierne eller Øvrigheden i Okotsk.« — — — »Da Løjtnant Lassenius og de fleste af hans Mandskab døde, mens de øvrige laa syge, uden Haab om hurtig Helbredelse, maatte jeg sende nyt Mandskab derop; de Syge førtes til Yakutsk for at plejes. Jeg anvendte stor Omhu mod dem, og ved Guds Bistand befriedes de fra Sygdommen« — — — »Fra Vojvodens Kancelli i Yakutsk fik vi ikke den lovede Understøttelse, og det var mig umuligt at rejse til Okotsk, før jeg havde sendt et mindre Forraad af Proviant i Forvejen, hvis jeg

ikke vilde risikere, at Mandskabet skulde sulte ihjel og Ekspeditionen derved bringes til Afslutning uden andet Resultat end et tungt Ansvar for mig selv« — — — »De Besværligheder, vi har haft at slaas med, er, som man vil se, iøjnefaldende, og omend Ekspeditionens snarlige Start er usandsynlig, kan jeg dog med rolig Samvittighed erklære, at jeg ikke kan indse, hvordan jeg skulde have kunnet fremskynde den, eller hvordan jeg skulde kunne udvise en større Iver for mit Hverv.« — — — »I Okotsk var alt øde og tomt, der fandtes ikke Tag over Hovedet og ingen Træer i Nærheden af Stranden. Mandskabet maatte, efter Kaptajn Spangbergs Anvisning, bygge Officersboliger, Kaserner og Depothuse. De kørte selv Ler, strøg Tegl, slæbte Brændsel og Vand flere Verst borte. De byggede Magasiner og Krudthuse, de tilberedte Beskøjter og flaadede de til Paketbaadene nødvendige Bjælker og Blokke over 30 Verst nedad Floden; til Smedearbejdet brændte de selv Kul og tilberedte Tjære, som maatte afhentes med Baade fra Kamchatka, fordi dertil egnet Træ ikke findes ved Okotsk.« — — — »Skibene til Proviantflaadning maa bygges hvert Aar; thi de, som stages ned ad Urakfloden, kan ikke føres tilbage paa Grund af Vandfald og Vandets umaadelige Fart. Alt dette udfører vi selv; fra den Øverstbefalende i Okotsk, Skornjakov Pisarev, har vi indtil Dato ikke modtaget den mindste Hjælp og har heller ikke Haab om nogen saadan i Fremtiden; selv om vi vilde kræve den, vilde vi kun opnaa Besvær og Skriverier. Og til Støtte for alt det her fremførte, hvori jeg har vist mine Bestræbelser for Ekspeditionens Fremme og paapeget det Umulige i dens snarlige Iværksættelse, paakalder jeg alle mine Kommandoofficerers og Underofficerers Vidnesbyrd.«

— Med saa overbevisende Ord havde Bering sikkert fundet Øre hos Admiralitetet, hvis hans Fjender ikke samtidig havde bombarderet det med løgnagtige Anklager mod ham.

Havde Regeringens lokale Repræsentanter været lidt mere paa-

lidelige, vilde Alt have artet sig anderledes. Men hvad skulde man kunne vente sig af Myndigheder og Øvrighedspersoner, som var forvist til disse Embeder paa Grund af politiske Forbrydelser? Hvordan kunde Regeringen gaa ud fra, at den lokale Administration blev forsvarlig, naar den røgtedes af Mænd, som Regeringen havde ladet brændemærke og piske?

Ekspeditionen kom Vojvoderne i høj Grad ubelejligt. De havde ikke opfyldt deres Forpligtelser og risikerede nu at der blev klaget over dem. Det var bedst at komme Fjenden i Forkøbet og selv klage *først!*

Pisarev skrev til Regeringen, at de to Danskere, Bering og Spangberg, kun havde tænkt paa at berige sig selv, at de tog mod Stikpenge, drev Smughandel med Brændevin og havde tilvendt sig umaadelige Værdier. En landsforvist Marineofficer, Kasanof, anklagede Ekspeditionslederen for Uorden og urimelige Udgifter, og forsikrede, at det Hele vilde løbe ud i Sandet. Løjtnant Plautin, som af Bering var blevet degraderet for Pligtforsømmelse, beskyldte sin Chef for Selvraadighed, Ødselhed og Pragtsyge; han sigtede ham for Underslæb paa den første Ekspedition og paastod, at hans Hustru, som nu rejste fra Yakutsk til Sankt Petersborg, medførte en stor Formue, og at hun havde stjaalet to mindreaarige Kvinder i Yakutsk.

Mens disse Anklager blev sendt til Rusland, maatte Bering fortsætte sin Kamp mod Korruptionen. Hans egne Officerer skildres af den russiske Skribent Sokolof som en Flok uregerlige Skændegæster og Bøller. Af Mandskabet var de fleste forfaldne til Drik og mange til Tyveri.

Beskyldningen mod Bering for Smughandel med Brændevin er mildest talt ikke troværdig. Det er typisk for lastefulde Mennesker, at de tillægger Andre netop deres egne mest iøjnefaldende Laster. En Forræder bruger Ordet Judas som det giftigste Skældsord, og den Fejge søger at stemple den, han hader, som en Kryster. For Pisarev, der gladelig tog mod Bestikkelser, helst saa mange som

muligt, og som var i Stand til Alt for at kunne slukke sin Brændevinstørst, var det naturligt at tilsvine Menneskers Rygte ved at beskylde dem for Laster, han selv frimodigt dyrkede. —

Saa er der Historien om de to mindreaarige indfødte Kvinder. Det er, som allerede tidligere omtalt muligt, at et Par halvvoksne Eskimopiger af Bering er blevet frelst fra en ublid Skæbne. Døtre betragtedes hos de sibiriske Mongoler som en forholdsvis værdiløs Vare; Faderen havde Haand- og Halsret over dem, og det hændte, at en Fader skar Halsen over paa sin Datter, blot for at han kunde spaa ad den Vej, Blodet tog, naar det flød ud af Saaret. — Anna Mjatvejevna kom hjem fra Sibirien 1738; de forskellige Beskyldninger foraarsagede, at hun blev standset og undersøgt paa en Grænsestation, men hun kunde ikke overbevises om ulovlige Handlinger og fortsatte sin Rejse til Sankt Petersborg.

Inden Berings Indberetning naaede Sankt Petersborg, afsendte Admiralitetskollegiet en Skrivelse til ham, der viser, at Tschirikov heller ikke har været helt loyal mod sin Chef. Det hedder i dette Brev, der er afsendt 23de Januar 1738:

»Fra Kaptajn Tschirikov er tilgaaet en Indberetning til Kollegiet fra Okotsk, med vedføjet Kopi af det Dem den 22de April 1737 af Tschirikov tilstillede Forslag angaaende Forholdsregler til en hurtigere Udførelse af den Dem overdragne Kamchatka-Ekspedition. Da der indtil 8de Maj ikke heri er taget nogen Bestemmelse, har Kollegiet besluttet at afæske Dem Svar, om der er foretaget noget i Henhold til dette Forslag af Tschirikov, og saafremt mod Forventning noget saadant ikke er sket, en tilfredsstillende Forklaring — da der ifølge den Dem tilsendte Befaling er givet Dem Henstillinger om at udvise mere Iver og Omhu, under Risiko af samme Straf som den, der tildeltes de forhenværende Løjtnanter *Muravjev* og *Pavlof* for Skødesløshed i de dem overdragne Ekspeditioner.«

De to omtalte Løjtnanter blev degraderet til Matroser, og det

var altsaa baade en alvorlig Straf og en stor Beskæmmelse, der hang som et Damoklessværd over Berings Hovede, mens han sad ensom i Okotsk og frygtede for de Ubehageligheder, der kunde møde hans Hustru paa Hjemvejen.

VI

I OKOTSK

Nede ved Havet laa de nyoptømrede Huse i spredt Orden, bejsede og tjærede og blinkende polisk med blaa Hornruder. I Midten knejsede Kirken med et skinnende gult Kors over Taarnspiret. Bagved Bugten løftede Terrænet sig opad høje, blaanende Bjergtoppe. Mellem Birkekrattene paa Skraaningen dukkede Silhuetten af Fortet frem; Kosakker i grønne Uniformer holdt Eksercits foran Palisademuren. Og op over de barkede Staver rejste sig det øverste af en Galge og en Stejle med Hjul. Den europæiske Retfærdighed, som ikke bærer Sværdet forgæves, — hvad Galgen afgav ubestrideligt Vidnesbyrd om, — havde naaet Hedningelandet og vist det Civilisationens Velsignelse.

Men disse Enkeltheder kunde dog kun beundres, hvis man steg et godt Stykke opad Sæterstiens Zigzagspor i Bjergskraaningen. Det var den raske Dragonkaptajn Paulutski, som residerede heroppe.

Husene ved Stranden laa paa en langstrakt Tange, der kaldtes »Katten« (Koschka), fordi den oppe fra Højderyggen kunde ligne en hvid Kat, der ligger og soler sig. En stenet, tangbræmmet Vej førte til Bopladsen. Først kom man til den gamle russiske »Ostrog« med Sognekirken. Men bagved den laa Havnechef Pisarevs statelige Hus mellem Handelsmændenes Hytter. Der boede gamle Skornjakov, engang Czar Peters betroede Mand og en flot Fyr, som havde galante Eventyr med Fyrstinder og Gesandtfruer, nu en skaldet, blaanæset Olding. Ved Havnemolen laa Skattefogdens

Bygning, som tillige rummede Kancelliet. Og forude, paa »Kattens« Hovede, laa Ekspeditionsbyen med Kasernen, Berings store Kommandørbolig, under det russiske Flag, og en Mængde Hytter til Enkeltpersoner. Umiddelbart ved Bugten stod Spangbergs Hus, allerede lidt afrakket og skallet i Farven; Kaptajnen fra Jerne var den første, som kom til Stedet og forberedte de andres Ankomst. — Her hos den iltre Jyde var Tilværelsen grødefuld og karsk, med en ung europæisk Kvinde som Midtpunkt, og med skær Lyd af Barnelatter; Martins lille Dreng gik inde i Stuerne og spillede Top, hvis han ikke var nede ved Havstokken og morede sig med at slaa Smut med flade Kiselsten.

I Kommandørens store Hus med de to Fløje var der anderledes. Det var ligesom Luften var død derinde. To Tjenere, Kukushkin og Maltsan, sørgede for Orden og Opvartning; de var lydige og propre og kunde baade varetage Vask, Rengøring, Madlavning og Dørvogterpligter. Men de kunde ikke erstatte den særegne Stemning, den Duft af konstant Foraar og daglig Fornyelse, som en Kvindes Virke skaber. Anna Mjatvejevna var rejst.

Og Kommandøren var ikke den samme som før. Der var en egen stivnet Ro i hans Blik. Og der var kommet et Træk af stædig Bitterhed, af ætsende Græmmelse, om hans Mund. Det var som om han forud var indstillet paa Ondt. Og der var over hans Holdning en tvær, ludende Ligegyldighed, som kontrasterede mod hans tidligere festlige Rankhed.

Han begyndte at blive gammel. Det hastede med at faa Livets Regnskab i Orden; han rejste bort fra sig selv, og kunde ikke finde tilbage til sig selv, før han havde naaet sit Maal.

Mennesker, som har sat sig fjerne og høje Maal, sprænges ofte af Bevidsthedsspaltninger, som gør dem til selvforagtende og selvforpinte Vrag, fordi de ikke naar at fuldføre de Opgaver, hvis Løsning er blevet et Krav, der har slaaet Rødder i hele deres Væsen. Det tragiske — ofte tragikomiske — i dette Modsætningsforhold mellem Drøm og Virkelighed har ført mange miskendte Genier ud

i det Ingenmandsland af interessant Vanvid, som pirrer Efterverdenens Analytikere og giver dem Stof til psykiatriske Afhandlinger.

Vitus Berings sjælelige Sundhed frelste ham fra Vanviddet, og Selvforagtens Tragikomik forsvandt den Middagsstund, da han saa Amerikas Kyst i Synskredsen. Men dyrt købte han sin Sejr, og den kom for sent. Den reddede hans Identitet idet den sammensmeltede Drøm og Virkelighed, men kunde ikke opveje de tusinde bitre Skuffelser, som gik forud. »De store Hændelser i Verden,« — sagde Fridtjof Nansen, — »afhænger af den Eventyrlyst, som visse Individer har, idet de griber Lejligheden, naar den byder sig til.« Lejligheden bød sig forsent til for Vitus Bering.

Han tilbragte endnu tre Aar i Okotsk, før han kunde staa til Havs med »Sankt Peter«. — Det er faa Ord, men de indkapsles i en Sum af pinlig Spænding, af kvalfuld, langstrakt Taalmodighed. Af Selvovervindelse og Viljeanspændelse, som Gang paa Gang maatte modstaa Dønninger af Træthed, Brændinger af Fortvivlelse.

Tre Aar endnu — efter de lange, ældende, forbitret kæmpende Aar i Yakutsk.

Hvad var Forskellen paa Tilværelsen i Yakutsk og Okotsk? Jo — her kunde Havet da ses. Havet, som skulde føre ham endnu længer bort fra Udgangspunktet, endnu længer ind i en isnende, salt Fjernhed. Men ogsaa nærmere mod den Gave, Gud maaske vilde give ham, den Oprejsning, Skæbnen skyldte ham.

Det hændte vel undertiden, at hans Tanker mumlede: for sent, for sent — — men saa lo andre Tanker: hvorfor for sent? Livet er endnu vældigt og favnende, Livet er altid varmt og vidunderligt.

Javist. Men hvormeget af Livets Værdi var slaaet i Stykker og knust af den haarde Skæbne? Pulveriseret, saa det ikke kunde klinkes og limes og lappes? Hans Forældre var forlængst døde. Og hans Hustru var nu borte. Han havde fornyet sit Ægteskab med hende, det var ligesom et andet, men paa en vis Maade værdifuldere Ægteskab, Aarene i Yakutsk havde givet ham, trods alle Lidelser, Skuffelser og Kampe, der prægede det, en Trængsel, som

de andre døjer i deres første Ungdom. Hun havde medoplevet de beske og oprivende Skærmydsler med Skurke og Bagvaskere, Mennesker med Vodkahjerner og Hyænehjerter. Hun kunde endnu mindre end han forstaa det. Skuffelsen hos hende, den unge Kvinde, blev vel ofte en urefleksteret Anklage mod *ham. De andre* havde det jo ikke saadan. Og de andres *Hustruer* endnu mindre.

I ærbødig Frastand fra Russerne, men ligesom de helt nede ved Flodbredden eller længere op langs Kysten, boede de Indfødte.

De var primitive, fattige og nøjsomme udover al Beskrivelse; men det var dog dem, der havde de oprindelige Indvandreres Ret til Sibiriens Jord. Nu var de under Pisken. Deres unge Mænd kunde rekvireres til Arbejdstjeneste, naar Vojvoderne skønnede, at der var Brug for dem. Og til deres unge Kvinder havde Vojvoderne og Kosaksergenterne Forlodsret, hvis de var velskabte nok til at kunne vække de velbaarne Herrers Begær.

Saadan bliver Livet for Mennesker, der lader Udviklingen løbe forbi sig.

Det var smaa brungule Individer, lidt hjulbenede, men ellers kraftige og velskabte; klædt i Rensdyrskofter eller Sælskindspelse med Haarene indad. Mænd og Kvinder var omtrent ens udstyret, baade hvad Klædning og Frisure angik. Og Børnene lignede smaa, men nøjagtige Udgaver af de Voksne, med hælløse Mokkasiner paa Fødderne og tykke Sælskindsvanter paa Hænderne. Pigerne betog tit ved en sælsom keramikagtig Skønhed, en udtryksfuld Plastik, og alligevel maskeagtig stivnet i en Form, der udelukkede levende Minespil. Livet aabenbarede sig blot mellem de lange, skraa Øjenspalter. Laagene var som Kapsler om blanke, smuttende Frugter.

De boede i Telte, der var lavet af Hvalribben, Naaletræsstave, Birkebark og Skind. Teltene løb op i en Spids med et Røghul i Midten, ovenover et primitivt Ildsted med Gløder, som en Suppekedel kunde hænge over. Her sad Familien paa Skindtæpper og spiste; her sov de, og ofte havde de ogsaa Hundene med sig inde

i Teltet, saa Luften var noget beklumret derinde. I Teltet foregik al indendørs Beskæftigelse; her elskedes og hadedes, kyssedes og sloges. Her fødte man, her spiste og drak og sov mandlige og kvindelige Familiemedlemmer. Om Vinteren forvandledes Teltet til en Snehule, idet man dængede Sne op omkring det; den lunede og tog af for »Purgaens« isnende Rusk.

Og naar en giftig Tundrataage laa over hele Egnen, sad de smaa eskimoagtige Skabninger derinde og underholdt sig med at jodle ældgamle Ramser. De unge lærte Tryllekvad og Besværgelser af de gamle. Om Sommeren samlede de Rensdyrflokkene paa Græsningerne, naar Engene stod fulde af duftende Grønt. Røde Hindbær malede Pletter som af Fugleblod og Morgengry ind i Løv og Græstæpper, hele Østsibirien blomstrede op i den fire Maaneders Sommer. De Indfødte nød Livet og var veltilfredse trods det barske Klima, de havde vænnet sig til. De levede et ubundet Liv, snart i spægende og tærende Hunger, der gav Indvoldene sund Hvile, snart mæskende sig i Overflod af Kød, Rødder, Bær og friske Kilders Vand. De var gaaet gennem Livet halvt i Drømme, Slægtled efter Slægtled, indtil de langhaarede Kosakker kom sprængende paa deres smaa lodne Heste, osende af Vodka, med Svøber i de barkede Næver. De førte Vold, Voldtægt, Knut og Skafot ind i Kystboernes Tilværelse. I den hellige, ubesmittede Jomfrus Navn!

VII

SANKT PETERSBORG—OKOTSK

— — En lang bugtet Linje, betegnet ved ensomme Postrytteres Ridt gennem vejløse Egne. Man skiftede Heste saa ofte det lod sig gøre, ved de smaa Kosakstationer, hvor Rytterne kunde strække de stivredne Skanker og sluge et Spølkum skoldhed The eller en Dram.

Samovaren var Civilisationens bedste Gave til de fjerne Egne.

Den blev for Rusland og Sibirien, hvad Ølbimplen blev for Tyskland og Vinbuteljen for Frankrig. Ved Samovaren løsnedes Tungerne, Kortstokken kom frem, og Arvesange fra Dons og Volgas Bredder klang under de lave Bjælkelofter.

I Okotsk gik nu Vitus Bering og satte Gang i alle de Arbejder, Spangberg havde paabegyndt, og Pisarev skulde have fuldført allerede, før Spangberg kom. Nu tog det hele længere Tid — og kostede flere Penge.

Men der var nok at gøre.

Tre ensomme, haardnakket arbejdende og kæmpende Aar i Okotsk, med Pisarev som Nabo, med Bevidstheden om at blive mistænkt og anklaget for noget saa jammerligt som *Forsømmelighed.*

Man kan tænke sig, hvordan de har rystet paa Hovedet i Admiralitetskollegiet. Kancelliskrivernes Gaasefjerspenne har skrabet henover Papirerne. Indberetninger til Senatet, Svar paa Senatsskrivelser. Utroligt, saameget Ekstraarbejde den Satans Dansker skaffede Kontorherrerne, — forfærdeligt, at Folk kunde være saa forbryderisk langsomme og efterladende, — blot tænke paa at nyde Livet og drikke af Dunken og lade Pligterne og fem være lige.

Og saa er de hovedrystende Kancelliraader gaaet hjem til deres hyggelige, komfortable Privatliv, til Aftenens sorgløse Program. Hvordan var det — gik Händels ny Opera ikke paa Teatret, med en berømt fransk Sangerinde i Titelpartiet?

Der var godt at være i Sankt Petersborg. Torve og Pladser var blevet oplyst med Tranlygter, efter den ny Politimesters Initiativ; man fulgte med Tiden her!

— Kollegieherrerne gaar hjem til deres Koner og Venner og glemmer den afskyelige Bering. Men Ubehaget over hans Forsømmelse sidder et Sted i Hjernen som en usynlig Myg, der vil begynde at summe, saasnart Lejlighed gives.

Ingen af de brave Mænd tænker paa at spekulere over, *hvorfor Bering* trækker Tiden ud. Kan der da være saa vidunderligt, der,

hvor han er? Bedre end i Moskva og Sankt Petersborg? Bedre end i Viborg, i hans eget Hjem?

Nej, saa langt kan de Herrer Kollegiechefer ikke tænke. Hvad Grunden til Berings Ladhed er, rager jo ikke dem; men naar hendes kejserlige Majestæt i sin Naade og Godhed har befalet, at Ekspeditionen skal »nyde Fremme« saa hurtigt som muligt — hvorfor er de Skibe saa ikke bygget forlængst? Hvorfor er Kaptajnkommandøren ikke forlængst kommet hjem fra Amerika med et nyt Lands Annektionsdokument i Lommen og med Skibslasten fuld af Guldklumper? Hvorfor er han ikke kommet hjem for at avancere til Kontreadmiral og maaske blive dekoreret med den hellige Andreasordens ottespidsede Kors paa emaljerød Bund og med Dobbeltørne mellem Korsspidserne??

Tilværelsen har mange Gaader!

I Admiralitetskollegiets Protokol den 11te August 1738 staar der blandt andet:

»Eftersom fornævnte Bering under den ham overdragne Ekspedition spilder Tiden med Skriverier, og endnu ikke har begivet sig til Kamchatka i Overensstemmelse med sin Instruks, men blot spilder Tiden til ingensomhelst Nytte, saa indskærpes det ham herved, at han i Ekspeditionssager skal handle efter Instruksen og ikke befatte sig med overflødige Korrespondancer med Skornjakov Pisarev. Og det betydes ham, at hvis der i Fremtiden paa Grund af saadanne unyttige Korrespondancer skulde opstaa Forsinkelser, han da udsætter sig for retslig Undersøgelse og for det tungeste Ansvar for Domstolene, hvilket allerede gentagne Gange er indskærpet ham.«

Det ses af dette Protokollat, at man ansaa Vitus Bering for at være en haardkogt Kværulant, som hyggede sig ved en Duel paa Injurier og Løgne med gamle Pisarev, og iøvrigt velsagtens fik Tiden til at gaa ved at sidde og slaa Tærninger og snapse med sin Landsmand, Kaptejn Spangberg, Spangberg, som, efter hvad Admiralitetet kunde skønne, heller ikke var for køn, thi Beretningerne

fra det fjerne Østen omtalte ogsaa ham paa ufordelagtig Maade, han kaldtes tyrannisk, brutal, hensynsløs, pengebegærlig og hidsig. En ualmindelig dristig og handlekraftig Mand har han været, og Bering har sikkert haft en god Støtte i den beslutsomme Jyde, der ikke gik en Tomme af Vejen for nogen, skønt han var handikappet af sit daarlige Russisk. Paa den anden Side havde Bering to Gange frelst sin Landsmand fra Hungersdød, saa det er ikke sært, at de var gode Venner.

Spangberg var af en anden Type end Bering. Nogle af hans Fjender sammenlignede ham med en Galejslave, andre sagde at han lignede en Kosakhøvding. Han egnede sig ihvertfald godt til at omgaas Kosakker; saalænge han var i Okotsk tog han sig specielt af Pisarev og protesterede ofte mod Berings lemfældige Optræden mod den gamle Slyngel. — »Giv mig fire Mand og en Arrestordre,« foreslog han engang; »saa skal jeg tage den Kanalje ved Vingebenet.«

Pisarev fangede af og til nogle af Berings Undergivne og lod dem knutte. Engang maatte Kommandøren foretage et veritabelt Stormangreb mod »Ostrogen« for at befri sine Mænd. Det hændte paa den anden Side ogsaa, at Pisarevs Soldater deserterede til Berings Omraade, hvor de altid blev godt modtaget.

Bering var trænet i Taalmodighed. Han holdt ud i tre Aar. Inden han rejste, blev Pisarev iøvrigt afsat fra sit Embede. Han blev afløst af en Mand, der tidligere havde været Politiofficer i Sankt Petersborg, men blev forvist til Sibirien af Menshikof; da Menshikof selv blev forvist, glemte man at benaade ham.

VIII

SPANGBERGS REJSE TIL JAPAN

Okotsk-Opholdet bragte Bering nok af Fortrædeligheder, men ogsaa Glæder. Martin Spangberg kunde endelig i Sommeren 1738 rejse ud paa sin Ekspedition med tre Skibe: Briggen »Ærkeenglen

Michael«, Tremasteren »Haabet« og den gamle Galease »Gabriel« fra Berings første Ekspedition. Samme Efteraar kom han tilbage med en Række interessante Resultater.

Det mest interessante — og for mange lidt mistænkelige — var, at han ikke havde set nogetsomhelst til Landene fra de Vries, Strahlenbergs og Professor de l'Isles Landkort: »Staaten Eiland«, »Kompagniland« og »Gamalandet«. — Han havde godt nok været der, hvor de skulde ligge, men havde ikke set noget til dem. Det var en stor Overraskelse for Bering. Kunde Spangberg virkelig have Ret? Kunde de lærde Folk have Uret? Der forlyder intet om, hvordan »Professorerne« tog disse Oplysninger, men efter al Sandsynlighed har de rystet paa Hovedet af Spangberg og ment, at han havde været paa helt andre Breddegrader end han selv troede.

Spangberg havde derimod fundet »*Kurilerne*«, en lang Række Klippeholme. Men det var ikke andet end Vulkantoppe, indhyllet i Taageslør, der gjorde dem til lurende Farer for de Forbisejlende; Lodskuddet gav ikke engang Vejledning om dem, fordi de stod stejlt i Havet gennem store Dybder. Søgangen var voldsom, og Strømmen var stærk; alligevel naaede han frem til det Sted, hvor Kompagniland og Staaten Eiland skulde ligge overfor hinanden, og fandt en Ø, Narescha, hvis Størrelse imidlertid var ganske anderledes beskeden.

Saa begyndte Nætterne at blive mørke og lange, og det ebbede ud i Beholdningen af Beskøjtrationer. Spangberg, der havde Bemyndigelse til at gentage Ekspeditionen næste Aar, vendte om og satte Kursen mod Kamchatka; han var tilbage i Bolscharetsk den 17. August, og begyndte straks at gøre Forberedelser til næste Aars Togt.

Ved Foraarstid løb han igen ud med sine Skibe, hvortil der var kommet en Nybygning af Birketræ. Gamalandet og de øvrige Eventyrlande fra de franske Landkort maatte jo ligge sydligere. Men da Haabet viste sig at være forfængeligt, ændrede han Kurs og holdt mod Vestsydvest. Han kom til Japan, et Vidunderland af Rig-

dom, tæt beboet, med store, pragtfulde Byer, med Vinjer, Orangelunde og Palmeskove. Et velorganiseret Samfund. Der var nok at fortælle om til de spændte Lyttere i Okotsk: han havde set frodige Rismarker og pragtfulde Kulturlandskaber. Selv Havet var rigt: det vrimlede med uhyre Fisk af mærkelige Former.

Beboerne af dette herlige Land fulgte de fremmede Skibe med nyfigen og ængstelig Spænding; om Natten tændte de Bavner langs med Kysten og syntes at avertere hverandre om Spangbergs Besøg paa denne Maade; om Dagen krydsede Skibe omkring »Ærkeenglen Michael« og »Gabriel«, men i behørig Afstand. Saa kastede Spangberg Ankeret ud, lige under Kysten, og signaliserede til de Indfødte. De kom med Silke, Tobak, Ris og Frugter, og med Guldmønter, som de borttuskede med russiske Ting. Højtstaaende Mænd lod sig ro ud til Skibet og besøgte Drengen fra Jerne i hans Kahyt; de var særlig interesseret i hans Glober. Men Spangberg turde ikke stole paa dem, og da de Indfødte i 80 lange Robaade næste Dag sværmede rundt om »Ærkeenglen Michael«, lettede han Anker og løb mod Nordøst langs Kysten, under bestandige Regnskyl og i høj Grad besværet af farlige Taager. I Nordjezo traf han Ainofolket og var overalt ivrig beskæftiget med at kortlægge og føre Bog over sine Oplevelser; men nu begyndte Skørbugen at husere mellem Besætningen, og da 13 Mand var døde, satte han Kurs mod Okotsk og vendte tilbage.

Kommandøren glædede sig over Spangbergs Held, og der var sikkert ikke et Stænk Misundelse i Glæden. Men de Mænd, som forberedte sig paa at drage ud med *ham*, — hvordan vilde de se paa Triumferne og Eventyrene ved Japan-Landet, som ganske vist allerede eksporterede Kobber og andre Varer til England, men som dog var fuldkommen ukendt for Europa. —

De kunde jo ikke undgaa at drage Sammenligninger mellem det rige og prægtige Land, hvor Spangberg havde været, og de kolde, barske Kyster, de selv skulde opsøge.

Han havde gæstet et Kulturland, — med fremmedartede, dejlige

Kvinder, med Nydelser af alle mulige Slags, netop saadan et Land som halvvoksne Knøse drømmer om, naar deres Fantasi tager Forskud paa Manddomstidens Glæder — —

Men de! — naar de aarelange Forberedelser var til Ende, skulde de besøge Egne, der ikke bød paa andet end Savn, Bitterhed, Bekymring og Anstrengelser. Det var der ikke noget ved, Udbyttet stod ikke i Forhold til Arbejdet, og til Farerne, som naarsomhelst kunde overrumple dem og gøre deres Ekspedition til en Dødsrejse.

Anderledes var det med Bering; ligesom den ægte Digter ikke kan lade være med at glæde sig over et vidunderligt Digt, selv om det skaffer hans Konkurrent, ikke ham selv, Laurbær, saadan kunde Bering kun føle dyb Tilfredshed og Lykke ved at høre Spangberg fortælle om de brogede Riger, han havde besøgt.

Han beordrede ham og hans Besætning til at tage til Yakutsk for at udhvile sig efter de udstaaede Anstrengelser og faa Skørbugen for Alvor ud af Kroppen. Og han viste ham sin ubetingede Tiltro ved at give ham den Ordre, at han, saasnart Foraaret kom, skulde tage til Sankt Petersborg og personlig aflægge Rapport for Regeringen. Man kan tænke sig, at der har været Vemod og Smerte i Berings Glæde over Spangbergs Sejr.

Pisarev havde igen været paa Spil. Han vidste, at en af Spangbergs Løjtnanter hadede sin ældre Chef, og benyttede sig deraf til at faa Oplysninger om Ekspeditionens Detaljer. Derefter skrev han en sensationel Epistel til Senatet. Han hævdede, at Spangberg havde været paa Korea, men ikke paa Japan. Og Senatet laante som sædvanlig Sladderen Øre og nægtede at modtage Spangberg, som pr. Ilbud fik Ordre til at vende om og paany drage ud efter de japanske Kyster.

IX

ISHAVSEKSPEDITIONERNE

Hvad Ishavsekspeditionerne angik, havde Bering heller ikke Skam af sine Folk; men han naaede ikke at faa de samlede Resultater. Løjtnant Afzyn, der havde kortlagt Kystlinjerne mellem Ob og Jenisei, kom tilbage; han var blevet degraderet, fordi han i Beresov havde besøgt de Forvistes Koloni og fraterniseret med Fyrst Dolgoruki, Ostermanns og Birons Fjende. Nu kom han for at deltage i Berings Rejse som menig Matros.

Som Helhed blev Efterretningerne fra de forskellige Ishavsekspeditioner lysere og lysere, efterhaanden som deres Ledere skaffede sig praktiske Erfaringer og lærte at bekæmpe de mange Vanskeligheder, som hobede sig op paa Grund af det barske Klima og de særegne geografiske Forhold. De maatte jo ikke alene lære af Rensdyrsjægere, Hundekørere og Samojedeskippere, men de maatte ogsaa øve sig i at møde Farer, som disse aldrig havde tænkt sig at komme ud for.

Det vældige Stafetløb over Polarisen, fra Petchoras Munding over Obj, Jenisej og Lena, kronedes i Hovedsagen af Sejre, men først efter mange Aars Forløb og efter utrolige Opbud af Selvopofrelse, Viljeanspændelse og Kampmod. En af de største Sømandsbedrifter, der blev øvet heroppe, er knyttet til Styrmand *Tscheljuskins Navn*. Han, som i Kaptajn Prontschicheffs Følge var blevet afsendt af Bering paa det nybyggede Skib, Dobbeltsluppen »Yakutsk«, naaede syv Aar senere Asiens nordligste Punkt, Kap Tscheljuskin paa Taimyrhalvøen. Og Dmitri Laptief, Peter Lassenius' Efterfølger, kortlagde 37 Længdegrader af den sibiriske Nordkyst fra Lenafloden. Laptiefs sidste Etape, Omsejlingen af Asiens Østspids, blev ikke til noget, fordi Bering i Mellemtiden var død, og da den centrale Vilje var forsvundet, visnede Initiativet hos Underførerne. Det hele ebbede langsomt ud.

Man kan sammenfatte alle disse nautiske Gigantomachier i ét

Billede: en haardnakket Fremtrængen ad Baner, der førte længere og længere bort fra Livet, fra Varme, Mylder og Frodighed, ad endeløse Flodveje og aabne Havveje, arbejdende mod Isens Presninger og Skruninger om skrøbelige Fartøjer, kæmpende mod Drivis og Pakis, lidende utallige Nederlag og rejsende sig ustandseligt til nye uforsagte Angreb paa den tilsyneladende afsindige Opgave. En oprindelig sundhedsstruttende, men efterhaanden mer og mer lidende og udtæret Skares Kampe mod Skørbug og andre Ernæringssygdomme, mod stivnende, sviende Kulde, mod Forfrysninger, der som Ulve nappede i Ører, Næsespids, Fingre og Tæer.

Og mod alle de mange ubehagelige Overraskelser, som var en Følge af Ukendskabet til de særegne geografiske Forhold. Man havde tænkt sig Linjen af Sibiriens Nordkyst som en jævn, glat Kurve, fra Petschora til Østkap. Men i dette Tilfælde viste det sig tværtimod, at Kystlinjen var saa takket som Rygfinnen paa en Basilisk, med en Mængde dybe, skarpe Indskæringer og en Mængde knudrede, langstrakte Udløbere, — med utallige Skær, Forbjerge, Søklipper, Revler og Fuglebjerge.

Ishavsekspeditionerne, som først afsluttedes efter mange slidsomme Aars Forløb, og da adskillige Menneskeliv var gaaet tabt som Ofre for Sagen, gav Anledning til, at helt nye Tilværelsesformer florerede paa de øde Egne. Blokhuse og Depothuse byggedes, Fiskerlejer og Havnepladser groede frem. Rensdyrjagten fik ny og større Betydning. Hundeforspand trænedes op til langvarige Slædekørsler i de uvejsomme og farlige Egne. Det var, som om der var gaaet Betændelse i hele den gamle, frosne Kystlinje.

Om disse heroiske Togter er der blevet sagt, at de ganske vist skyldtes Berings Initiativ, at de blev iværksat ved hans Virksomhed og Udholdenhed, og at han havde Ansvaret for dem, men at hans egne specielle Opgaver iøvrigt lagde saameget Beslag paa hans Tid, saa de efterhaanden udskilte sig ganske fra hans Førerskab.

Nu kan det Spørgsmaal fremstille sig, om Bering idetheletaget havde været en nødvendig Drivkraft, og om en anden ikke lige

saa godt eller bedre kunde have haft Overledelsen af denne Del af Foretagendet. Mange Gange, især i den første Tid efter Ekspeditionens Afslutning, har den Art Spørgsmaal været fremsat, men man kunde med lige saa stor Berettigelse drøfte, om en hvilkensomhelst anden Person ikke lige saa godt som Kolumbus kunde have paataget sig Amerikas Opdagelse.

Bering var Manden, hvis Aand omfattede Ideens mægtige Kompleks, og som uden Betænkning lød det indre Kald, paatog sig det uhyre Arbejde. Derfor maatte han have Hovedæren, selv om Ishavsekspeditionernes Resultater havde været den store nordiske Ekspeditions eneste Resultater.

Maaske er det netop ofte fædrelandsløse Mennesker, hjemløse Sjæle, som er bedst egnede til at fostre store, dristige Beslutninger og tage Ansvaret for Hverv, som ligger langt udenfor det almindelige Samfundsmenneskes Horisont.

Den hjemløse Bering, den statsløse Dansker! Skæbnen havde berøvet ham hans Fædreland. Netop hos en saadan Mand kan Ideen faa Grobund og blive eet med hans Væsen.

Napoleon var ikke Franskmand, men Korsikaner. Det er betegnende at mange Folkesagn grundlægger deres Guldaldertid paa en udefra kommende mystisk Figur, Kong Skjold eller Quetsalcoalt. Hjemløshed giver den Stærke en særegen Tilvækst til hans Kraft, Ensomhedens Styrke.

Derfor var det ikke et Tilfældes Luner, som bevirkede, at den fædrelandsløse Vitus Bering, den skæbnefordrevne Dansker, blev Skaberen og Lederen af det store Togt med alle dets vidtforgrenede Foretagender, der strakte sig fra Novaja Semlja til Japan, og fra Ural til Alaska.

Den Rodløse er nødt til at se sin Mission i Blomstringen. Den Ejendomsløse anlægger Synspunkter, som løfter ham over de materielle Krav, hvis de ikke knægter ham saa stærkt, at han siger som Forfatteren Pisarev (en senere Navne til Berings Plageaand): »En Støvle er mere værd end alle Shakespeares Værker.«

FJERDE DEL

ALASKAS OPDAGELSE

I

STARTEN

Endelig løb »Sankt Peter« og »Sankt Paul«, de to nye Pakketbaade, af Stabelen i Juni 1740.

Det var store og rummelige Ekspeditionsskibe, firs Fod lange, toogtyve brede og med ni og en halv Fods Dybgaaende; de var brigriggede, tomastede og armerede med fjorten Kanoner.

Der var Fest i Okotsk, da de to Skibe blev søsat, gled ud paa Vandet og laa som to Fugle, vippende paa Bølgerne, glinsende af Lak og Mønnie, overalt nytjærede. Farven og Tjæren skjulte, at Takkelagen havde lidt slemt ved den lange Landtransport. Men forhaabentlig kunde de jordslaaede Sejl og det halvraadne Tovværk klare sig, indtil Skuderne atter stod ind i Havnen efter heldigt gennemført Rejse.

Skibene blev bemandede efter indgaaende Drøftelser mellem Cheferne, Bering og Tschirikov; det har næppe været Bering en Sorg at afstaa la Croyére til »Sankt Paul«.

Af »Professorerne« var nogle faldet fra, og en ny Mand kommet til. Den nye Mand var Zoologen Steller, en Tysker i Trediveaarsalderen, der oprindelig havde studeret Medicin og Botanik; paa Grund af økonomiske Vanskeligheder havde han taget Plads som Saarlæge paa et russisk Skib og havnede som Adjunkt ved Videnskabernes Akademi i Sankt Petersborg. Han var en betydelig Begavelse med en ualmindelig Evne til at give lagttagelser og Betragtninger Udtryk i plastisk formede, livfulde Sætninger. Da Kemikeren Gmelin og Historikeren Müller blev kede af deres Job og søgte at slippe fri for det, ansøgte Steller om at overtage deres

Mission, og paatog sig at undersøge Kamchatka. Herovre fik han Lyst til at besøge Japan og sendte fra Kamchatka Ansøgning til Senatet om at maatte følge Kaptajn Spangberg paa hans anden Rejse. Men Bering overtalte ham til, istedetfor, at tage med paa Amerikafærden.

Endelig slog Berings Time. Alle den store Ekspeditions Deltagere samledes i Okotsk, deriblandt de to Videnskabsmænd, Professor la Croyére og Adjunkt Steller.

Den 8de September hejsede »Sankt Peter« og »Sankt Paul« Sejl, den første under Kommandørens, den anden under Tschirikovs Kommando. De fulgtes af to mindre Transportskibe og et tredie Skib, der afgik med Videnskabsmændene til Bolscheretsk; Hovedekspeditionens foreløbige Maal var Avatschabugten paa Kamchatkas Østkyst. Her, under Vulkanens snedækte Tinder, vilde de tilbringe Vinteren, fordi Havnen var ualmindelig godt egnet til Ankerplads.

— For en kold Brise stod de fem Skibe ud af Havnemundingen og rundede »Koshka«. Ekspeditionsbyen stod forladt, men »Ostrogens« Indbyggere har sikkert, med forskellige Følelser, stirret efter de Bortrejsende. Og hos Horsensdrengen, der nu, som en illusionsribbet, halvgammel Mand, stod paa Skansen og betragtede Husrækkerne, som svingede frem og gled agterud, var Følelserne blandede.

Den lange Forberedelsestid i Okotsk havde fyldt Berings Sind med Bitterhed. Mod de Uslinge, der plagede og bagvaskede ham; mod Admiralitetet, som bedømte ham efter Bagvaskernes Løgne og irettesatte ham, som om han var en skulkende Dreng; mod de Undergivne, der svigtede ham. Han længtes mod Havet.

— Sent i September løb »Sankt Peter« og »Sankt Paul« ind i Havnen under Avatscha. Kommandøren havde længe i Forvejen sendt Styrmand Jelagin derhen, saa han kunde bygge en »Ostrog« til Ekspeditionen. Da Skibene løb ind i Bugten og kastede Anker, forefandt de allerede en Kaserne og en Række Huse.

Bering gav straks, efter at han var gaaet i Land, Ordre til at opføre en Kirke til Ære for de to Apostle. Dette blev Begyndelsen til Byen *Petropavlovsk.*

— Som sædvanlig var Berings Dispositioner hæmmet af Uheld. Han havde i Okotsk efterhaanden faaet samlet Proviant nok for to Aar, men da Mester Khitrov, som førte Transportskibet, foretog en forkert Manøvre, kæntrede Skibet, og Beskøjtladningen gik tabt. Skønt der blev sendt en stor Hjord Rensdyr til Avatschabugten fra Anadyr, var der nu for lidt Levnedsmidler, og Kommandøren maatte lade nye Tilførsler transportere fra Bolscheretsk. Transporten foretoges af indfødte Kamchadaler, da der ikke fandtes Heste paa Halvøen, men kun Hundeforspand. De Indfødte, der i Forvejen kun kendte Europæerne fra de smertelige Erfaringer om de raa og brutale Kosakker, gjorde Oprør. Dette og Kosakhøvdingen *Kolessovs* Malkonduite sinkede Bering. Kolessov, som skulde lede Transporterne, var konstant døddrukken, og det er forstaaeligt, at en Del af Provianten svandt ind under hans Opsyn. Som sædvanlig: nerveopslidende Tidsspilde paa Grund af elendige Makkere!

Den 23de April paabegyndtes »Sankt Peters« Logbog: »Ved Guds Hjælp blev denne Journal begyndt Dags Dato, 23. April 1741, paa Skibet »Sankt Peter«, ved Mester Khitrov, under Kaptajnkommandør Berings Kommando, i Havnen Sankt Peter og Sankt Paul, 53 Graders Bredde, regnet fra Sankt Petersborg i Henhold til Observation af Professor i Astronomi, De l'Isle de la Croyère.«

Den 28de April staar der: »Paa Grund af hendes kejserlige Majestæts Kroningsdag blev der ikke arbejdet.«

Nogle Dage efter beretter Logbogen om en vigtig, ja skæbnesvanger Konference:

»Den fjerde Maj 1741 holdtes Raadslagning af Kaptajnkommandør Bering med Officererne, Professoren i Astronomi og Besæt-

ningen. Efter at Kaptajnkommandøren havde oplæst de Instruktioner, der var givet ham af det kejserlige Admiralitetskollegium, særlig det niende og sejstende samt det sjette Punkt i Senatsskrivelsen, blev det, i Henhold til Instruktionerne, besluttet at finde den amerikanske Kyst. Denne skulde først søges ved at sejle mod Sydøst til Øst« — — — »Hvis der findes Land enten ved Kursen Sydøst til Øst eller ved Kursen Øst til Nord« o. s. v. — — — og saa følger Beretningen om de Forholdsregler, der i saa Fald skulde tages.

Troede Kommandøren selv paa Muligheden af at finde det Land, som efter Spangbergs Oplysninger ikke eksisterede andetsteds end paa Havets Bund eller i Fantasiens Drømme? Det er usandsynligt. Men det var hans Pligt at følge Senatsinstruktionen, og Spangberg *kunde* jo have taget fejl. Det eneste, man maatte regne med som aldeles sikkert, var, at Professor la Croyère vilde anklage ham for grov Pligtforsømmelse og Ulydighed mod Regeringens Ordrer, hvis han undlod at følge dem og istedetfor straks fulgte sin egen Mening om Tingene. Der var nok af Vidner, og Bering kendte de høje Herrer i Admiralitetet; de vilde holde sig til Bogstavordlyden og give Professoren Ret.

La Croyère insisterede paa, at man skulde følge Senatets Anvisninger. »Det gør mig ondt,« sagde han, »at jeg ikke har fundet andre Oplysninger om dette af Don Juan de Gama observerede Land, end hvad der findes optegnet paa de sidste Kort af min salig Broder, hans allerkristelige Majestæts første Geograf; men da han har markeret Landets Beliggenhed til Kompagniland og Jezo, og jeg fra anden Side har faaet Oplysninger, der gør mig sikker paa disse to Landes Beliggenhed, er jeg derved samtidig blevet overbevist om Gamalands rette Beliggenhed og dets Afstand fra Kamchatka.«

Resultatet af Skibsraadet blev altsaa, at Bering og hans Officerer besluttede sig til at søge Gamalandets Nordkyst og følge den mod Øst til Amerika.

Vitus Bering har, med Tvivl i Sjælen, bøjet sig for Nødvendig-

heden af denne Beslutning og maaske bedt de to Apostle, Skibenes Skytshelgener, give ham et Vink. Men hverken Sankt Peter eller Sankt Paul var Geografer!

Henimod Slutningen af Maj var alle Forberedelser til Amerikarejsen afsluttede. Besætningen skulde nu fordeles mellem de to Fartøjer; hvad Videnskaben angaar havde Bering allerede i Februar sikret sig Adjunkt Steller ved at sende Bud efter ham til Bolscheretsk. Steller startede øjeblikkelig, ledsaget af en sibirisk Kosak, pr. Hundeforspand til Avatschabugten. Maaske var Berings Anmodning til den tyske Forsker først og fremmest begrundet i at slippe fri for Professor la Croyère.

Paa »Sankt Peter« bestod hele Besætningen af følgende: Kommandøren, den svenske Løjtnant Waxell, Mester Khitrov, Styrmand Yushin, den gamle Styrmand Hesselberg, Saarlægen Betge, Konstabel Rosselius, Baadsmand Niels Jansen, Landmaaler Plenisher, menige Soldater og Sømænd, hvorimellem den degraderede Løjtnant Afzyn; dertil sluttede sig som Zoolog, Botaniker og Mineralog, Adjunkt Steller. Ialt blev det, »iberegnet Løjtnant Waxells Søn«, 76 Mand. Paa »Sankt Paul« bestod Besætningen af Kaptajn Tschirikov, Løjtnanterne Tschikachev og Plautin, Professor la Croyère, Kosakker, Soldater og Matroser, ialt 76 Mand.

Den fjerde Juli Klokken ni hejste Skibene Sejl og løb ud af Avatschabugten. Rejsen paabegyndtes under gunstige Vejr- og Vindforhold. Begge Skuderne tog den i Skibsraadet af 4de Maj besluttede Kurs, med alle Sejl oppe og under dundrende Kanonsalut.

Det var koldt og skyfuldt de første Dage; af og til faldt en Regnbyge, af og til var der klar Himmel med boltrende Klodeskyer. Den tolvte Juni mødte de »forskellige Søvækster«. Maager og Terner fløj om Skibet, og Ænder svømmede paa Bølgerne. Steller mente, han af disse Foreteelser kunde skønne, at der maatte være Land et Sted i Nærheden og at man snart vilde naa en Kyst, hvis man fulgte Begyndelseskursen: Østsydøst. Efter Stellers Journal at

dømme har han meddelt Officererne — Waxell og Khitrov — sine Ræsonnementer, men er blevet regaleret med Stiklerier og haanende Bemærkninger om, at han ikke var Sømand og altsaa ikke havde Forstand paa saadan noget.

De to Skibe holdt sig i Nærheden af hinanden. Ofte drøftede Løjtnant Waxell og Kaptajn Tschirikov, ved Hjælp af Skibstrompeter, Situationen med hinanden. Bering opholdt sig mest i sin Kahyt. Det var beklageligt nok, fordi Officererne derved fik Lejlighed til at unddrage sig Chefens Myndighed og kunde nøjes med at give ham de Rapporter, som de selv fandt formaalstjenlige.

Men Sagen var den, at Vitus Berings Helbred havde faaet et skæbnesvangert og afgørende Knæk. Allerede i Okotsk, — rimeligvis Vinteren før Afsejlingen, — var han blevet angrebet af en farlig Infektionssygdom, hvis Natur var ukendt, og af Koldfeber. Under normale Omstændigheder burde han naturligvis have opsat den lange Sørejse i det barske Klima, indtil hans Tilstand havde bedret sig. Han burde have været under stadigt Lægetilsyn. Men det lod sig ikke gøre. Det uhyggelige ved Situationen var, at Bering ikke havde Raad til at være syg og ikke kunde tillade sig at opsætte Rejsen yderligere, selv om det var risikabelt for hans Liv. Admiralitetets Trusler hang som en Tordensky over hans Hovede. Han kunde blive degraderet og frataget sin Kommando, — og saa var alle hans overmenneskelige Anstrengelser omsonst, saa var alt Haab udslukt, og i bedste Fald vilde det blive andre, der høstede Lønnen for hans Arbejde. Han kunde endog blive hjemkaldt og dømt til Døden, — og efterlade sin Familie Vanære og kummerlig Armod. Syg eller sund, han maatte afsted og saavidt gørligt tage de Forholdsregler, der var nødvendige for at ave Sygdommen, saa den ikke indtraadte i et katastrofalt Stadium.

II

SEJREN

Da »Sankt Peter« og »Sankt Paul« havde fulgt hinanden til 46 Graders nordlige Bredde og 14½ Grads østlige Længde fra Avatscha, skulde de — efter de l'Isles Kort — forlængst have været ved Gamalandets Kyster. Men der var stadig ikke andet end aabent Hav at se. Bering gav nu Befaling til at vende, og begge Skibene gik i stormende, skyfuldt og ustadigt Vejr mod Nordøst. Ved Signaler og Skibstrompet holdt »Sankt Peter« og »Sankt Paul« sig i Forbindelse med hinanden. Kursen var nu sat mod den amerikanske Kyst, efter at man havde gjort sin Skyldighed mod Regeringens Ordre og Videnskabsmændenes Anvisninger.

Den tyvende Juni, henimod Midnat, forsvandt »Sankt Paul« i Storm og Regntykning. Det var et højst beklageligt Uheld. Sandsynligvis var den russiske Kaptajn uskyldig i Uheldet; efter »Sankt Pauls« Logbog at dømme søgte han straks efter Adskillelsen tilbage til det Sted, hvor Skibene sidst havde været i Rapport med hinanden. Først efter tre Dages Forløb opgav han Eftersøgningen og sejlede sin egen Kurs mod Nordøst. Men Tschirikovs Forhold til Bering var ikke det allerbedste, der havde ofte været stærkt udtalt Meningsforskel mellem dem, og det er tilgiveligt at mistænke »Sankt Pauls« Kaptajn for manglende Iver efter at genfinde sin Chef. Det var fristende at gaa paa egen Haand, — og selv høste Æren af de Opdagelser som mulig vilde blive gjort.

Fra »Sankt Peters« Tværsaling blev der stadig holdt Udkig efter »Sankt Paul«, mens Bering sejlede tilbage til Stedet hvor de to Skibe sidst signaliserede med hinanden. Kaptajnkommandøren afholdt et Skibsraad den 22de Jnui med Løjtnant Waxell, Mester Khitrov og Styrmand Hesselberg. Det blev besluttet at opgive Eftersøgningen og fortsætte Rejsen mod Sydøst, — for paany at lede efter »Gamaland«.

Og endnu engang viste det sig, at det franske Landkort maatte være misvisende. Det stjal blot den kostbare Tid. Den 26de Juni beordrede Bering Kursen sat mod Nordøst.

Det begyndte at blive smaat med Ferskvandsforsyningen; den femte Juni var 39 af de tomme Tønder fyldt med Saltvand for at de kunde tjene som Ballast. Lodskuddet gav ingen Vejledning om Land, selv da de maa have befundet sig lige under den aleutiske Ørække; men allerede den første Juli var der blevet observeret et Stykke Drivtømmer, som gav Haab om, at der maatte være Land i Nærheden. I tyk Taage og Regnbyger gik »Sankt Peter« videre mod Nord; nu var »Gamaland«, »Kompagniland« og de andre Fantasilande fra de la Croyères Kort omsider likviderede for bestandig.

Paa dette Tidspunkt var Bering allerede plaget af Skørbug og opholdt sig næsten aldrig paa Dækket.

Den fjortende Juli Klokken Fire kaldtes Officererne atter til Skibsraad i Kaptajnkommandørens Kahyt. — »Sankt Peter« havde de sidste Dage passeret en Mængde Drivtømmer, og der var ingen Tvivl om, at de snart vilde naa Land. Men de havde nu været halvanden Maaned i Søen, og Ferskvandsbeholdningen var omtrent opbrugt. Skibsraadet resulterede i en Beslutning om at styre lige Nord; i Logbogen figurerer en Resolution, underskrevet af Bering, Waxell, Khitrov og Hesselberg, som giver Udtryk for deres Betragtninger, deres begrundede Haab om at naa Land med denne Kurs og deres Bekymring for Vandmangelen, som snart vilde kunne bringe dem i en skrækkelig Situation.

Steller havde de sidste Dage følt sig overbevist om Amerikas Nærhed. Han havde flere Gange observeret Havodderen, og vidste, at den lever af Skaldyr og andet Søkryb, som ikke findes paa store Dybder. Og at den »paa Grund af sin Hjertestruktur ikke kan være mere end to Minutter under Vandet og derfor er nødt til at holde sig ved Kysten«.

Steller mente allerede at skimte Land i Horisonten den sejstende

Juli. Ingen gav Agt paa hans Ord. Men den næste Dag var Vejret klart med drivende Klodeskyer, og Klokken halv et saas høje, snedækte Bjerge og en mægtig Vulkankegle mod Nord.

Den syge Chef entrede med Besvær op ad Kahytstrappen og stavrede henad Dækket. Dette Syn betegnede jo hans Livsværks Kulminationspunkt. Han havde vundet sin Kamp!

Men Sejren var dyrt betalt. Han var en ældet Mand, nedbrudt af de uophørlige Strabadser, udslidt af de mange Skuffelser. I legemlig Henseende var han allerede et Vrag — han holdtes kun oppe af sin sejge jyske Viljestyrke.

»Sankt Peter«s Stævn skar fremad og skilte Bølgeslaget med en sagte hvislende Lyd. Chefen stod ved Lønningen og skottede mellem sammenknebne Øjelaag mod Kysten, der kom ham imøde, tindrende af gyldne Lysflader, som vekslede med skarpe blaa Skygger. Forgrundens Billedbog vendte sine Blade foran det blivende Baggrundsbillede: det majestætiske, ensomme Bjerg!

Vitus Bering stod for sig selv. De andre holdt sig paa Afstand, klumpet sammen i smaa Grupper, og de havde saa travlt med at stirre mod Kysten, saa de knap nok lagde Mærke til den store, svære Mand med det uldne Skærf skødesløst viklet om den brede Hals. Det stueblege Ansigt med den svedperlende Pande — de graa Skægstubbe — den slappe Hud om Kæberne, — intet lignede det obligate Billede af en triumferende Sejrherre!

Vitus Bering følte, at han burde være mere glad end han var. Men han var ensom og syg. Hans Puls hamrede, hans Gummer blødte. Hans Fødder føltes kolde og opsvulmede i Støvlerne.

Høje Glædesraab klang omkring ham. Han havde sejret, — men Sejren kom for sent. Hjertet kunde ikke bruse i hans Bryst af festligt Overmod, som tidligere, da han havde hele sin Livsglæde i Behold.

Med Undtagelse af Styrmand Hesselberg var alle hans Under-

givne unge. Hans Alder og Svaghed gjorde ham dobbelt ensom. Han var jo ogsaa en Udlænding. Derfor havde Senatet ikke villet udstyre ham med den Myndighed, en Ekspeditionsleder bør have. Senatet havde jo tværtimod beskaaret hans Dispositionsret paa alle mulige Maader. Han havde ofte mærket Følgerne, baade hos Tschirikov, Waxell og Khitrov. Nu var Steller kommet til, og han var den værste. Han var lynende begavet og ejede Ungdommens Frækhed i Overmaal; han lod sig ikke distrahere af Afvisninger, hans Logik var ubønhørlig, og han interesserede sig ikke for andres Anskuelser, men fulgte kun sine egne Spor med utrættelig Iver. Han var karsk, pietetsløs, ung og uslidt; Bering var ældet, syg og slidt. Steller gik ham paa Nerverne; han fik Mindreværdsfornemmelser af at se og høre paa ham. Han følte sig usikker og uvidende, naar Steller talte Videnskab, og hemmeligt forbavset over Adjunktens Intuition, naar de talte om noget, Bering vidste Besked med. Han forstod Steller og værdsatte ham, men han følte, at Steller ikke værdsatte *ham* paa samme Maade; det krænkede og irriterede ham.

Steller havde Ungdommens ærlige og sunde Grusomhed, den der fik Oldtidens Ynglinge til at slæbe Stammens tresaarige til den hellige Bro og drukne dem. Og nu var Bering endda syg. Steller vidste, at han var syg. Alle vidste, at han var syg.

Sømændene trængtes ved Lønningen og pegede mod Land, talte i Munden paa hinanden, opstemte og henrykte. Det var Amerika, Guldlandet, Eventyret, der laa dèr — forude —

Men bevares, man opdagede Chefen og samledes om ham med Lykønskninger. Det er ikke den Menige, som faar Æren, det er Generalen. Med skjult Misundelse, med en Blanding af Hyldest og Had trængte man sig om Ivan Ivanovitsch fra det fremmede Land, ham, hvis Navn vilde komme til at funkle i Historien som Opdageren af denne fjerne Egn — skønt de Alle havde Andel i Æren, ja, hver enkelt tilføjede vel: *mindst* lige saa meget som han!

Vitus Bering skottede stadig, med sammenknebne Øjne, mod Bjergbilledet i Synskredsen.

Der laa det — Forposten til den fremmede Verden — med himmelhigende Alpetinder. Det saa stadig ud som det svævede, let og stofløst, baaret af en sælsom stivnet Opdrift. Gulgrønne, blaagrønne og violette Farvetoner bugtede sig i et Spil af fine Lystoner og Skygger op mod et fælles usynligt Forsvindingspunkt højt over Bjergets sneklædte Pande, — en usynlig Stjerne. Den hvide Højslette var Stedet for Almagtens ensomme Majestæt. Der kunde en Profet tale med sin Gud. Violette, hvide og blaagrønne Farvetoner fortonede sig deroppe i den blege Glød af et overjordisk Lys.

Deroppe, øverst paa Bjergkonturens Bue mellem Himmel og Jord, skal Mindet om Vitus Berings dødsforagtende Sømandshjerte og higende Forskeraand forblive i Aartusinder som en Skrift, skrevet med Spekterets Ild. Men følte han det selv saadan? Saa han sig selv, løftet mod Himlen af Bjergtinderne, løftet fra det usle jordiske Liv, som havde budt ham saa lidt Nydelse og Sanseglæde? Maaske. I et Glimt. I et Brus af Toner, en heroisk Musik. Men han har straks lukket sit Hjerte for alle triumferende Fornemmelser. Den Smule Forfængelighed, som endnu de sidste Aar havde ulmet sviende under Asken af mangfoldige Skuffelser, var omsider døet ud.

Han havde endnu den store Higen i sig, den, hvorom Fridtjof Nansen har sagt: »Rodfæstet dybt i vor Natur, dybt i enhver af os, er Eventyrtrangens og Vovemodets Aand. Raabet fra Vildmarken dirrer under alle vore Handlinger og gør Livet dybere og højere og ædlere.« Men nu var den ikke længer en utaalmodigt springende Flamme, løsrevet fra sin organiske Sammenhæng med hele hans Ideverden. Nu var den eet med alle lønlige Anlæg og Beslutninger i hans Bevidsthed, — en Akkord i den Hymne til Gud, som tonede stille og stadigt i hans inderste Væsen.

Thi hans Forskergerning var ikke længer Udslag af en ung og hedensk Forfængelighed, den var *Gudsdyrkelse*. Vitus Bering vendte Blikket bort. Han ønskede at være helt alene — med Gud.

Steller, som har beskrevet dette Optrin, tilføjer forarget: »Han

modtog Lykønskningerne med Ligegyldighed og uden at synes særlig glad, — og i Alles Nærværelse trak han skødesløst paa Skuldrene, mens han saa ind mod Land. Havde Kommandøren overlevet Rejsen, og havde han haft i Sinde at foretage en Aktion mod sine Officerer paa Grund af deres Forseelser, vilde de have været i Stand til at sigte til hans Opførsel som Udslag af en ondartet Tænkemaade.«

Den unge Mand, som just skulde begynde at erobre Verden med sin Dygtighed, havde ingen Forudsætning for at fatte, hvad der rørte sig i Danskeren i dette Øjeblik.

Bering havde sejret — men det var for sent.

Tiden var forpasset; — Livet — det egentlige Liv — var forbi: Af Ungdommens ulmende Glød, af Manddommens vældige Baal — var der nu kun Aske tilbage.

Steller fortsætter:

— »Nu, da vi var tæt ved Kysten, var det en stor Spas at lytte til de mange forskellige Udtryk af Indbildskhed, Forventning og højtravende Udgydelser hos Mandskabet. Nogle vilde straks sætte Kurs mod Land og søge Havn. Andre fandt det livsfarligt at gøre saadan. Hver snakkede for sit, og ingen interesserede sig for Kaptajnkommandøren. Før havde der saa ofte været Raadslagning og Møder om de mest trivielle Sager, men nu, da vi var kommet til Kulminationen af Ekspeditionens ti Aar, brød ingen sig om Raadslagning, og det var tydeligt nok, at ingen af os havde noget fælles, ingen følte sig forenet med de andre i andet, end at vi var stuvet sammen i det samme Skib.«

Den ukendte Strand blev opkaldt efter Dagens Helgen, St. Aphinogena; senere, Klokken otte om Aftenen, kom en Pynt tilsyne længere mod Vest, — den blev betegnet med Dagens Kalendernavn, St. Marinus.

Men Kommandøren døbte Bjerget efter det gamle Testamentes vældigste Profet, Sankt Elias. For det var jo ham, hvis utrættelige,

ubetingede Tro sejrede over Baals Profeter og kaldte Jehovas Ild ned fra Himlen!

Den nittende Juli var det tæt Regntaage, saa Kysten ikke kunde ses; men Dagen efter, op imod Middag, brød Solen igennem og Eliasbjerget viste sig paany.

III

BETÆNKELIGHEDER

Da Kartografen Plenisner og Adjunkt Steller senere indfandt sig i Chefens Kahyt for at høre, om han havde Ordrer til dem, var Bering nøgtern og rolig: »Jeg kan mærke,« sagde han, »at mange af mine Folk nærer store Forhaabninger om vore Chancer, men de betænker ikke, at vi har langt hjem, at vi ikke kender Landet, og at vi ikke ved, hvad der kan hænde os. Vi kan risikere at blive overrasket af Passatvinden, der gør vor Hjemrejse umulig, og vi er ikke tilstrækkeligt forsynede med Levnedsmiddelforraad til Overvintringen.«

Næste Dag drev »Sankt Peter« nærmere mod Land. Om Lørdagen var Skibet saa nær ved Kysten, at man tydeligt kunde se de herlige Skove, der strakte sig helt ned til Strandbredden, og de grønne Enge under Bjergets Fod. Kursen blev sat mod Nord, saadan at Fastlandet laa tilhøjre og en bjergfuld Ø, dækket med Naaleskov, tilvenstre. Henimod Nat fik de Modvind; Dagen efter fik Mandskabet Ordre til at løbe ind i en Bugt og komme i Læ. Om Mandagen kastede »Sankt Peter« Anker imellem en Del Øer. Den yderste opkaldtes ogsaa efter Profeten Elias,

Der blev ikke afholdt noget Møde, om hvad der skulde gøres for at udnytte Tiden paa bedst mulig Maade: gaa i Land paa Opdagelsesekspedition eller sejle langs Kysten. Skulde man slaa sig ned

her paa Stedet? Eller burde »Sankt Peter« nu vende om og søge den nærmeste Vej hjem? Det forbavsede den unge diskussionsberedte Steller, at Chefen ikke sammenkaldte sine Mænd til Raadslagning om dette. Ingen ytrede et Ord om, hvad der burde gøres; kun om een Ting var alle enige, at der skulde fyldes frisk Vand i Skibets Ferskvandstank. Steller kunde ikke nære sig for at komme med en spydig Bemærkning: »Vi har altsaa naaet til dette Sted bare for at bringe amerikansk Vand til Asien.«

Det blev bestemt, at en af Baadene skulde bruges til dette Formaal, mens Mester Khitrov skulde bemande den anden, tage godt med Ammunition med og foretage en lille Opdagelsesekspedition inde i Landet. Steller ønskede at komme med, men blev afvist med drillende Bemærkninger om, at han risikerede at blive slaaet ihjel. Da han fastholdt sin Anmodning og truede med at føre Klage over Officererne, kaldte de ham spottende en Vildmand, som heller vilde slaas end drikke Chokolade. Steller blev nu helt ude af sig selv og »satte al Agtelse tilside«, hvorefter han, som han selv udtrykte det, »bad en særegen Bøn«, som bevirkede, at Hr. Kommandøren selv lod sig blødgøre. Bering tilstod ham nu at tage med i Land, men — til Stellers store Fortrydelse — sammen med Vandbærerne istedetfor med Khitrovs krigsmæssigt udrustede Skare, og uden andre Ledsagere end Thomas Lepechin, en Kosak, som Zoologen selv havde bragt med som sin Tjener. Da Baaden blev roet mod Land. lod Bering en Trompeter blæse en Fanfare, hvilket Steller blev højlig fornærmet over.

Jeg har omstændelig berettet denne lille Episode, fordi man har udlagt den saa forkert, som det var muligt. Steller, der, som det mærkelig nok er Tilfældet med mange begavede Mennesker, ikke havde Sans for Humor og ikke forstod Ironi, gik ud fra, at han havde gjort Kommandøren forskrækket; forskellige Historikere har uden nærmere Eftertanke sluttet sig til den samme Forklaring. Og det hele er dog saare simpelt og letfatteligt. Hvis man gaar ud fra, at Steller med Udtrykket »bede en særegen Bøn« har ment,

at han truede og gik amok, vilde Følgen hos de fleste Skibskaptajner være, at hans Mod blev dæmpet af en Kølhaling eller en Omgang Knut. Men Bering har inderst inde haft Sympati for den frække unge Videnskabsmand, selv om han ofte var irriteret. Og da Steller skældte ud, har Kommandøren tænkt: »Herregud, det unge Menneske er jo helt fra Snøvsen.« Og han har straks firet af. Men, trods sin Livstræthed, kunde han dog ikke bare sig for at drille ham med Trompetfanfaren!

Saadan bærer netop en Mand, der har sagt personlig Forfængelighed Farvel, sig ad overfor en lidt forfængelig, men i mange Henseender sympatisk ung Ven. Det er taabeligt at tro, at en Mand, der saa ofte havde set Døden i Øjnene, og der nu gjorde det mer end nogensinde, skulde lade sig skræmme, fordi en uligevægtig Yngling skælder ud og truer. Berings Adfærd udsprang af dansk Godmodighed, ikke af Frygt.

Steller har indlagt sig Fortjeneste ved at anbringe den lille Anekdote i sin Dagbog. Han har ment at stille sig selv i Relief som en Mand, der turde træde op mod sin Overordnede; men den, der læser hans af ungdommeligt Overmod ophedede Tirader, smiler, — hans Hjerte modtager en Refleks fra den dødssyge Vitus Berings Smil. Bering havde sejret — han havde Raad til at negligere en begavet Fusentasts Uhøflighed. Historien karakteriserer begge Parter, saa de bliver lyslevende.

Bering havde sejret, og det var i sidste Øjeblik. Som nævnt var Vandrationerne ved at slippe op, og der tiltrængtes i høj Grad frisk, vitaminrig Føde. Den Tids Skibsforsyninger af Proviant var unægtelig noget andet end de Lagre af velsmagende Sager, som ligger i Fryserummene under en kyndig Intendants Opsyn i vor Tids Steamere. I Berings egen Beretning om hans første Rejse fortæller han, at »Fiskeolie var deres Smør«, — det lyder ikke hyggeligt. Fisk og Saltmad, røget Kød, der ofte var stærkt bedærvet trods Røgningen; — Beskøjter, der enten var haarde som Sten eller

gennemtrukket af Søvand og ikke sjældent befængt med Midder; ingen Grøntsager, hverken friske eller konserverede, Tiden kendte ikke til Hermetik og Bakteriologi. Det var Mad, som selv en Stodder nutildags vilde kalde uspiselig.

Og den Slags Føde var alligevel efter almindelig Tænkemaade at betragte som »kraftig Kost«. En Smule Maddiker generede ikke særlig, de kunde jo fjernes; Lugten generede heller ikke, og det undrer maaske mindre; endnu i vor Tid er der Mennesker, der regner det for en Nydelse at spise raadden Ost, hvis Stank faar det til at sortne for Øjnene. Det var »kraftig, nærende Kost« — og derfor var det højst forunderligt, at Sømænd, selv om Proviantrummene var nok saa vel forsynede, blev afmagrede og sygnede hen. De forsøgte — hvis der var Raad til det — at kurere sig ved at tvinge lidt mer Mad i sig, til Stanken fik Sveden til at springe frem fra Panden, — og satte en Ekstradram som en Prop i Struben, saa det Nedsvælgede ikke kom op igen. Men det hjalp ikke. Tænderne blev mer og mer løse. Gummerne hovnede op og blev skorpede; Appetitten svandt lidt efter lidt, Kræfterne ligesaa. Det maatte være Djævle, der var paa Spil; Djævle, der af General Satan specielt havde faaet i Opdrag at pine og plage Søens Folk ved at spolere Mundtøjet paa dem, saa Tandhalsen blottedes og forvitrede, saa Tænderne faldt ud af Kæbehullerne, eller saa Gummerne bugnede som sort Svamp ned over Gebisset.

Bering kendte Skørbugens Rædsler indgaaende. Men han kendte ikke meget til de Midler, der kunde befri Patienterne fra dens Mareridt; han overlod sligt til Lægerne. De vidste jo Besked om »antiskorbutiske« Urter, ligesom de vidste Besked om saa meget andet, der unddrog sig Lægmandens Kundskab. Her synes Kommandøren at have været mindre videbegærlig end paa de fleste andre Omraader; en, efter Datidens Begreber, saa moderne Forsker som Steller siger om ham, at »han var alle de andre Officerer højt overlegen i Forstand« — men netop Ernæringsfysiologien var selv hos Fagfolkene et saa spinkelt Begreb, at Lægmanden maatte anse det

for haabløst at danne sig nogetsomhelst instinktivt Skøn over, hvad der var godt, og hvad der var ondt. Bering vidste blot, at Sygdommen var i Anmarch hos mange af hans Folk, og følte, at den allerede havde faaet et foruroligende godt Tag i hans egen oprindelig stærke Konstitution.

IV

KAJAKØEN

En af de Instrukser, Senatet havde givet Bering med paa Vejen lød paa, at han skulde søge Forbindelse med spanske Kolonier, naar han kom til Amerika.

Fra denne Ø — *Kajakøen* som den senere kaldtes — var der langt til Guldets og Krydderiernes Lande. Det var en nøgen og ugæstmild Egn.

De to Ekspeditioners Udbytte var ikke overvældende. Khitrov kom tilbage og fortalte, at han havde sejlet rundt om Øen og fundet en udmærket Ankerplads; paa Naboøen kom han til en Blokhytte, som sandsynligvis nylig var forladt af Beboerne. Inde i Hytten fandtes en Ovn, en Spaankurv, en Træskovl, en Slibesten med Spor af, at den havde været brugt til Kobbergenstande, og Halen af en Blaaræv. Steller skyndte sig, saasnart hans Baad var blevet fortøjet og Matroserne var gaaet op for at søge Vand, ud i Terrænet for at benytte den kostbare Tid saa godt som muligt. Da han havde gaaet en Verst langs med Kysten, fandt han til sin store Glæde Spor af Mennesker. Under et Træ opdagede han nogle Redskaber: en Træklods, udhulet som et Trug, der øjensynlig for nylig var benyttet; de Vilde havde kogt deres Mad over Stengløder, og rundt om det Sted, hvor de havde siddet, laa afgnavede Rensdyrsknogler; han fandt ogsaa Levninger af tørret Fisk, der maaske, ligesom i Kamchatka, brugtes istedet for Brød. Endvidere saa han Skaller af store Blaamuslinger, der var blevet spist raa, og i nogle Skaller fandt

han Spor af »sødt Græs«, tilberedt paa samme Maade som i Kamchatka. Endelig fik han ogsaa Øje paa et Apparat af Træ til at frembringe Ild; Tønderet bestod af en Art solbleget Mos. Da Steller ogsaa fra Kamchatka kendte lignende Fyrtøj, sluttede han, at Befolkningen her paa Egnen maatte være af samme Race som Kamchadalerne. Der var Stubbe af omhuggede Træer hist og her; de syntes at være behandlede med daarlige, sløve Redskaber, Økser af Ben eller Sten.

Steller var en modig Mand, ivrig som en Støver; han søgte bort fra Kysten og fandt en Fodsti, der førte ind i en dyb, mørk Skov. Sammen med Kosakken, der var bevæbnet med en skarpladt Karabin, en Daggert og en Økse, sneg han sig henad Stien. Han var selv kun væbnet med en Jakutkniv til Botaniserbrug. Kosakken fik strengt Paalæg om, at han intet maatte foretage sig uden nærmere Ordre. Der var forskellige Tegn paa, at der maatte være Mennesker i Nærheden. Endelig kom de til et Sted, som var dækket med Hø. Under et Stenlaag fandt Steller en Kælder, der indeholdt forskellige Redskaber og Fødemidler, røget Laks, en Slags Hamp, »sødt Straa«, som kunde bruges til Fremstilling af Brændevin, og lange Remme, der var lavet af Havplanter. Under Remmene opdagede han nogle sortmalede Pile. Skønt han følte Ængstelse ved Tanken om, at de Vilde skulde overraske dem, blev han ved at søge, men da han ikke fandt mere, tog han en Del af Sagerne med sig: Pilene, to Bundter tørrede Fisk, et Fyrtøj og et Bundt Remme. Han sendte sin Kosak afsted med disse Ting og beordrede ham at bringe Kommandøren dem og bede om to eller tre Mand til Hjælp til fortsatte Undersøgelser, ligesom han skulde opfordre Vandbærerne til at være paa deres Post, beredt til at tage mod et Angreb af de Vilde. Derefter støvede han alene om paa Øen, besteg et højt Bjerg og var inde i en dyb, mørk Skov; oppe fra Bjergtoppen saa han Røg, der syntes at komme fra et Baal. Saa skyndte han sig ned til Anløbsstedet, hvor han traf Matroserne, som for anden Gang hentede Vand og netop var ifærd med at

tage tilbage til Skibet; han lod gennem dem sine Iagttagelser gaa videre til Kommandøren og gentog sin Anmodning om en Jolle og et Par Mand, som kunde assistere ham nogle Timer. Da Vandbærerne var taget afsted, blev han siddende ved Stranden og gjorde Optegnelser over sjældne Urter; en Time efter kom Baaden tilbage med den Besked, at han skulde komme ombord, da man ellers vilde sejle bort og lade ham blive tilbage paa Stranden. Meget fornærmet — dels paa egne og dels paa Kejserindens og Regeringens Vegne — bed Steller i det sure Æble og tog tilbage til Skibet efter at have beundret en vidunderlig Solnedgang. Til sin store Forbavselse blev han trakteret med Chokolade i Spiselokalet paa »Sankt Peter«. — —

For den emsige tyske Forsker maatte Kommandørens Adfærd være en Gaade. Men en stor Psykolog kan Steller ikke have været, siden den eneste Løsning, han kunde finde, var Fejghed — »Frygt for en Haandfuld ubevæbnede Vilde, der sikkert selv var endnu mere rædselsslagne« — og »en krysteragtig Hjemve«. Ihvertfald er han fræk nok til at bruge disse Vendinger i sin Journal og fortsætter med spydig Haan at »den Tid, der kunde undværes til Forskning, havde et aritmetisk Forhold til den Tid, der var gaaet med Forberedelser« — »ti Aar var brugt for at faa dette store Foretagende i Stand, og ti Timer blev helliget til selve Arbejdet. Af Fastlandet har vi en Papirskitse; af Landskabet en ufuldstændig Ide«. — —

Den gode Steller kendte i høj Grad sin egen Betydning og gjorde *sit* Arbejde for »hendes kejserlige Majestæt og de høje Autoriteter« til Hovedsagen, ja, den eneste Sag, paa denne Rejse. Skibschefen var en Biperson uden selvstændig Mission; hans Betydning var at skaffe Steller Mulighed for at botanisere og granske amerikansk Zoologi og Mineralogi. Hvorfor i Alverden, mente Steller, skulde det nu være nødvendigt at komme afsted igen, — *nu* skulde han jo først lige til at begynde paa det vigtige Arbejde?

Hans Arbejde var værdifuldt, det er der ikke nogen Tvivl om. Og det er ikke umuligt, at han havde faaet Bering til at blive

liggende for Anker et Par Dage, hvis han havde optraadt lidt mindre arrogant, — og hvis han havde forstaaet, hvad Meningen var med den Trompetfanfare, han blev diverteret med, da han fik sin Vilje til Tak for sin Uartighed. Bering kunde ikke undgaa at irriteres over den unge Mands Væsen, den grænseløse Indbildskhed, som udstraalede af alle hans Ord. Han gav ham en lille Lektion i Disciplin — men unægtelig en yderst lempelig Lektion, efterfulgt af en forsonende Kop Chokolade fra Kabyssen.

Stellers halvt tilslørede Trusler om at klage til Majestæten og Admiralitetet har ikke gjort Bering medgørligere. Han havde faaet nok i Pisarevs Klager. En saa fantastisk Slyngel blev han hurtig færdig med; men denne unge Mand vakte hans Sympati, samtidig med at han var godt gal i Hovedet paa ham.

Der kan have været mange andre Grunde, som bestemte Bering til Opbrud. Først og fremmest Retningslinjerne i hans Instruks, der forbød ham at tøve for længe i Amerika, men heller rejse hjem, inden Efteraaret satte ind med bidsk Kulde; og gentage Rejsen næste Foraar, med friske Kræfter og et udhvilet Mandskab. Saa vilde hans Færd jo tillige være ledet af hans indvundne Erfaringer, og han behøvede ikke at spilde Tid med at lede efter Joseph de l'Isles Fantasilande. — At han personlig har følt sig stærkt svækket, kan ogsaa have influeret paa hans Beslutning, men næppe saa meget, som det vilde have været Tilfældet med de fleste andre. At en Mand, som i omtrent ti Aar havde været borte fra sit Hjem, bliver beskyldt for »krysteragtig Hjemve«, er baade latterligt og utilbørligt.

Den næste Morgen stod Kommandøren op og viste sig paa Dækket allerede to Timer før Daggry. Uden at raadslaa med nogen, som han ellers plejede, gav han Ordre til at lette Anker. Løjtnant Waxell søgte forgæves at ombestemme ham med Henvisninger til, at Vandpaafyldningen ikke var bragt til Ende: tyve Fustager var endnu tomme.

Bering lod sig ikke rokke. For en Gangs Skyld vilde han manifestere sin Myndighed og skød Indvendingen til Side med en kort Bemærkning om, at Vinden bar fra Land. Ankeret blev lettet, Langbaaden og Jollen taget om Bord, og »Sankt Peter« løb for en kraftig østlig Kuling mod Vestsydvest.

V

FREM OG TILBAGE

I Regn og Blæst sejlede »Sankt Peter« videre, foreløbig langs med Kysten, da Vinden ikke begunstigede Sejlads paa det aabne Hav. Regntykningen gjorde Luften mørk, og til Tider var det saa taaget, at man intetsomhelst kunde øjne fra Udkigstønden.

Den 25. Juli holdt Chefen Skibsraad med sine Officerer og motiverede sin Beslutning. Han fremhævede, at Vintersæsonens Nærhed paabød Forsigtighed og forbød Nølen i dette Land, som man ikke havde noget Kendskab til, og hvis Kystlinie syntes farlig, med Skær og Klipper, som ved Nattetid pludselig kunde møde Skibet og gøre det til Vrag. Nu blev man enige om at sejle ind til Kysten og undersøge den, hvergang Vindforholdene og Strømmen begunstigede det, men iøvrigt styre efter Kompasset mod Kamchatka.

»Sankt Peter« fulgte foreløbig Kysten mod Sydvest. Søgangen var stærk, og isnende Regnbyger skjulte Stranden. Den 26de passeredes et højt Forbjerg, som Bering døbte efter Dagens Helgen, Hermogenes. Det var vedblivende skyfuldt og stormende, og en Mængde Øer og Skær gjorde Manøvreringen vanskelig. Saasnart Vejret den 31te Juli klarede op, satte »Sankt Peter«, i Overensstemmelse med Skibsraadsbeslutningen, Kurs mod Nordvest for at genoptage Undersøgelsen af Kystlinien. Natten mellem første og anden August var der tæt Taage og stærk Strøm; da Taagen lettede saas pludselig Land ved Sydøst. Skibet var nær løbet paa Grund,

men det lykkedes ved en hurtig Manøvre at redde det ud paa 18 Favnes Dybde, hvor Ankeret blev kastet, saa man kunde ligge stille og afvente Gryet. Om Morgenen Klokken otte saas en stor, skovbevokset Ø i en Afstand af tre Verst; det blev Solskin og stille Vejr. En Søløve viste sig i Nærheden af Skibet og svømmede en halv Timestid rundt om det. Stellers Forskerbegær vaagnede nu med uimodstaaelig Styrke; han bad Chefen indtrængende om at blive sat i Land, saa han nogle Timer kunde gaa paa Opdagelse og fortsætte sine Undersøgelser, men Bering nægtede at føje ham. Samtalen resulterede — efter Stellers Beretning — i Skænderi, og tilslut blev Sagen forelagt et Skibsraad. Saavidt man kan skønne, har Bering og Officererne været enige om at behandle den utaalmodige unge Mand med Langmodighed, og det endte med Fred og Fordragelighed.

Den tredie August dukkede Alaskas vældige, snedækte Bjerge igen op mod Nordnordvest, og Dagen efter kom »Sankt Peter« ind under syv stejle Klippeøer. Kursen blev sat sydligere; Havet var fuldt af Sæler, Søløver, Oddere og Delfiner, og den 10de August iagttoges et mærkeligt Dyr, som Steller beskriver saadan: Dets Hovede lignede et Hundehovede med spidse, opretstaaende Ører; paa begge Sider af Munden hang Skægtjavser, som gav det Lighed med en Kineser; Øjnene var store, Legemet var langt, fyldigt og rødligt, saa Dyret, naar det saas i Vandet, lignede en Ko. Steller kunde ikke rigtig finde ud af, hvad det var for en Slags Dyr, men mente, at det nærmest svarede til Gessners Beskrivelse af »den danske Søabe«, *Simia marina danica,* i hans Bog »*Historia Animalium*«. »I mer end to Timer svømmede den rundt om Skibet og stirrede, ligesom beundrende, snart paa den ene, snart paa den anden af os. Undertiden rejste den sig paa Højkant i hele sin Længde ligesom et Menneske og forblev flere Minutter i denne Stilling. Den skød som en Pil ind under »Sankt Peters« Køl og kom op paa den anden Side af Skibet; kort efter dykkede den igen og viste sig der, hvor den først kom tilsyne, og denne

Manøvre foretog den ca. 30 Gange. Efter mange komiske Volter og Bevægelser forsvandt den, men blev senere set flere Gange paa forskellige Steder.«

Efter Stellers Fremstilling at dømme har Bering haft en forbigaaende Bedring i sit Befindende i disse Dage. Men hans Helbred havde faaet sit afgørende Knæk, hans Modstandskraft var slidt op i den lange Kamp mod al Slags fysiske og sjælelige Besværligheder. Og han har rimeligvis været fuldstændig paa det rene med, at Chancerne for at gense Hjemmet var smaa. Under alle Omstændigheder galdt det om at skynde sig.

Hvilke Billeder tændtes i Vitus Berings Indbildningskraft, naar han om Natten laa i sin Køje og lyttede til Bølgeslaget og Skudens lange, monotont knagende Rytme? Var de fremkaldt af den Følelse, som Steller kaldte »krysteragtig Hjemve«?

Han havde vel Annas, sin Hustrus, sidste Breve liggende i Skuffen ved sit Natbord. Postrytteren kom jo ikke daglig til Okotsk med Skrivelser fra Rusland, der kunde gaa Uger, undertiden vel Maaneder.

Han har læst dem atter og atter. Med rynkede Bryn har han studeret Fortællingen om hendes farlige Stilling paa Grænsestationen. Men han har faaet alt at vide om hendes Ankomst til Sankt Petersborg, Dagene dér hos hendes Slægtninge og sluttelig hendes Hjemkomst til den lille By i Karelen. Og hvad ellers? Maaske en af deres fælles Venner har været paa en Tur i Paris, — Anna har videresendt hans Beretning om Balletter, Syngespil, Maskerader og Fyrværkerier, om de sidste Skandaler ved Kong Ludvigs elegante Hof. Eller maaske har Vennen været i Tyskland og kunde berette om Kronprins Frits, den mærkelige Fyrste, Voltaires Elev, som i Holland har udgivet en Bog, der hedder »Anti-Macchiavelli«. Der er Krige rundt om i Europa. Det paastaas fra Sankt Petersborg, at Kejserinden, Anna Ivanovna, ligger for Døden. — I London har en stor Ildebrand raset — — —

Der har været nok af anekdotisk Stof i Brevene. Kvinder har ofte Sans for sligt, og beretter gerne om fyrstelige Folks Handel og Vandel. Men hist og her er der Glimt af Varme og Ømhed. Det er svært at aabne sig i Ord, give sine inderste Tanker, der slet ikke er Tanker, men Følelser, — hvordan skal man gengive Følelser ved Hjælp af Skrifttegn, stive Konsonanters Lanser og smidige Vokalers Buer? Modtageren kan studere Haandskriften og Linjeføringen og søge at gætte sig til Hjertets Rørelser efter Bogstavernes Form. De kejtede Ord danner et slidt og utydeligt Billede, som skjuler et andet nedenunder, et levende Billede, præget af Glæde og Smerte. — Et Par Taarer har hun maaske ofret sin Ægtefælle i det fjerne, maaske mange — hvormange? Vil han nogensinde faa det at vide? Vil han nogensinde se hende og sine Børn igen?

Maaske har Anna Christinas Klager i højere Grad været Udtryk for Medynk med hendes egen Skæbne end med hans, — mere været Bebrejdelser end Bekendelser om Savn og Kærlighed.

Men hvad følte Vitus Bering selv? — Længtes han efter sin Hustru, Viborgkøbmandens Datter, som han engang havde erobret efter Kamp med Rivaler? Gennemstrømmedes hans Sind og Sanser nu af samme Sødme og Lyst som dengang? Eller var det saadan, at Lede og Nag over et mislykket Ægteskab nu skænkede ham den bitre Trøst i hans farefulde og barske Tilværelse her?

Den forbigaaende Bedring skyldtes pludselig Opblussen af et hemmeligt Haab, som allerede var nedbrændt og kun ulmede svagt i Asken. Nu slog det op i en klar Flamme. Nu var Maalet jo naaet. Han kunde vende hjem som Sejrherre. Ja — til Okotsk, vel at mærke, ikke til Sankt Petersborg, — til Okotsk for at overvintre og næste Aar gentage Rejsen til disse kolde, øde Kyster. Først om et Aar kunde han gøre sig Haab om at komme hjem.

Men hvad var et Aar for en Mand, hærdet i Taalmodighed som han, prøvet som han i Modgang og Skuffelser? Et Aar var jo kun

365 Dage. En Dag var jo kun et Glimt eller en faldende Draabe. En Dag er for Gud som tusinde Aar, og tusinde Aar som een Dag. —

Og Vitus Bering har vendt sig mod Væggen. Aarene er som et Vandfald brust forbi ham, han er pludselig en lille Horsensdreng, langt borte fra sit Hjem.

Samme Dag Steller observerede den sælsomme »danske Sø-Abe«, blev der i Chefens Kahyt afholdt Skibsraad. Tilstede var Bering, Løjtnant Waxell, Mester Khitrov og Styrmand Hesselberg, og efter en kort Drøftelse blev der truffet Afgørelse om hurtig Hjemrejse.

Begrundelserne var vægtige. For det første var det allerede i Petropalovsk besluttet, at Hjemrejsen til Avatschabugten skulde finde Sted inden September; men »Sankt Peter« var endnu 400 Mil borte fra Kamchatka. Forholdene kunde hurtigt blive katastrofale; i Løbet af faa Dage kunde de vilde Efteraarsstorme tage fat, med tæt Taage og hurtigt faldende Temperatur. De mange Sandbanker, Skær og Klippeøer gjorde det farligt at nærme sig Land. Og endelig havde Skibslægen Betge tilstillet Chefen en uhyggelig Rapport: fem Mand var paa Sygelisten, saa medtagne af Skørbug, saa de var fuldstændig ude af Stand til at gøre deres Pligt, og af den øvrige Besætning var 16 allerede stærkt angrebet. Det kunde ventes, at ogsaa de snart var utjenstdygtige. Indtil nu havde Vinden, som noteret i Logbogen, været østlig, men det kunde befrygtes, at den snart slog om i Vest, og i saa Fald vilde det blive vanskeligt at komme i Havn før sent paa Aaret. Underofficererne blev nu kaldt til, Yushin, Roselius, Baadsmand Niels Jansen og Alexei Ivanov; Chefen gjorde dem bekendt med Drøftelserne, og de erklærede sig enige med Officererne. Stellers Misfornøjelse toges der intet Hensyn til. Han var jo kun en Landkrabbe og ovenikøbet grøn i Hjernen —

Men straks efter indtraadte det befrygtede Omslag i Vejret:

Modvind og Taage. Logbogen viser en gradvis Forværring af Situationen. Snart vaskede Styrtsøerne under voldsomme Vindstød ind over Dækket. Stormen hylede og hvinede. Kommandøren laa syg i sin Kahyt, saa stærkt angrebet af Skørbug, at han ikke var i Stand til at staa oprejst. I Bølgedalene saas af og til Hvaler; det var Parringstid, og de svømmede to og to ved Siden af hinanden eller forfulgte hinanden i kaad Livsglæde.

Den 25de August kulminerede Uvejret i ustandselige Salver af Vindstød og i Stormløb af svære Søer.

Steller, som forstod at Hjemrejsen kunde komme til at vare meget længere end ventet, spaaede Vandmangel og forklarede, at man burde have fulgt hans Raad. Officererne ærgrede sig over hans akademiske Selvglæde, men vilde ikke indrømme, at han havde Ret.

Det var beklageligt og skæbnesvangert, at der var indtraadt et saa dybt Modsætningsforhold mellem Bering og Steller, disse to Mænd, som i Indsigt og Evner kunde have suppleret hinanden fortræffeligt. En uvildig Læser vil maaske være tilbøjelig til at dele Stellers Vrede over Bering, thi paa mange Omraader var Tyskeren faktisk klogere end Danskeren. Men Bering følte fra Begyndelsen ingen Fordomme overfor Steller, han beundrede ham tværtimod og havde et aabent Blik for hans sjældne Begavelse; maaske har han demonstreret det tydeligere, end den anden kunde taale. Det viste sig efter Berings Død, at Steller i lige saa høj Grad vurderede Kommandørens Personlighed og Evner; men hans kontrære, oppositionslystne Væsen hindrede ham i at røbe det.

Stellers Optræden var præget af Ungdommens Skarphed og Intolerance. Og den provokerede Bering til Uvilje, som egentlig ikke var følt. Danskeren kunde blot ikke rigtig bekvemme sig til at give en saa overlegen og selvoptaget Herre Ret, selv i de Tilfælde, hvor han følte sig overbevist om hans Argumenter. Det er muligt, at han ogsaa i nogen Grad har ladet sig paavirke af sine Officerers Uvilje mod den unge Videnskabsmand.

Ved sin Arrogance skadede Steller derfor ikke alene sig selv, men sin Chef og sine Kammerater.

— Modvinden fremturede med ruskende Kast og vældige Styrtsøer. Tunge, plaskende Skybrud vekslede med iskoldt klart Vejr. »Sankt Peters« Fremtrængen var ringe; Situationen var utryg og nervepirrende.

Den 27. August afholdtes et nyt Skibsraad. Der var ikke mere end 25 Fustager Vand tilbage af Forsyningen fra Øen, og da der endnu maatte være 300 Mil til Kamchatka, kunde det umuligt slaa til. Skibsraadet besluttede derfor at tage tilbage til den amerikanske Kyst, og søge en god Ankerplads for at fylde Tønderne med frisk Vand.

Saa styrede »Sankt Peter« igen mod Alaska. Et Par Dage efter saas Søløver og sorte Maager i store Mængder, Vidnesbyrd om, at der maatte være en Kyst i Nærheden. Den 29de om Aftenen løb Skuden ind under en Mængde høje Øer; bagved skimtedes Fastlandets Bjergkontur. Vejret var klaret op, og Ankeret blev kastet udenfor en nøgen, stenet Ø. Om Natten saas Flammer fra et Baal.

Tidligt om Morgenen var der livligt Røre paa »Sankt Peter«.

Langbaaden blev lastet med ti Fustager, efter at en Udsending var kommet tilbage og havde overbragt Kommandøren den glædelige Efterretning, at der var mange Kildevæld med dejligt Vand paa Øen. Steller fulgte med Vandbærerne i Haab om at finde noget interessant, skønt det var usandsynligt, da Øen havde et goldt og usselt Ydre. Vandbærerne begyndte at fylde Vand i Tønderne, saasnart de, tæt ved Stranden, saa en Pyt; Steller forestillede dem forgæves, at de burde vente og foretrække Kildevandet højere oppe paa Øen; her var det rimeligvis brakt, og de kunde risikere, at de Syges Tilstand forværredes, naar de havde drukket af det. Matroserne brød sig imidlertid ikke om at have det drøje Slæb med Tønderne længere end højst nødvendigt. De sendte en Prøve af Vandet ud til Skibet og fik Besked, at det var udmærket. Senere viste det sig, at Pytten

var bleven overskyllet af Havet ved Højvande, og Vandet var saltet af Bølgerne, der slikkede ind til det.

Steller brugte nu Tiden til at indsamle »antiscorbutiske« Urter, mens han samtidig holdt Udkig efter alt levende. Han traf en Blaaræv, som ikke blev bange, men gøede ad ham som en Hund; forøvrigt konstaterede han et mangfoldigt Fugleliv: Duer, Papegøjer, Snepper og Pelikaner.

De Syge blev baaret i Land fra »Sankt Peter« og lagt paa Strandbredden. Skørbugens første Offer, Matrosen Shumagin, døde mellem Hænderne paa sine Kammerater, netop som de havde naaet Kysten. De Syge, der laa med blødende Gummer paa Sandet, lammede og febergysende, saa, at han blev klædt af og sænket ned i et hastigt opgravet Hul. Det begyndte at regne henimod Aften, og Alle maatte søge til Skibet, men tidlig den næste Morgen vendte man tilbage. Steller gik igen i Land for at samle Urter mod Skørbugen — Blaabær, Tyttebær og Vandrabarber. Forinden forsøgte han at formaa Officererne til at give ham Mandskab med, som kunde hjælpe til med Indsamling af et stort Lager af Grøntsager til Patienterne; han gentog atter sin Advarsel om det brakke Vand, men blev igen haanlig afvist; man havde, engang for alle faaet ham »i den gale Hals« og søgte at dukke ham ved enhver Lejlighed. Ingen vilde give ham Ret, selv om det ser ud til, at de ikke var upaavirkede af hans Advarsler, især da Bering begyndte at kvikke op, saa snart han havde faaet den første Portion Urtesuppe, tillavet af Tyskeren. Man lod ham vide, at han ikke kunde faa overladt de Mænd, han vilde have; han kunde passe sig selv og samle Urter ind, det var *hans* Pligt, de andre havde *deres,* Steller bed Harmen i sig og besluttede, at han herefter kun vilde tænke paa sit eget Velbefindende og ikke spilde flere Ord paa disse Ignoranter.

Ud paa Dagen rejste en voldsom Storm sig; Alle maatte skyndsomst bort fra Kysten. Bering var bange for, at Ankerkablet ikke skulde holde og vilde derfor helst lette i Tide og sejle længere

ud paa Havet. Med stort Besvær fik den raske Del af Besætningen de Syge baaret gennem den voldsomme Brænding. Men ombord var der Forvirring og Lamenteren, fordi Mester Khitrov, der om Morgenen gik i Land med nogle bevæbnede Mænd for at søge det Sted, hvor Baalilden steg op, endnu ikke var vendt tilbage. Stormen voksede, og Vindretningen skiftede pludselig fra Nordøst til Vest, derfra til Syd og Vest, men lykkeligvis tilslut til Nordvest, saa »Sankt Peter« ikke var i Fare for at blive kastet ind mod Klipperne og knust. Hele Natten rasede Hvirvelvindene, og den næste Dag piskede bidende Regnskyl som Svøbesmæld ned over Skibet. Khitrov var stadig borte, og sammen med ham hans Folk: en af Kanonererne, en Soldat, en Tolk fra Kamchatka, en Konstabel og en Matros. Det var altsaa umuligt at sejle fra Stedet. Alle udvekslede ørkesløse Gisninger om, hvad der kunde være sket. Skulde Khitrov, som var en modig og krigerisk Natur, monstro have stødt paa Indfødte? Var han kommet i Kamp med dem? Bering havde givet ham Gaver til de Vilde: Spejle, Daaser, Tobak og Bjælder; han vidste, fra Fortællingerne om Andres Opdagelsesrejser, at Naturmennesker elsker den Slags Ting.

Ud paa Natten blev det tæt Taage, og Stormen var stadig stærk. Næste Dag gik med Venten og stigende Spænding. Fralandsvinden vilde have begunstiget Sejladsen, men Bering vilde ikke lade de Borteblevne i Stikken. Der faldt mange ublide Ord om Khitrov, som hørte til de Mennesker, der har Uheld med alt, de rører ved. Næste Morgen tidlig blev de haglende Kastevinde saa heftige, at Chefen gav Befaling til at lette Anker. Det var farligt at blive liggende; i det usigtbare Vejr var det umuligt at pejle, Ankeret blev derfor kastet et nyt Sted. Ved Middagstid sendte Bering Langbaaden ind til Kysten for at bringe Khitrov og hans Folk tilbage. Mens Stormen steg og blev til en brølende Orkan, opdagede Udkigsmanden, gennem Regntykningen, to Baal paa Kysten; det ene kunde være Khitrovs, det andet Undsætningsmandskabets.

Ved Morgengry lagde Stormen sig, og Vejret blev pludselig stille og klart. Klokken syv kom Langbaaden med de Savnede; men Jollen var efterladt paa Stranden, da det var umuligt at faa den gennem Brændingen. Mester Khitrov gik straks ned til Chefen for at aflægge Rapport; han havde fundet Baalpladsen, men ikke truffet de Vilde, og Resultatet af hans Ekspedition, som havde stjaalet fire kostbare Dage, var mildest talt magert.

Sejlene blev nu hejst og begge Ankrene lettet. Kort før Middag stod »Sankt Peter« ud paa aabent Vand. Khitrov, som var himmelglad over Redningen, vilde undersøge Dybden, men mistede Loddet ved det første Forsøg. Dette Uheld blev af Mandskabet betragtet som et ondt Varsel; særlig fordi det just skete Aarsdagen efter, at Khitrov i Okotsk kæntrede med Proviantskibet.

VI

UVEJRSDAGE

»Sankt Peter« sejlede nu rundt om den klippefulde Pynt og løb langs med Kysten; men da Vindretningen var ugunstig, blev Skuden snart nødt til at vende tilbage til den forrige Ankerplads. Klokken fire, just som Ankeret var kastet, hørtes Lyd af Raab fra Klipperne mod Syd; først antog man det for at hidrøre fra en Søløve, men lidt efter kom to Indfødte padlende henimod dem i Skindbaade, som lignede Kamchadalernes. Det var Beringsekspeditionens første Møde med »Amerikanerne«.

Da Kajakkerne var i Nærheden af »Sankt Peter«, standsede de Indfødte og gav sig igen til at raabe. De korjækiske Tolke ombord paa Ekspeditionsskibet kendte ikke Sproget. Med Tegn forsøgte man at gøre de Vilde klart, at de ikke havde Aarsag til at frygte fjendtlige Rænker, og at de skulde komme nærmere. De svarede med at pege mod Land og vinke, at man skulde følge dem.

Den ene padlede helt hen i Nærheden af Skibet. Han var malet

i Ansigtet med skinnende, staalblaa Striber; Næsevingerne var gennemboret og pyntet med Bennaale. Kommandøren, som ved Hjælp af Stellers »antiscorbutiske« Urter var i stærk Bedring, kom op paa Dækket og gav Ordre til at give »Amerikanerne« Presenter. En Matros fæstede to Spejle, tyve smaa Bjælder og et Stykke rødt Tøj paa et Bræt og kastede det ned til ham; han greb det, grinende af Glæde, og kastede et Par Stave, pyntede med Falkefjer og Klør, op paa Dækket. Begge de Vilde padlede ind mod Kysten, men vendte sig af og til og vinkede, at man skulde følge dem.

Efter en kort Raadslagning blev en Baad sat ud, bemandet med ni Matroser og Soldater, den korjækiske Tolk og Adjunkt Steller; Løjtnant Waxell overtog Kommandoen, og Baaden blev roet ind mod Stranden. Alle ombord var væbnede med Karabiner og Sabler, som var omviklet med Tøj, for at de Indfødte ikke skulde blive skræmt.

Søgangen inde ved Klipperne var saa kraftig, at det var meget farligt at lande. Indfødte Mænd og Kvinder kom løbende for at modtage de fremmede Gæster; deres Minespil var venskabeligt og syntes at gaa ud paa, at man skulde følge dem længere ind i Landet, hvor deres Bopladser rimeligvis laa. Det var umuligt at komme helt ind til Kysten; Løjtnant Waxell beordrede derfor, at Tolken og to Matroser skulde klæde sig af og vade ind til Bredden.

Øboerne modtog de tre Mænd med venskabelige og ærbødige Fagter og ledte dem hen til en Plads, hvor de satte sig, og inviterede dem paa Hvalspæk, mens andre blev staaende ved Kysten og stirrede mod Skibet. Paa Berings Vink sprang en af dem i sin Kajak og padlede helt hen til Skibssiden, hvor han blev hilst velkommen med et Bæger Vodka. Kommandøren skaalede med ham, og idet den Vilde efterlignede Berings Eksempel, tømte han hurtig sin Pokal, men spyttede straks Brændevinen ud og gav med misfornøjede Grimasser tilkende, at han absolut ikke syntes om dette. Straks efter roede han bort. De Indfødte paa Stranden

vilde imidlertid ikke lade den korjækiske Tolk og hans Ledsagere gaa tilbage til Baaden; de forsøgte at overtale dem til at blive ved Hjælp af Foræringer, Hvalspæk og jærnfarvet Sminke, men da det ikke hjalp, holdt de fast paa dem og forhindrede dem med Magt fra at vade ud til Jollen, der ventede udenfor Brændingen. Korjæken skreg af Angst, og da de Vilde ikke reagerede paa Tegn, at de skulde slippe de tre Mænd, gav Bering Ordre til at affyre tre Skræmmeskud. Amerikanerne faldt om af Skræk og slap Sømændene, som straks sprang i Vandet og skyndte sig ud til Baaden.

Saasnart Waxell og hans Følge havde entret Lejderen og befandt sig paa Dækket, brød en svær Søndenstorm løs, og lidt efter skyllede Regnen ned i stride Strømme.

Steller, der, ligesom Waxell i sin Rapport og Styrmand Yushin i Logbogen, fortæller denne Hændelse, tilføjer, at de Indfødtes Baade var ligesom hos »Amerikanerne i Ny-Danmark«, — det vil sige, de grønlandske Eskimoer.

Næste Dag søgte »Sankt Peter« en ny Ankerplads; det regnede stærkt, men under et Ophold kom ni Indfødte ud til Skibet i deres Kajakker. De udstødte Frydeskrig, og to af dem kom nærmere med Foræringer: Stokke med Falkefjer og bemalede med Jernfarve. De bar Barkhatte, pyntet med Falkefjer, paa deres Hoveder, og Benstykker, Splinter af Hvaltænder og Skifergrifler var stukket gennem Næsevingerne og Læberne; enkelte havde Skæg, men de fleste var glathudede.

Den sjette September var Vinden sydvestlig og gunstig; »Sankt Peter« gik tilhavs, og de Indfødte, som stod paa Stranden, gav sig til at raabe og skrige, som om de vilde tage Afsked paa denne Maade. Saasnart Skuden var kommet ud paa aabent Hav, var Luften fuld af utallige Søfugle: Pelikaner, Maager, Søpapegøjer, Duer og sorte Snepper. Klokken to Eftermiddag tabtes Landet

af Syne, og Skibet strøg afsted for god Bør. Men Havet var fuldt af Hvaler, og Sømændene vidste, at det i Reglen betød, at stærk Storm var i Vente.

Den lille Eventyridyl med de venligsindede Amerikanere betegner det sidste Lyspunkt i Vitus Berings Liv.

Hans atletiske Konstitution havde gjort et sidste Forsøg paa at overvinde Sygdommen. Adjunkt Stellers Rabarbersaft og Tyttebær var ved at faa Bugten med Kommandørens Skørbug, og Mandskabet nød ogsaa godt af den antiscorbutiske Medicin; de løse Tænder begyndte igen at gro.

Der er ingen Tvivl om, at Tyskeren er steget betydeligt i Berings Agtelse, efter at det havde vist sig, i hvor høj Grad han havde Ret i sine Paastande. Steller opholdt sig i lang Tid i Chefkahytten. Med Berings usammensatte Karakter var det umuligt andet end at nære Beundring for den unge Mands Kundskaber og Iver. Og Steller ændrede sit oprindelige ensidige Syn paa Danskeren.

Efter Afsejlingen fra Øerne, som opkaldtes *Shumaginøerne* efter Matrosen, som døde paa Strandbredden, giver Logbogen en Række Dage ikke andet end de samme bedrøvelige Oplysninger: Veststorm. — Tunge, drivende Skyer og heftige Vindstød. Voldsom Storm. Regntykning og Dis. Ruskregn. Sydstorm. Fugtig Taage. Blæst. Hvirvelvinde. Kuling fra Nord. Veststorm o. s. v. Kun den trettende September var lys og solfuld, selv om Nordvestvinden holdt ud det meste af Dagen; men Havet var igen fuldt af Hvaler, og det varslede intet godt. Dagen efter stormede det stærkt, og »Sankt Peter« blev tvunget til at drive for Vind og Strøm. Snart bedredes Vejret lidt; Maager og Delfiner tumlede sig nær den oprørske Havflade; snart steg Stormen og blev en rasende Orkan, som rejste Søerne til uhyre Bjerge. Fra den 28de blev Skibet i fjorten Dage drevet tilbage, efter at Søfolkene den 24de, da Taa-

gen lettede, til deres store Rædsel atter saa Land mod Nord. Officererne drøftede, om de burde vende tilbage til Amerika eller maaske søge ned mod Japan, Landet som Spangberg havde skildret med saa lokkende Farver, og hvor han muligvis nu nød Livet i en eller anden Havn. Ofte var Master og Spær ved at splintres i Uvejrets voldsomme Basketag; den erfarne gamle Styrmand Hesselberg erklærede, at han i de 50 Aar, han havde faret til Søs, aldrig havde været ude for saa frygteligt Uvejr. Det haglede og lynede; Sankt Elmsilden hoppede hen over Bølgerne, og Skyerne fløj over Himlen og tørnede ofte sammen. Selv naar Solen i kortvarige Strejf skinnede og Stormruskene lagde sig, gik Havet i gigantiske Dønninger.

Skræk og Forvirring beherskede Alle, og Angsten øgedes ved den Kendsgerning, at Provianten mindskedes betænkeligt. Stegt eller kogt Mad var der ikke Tale om, for de, der skulde tilberede Kødet, var syge og sanseløse; af Beskøjterne var kun de daarligste og mest forbrændte tilbage, og forresten var Beholdningen ved at slippe op, ligesom Vodkaen; de sidste Brændevinsrationer blev uddelt den sjette Oktober.

Baade i Logbogens knappe Bemærkninger og i Stellers udførlige Journal kan dette Helvedes Uvejr følges fra Dag til Dag. »Igen en rasende Sydveststorm« — skriver Steller — »som i Løbet af en Timestid svingede mod Vest og fortsatte med ekstrem Heftighed. Nu og da hørte vi, hvordan Vinden kom styrtende, som om den for ud af en Tunnel, med en grusom Piben, Tordnen, Rasen og Brusen, saa vi var forberedt paa at miste Mast og Ror eller at se Skuden ødelagt af Bølgeslaget, som stormede mod det med en Lyd som af Kanonskud; vi ventede hvert Øjeblik det sidste knusende Angreb, og Døden.« — »Den 30te mødtes vi af en Storm fra Sydvest af saa mangedoblet Raseri som aldrig før; vi kunde ikke tænke det muligt, at vi kunde staa Tørnen igennem. Hvert Nu ventede vi Skibets Undergang, og ingen af os kunde ligge ned, sidde eller staa oprejst; ingen var i Stand til at blive

paa sin anviste Plads. Under Guds Almagt drev vi hvorhen den vrede Himmel vilde. Halvdelen af vor Besætning laa syg og afkræftet, den anden Halvdel tvang Nødvendigheden til at gaa oppe, men de var fuldstændig forrykte af Skræk, skræmt af Søens og Skibets Bevægelser« —

»Der var mange, som bad til Gud om Hjælp,« tilføjer Steller, »men de mange Eder og Forbandelser, dynget op gennem ti Aar i Sibirien, forhindrede Svar. Rundt omkring Skibet kunde vi ikke se en Alen frem; vi laa begravet mellem frygtelige Bølgebjerge« — —

Skørbugen var værre end alt andet. Da Stellers Urter slap op, begyndte den hæslige Sygdom igen at husere. Dens Angreb voksede i Styrke fra Dag til Dag. Bering var en af de mest medtagne; om Dagen blev han baaret op paa Dækket, saa han kunde lede Dispositionerne og give sine Ordrer, men Feber og Mathed truede med at lamme hans Vilje. Han turde imidlertid ikke give op, fordi Waxell og Khitrov, — Svenskeren og Russeren, — ikke kunde enes.

Den tiende Oktober, efter mange Døgns vedholdende orkanagtigt Uvejr, raadede Næstkommanderende sin Chef til at sætte Kursen mod Amerika for at det udmattede Mandskab kunde overvintre der og samle Kræfter til Foraaret. Nu var det jo soleklart, — sagde han, — at »Sankt Peter« ikke var i Stand til at naa Kamchatka — thi i Løbet af faa Dage vilde der ikke være tilstrækkelig raske Mennesker til at haandtere Sejlene. Et Skib, som var bemandet med dødssyge Svæklinger, maatte hurtigt gaa Undergangen imøde!

Men Kommandøren lod sig ikke overtale. Han syntes, at han altfor ofte havde givet efter paa Trods af sin egen Overbevisning. Nu maatte han kun stole paa sit eget Instinkt.

Den tolvte Oktober klarede Vejret op. Ved Middagstid skinnede Solen mellem Skyerne. Samtidig slog Vinden om, og »Sankt Pe-

ter« blev blæst vestpaa med en Kraft, saa Skibet fløj som en Fugl henover Havfladen. Sne, Regn og Haglbyger skiftede med Vindstille og frostklart Solskin. Den femtende var det stille, og Officererne begyndte igen at snakke om, at man burde søge Amerikas Kyst; men den sejstende jagede Østenstormen Skibet videre mod Asien. Om Natten voksede Vindstyrken, saa der kun kunde bruges Undersejl. — Den attende Oktober var Vejret igen stille men isnende koldt. Af Besætningen var nu ni og tyve Mand paa Sygelisten, og næste Dag døde Grenader Alexei Kiselev af Skørbug. Den tyvende døde en af Berings tre Tjenere, Nikita Kharitonov, den 22de Soldaten Lukas. Ligene blev indsvøbt i Sækkelærred og kastet i Havet.

Paa dette Tidspunkt kunde det se ud, som om Bering har haft et særlig ondartet Anfald af Koldfeber og Skørbug, saa han har været ude af Stand til at hævde sin Autoritet. Thi den 23de Oktober besluttedes det pludselig at sætte Kursen mod Amerika. Det er dog muligt, at Kommandøren som saa ofte før har bøjet sig for sine Officerers indtrængende Henstillinger; for i Khitrovs Journal staar der: »Vi (det vil sige han selv, Løjtnant Waxell og Styrmand Hesselberg) og Underofficererne havde en Raadslagning med Kaptajnkommandøren. Det er Modvind, og vi har kun femten Tønder Vand tilbage. Det er farligt at holde Kursen og lige saa farligt at se Tiden an og vente paa, at Vinden skal slaa om. Vi har derfor enstemmigt besluttet os til at sejle mod Nord i Haab om, at vi kan naa Land, og et Sted, hvor vi kan finde Vand. Thi sker det ikke, vil en stor Ulykke times os.«

Vandbeholdningen var virkelig ved at slippe op, og af femten Tønder var de tre endda beskadigede, saa Vandet sivede ud af dem. Det saa ud, som om kun et Mirakel kunde redde Ekspeditionens Deltagere. Sygdom og Død herskede under Dækket, og det hændte, at selv de, der ikke var angrebet af Skørbug, styrtede om paa deres Post og døde af Udmattelse, — eller maaske Aarsagen var kompliceret: Mangel paa Beskøjter, den fugtige Kulde, den

uhensigtsmæssige Paaklædning, Lusene, Ængstelsen, Situationens Uhygge — — —

Men Dagen efter det omtalte Skibsraad skiftede Vinden om til Øst, og samtidig forsvandt Officerernes Iver efter at komme til Amerika. Trods Hagelbyger og Uvejr piskedes Skibet af Sted mod Vest med stærk Fart, og Officererne besluttede at holde den 52de Breddegrad og lade staa til med de tretten Fustager Vand, i Haab om at naa Kamchatka i Tide.

Den 26de, tidlig om Morgenen, blev Mandskabet højst forbavset ved at se høje Bjerge rejse sig over Synskredsen. Under Snebyger og Haglstorme løb »Sankt Peter« ind i den aleutiske Ørække. Den 28de bemærkedes allerede ved Daggry visse Forandringer i Bølgeslaget, som maatte hidrøre fra, at der var Land i Nærheden. Lidt senere klarede det op, og en Ø viste sig forude med flade og sandede Kyster. Mester Khitrov foreslog at kaste Anker her, i aaben Sø, og lade Baaden gaa ind for at hente Vand paa Kysten. Sandsynligvis var det en ubetænksom Ide, og det var et Held at den blev forkastet; Steller gør i sin Journal opmærksom paa, at der kun var ti Mand paa Dækket, og at ogsaa de var meget svækkede og overanstrengte; de vilde ikke have Kræfter nok til paany at trække Ankeret op, og med den Storm, som rejste sig nogle faa Timer senere, vilde Skibet forulykke.

VII

LAND I SIGTE

Om Natten døde Skibsbødker Stefan Buldirev; »Sankt Peter« var nu nærmest at betragte som et sejlende Hospital, men *her* var Alle praktisk talt Patienter, selv Lægen og Sygeplejerne. Løjtnant Waxell skriver i sin Journal: »Det blev meget vanskeligt at føre Skibet frem, fordi Antallet af Syge og Døde var 40, og de, som endnu gik oppe, var meget svage.«

Nu saa det meget mørkt ud for »Sankt Peter«. Dødsfaldene blev hyppigere for hver Dag; Sygdommen havde sat Skibets Chef ud af Spillet, og Officererne tænkte ikke paa at handle i hans Aand og efter hans Vilje. Løjtnant Waxell og Mester Khitrov stredes om Magten og var kun enige i at modstaa Berings Ønsker og Befalinger.

Natten til den fjerde November var det silende Regn og Taage. Tidlig om Morgenen slog Vinden om i Øst; der blev givet Ordre til at mindske Sejl for at undgaa, at Skibet løb paa Land og grundstødte. De af Matroserne, som endnu var raske, stod paa Dækket og stirrede forventningsfulde mod Horisonten. Og henimod Klokken ni blev højt Land i Sigte i Vesthorisonten.

Ikke en gold, tør Holm, men rigtigt Land med Jord, Kildevand og Grønt under Sneen! Ly, Redning!

Ikke ukendte Øer! Nej, — det maatte være selve Kamchatka — Ordet havde næsten fædrelandshyggelig Klang!

Det er let at forstaa den glade Ophidselse, som greb Sømændene, — den samme Følelse, som da Eliasbjergets Top traadte frem af Regntaagen hin syttende Juli, der allerede syntes saa fjern som længst forgangne Dage —

Fantasien fabulerer sig uvilkaarlig til et levende Billede fra denne gustne Novembermorgen:

En Matros løber fra Skansen over Dækket, henimod Nedgangstrappen til Chefens Kahyt. Han vil være den første, der bringer Nyheden til den Gamle, deres allesammens »lille Far«. Han springer over de glatte frosne Brædder, rutscher, kurer. Alle, der kommer i Vejen, Soldater, Haandværkere og Matroser, faar Meddelelsen tildelt i Forbifarten, han strør den om sig, kaster den jublende i Ansigtet paa dem, mens han utaalmodigt puffer dem tilside:

— Land. Land. Af Vejen, Kammerat, vi er frelst, vi er snart hjemme!

Land — han har oven i Købet allerede slaaet fast, hvad det skulde være for et Land, jo, Løjtnant Waxell sagde det jo selv, og Skriget raser ud af hans udmattede Lunger:

— Kamchatka. Avatscha!

Ved Skibssiden staar et Par Mand og stirrer betaget ud i Dæmringen. Derude var det. En blaa Kurve —

Med lidt god Vilje kunde man vel bilde sig ind, at man skimtede Vulkankeglen, Avatscha, svævende som et Fepalads over den frostblaa Horisont.

Kamchatka!

Det var, som om det Ord betød alt godt og velsignet. Men saadan havde det ikke været før. Da de kom til Kamchatka, fra Rusland, fra Tobolsk, fra Yakutsk, fra Okotsk, — da betød Ordet Fjernhed og Kulde, et afskyeligt, forbandet Øde, som Vorherre i et karrigt og vrantent Lune havde udstyret sparsomt til Brug for Barbarer: Korjækerne og Tschukterne og Yakuterne, Mennesker med flade Abenæser og bulede Kindben, der saa ud, som om de var modelleret med Knytnæver. Kamchatka — det betød graa Kedsomhed, — et sivende Pløre af Kedsomhed, en Stampen paa samme Sted, en gabende Lede, der var værre end Lidelse, Dage igennem, Uger, Maaneder og Aar. En sløv, armodig Vegeteren mellem dumme Halvhedninger, som troede, at Popen var en Shaman, og den hellige Jomfru et af deres egne religiøse Fantasibilleder.

Og i dette Øjeblik var Ordet Kamchatka Nærhed, Varme, Vorherres Naade og Velsignelse. Mange af »Sankt Peters« Besætning boede i Okotsk; fra Okotsk til Kamchatka var der ikke saa langt, en rask lille Sejlads eller en Slædetur, for nu var der jo nok tyve Meter Is paa det okotske Hav, men et Hundeforspand kunde gøre Turen til en Fest. Og saa var der naturligvis et Stykke Vej tværs over Halvøen til Avatschabugten, en god Løbetur, men den vilde vel ikke engang vare mere end et Par Uger med god Befordring. Og

man var blevet afvænnet med Travlhed, man regnede kun med langbenede Tidsbegreber.

Kamchatka, Landet, der engang betød uendelig Fjernhed fra Hjemmet, men nu Nærhed! Ordet havde en fortrolig Klang, man fik Taarer i Øjnene, naar man tænkte sig, at den Kontur derude, næppe til at faa Øje paa, hvis man ikke var skarpsynet, var gamle, gode Kamchatka med de skovrige Bjergskraaninger, der om Foraaret saa ud, som om Jorden stod Flammer.

Budbringeren braser uanmeldt ind i Vitus Berings Kahyt. Den vamle Sygeluft staar derinde i Halvmørket som Sumpluft. Chefen ligger med Hovedet ind mod Væggen, nu vender han sig. Det værker i hans Hoved ved Anstrengelsen. Hans Hals, der har været saa ubøjelig stærk, er nu svag og kraftløs.

Tjeneren Kukushkin, der sidder paa en Stol og halvsover, rejser sig forfjamsket, men Chefen rynker Brynene og spørger barsk, hvad der er i Vejen. Han raaber, men hans Raab lyder som en hæs Rallen, naar det har passeret de løse Tænder, der siver af tyndt Blod fra Gummerne —

— »Land, Deres Højvelbaarenhed,« — stammer Budbringeren stakaandet, — »*rigtigt* Land forude, — Avatscha, Deres Højvelbaarenhed, — det var bare dét, jeg vilde melde.« —

— »Er det sandt?«

— »Ja, lille Far, det er sandt — ved den evige Gud og den velsignede hellige Jomfru.«

Da smiler Vitus. Det uforsagte Smil, som har fulgt hans Ansigt fra Horsens til Kamchatka, kommer ligesom Lyset fra et Fyrtøj og sætter sig paa hans Mund. Det taler. Det er ganske vist nu en halvudvisket Skrift, men det fortæller stadig om et Sind, der har bygget sit Bo paa en Klippe.

Det er en Landsmand af den Thomas Kingo, hvis Tro vovede sig paa Rejse gennem Aarhundreder, naar Ild og Vand har fortæret Kød og Blod, naar Jorden har opløst den trætte Krop, men Frelsen venter den nøgne Sjæl. En Landsmand af Ole Rømer,

Manden, der opdagede Verdensrummets Postrytter, Lyset, som haster gennem det øde Mørke med sin Fest og sin Velsignelse.

— »En Rubel til Fyren, Kukushkin; han har fortjent den.« Og Vitus Bering mumler for sig selv:

— »I Jesu Navn, — saa er Skibet og Mændene reddet.«

VIII

REDNING

Redning! Frelse!

Hvem lodder Dybden af Ordene uden de, der skælvende eller stivnede har set Tilintetgørelsen nærme sig i al sin Afskyelighed? Ikke tilsløret som i Menneskenes Samfund, naar der er Fred, Velstand og Tryghed, ikke skjult som ellers, naar Præsten og Lægen er de eneste, som er fuldtud fortrolige med dens Vaaben og dens Kendetegn.

Frelse, Forbarmelse, Guds Barmhjertighed!

Det var paa Tiden. Maden har de sidste Dage voldt Kvalme, Opstød og Smerter, skønt Sulten har gnavet paa Indvoldene. Hver Dag den samme Føde. Oppustende, men ikke nærende. Æklende og uden Smag. Man har tvunget sig til at spise, men Mavesækken vilde ikke beholde Fødeklumperne, som ikke kunde tygges med de løse Tænder. Ofte kom det hele op igen, under voldsomme konvulsiviske Anfald.

De sidste Dage har været som i de ægyptiske Plagers Tid. Det er, som om det endnu for et Øjeblik siden var Sommer, og der endnu var Tid til Alt. Men pludselig var det polarkold Vinter med jernhaard Frost og Haglbyger. Pludselig viste det sig, — naar Skyerne ikke jog henover Himlen, — at Solen var glansløs og blindet, at den gloede brusten og blodig uden Sekraft og Varme, som Samsons saarede Øje.

Kulden er blevet en Brand, en ædende ætsende Frostbrand, først

stikkende, prikkende og borende med smaa nappende og sviende Fremstød, saa som en følelsesløs Afmagt, naar Forfrysningerne gløder sig gennem Huden, gennem Musklerne og Blodet, til der kun er dødt Cellevæv tilbage.

Dagene er blevet matte, Tusmørket er fuldt af Uhygge og Advarsel, Nætterne Afgrunde af Mulm. Mørket er tæt som en Kapsel, der lukker sig om Sjælen, der kværker Bevidstheden.

Alt menneskeligt har lidt Nederlag. Men Afmagtens Kryb, Lusene, florerer. I Undertøj, der er gennemsivet af Saltvand, Støv, Smuds og Sved yngler Utøjet, Opløsningens Rakkerkryb. Foruden Savnene og Dødsangsten overvælder en haabløs Følelse af Skam og Skidenfærdighed de Skabninger, som endnu for kort Tid siden følte sig som Mennesker.

Og dertil Raadsaar, Bylder, Blegner, Skørbugens Pest, den tvungne Kyskheds Hungerkvaler — —

Dødsenglen gaar hver Nat gennem Skibet og tager sin Tiende af Menneskesjælene, mens Hagl, Orkaner og Skybrud raser om det lille Skibssamfund — de Fordømtes Samfund — — —

Redning! Frelse!

Om lidt Sikkerhed, — paa en fast, klippeforankret Grund, der ikke gynger og knager under Stormens slidende Rusk og i Bølgernes vilde Favntag. Frelse og Trøst og Sjælefred. — —

Om lidt: Hvile omkring et kraftigt Baal, der ødsler knitrende Varme til alle Sider.

Om lidt: Vand, der er friskt og sprudlende og kommer lige fra Jordens Kernehus. Vand, der ikke er fordærvet og ildelugtende.

Om lidt: Sund Føde, Kød, der er friskslagtet og usaltet, uden Mider og Orme og Raaddenskab.

Øen, som ligger halvt skjult i den klamme Dæmrings Dis, forjætter Tryghed og Afspænding. Dyb sund Søvn, som ikke forstyrres af Rædsler, der er naadeløst virkelige og tusindfold værre end onde Drømme.

Derinde bagved Snefogtæppet er alt godt, Guds Forbarmelse, Jesu Kristi Frelse og Trøst og Husvalelse.

— En isnende Vind pisker Sneflagerne i fygende Dans henover Strandbredden paa Frelsens Ø. Og Klipperne stejler, bratte som Øksehug, mod den fraadende Brænding. — — —

De halvdøde Mænd kravlede ad Jerntrapperne op til Dækket for at se Landet og takke Treenigheden og den hellige Jomfru. De sidste hemmeligt opsparede Vodkarationer kom frem, for at man kunde drikke Kamchatkas Skaal; en af Officererne satte en Raaber for Munden og hans triumferende Ord lød over Dækket: »Om vi saa havde været Jordens kyndigste Søfarere, kunde vore Beregninger ikke have slaaet mere haarfint til!«

Man fik de store Landkort frem, man stimlede sammen om Plenisner, Kartografen, og lyttede til hans sagkyndige Tale: »Se, her har vi Avatscha, derhenne er Kap Shipunski, der Havnegabet og Fyrtaarnet — vi vil snart faa det at se « — —

Men efter den første Glædesrus blev nogle af de mest eftertænksomme grebet af en isnende Tvivl. Efter Beregningen skulde »Sankt Peter« endnu være langt fra Avatscha. Ved Middagstid blev en Observation taget, og den øgede Tvivlen. Kystliniens Konturer traadte nu tydeligere frem, og de lignede ikke rigtigt det, de skulde ligne. Det var som en uhyggelig Drøm, hvor man tror, at man er vaagnet og befriet for Rædslerne; og pludselig opdager man, at Døre og Vinduer ikke sidder, hvor de skal, — man drømmer altsaa endnu, og Rædslerne lurer stadig paa deres Offer.

Himlen er glasblank med drivende Klodeskyer; sent paa Aftenen blev det stjerneklart. »Sankt Peter« satte Kurs mod Nord; en Storm var i Vente, og det gjaldt at holde sig fri fra Land.

Paa dette Tidspunkt var Situationen ombord rædselsfuld. I hurtig Rækkefølge var Skibstømreren Petrov, Trommeslageren Chentsov, den sibiriske Soldat Davidov og Grenaderen Nebaranov døde. Under Lugerne sivede en ækel, vammel Ligstank.

Ved Midnatstid svulmede svovlgule Stormskyer frem over Himlen. Haglsalver og isnende Regnskyl slog over Skibet. Sneen føg, saa man ikke kunde se andet end dens flimrende hvirvlende Flager.

Løjtnant Waxell, som var stærkt medtaget af Skørbug, trak Mester Khitrov tilside og drøftede Situationen med ham, Chefen vilde vel forlange, at man skulde gaa rundt om Forbjerget og søge Kamchatka, som maatte ligge bag ved denne Kyst. Men var det muligt at klare Manøvreringen? Han kunde jo selv prøve at bakse med Kættingerne og de tunge, raadne Sejl, — eller være med til at hive Ankeret. Det var let at lægge sig selv syg og forlange det umulige af andre!

Stormen voksede, den ruskede og rev i det knagende Skrog. Isnende Haglbyger smældede ned over Dækket.

Stormastens Vanter brast under de drøje Rusk og de vædetunge Sejls Vægt. Og selve Masten spændbøjedes som en Flitsbue. Snetaager skjulte Horisonten —.

Men henimod Aften slog Vinden om i Øst. Pludselig spredtes Taagen, som et Forhæng, der blev trukket til Side, og der blev atter Land i Sigte.

Sorte, truende Klipper rejste sig af Dybet som en fjern Barriere, som om det var Verdens Ende. Men de udmattede Mænd, som ravede op paa Dækket, faldt paa Knæ, lo og græd af Glæde.

De stejle Klipperækker kom nærmere.

Var det Kamchatkas Vulkaner?

Eller var det *Magnetbjerget* — alle overtroiske Sømænds Skræk?

Hvad vilde Kommandøren beslutte?

Kommandøren betragtedes allerede, med dump Ligegyldighed, som en Dødsdømt. Han laa dernede i Mørket, i sin uplejede Køje, udtæret og rystende af Koldfeber.

Og alligevel søgte Alle nu ned til Chefen, — han var jo Skibets Hjerne, Skibets Sjæl — —

Under Dækket var Luften tung og kvalm, som befængt med Pest.

Da de aabnede Døren til Chefens Kahyt, faldt det døsige Skær fra Natlampen ind paa Vitus Berings gustne, udhulede Kinder og de sorte Ringe under Øjnene. Hans magre, hvide Hænder laa med udspilede Fingre paa Sengetæppet.

De trængte sig om ham; Waxell og Khitrow talte hurtigt og stødvist, deres hæse Stemmer klikkede af Spænding. Skulde Skibet søge udenom Øen eller sættes paa Grund her? De insisterede paa det sidste; af Besætningen var kun 8 i Stand til at holde sig oprejst; de var enige om det haabløse i at føre Skuden videre, og dette *maatte* jo være Kamchatkas Kyst — —

Berings sprukne Læber vædedes af en graa Tungespids. Hans Blik mødtes med Waxells; Svenskerens Øjne var paa en Gang bedende og bydende. Tankerne steg af Feberens Brænding, Bering søgte anspændt at samle dem, holde Orden paa dem. Waxell rystede ogsaa af Feber og Khitrow lugtede af Brændevin — —

Nej, »Sankt Peter« maatte ikke ofres. Chefen talte langsomt og besværligt, han maatte opbyde hele sin Vilje. Den febertørre Tunge æltede Ordene som en klæg Dejg — —

Fokkemasten var jo endnu i Behold, og der var seks Fade Vand i Tank'en — —

Waxell og Khitrov tog fat igen, indtrængende og heftigt. De appellerede til Besætningen. De skubbede Afzyn frem — — — Afzyn, der ved Rejsens Begyndelse førte et Fartøj med 58 Mand, men nu var degraderet til menig Matros, hvad mente han om Sagen? Havde de ikke Ret?

Men da Afzyn vovede at holde med Chefen, blev de hysteriske af Raseri: — hold Mund, skrub af, Kæltring — raabte de, Øjnene var vilde af Had, Skældsordene kogte ud af deres Munde; Berings Tjenere stirrede paa deres Herre, men han var for kraftløs til at sætte Officererne i Rette. Hans Ansigt fortrak sig i en Grimasse af Smerte og Ildebefindende. Maaske følte han allerede

Dødens Nærhed, — saa skulde jo alligevel Waxell overtage Kommandoen. — —

Men hvad mente Steller? Den lærde Tysker blev halet frem, Officererne stirrede paa ham, halvt truende, halvt bedende. Han gengældte deres Blikke med mut Foragt, saa trak han paa Skuldrene: »Jeg er aldrig før blevet raadspurgt, og min Mening har jo kun Interesse, hvis den er efter Ønske« — —

Efter Ønske? Khitrovs Overlæbe gled lidt op over Tandrækken. Men Steller vedblev med lidt slæbende Stemme: »Herrerne har ofte nok sagt, at jeg ikke er Sømand! jeg vil hellere tie stille.«

Waxell og Khitrov fik deres Vilje sat igennem. Skibet satte Kurs mod Land.

Vejret var klaret op, Maanen lyste mellem drivende Skyer.

Den monotont knagende Rytme i »Sankt Peter«s Skrog blev hurtigere og stærkere. Alle var gaaet til Ro, da Steller entrede ad Jernstigen ned til Chefens Kahyt.

Kukushkin, Kommandørens Tjener, aabnede Døren. Vitus Bering sov ikke. Han løftede med Besvær det kraftløse Hoved fra Puden, og hans febersyge Blik søgte den Indtrædende. En bittersød Medicinlugt slog Steller imøde — blandet med en sivende Stank af Liggift fra Lasten.

Han forklarede, hurtigt og lidenskabeligt, at det var rent galt fat paa Dækket. Kun een Mand var paa Skansen. De dødtrætte Officerer var gaaet til Ro, — man lod Skuden passe sig selv.

Bering trak Vejret dybt. Hans magre Finger gned Øjet, der var gult om Regnbuehinden. Saa løftede han Haanden og vendte sig mod Kukushkin: Officererne maatte straks purres ud — — — de maatte begge være paa Skansen til Ankeret blev kastet — —

En Verst fra Kysten blev det første Anker sænket, efter at de to Befalingsmænd, gabende af Træthed og rystende af Kulde, var ravet op paa Dækket.

En halv Time efter kom Tidevandsbrændingen, vild og brølende, greb Skuden og slyngede den som en Bold ind mod Kysten. Ankertovet spændtes som en Buestreng, det svære Kabel brast som en Sytraad. I et Nu var alt sanseløs Forvirring, og i Brændingens Torden hvinede Rædselsskrigene igen. Den febersyge Waxell rystede af Dødsangst; Khitrov laa paa Knæ, lammet af Angst, og korsede sig, mens han mumlede Bønneramser. Ingen gav Ordrer, alle handlede efter Øjeblikkets Indskydelse; det andet Anker blev sænket i Brændingen, men Kablet reves over som en Traad af Bølgeslaget. Matroserne slæbte Ligene op og hev dem udenbords, ved Hæl og Nakke, i den Tanke, at det var dem, der var Skyld i Ulykken; men da det heller ikke hjalp, var der en, som skreg, at det sidste Anker skulde kastes ud. —

Men nu tog den degraderede Afzyn Sagen i sin Haand, bistaaet af Baadsmand Nils Jansen, som var oppe, skønt stærkt angrebet af Skørbug. Afzyns koldblodige Røst trænger gennem Larmen, skarp og beslutsom; han forbyder at sænke det sidste og bedste Anker, saalænge Skibet hugger i Braaddet over Revet. »Lad blot staa til.« kommanderer han, — og Skibet smutter som en Maage over Grunden; et Øjeblik efter ligger det frelst i Renden mellem Brændingen og Forstranden. Forvandlingen kommer saa brat, at en af Sømændene brister i en nervøs Latter, en afsindig Skogren — —

— — Paa én Gang blev alt stille. En Snebyge begyndte at fyge nedover Vandet, mens Langbaaden blev sat ud, og det sidste Anker sænkedes. Skibet var Vrag — men Mandskabet var frelst!

FEMTE DEL

BERINGSØEN

I

DE FØRSTE DAGE PAA ØEN

Midt i denne Lavine af Uheld og Rædsler var det et Slumpeheld af stor Betydning, at »Sankt Peter« var kommet ind i den eneste sejlbare Rende paa Øens Østside. Ethvert andet Sted kunde blevet katastrofalt for Skibet og for Besætningen, dobbelt naar man tager dens Tilstand i Betragtning.

Nu laa de inde bag Revlen, i Sikkerhed.

Floden kom tilbage og fyldte Vigen; og naar Ebben løb ud, skete der ikke andet, end at Brændingens Hylen kunde høres ude fra Havstokken. Skibet hævedes og sænkedes paa Bølgeslaget og vuggede sagtelig paa det glidende Vand. Taagen stod som en Sølvdamp over Egnen og skjulte Klippernes røde Tinder.

Men nede i de mørke Kahytters indelukkede Luft laa mange af de Mænd, som for kort Tid siden var unge, friske og livskraftige, og stredes med Døden.

Den første Nat ved Øen var lys og stille, med enkelte Snebyger. Klokken ni om Morgenen forsøgtes det at sende en Baad ind mod Land, men de faa Mand, der ikke var sengeliggende, var i saa miserabel Forfatning, at de ikke kunde gøre Baaden klar; samtidig kom der svære Dønninger, men endelig, en Time før Middag, lykkedes det at faa Langbaaden i Vandet. Klokken et bar Løjtnant Waxell, sammen med Steller og hans Kosak, flere af Patienterne ned i Baaden og roede ind mod Kysten.

Inden de naaede ind, kom en Flok Dyr, som lignede Bjørne, svømmende henimod dem. De forkomne Mænd blev yderst for-

skrækkede, men efterhaanden som Dyrene nærmede sig, blev de beroligede. Det var ikke andet end Havoddere. Da de var gaaet i Land, tog Waxell og hans halvvoksne Søn sig af de Syge, men Steller skyndte sig at starte sine videnskabelig Rekognosceringer; Plenisner gik paa Jagt. Da Steller kom tilbage til de syge Mænd, saa han at Waxells Feber var stærkt tiltaget. Steller kogte The, og de drøftede, om det var Kamschatka eller ej. Waxell var endnu af den Mening, at de maatte være i Nærheden af Avatschastationen, Petropavlovsk, at de snart kunde sende Bud efter Heste og faa en Deling Kosakker til at bringe Skibet flot, saa man kunde sejle videre til Udløbet af Kamchatkafloden, saasnart Mændene var blevet kureret. — I Mellemtiden kom Kosakken tilbage fra sin Jagtudflugt med et Dusin Fjeldryper, som Løjtnant Waxell tog med sig til Kommandøren tilligemed nogle nasturtialignende Løgplanter og Vandsalaturter, som Steller havde fundet under Sneen. Tyskeren og hans Tjener blev paa Stedet; senere kom to Kosakker og en Kanoner til, da de havde faaet den Besked, at der var Masser af frisk Vand. Om Aftenen kogte Steller Suppe paa Ryper og spiste sammen med Kartograf Plenisner, Kosakken og Waxells Søn. Plenisner lavede en Hytte af Drivtømmer og gamle Sejl, og om Natten sov de dér, sikkert med en vidunderlig Følelse af Tryghed og Befrielse!

Dette Nybyggerliv, denne Robinsonade, var en herlig Tilværelse for den sunde, eventyrlystne Steller. Den næste Dag vaagnede de til smukt, klart Vejr og gik paa Jagt, og deres Udbytte var ikke daarligt: otte Blaaræve, som var fede og saa frygtløse, at de kom hen og snusede til de sælsomme Fremmede. Nede ved Stranden saa Steller en Søko, som laa og solede sig og af og til prustede som en Hest. Det formidable Dyr var ham ukendt, og da hans Kosak heller ikke kendte det, forstod han, at de ikke var paa Kamchatka. »Vi dræbte en Del Blaaræve og Ryper«, skriver han i sin Journal, »og paa Vejen tilbage til vor Hytte satte vi os ned ved en Bæk, styrkede os med The og takkede Gud af vort ganske

Hjerte, at vi nu havde frisk Vand, og under vore Fødder en solid Grund.« Hans Kosak var derimod ikke veltilfreds; han led stærkt af Skørbug og jamrede over, at hans Herre var Skyld i, at de var kommet til dette rædsomme Sted. »Hvem i Alverden tvang Dem til at rejse bort fra Kamchatka«, klagede han; »jeg har altid trofast tjent hendes Majestæt, lille Mor Ivanovna, men nu har De bragt mig i Elendighed.« Steller forsøgte at trøste ham ved at henvise til, at de var i samme Baad, og at de skulde dele alt, hvad han ejede, som Brødre, indtil Gud vilde hjælpe dem videre; men Kosakken var utrøstelig, han hulkede og blev ved at bebrejde sin Herre, at de var kommet til dette frygtelige Sted.

Synet af de Syge virkede heller ikke opmuntrende paa et Sind, der i Forvejen var helt opløst af Depression. Mange af de Patienter, der laa i Sneen paa Strandbredden, var døende og rallede uhyggeligt. Andre jamrede over Kulden; deres løse, blødende Tænder klaprede bag de sprukne Læber. Nogle var fuldstændig vansirede af Skørbugen; det saa ud, som om brune, svampede Sarkomer groede helt ned over deres Tænder, fra Gummerne. Og Blaarævene flokkedes om Sygelejren. De frække Dyr snuste graadigt til Patienterne for at blive klar over, om de kunde magte dem, eller om de maaske allerede var døde; de nappede i Ærmer og Skosnuder og skræmte de lammede Mennesker fra Sans og Samling. Rævestanken ødelagde den friske Frostluft. Hvis en af de Syge skulde et nødvendigt Ærinde og vilde kravle et Par Alen tilside, var Dyrene straks parat til at overfalde ham og snappe efter den Legemsdel, han blottede.

— Mens Steller nød sin Spejdertilværelse med friske og oplagte Sanser, laa Vitus Bering afmægtig i sin Kahyt paa »Sankt Peter«, som nu var Vrag. Sygdommen havde faaet et saa fast Tag i ham, at han ikke længer kunde vride sig løs. Han var dødsdømt og fortabt, og det afgørende i Kampen mellem Liv og Død var Sorgen, som fortærede hans Selvopholdelsesdrift.

Han vidste, at dette ikke var Kamchatka. Han vidste, at han

maatte overvintre her. Til alle de lange, savnforbandede Vintre skulde der nu føjes een til, — en lang Kuldetid, hvor han var landsforvist fra Verden. Han vidste det. Men hans Folk vidste det ikke. Han skjulte det for dem og lod, som om han delte deres Tro. De havde lidt nok. De skulde ikke dele hans sidste dødbringende Skuffelse. Hans Sind var bundfrossent af Skuffelse, af forfærdelig Sorg, men han var først og fremmest endnu sine Folks Hyrde, og han vilde vogte dem, værne dem for Sandhedens Fortvivlelse.

— Han ligger ubevægelig i sin Køje. Han synker af og til, i Ubevidsthedens uhyre Rum, som er lunt og stille, altfavnende, dulmende Glemsel — Udslettelse. Men en lyttende Vagtsomhed i hans Sjæl kæmper imod, han er dødtræt, men vil ikke udslettes. Kan Sjælen dø? Spaltes i sine Bestanddele og smuldre bort, blive Aske? Han spørger sig selv og giver Svar: han ved det ikke. — Hvilken »han«? Disse forskellige Sjælebestanddeles Sum? Men der er jo et udeleligt Jeg nedenunder det altsammen. Saadan føles det. Saadan følte selv Verdens viseste Mand, Baruch Spinoza. Han er et Kompleks, dobbeltpræget eller mangedobbeltpræget, men dog En, — fordi han har bevaret sig selv, fundet sig selv og samlet sig. Han kan dø, trygt, han er iført Højtidsklædningen.

Han synker atter hen i Nirvana. Han er borte en Tid. Langt borte, og da han kommer tilbage fra Ubevidstheden, er han et Par Øjeblikke paa et Sted, som han værner i sin Erindring: kun en Kubikfavn Luft, omspundet af gule Lystraade fra en Tranlampe. Han kender den, den er funklende pudset, og der er en lille Bule paa dens Runding. Han ligger ikke mer i sin Seng, han sidder ved Siden af en Kvinde, snart paa en Skammel, snart paa en Stol. Hvem? Først er det hans Mor. Hendes Træk er udviskede, det er længe siden han saa dette Ansigt, som han elskede saa højt. Saa er det hans Hustru — og tilsidst selve Mater dolorosa, hun, hvis Hjerte blev gennemboret af Smertens Pil. Det er Moderen, som føder sin Søn med Smerte og ser ham blive ofret til en ond Skæbnes Luner.

— Det store Mysterium: Generalnævneren for det individuelle og det fælles: i det ligger Nøglen til Livets Gaade, — og Indgangen til et evigt Liv.

Det uendelige Rum opsluger ham igen. Han svæver baglæns gennem sit Livs Billeder. Til Moskva og Sankt Petersborg. Det brogede Virvar. Alle Varulvene, Dobbeltmenneskene, pinende andre og selvpinende løber de om paa deres blodige Spor. Skinhellige, menederske, afsindige af skjult Rædsel og skjult Glubskhed. Tænderskærende og fraadende af Attraa, pibende af Anger. Skelende ydmygt mod en Gud, som de fornægter og frygter paa en Gang, som paa en Gang er deres Gud og deres Satan.

Han staar i Mørket udenfor Ruder, han kender. Huset i Viborg. Hans Børn leger derinde, i Lampens varme Skær. Ved Kniplebrættet sidder den Kvinde, der gav ham Livets største Lykke — og maaske Livets største Nag.

Han ser ind gennem Hornruden og ved, at han er udenfor, langt borte og for evigt udenfor. Det var nødvendigt, han maatte rejse langt bort for at udøve sit Kald og finde sig selv. Har han naaet sit Maal? Eller er han fortabt?

Han ligger jo her, forladt, dødssyg, ribbet for alt; han vil aldrig se nogen Løn for sit Arbejde, for de sejsten forfærdelige Aar. Men nu bliver han langsomt Omgivelserne bevidst, han ser Natbordet, og hans Haand famler hen over den slidte Bibel. Hans gustne Fingre blader i den, og nu finder han Stedet, mærket med hans egen Understregning:

»Salige er I Fattige, for Riget er Jeres. Salige er I, som nu sulter, for I skal mættes. Salige er I, som nu græde, for I skal smile«.

Det kan ikke nægtes, at Vitus Bering med sin Tid delte en af dens mest skæbnesvangre Vildfarelser. Trods mange triste Sømandserfaringer havde han ikke Forstaaelse for Begrebet sund Ernæring.

Det kom til at koste hans Liv, at han ikke fulgte Stellers An-

visninger i højere Grad end han gjorde. Nu var det for sent. Da »Sankt Peter« laa for Anker under den amerikanske Kyst, var Aarstiden endnu gunstig, og man kunde have indsamlet en stor Mængde »antiscorbutiske« Urter. Disse Urter kunde have understøttet hans og hans Mandskabs Helbred. Nu var Vinteren over dem. Beringsøen var om Sommeren langtfra gold, i de vilde Klipperifter og Dalfører groede Hindbærbuske og Brombærranker, og Engene bød paa Tyttebær, Tranebær og en Mængde frisk Planteføde, men det kom først til at gavne de Overlevende af Ekspeditionen senere. Nu var Vinteren over dem, og under »Purgaens« isnende Vindstød visnede de sidste sparsomme Rester af Høsttidens Planteliv.

Der var i de Tiders Lægevidenskab to forskellige terapiske Opinioner. Den ene var til Højbords hos Universitetslærere: den mineralske. *Paracelsus* havde i sin Tid været dens ivrigste Forkæmper, skønt han ellers paa saa mange Omraader var en dristig Revolutionær. Han og hans Efterfølgere foretrak metalliske Præparater, indeholdende Jern, Svovl og Kviksølv, fremfor organiske. Professorer og Doktorer havde almindeligvis kun Ringeagt og Skuldertræk tilovers for Tilhængere af Farmakologien. Der var nok af dem, men de betragtedes som Kvaksalvere. Og mange *var* Kvaksalvere, det var alt for let og fristende at benytte sig af Menneskenes blinde Tiltro til Humbug. Det er før nævnt, at Peter den Store, rimeligvis efter visse »kloge Mænds« Raad, søgte at helbrede sig selv ved saa uappetitlige Lægemidler som Orme og Bænkebidere. Fyrsters Haandspaalæggelser blev af den offentlige Mening anset for at være lægende; Ludvig den Femtende af Frankrig gav paa denne Maade, en Gang aarlig, kiropraktisk Kur til Folk, der led af »Kongens Syge«, — det vil sige Skrofulose, — mens en Biskop messede et for Tilfældet affattet Ritual, og Kordrenge svingede med Røgelseskar. Selvfølgelig trak de universitetsuddannede Læger paa Skuldrene af den Slags Kure, men Ernæringsterapien stod dog langt tilbage for Oldtidens.

Næst efter Kød regnedes Brændevin for det værdifuldeste af alle de Midler, hvormed Mennesket kunde opholde Fysik og Aand. Vitus Bering har sandsynligvis haft samme Syn som »de Sagkyndige«. Han var selv af Natur ædruelig, men forstod, at hans Ædruelighed og nøgterne Fornuft ofte hæmmede ham; han havde haft rig Lejlighed til at studere kroniske Alkoholister og vidste, at de paa en Maade var beslutsomme, fordi Beslutsomheden ikke avedes af vurderende Omtanke. Fordrukne Feltherrer opnaaede Sejrsresultater ved skruppelløst at opofre talløse Menneskeliv; fordrukne Fyrster avede Folket ved at lade Blodet flyde fra Skafotter og Torturkamre. Alkoholister handlede i en Slags somnambul Tilstand, som tit førte til et heldigt Resultat ved et Slumpetræf.

Mytologiernes troværdige Udsagn berettede, at baade Nordboernes Thor og Grækernes Herakles Polyfagos kunde sætte enorme Oksestege tillivs og tømme hele Ankere fyldt med stærke Drikke; og de fik vældige Kræfter af det. En dansk Atlet, Jakob Eckenberg, der levede paa den Tid, ernærede sig udelukkende af Flæsk og kraftig Kødmad; og en anden berømmelig Dansker, Drackenberg, som i Aaret 1740 ganske vist kun var 105 Aar gammel, men endnu i Besiddelse af en Sværvægtsbryders herkuliske Kraft, drak Brændevin i Pæglevis. Positive Kendsgerninger syntes altsaa at give Kødets og Snapsens Apostle Ret. Thi hvad Leverkræft, Skrumpenyre og andre Sygdomme angik, kom de fra den gamle Plageaand Satan og betragtedes ikke som Virkninger af naturlige Aarsager.

Stellers Intuition lod sig ikke vildlede af vedtagne Synspunkter. Og selv paa denne ubeboede Øs frosne Vinterjord fandt han Urter til den gamle Kommandør, som han trods alle Modsætningsforhold havde en Del tilovers for. Men der var ikke tilstrækkeligt, og Sygdommen hos Vitus Bering var for vidt fremskreden. Koldbranden havde udviklet sig katastrofalt under de ugunstige Forhold, og bevirket Hendøen af Cellevævet. Men endskønt Feberen flammede i hans Krop og fortærede hans Livskraft, vedblev han at deltage i Raadslagningerne og søgte at røgte sin Pligt overfor de Mennesker,

Skæbnen havde betroet til hans Varetægt; hans Ansvarsbevidsthed forlod ham ikke et Øjeblik.

Den niende November, lidt efter Middag, kom Baaden, som havde transporteret Baadsmand Niels Jansens Lig og en Del af de Syge til Øen, tilbage til »Sankt Peter«. Vitus Bering blev baaret ned og lagt paa en Baare, hvorefter man igen roede ind til Kysten, mens Sneen føg over Havet.

Vinteren blev koldere og mørkere. Skibslamperne brændte Dag og Nat.

II

DE SKIBBRUDNES OPLEVELSER

Opløsning i Sammenhold og Disciplin var en naturlig Følge af, at Sygdommen havde sat Ekspeditionschefen helt ud af Spillet, og tog Overhaand efterhaanden som »Sankt Peter« blev forladt af de Skibbrudne. Der opstod Klikedannelser inde paa Strandbredden, og Officerernes Autoritet skubbedes lidt efter lidt tilside. Men Skibet *maatte* forlades, først og fremmest af de Syge; »Sankt Peter« stod paa Revlen, og hvis Vinden slog om, kunde den blive løftet af en Sø og kastet ind paa Land, maaske knuses mod en Klippe. Paa den anden Side maatte der være et stærkt Vagthold paa Skibet. Skønt Waxell og Khitrov begge var syge blev de sammen med Kartografen Lushin ude paa Vraget.

Klikerne paa Stranden organiserede sig naturligt om de stærkeste og mest aktive Viljer. Steller blev efterhaanden, i Kraft af sin betydeligere Aand og større Indsigt, Fører for en lille maalbevidst Skare, der arbejdede paa at gøre Vinteropholdet saa tilfredsstillende som det var muligt under de vanskelige Forhold. Kulden voksede fra Dag til Dag; det gjaldt først og fremmest at beskytte sig mod den og mod »Purga'en«, og dernæst at sikre sig tilstrækkelig Proviant. Det sidste syntes ikke svært; der var mer end nok af

smaat og stort Vildt paa Øen. — »Sankt Peter« havde en Beholdning af Telte, tilstrækkelig til at lave Lejr for hele Ekspeditionen, men det var mer hensigtsmæssigt at grave Huller i Skrænterne og afstive dem med Drivtømmer.

Steller har efter alle Solemærker at dømme sørget bedre for sig selv og de Kammerater, der sluttede sig til ham, end for den dødsyge Chef. Til sig selv valgte han en Naturgrube, udvidede den med Drivtømmer og lunede Væggene med døde Blaaræve, som kunde faas i Overflod; et Ildsted sørgede han ogsaa for, saa man baade kunde skaffe sig Baalvarme, spidstege Kød og koge Suppe.

Kommandørens Baare blev anbragt i et Telt, der tog af for bidende Blæst og Snefoget, men ikke for Kulden. Forandringen fra den beklumrede Kahytslugt til den friske, frosne Luft var dødbringende for mange af de Syge; en Dag udaandede tre Skørbugspatienter i Baaden, som transporterede dem til Kysten, og andre naaede kun at komme i Land, før de opgav Aanden. Berings kraftige Konstitution klarede Forandringen, skønt han var en af de mest angrebne; men en Koldbrandspatient, der lider af Ildebefindende, Kuldegysninger, voldsomme Svedeanfald, Opkastninger og hurtige Temperaturforandringer, kan ikke undgaa yderligere Forværring ved Flytningen.

Steller hjalp Skibslægen, Betge, med at tilse Bering; han stegte Ryper og Havodderspæk til ham, men Berings Appetit var naturligvis sløj, og det ildelugtende Spæk kvalmede den afmagrede, udmattede Mand; kun varm The kunde oplive ham en Smule, Steller var ganske desorienteret over hans Ro og Ligevægt. De drøftede Situationen med hinanden og var enige om, at dette ikke kunde være Kamchatkas Kyst. Polarrævenes store Antal og utrolige Frækhed var Bevis paa, at de ikke kendte til Menneskets Eksistens; de nærede ingen Frygt for den grummeste af alle Skabninger. Men langt fra Fastlandet kunde Stedet dog heller ikke være. Vegetationen, saavidt som Steller havde kunnet undersøge den paa denne Aarstid, mindede ikke om Amerikas, men lignede Kamchatkas. Des-

uden havde Steller fundet en Vinduesskodde, der maatte være vasket op paa Strandbredden under Højvande; det var utvivlsomt russisk Arbejde og stammede vel fra en af Hytterne ved Flodmundingen i Avatschabugten, det eneste Sted, hvor Kosakkerne havde slaaet sig ned.

Steller forklarede ivrigt, og nød sin ubestridelige Logik og Veltalenhed. Det eneste Problem, der var tilbage, angik deres Fremtidsskæbne: om »Sankt Peter« kunde bringes flot. Thi ellers var der mørke Udsigter for at kunne komme til Fastlandet.

Bering mælede kun faa Ord om Situationen, men var øjensynlig klar over dens katastrofale Art. »Maatte Gud blot lade os beholde Langbaaden,« sagde han, »for Skibet kan næppe reddes.«

Om Aftenen forlod Steller Kommandøren og tog til sin Hytte, hvor han og hans Kammerater hyggede sig ved Ilden og en Kop The. Betge blev hos Bering, som laa ubevægelig og næsten ihjelfrossen paa sit Leje. Han kunde mærke, hvordan Dødvævet bredte sig, saa de stikkende, prikkende Smerter holdt op, mens de blev desto stærkere ved de tilgrænsende Steder. Om Natten rasede Stormen hen over Lejren. Den ruskede Taget af Stellers Hytte; han og hans Hold maatte vade søvndrukne ud i Mørket og ned til Stranden efter Drivtømmer, men i Løbet af faa Timer fik de ordnet sig et foreløbigt Ly og tændte sig igen et Baal, som de faldt i Søvn ved. Hvordan Berings Nat har været, meldes intet om; hans Tjener og Skibslægen har rimeligvis været hos ham. Næste Dag blev han flyttet til en Hytte af samme Art som Stellers og beliggende ved Siden af hans. Han maatte ligge ubevægelig, mens de andre, de forholdsvis raske, arbejdede omkring ham, udenfor. Han kunde høre deres Røster. Der er intet saa optimistisk og sindsforfriskende som Tale om og under det kammeratlige Arbejde, og intet saa nedslaaende som at lytte til den og være haabløst udenfor.

Men »Sankt Peter« var stadig under hans Varetægt. Han havde Ansvaret for dets Skæbne, og Løjtnant Waxell lod daglig Rapport aflægge for ham. Mens Matroserne paa Stranden gravede Huller,

byggede Hytter og et stort »Hospital« til de Syge, passede Waxell, skønt stærkt angrebet af Skørbug, Ledelsen paa Skibet, der ofte paa Grund af daarligt Vejr var helt uden Forbindelse med Strandbredden.

Logbogen giver i sin knappe, tørre Journalstil et lille Indblik i de Vejrforhold, hvorunder Besætningen nu arbejdede, og den Stemning der maa have hersket.

»10ende November. Stærk Blæst. — 11te November. Brise, Ruskregn. Klokken 10 døde Trompeter Michael Toroptsov. Sne. Hagl og ubehageligt Vejr; koldt. — 12te November. Koldt. — 13de November. Overskyet. Frisk Brise. Hængte to Lygter op under Stormastvantet for at hidkalde Baaden fra Strandbredden. Frost, Snefald. Signaliserede at Baaden maatte komme, da vi kun har een Tønde Vand ombord. — 14de November. Ruskregn, Sne, frisk Brise. Hejste to Lygter som Signal efter Baaden. Signaliserede fra Signalmasten. — 15de November. Klar Luft. Baaden kom med en Tønde Vand; den sejlede tilbage til Kysten med syv Sejl. Matros Ivan Emelianov, Kanoner Ilya Dergaschev og den sibiriske Soldat Vasil Popkov døde i Baaden, før de kunde bæres i Land. Matros Seliverst Tarakanov døde, ligesom Baaden var landet. — 16de November. Stræng Storm og høje Søer, som hyppigt vasker ind over Dækket. Baaden og Rigningen er tiliset af Frosten. Den sibiriske Soldat Stepanov, der døde ombord, blev sejlet til Kysten. — —

Snart efter viser Logbogen igen Nervøsitet paa Grund af afbrudt Forbindelse med Kysten; der er kun fire Spande Ferskvand tillbage i Tønderne, Baaden udebliver, Vejret er ubehageligt, og Reserveankeret i Uorden; man affyrer Kanonskud og hejser Nødflag for at tilkalde Baaden. Og Matroserne dør stadig. Man gør nu, som tidligere, kort Proces og kaster Ligene overbord; endelig, den 21de November, sejler Løjtnant Waxell med næsten hele Skibsbesætningen ind til Lejren paa Land. Kun en sibirisk Soldat og Konstabel Roselius blev ombord.

I Lejren ved Kysten havde der været lidt mere Afveksling paa

Programmet. »Hospitalet« var blevet færdigt og tækket med Sejl og Skind. Hulerne var udbedret, saa godt det lod sig gøre. De nogenlunde mobile Matroser gik paa Jagt efter Sæler, Havoddere og Ræve; af og til fik man fat i en Søløve, men Søløvekødet »lugtede som frisk Nyserod, havde en frastødende Smag og fremkaldte voldsom Diarrhé.«

De første Dage var præget af Dødsfaldene og de Syges Hjælpeløshed. Steller skriver i sin Journal: »Før de Døde kunde blive begravet, blev de sønderrevet af Rævene, som ogsaa angreb de Syge, der laa paa Strandbredden uden Dække; de snusede til dem ligesom Hunde. Nogle af de Syge skreg af Kulde, andre af Hunger og Tørst; deres Mundhuler var saa ødelagt af Skørbug, at det voldte dem store Lidelser at spise, og deres Gummer var saa opsvulmet, at Tænderne var skjult ligesom af sort Skimmel.«

Blaarævenes Antal voksede. I talløse Skarer samlede de sig om de Skibbrudnes Lejr. De trængte sig ind mellem Hytter og Telte, baade Dag og Nat, gnavede Læderremme paa Rygsække og Vadsække over, spredte Indholdet for alle Vinde. De stjal og bortslæbte alt, hvad de kunde faa fat i: Støvler, Sokker, Bukser, Vanter, Frakker, — alt, hvad der var tilgængeligt, fordi det laa under aaben Himmel, og fordi der var Mangel paa sunde Mennesker til at vogte det. Hvis nogen vovede sig udenfor Lejren, overfaldt de ham. De sneg sig om Natten helt ind mellem de Sovende og snusede til dem for at undersøge, om de var døde; de gravede Ligene op og bed Næser, Fingre og Tæer af dem. Hver Morgen saas de løbende langs Strandbredden for at holde Udkig efter Søløver. Hvis de saa een ligge sovende paa Stranden med sin Unge under sig, trak de Ungen frem og aad den. Sømændene blev efterhaanden saa hadefulde paa dem, saa de dræbte dem iflæng, med Økser, Knive og Køller. Nogle stak de Øjnene ud paa, andre brækkede de Lemmerne paa eller afhuggede et af Benene, eller skar Halerne af dem; nogle brændte de levende, andre piskede de ihjel. Efterhaanden løb utallige lemlæstede Ræve omkring Lejren; haleløse eller

paa tre Ben eller delvis flaaede. At de stank værre end den almindelige Ræv og hylede op Dag og Nat, saa man ikke kunde faa Ørenlyd, gjorde ikke Matrosernes Raseri mindre.

Antallet af Havoddere var ikke ringe. Det var nogle vældige Krabater: fem Fod lange og tre i Brystomfang. Søløverne og Søbjørnene var dog langt større. Men den mærkeligste Skabning paa denne sælsomme Ø var *Søkoen* »Rhytina Stelleri«, opkaldt efter den tyske Forsker, som var den første, der saa den. Søkoen kunde blive godt og vel tyve Fod lang og vejede ofte op imod tre Tons. Da dens Kød havde en fortræffelig Smag, blev den snart jaget skaanselløst, hvergang den kom til Syne i Nærheden af Lejren. Den harpuneredes i Vandet og blev slæbt ved Harpunlinen ind mod Kysten. Saasnart den var kommet i Nærheden af Strandbredden, blev den overfaldet af Matroserne fra en Baad og saaret med Stik af Knive og Bajonetter, saa Blodet stod i høje Springvand ud af dens Krop. Ved Højvande blev den slæbt saa langt ind, at den blev liggende, livløs og tømt for Blod, paa Sandet, naar Ebben skyllede Vandet tilbage til Havet. Søkøerne blev uden Barmhjertighed dræbt, skønt de viste en rørende Omhu for hverandre. De forsøgte ofte at drage en saaret Kammerat tilbage til Havet ved at slutte en tæt Kreds rundt om den eller vælte sig ind mod Baaden for at faa den til at kæntre. Hvis en Hun var dræbt og laa paa Strandbredden, kunde det hænde, at dens Mage to Dage i Træk kom hen til den »ligesom for at overbevise sig om dens Tilstand,« skriver Steller.

Af Fugle fandtes en mægtig Havørn, som var i Stand til at gribe en Blaaræv i Kløerne og flyve op i Luften med den, og den hvide Søravn, som ikke levede i Sibirien.

Der var i det hele taget nok af Liv, nok af brogede Skabninger, paa den ubeboede Ø. Nok af Muligheder for at tilbringe en interessant, men lidt barsk, Ferie, indtil Foraaret kom.

For hver Dag blev Forholdene mere splittede og forvirrede. Berings to Tjenere havde sluttet sig til Stellers Klike og var ofte

fraværende, naar den febersyge Kommandør ønskede et Glas Vand. Mester Khitrov, som var ilde lidt af det menige Mandskab paa Grund af sin Haardhed, begyndte at frygte for sit Liv. Og Løjtnant Waxell var saa syg, at han heller ikke kunde tage sig af de Skibbrudnes Disciplin.

Den 21de November holdtes Raadslagning i Kommandørens Telt, angaaende de Forholdsregler, som burde iværksættes for at redde Skibet. To Dage efter afgav Officererne — med Undtagelse af den gamle Styrmand Hesselberg, som døde den 22de — Rapport om Sagen til »hans Højvelbaarenhed, Kaptajn-Kommandør Ivan Ivanovitsch Bering«.

Rapporten gik ud paa, at man ved Højvande burde forsøge at sætte »Sankt Peter« paa Land, og fastgøre Skibet med Kabler. »Sankt Peter« havde kun eet Anker, og Kablet var halvraaddent; foruden det var der nok et Dræg, men det forslog ikke til meget. Hvis Skuden blev liggende som nu, kunde det befrygtes, at en Storm drev den tilsøs eller kastede den mod de stejle Klipperev, som truede baade mod Øst, Nord og Vest. — Kommandøren gav Rapporten den Paaskrift, at Forsøget med at hale Skibet paa Land skulde udføres, saasnart Vejret gav Lejlighed dertil, og overdrog Hvervet til Styrmand Yushin.

Men den 24de November lyder Logbogens lakoniske Melding: stærk Storm, umuligt at gaa ombord. Den 25de siges det samme. Den 26de tilbød Yushin, skønt ogsaa han var saa syg, at han næppe kunde staa paa Benene, at gaa ombord i Skibet og prøve at udføre Hvervet. Thi Vinden begunstigede et Forsøg paa at manøvrere det ind paa Stranden. Bering tog mod Tilbudet og beordrede ham til, hvis Forsøget mislykkedes, at bringe saa meget af Provianten som muligt i Land.

Kun fem Mand havde endnu saa mange Kræfter i Behold, at de kunde assistere Yushin. Den Ene snublede og faldt i Havet, da de satte Jollen ud. Han blev saa medtaget af Dukkerten i det iskolde Vand saa man maatte lade ham blive tilbage. Det viste sig

imidlertid, at de resterende fire Mænd var for svage; Yushin blev klar over, at de ikke var i Stand til at hive Ankeret op, og Sagen maatte altsaa opgives for denne Gang. Dagen efter var Yushin saa syg, at han ikke kunde rejse sig fra sit Leje.

Men et Par Dage efter løstes Opgaven af sig selv.

For en Gangs Skyld begunstigede Heldet de Skibbrudne: en Storm kastede Skibet op paa Strandbredden netop paa det Sted, hvor de ønskede det anbragt. Nu var der Haab om at kunne redde det sparsomme Forraad af Skibsproviant, ligesom Materiellet var sikret og Mandskabet herefter ikke behøvede at vade gennem det iskolde Vand ud til Skibet. Man kunde tænke paa andre Ting og gik ikke i evig Nervøsitet for at blive fuldstændig afskaaret fra Fastlandet.

Hvis dette ikke var Fastlandet! For at være helt sikker i sin Sag, — eller snarere for at føje Mandskabet, — sendte Kommandøren tre Mand ud for at undersøge Kysten og om muligt finde Skove inde i Dalkløfterne mellem de parallele Klipperækker. Det er ikke umuligt, at Bering har klynget sig til det fortvivlede Haab, at Sandheden skulde omstøde hans Fornuftslutninger. Tænk om det alligevel var Kamchatkas Kyst, Skibet var strandet paa! Det vilde betyde, at han kunde være hjemme til næste Aar — hvis Gud vilde gengive ham Helbred og Førlighed.

De udsendte Mænd var borte i fire Uger. Saa kom de tilbage og aflagde Rapport. Deres Oplevelse støttede den Antagelse, at de befandt sig paa en Ø, men de kunde ikke udtale sig bestemt om Problemet. De kunde ikke følge Stranden hele Vejen, men var blevet standset af utilgængelige Klipper, stejle som Fæstningsmure.

III

VITUS BERINGS DØD

Mens Vitus Bering laa paa sit maanedlange Dødsleje, er han vel tit blevet drøftet, baade af Befalingsmænd og Menige. Var han den rette Chef?

Og Spørgsmaalet er i de forløbne Aarhundreder blevet fremsat paany. De, der tænker paa en Chef, giver ham oftest Rollen som Feltherre; og Vitus Bering var jo faktisk Leder af en Hær, anførte et Aleksandertogt gennem Sibirien. Men der er Forskel paa en Fører, hvis Haandtering er Dødens og Ødelæggelsens, og den der leder Udviklingen i nye Spor. Begrebsforvirringen er skabt af Historieskrivere, som i Aarhundreder har interesseret sig mest for *Krigen*, Satans Maskerade, hvor Døden optræder formummet som Heros.

Hvis den rette Chef er den, som forfølger sin Opgave uden Hensyn til de Mennesker, der skal hjælpe ham med at fuldføre den, kunde Bering ganske vist kun kaldes næstbedst, for han tilsidesatte aldrig Hensynet til hver enkelt af sine Undergivne og glemte aldrig Respekten for hvert Menneskelivs Værdi.

Men det maa huskes, at en Vare, der i hine Tider var saa lidt vurderet som Menneskelivet, kunde dog blive kostbar under saa vanskelige Forhold som her. Dybt inde mellem Sibiriens Moradser, Stepper og vildsomme Bjergkløfter kunde det Menneskemateriale, der gik tabt, ikke erstattes. Alt var ubetaleligt her, fjernt fra civiliserede Egne; Lædersækkenes faststampede Melforsyninger, Materiellet til Skibene, som var fremstillet paa Specialværksteder i Rusland, — og selv de ringeste Menneskeliv. Det var farlige Veje, Vitus Berings Hær havde betraadt, selvom man just ikke havde saa meget at frygte fra Vildmænd og Ulve. Men paa visse Strækninger — for Eksempel fra Yakutsk til Okotsk — kunde Temperaturen ved Vintertid falde til minus halvtreds Grader. Og i den ætsende Frost maatte man ofte kampere under aaben Himmel om Natten.

Sligt vilde være voveligt selv for trænede Idrætsmænd i vore Dage, hvor Ernæringsfysiologien staar langt højere, og dens Grundprincipper er sivet helt ned i Folkebevidstheden. Det var noget andet i Berings Tid. Melet i Lædersækkene blev let fordærvet, og det Brød, Ekspeditionskokkene bagte af det, var svært fordøjeligt: Mandskabets Maver blev saa luftoppustede, at de lignede spændte Trommeskind. Der var ikke Tale om Delikatesser: tørrede Ærter og saltet Kød var foruden Melet de eneste Ingredienser, hvoraf Spisesedlen fremstilledes Dag efter Dag. Nutidsmennesker kan ikke undres over, at denne »kraftige Kost« gjorde Mændene underernærede, banede Vej for Svimmelhed, Kvalme, Nervesvækkelse, Skørbug og Pellagra; de skrumpede ind og blev blege, trætte og hysteriske. Under de voldsomme Anstrengelser, som Togtet krævede, hændte det ofte, at en eller anden brød sammen.

Vitus Bering udsatte ikke sine Mænd for Farer, uden at Skæbnen krævede det. Han tog Alle med i sine Drøftelser: et udpræget nordisk Træk. Men først og fremmest sikrede han altid, ved sin gennemførte Omtanke og Foregriben af alle mulige Situationer, som pludselig kunde opstaa, at hans Undergivne ikke ved Dumdristighed satte Livet til. Spangberg og hans Folk reddedes to Gange fra en ynkelig Død af Kulde og Hunger ved Berings Omtanke.

Naar Chefen lyttede til hver Enkelts Mening og søgte at finde en Generalnævner for alle Synspunkter, var man tilbøjelig til at kalde ham for veg; hvis han — som det skete et Par Gange — gennemtrumfede sin egen Vilje mod de andres og derved reddede dem fra farlige Overilelser, kaldtes han despotisk eller fejg.

I lange Tider har der staaet Gnister af Diskussionen om Berings Kvalifikationer som Chef for et saa vældigt Foretagende som »den store nordiske Ekspedition« — indtil han omsider er blevet placeret mellem de største Opdagere. Den russiske Historiker Solkolof hævder, at Berings Handlekraft ikke stod Maal med Opgaven, hvorimod en genial Forsker som Bäer skrev, at »intet geografisk Fore-

tagende, ikke engang Jesuiternes Kortlægning af Kina, Mackenzies Vandringer eller Franklinekspeditionerne, i Storhed og Offervilje kunde maale sig med eller blot sammenlignes med det gigantiske Værk, der blev lagt paa Berings Skuldre, og som han førte til Sejr.«

Vitus Berings Ulykke var hans altfor store Loyalitet mod alle de Mennesker, der arbejdede paa samme Linje som han selv. Uden denne Loyalitet vilde han have ladet haant om Joseph de l'Isles Landkort og fulgt de Anvisninger, hans egen Intuition indgav ham. Man kan bebrejde ham, at han ikke havde Selvtillid nok, men sligt er altid lettest at se bagefter. Vitus Bering var opvokset i et Hjem, hvor Autoritetstro hørte med til gode Sæder, og han maatte være særlig disponeret til Autoritetstro overfor de Lærde, fordi han ikke selv var akademisk uddannet. Men hvis han havde stolet mer paa sine egne Meninger, vilde han have vundet mange kostbare Dage og maaske levet mange gode Aar endnu.

Myten om den amerikanske Kyst hinsides Kamchatka og Tschukterhalvøen var gammel. Allerede i Aaret 1595 forekom et Landkort, der viser en stor, overragende Kystlinje Øst og Nord for Tschukternes Gebeter. Denne Kystlinje begrænsede et Omraade, der blev betegnet som: *America pars,* og et smalt Stræde, *Anianstrædet,* skilte de to Verdensdele.

Senere Kort var af lignende Art, blandt andet et, som siges at hidrøre fra selve *Mercator* og alene derved egnet til at vække Tillid. Kortene er rimeligvis tegnet paa Grundlag af Beretninger fra Tschukter og andre østsibiriske Folkeslag. Men dette »Amerika pars«, som gav et forholdsvis rigtigt Billede af Alaskakystens Retning og Beliggenhed, gik snart i Glemmebogen eller fortrængtes af andre kartografiske Gisninger. Naar man nutildags betragter disse Kortskitser, tegnet af Tidens lærdeste Geografer, kommer man uvilkaarlig til at tænke paa de Landkort, Børn undertiden morer sig med at tegne, over Fantasilande med Floder, Bugter og Kystlinier.

Geograferne fantaserede paa Glober og Kort over formodede Riger i det uudforskede Omraade Øst for Sibirien og Nordkina, istedet for at afvente paalidelige Efterretninger. Paa Grundlag af Portugiseren Texeiras Meddelelser søgte man at stedfæste det skæbnesvangre Gamaland, som sinkede Bering saa længe. Dette Lands Pikanteri laa i, at det efter Sigende skulde strække sig meget langt mod Øst, fra »Kompagniland« helt over til Amerika, og hvem ved, maaske var det simpelthen en Del af det store amerikanske Fastland, fremskudt mod Vest, en »America pars«. Saadan angives det ihvertfald paa et autoritativt Landkort fra 1707.

Da Bering kom hjem fra sin første Rejse, skuffede han mange ved at maatte indrømme, at han ikke havde set det mindste til de interessante Lande, skønt han havde været tæt ved de Steder, hvor de skulde befinde sig. Skulde man maaske have mere Tiltro til denne forløbne Dansker end til Don Juan de Gama og de l'Isle, som i sine Forelæsninger havde omtalt det overensstemmende med Texeira?

Berings Kort over de Egne, han havde besejlet, blev i lange Tider skubbet tilside for andres, for Eksempel et, der blev tegnet af Tyskeren Gerhard Friedrich Müller, som endnu paa det Tidspunkt, Aar 1758, havde helt forkerte Forestillinger om Sagerne og ignorerede Berings Kortlægning.

Ethvert Nutidsmenneske, som blot har kastet et flygtigt Blik paa et Atlas over Østasien, kan ved at sammenligne det med Videnskabsmanden Müllers og Sømanden Berings Kort øjeblikkelig konstatere, hvor rigtigt Berings Kort er ved Siden af den andens.

Som Kartograf blev Vitus Bering først rehabiliteret fuldkomment af sin store Kollega *Cook,* som i sin Bog: »Voyage to the pacific Ocean«, skrev: »Til Retfærdiggørelse af Berings Minde maa jeg sige, at hans Kortlægning var udmærket, og at han har bestemt de forskellige Punkters Længde og Bredde bedre end det kunde ventes med de Metoder, han maatte benytte sig af.«

Vinteren blev mørkere og mere ublid.

Fra Skibet var der ført Proviant til Lejren; hver Dag uddeltes Rationer af Mel og Gryn, men af Melet var en Del fordærvet, og under Strandingen var Sækkene gennemsivet med Krudtslam og Saltvand. Hele Besætningen var nu anbragt i Hytter og Telte ved en Bæk, som fra Klipperne løb ned mod Stranden. Snestormene rasede næsten daglig hen over Stranden og for hylende ind mellem de stejle Klppevægge, saa Ekkoet hvinede. Havodderkød og The var den daglige Menu.

Vitus Berings Tilstand blev mere og mere haabløs for hver Dag der gik. Det var umuligt at skaffe ham den Pleje, han havde behov, og hvad kunde det desuden nytte? De Patienter, for hvem der var Haab om Helbredelse, maatte først og fremmest bistaas, — de Dødsdømte maatte affinde sig med Skæbnen og Forholdene, som det var dem muligt. Der var ingen Skove paa Øen; Baal kunde kun laves af det sparsomme Kvas af Hindbærbuske og lignende Smaavækster, og af Drivtømmeret, som den voldsomme Brænding stadig kastede ind mod Kysten.

Naar disse Kendsgerninger tages i Betragtning, lyder det dobbelt uhyggeligt, at et Brev fra Steller til Kemikeren, Professor Gmelin udtrykker sig saadan: »Tredive Medlemmer af vort Selskab døde paa en jammerfuld og medynkvækkende Maade; derimellem Kaptajnkommandøren, som omkom under aaben Himmel den 8de December, næsten opædt af Lus.«

Det var en Uge efter, at Bering havde sendt de tre Mænd ud for at undersøge Kysten.

Langt borte fra Hjemmet udaandede et ensomt og skæbnefordrevet Menneske, efter at have vundet en af de store, afgørende Sejre, ikke alene for sig selv personlig, men for hele Menneskeheden.

Og dog døde Vitus Bering ikke som et forladt og ulykkeligt Menneske. Skal man dømme efter Beretningen om hans sidste Dage, har han været fyldt af afklaret Ro, ja, næsten af Glæde.

Han havde været ved Verdens Ende og var velbeholden kommet tilbage til sig selv. Alt det, der i Menneskesjælen er farligt dobbeltpræget og mangedobbeltpræget var nu hos ham samlet til en harmonisk Enhed. Selv Tonerne fra de lønligste og mindst avede Sider af hans Væsen var nu smeltet sammen med hans Sjæls egentlige Melodi, og den kunde ikke mer blive borte for ham.

Han ejede pludselig alt inden i sig, Billederne fra Horsens, fra Viborg, alt det bedste og smukkeste var nu tilbage af hans Minder, det hæslige var visnet og borte.

Vitus Berings Liv var grundstødt og blevet uhjælpeligt Vrag. Men af sin Tilværelses bedste Ingredienser tømrede han et Skib, som skulde bære ham over det yderste Hav.

Han var rejseklar.

Skønt syg, var han ikke veget tilbage for den store Sørejse. Nu var han beredt paa den sidste Rejse.

— — Den Mand, som af Tilfældet var udset til at skrive hans Nekrolog, var paa Grund af Forskel i Alder og Naturel ude af Stand til at bedømme ham. — Steller var jo ikke en Beundrer af Bering; han var altfor optaget af sin egen uomtvistelige Betydning til at kunne vurdere en Mand, som var af endnu større Format.

Vitus Bering blev saa at sige levende begravet; thi da Sandet stadig rullede ned over ham fra Hulens Sider og dækkede hans Fødder, vilde han tilsidst ikke have det fjernet, fordi det dog skaffede ham lidt af den Varme, han ellers savnede. Og saaledes hobede Sandet sig op paa ham til midt paa Underlivet, saa hans Rejsefæller efter hans Død maatte grave ham ud for at kunne give ham en anstændig Begravelse.

Steller beretter om de mange Dødsfald, som hærgede Ekspeditionen i den første Halvdel af December, hvor de indtraf i daglig Rækkefølge. Efter at have givet den 70 Aar gamle Styrmand Hes-

selberg nogle hjertelige Ord med paa Vejen til Skyggeriget, og efter at have omtalt fem andre Døde, to Grenaderer, en Kanoner, en Tjener og en Matros, tilføjer han:

»Eftersom Kaptajnkommandørens tragiske Død er blevet modtaget med forskellige Følelser af forskellige Mennesker, maa jeg standse her for at gøre nogle faa Bemærkninger om hans Fortid: — Vitus Bering var af Fødsel Dansker, en retsindig og oprigtig Kristen, hvis Optræden var som en Mand af gode Sæder: han var venlig, ligevægtig og almindelig afholdt af sine Undergivne, baade Høje og Lave. Efter to Rejser til Ostindien kom han i russisk Tjeneste som Løjtnant og tjente sig op til sin Rang som Kaptajnkommandør, idet han altid udviste den største Troskab lige til sin Død i 1741. Han deltog i forskellige Foretagender af hvilke de to Kamchatkaekspeditioner er de bemærkelsesværdigste. Skønt der er forskellige Betragtningsmaader, hvorefter man kan bedømme hans Optræden paa den anden betydningsfulde og paa Grund af vore haarde Prøvelser skæbnesvangre Ekspedition, maa rettænkende Mennesker indrømme, at han altid søgte at løse den Opgave, som blev betroet ham, med Indsats af sin bedste Kraft og Duelighed, om han end selv indrømmede og beklagede, at hans Kræfter ikke slog til overfor et saa vanskeligt Foretagende, at Opgaven var blevet større og vidtløftigere end svarende til hans Forslag, og iligemaade at han i sin Alder kunde have ønsket, at man tog Hvervet fra ham og gav det til en yngre, aktiv og viljestærk Mand af russisk Nationalitet, thi en saadan kunde i mange Tilfælde handle mere uanfægtet og med større Mulighed for Held end en gammel Mand og en Udlænding. Som bekendt var den Afdøde ikke født til raske Beslutninger og hurtig Handling; men naar man betragter hans Pligttroskab, hans Sindsro og omsorgsfulde Betænksomhed, bliver det et Spørgsmaal, om en Anden med mere Ildhu og Lidenskab vilde have kunnet overkomme dette Hverv med dets utallige Vanskeligheder og Hindringer lige saa godt, uden fuldstændig at ødelægge disse fjerne Egne; thi selv en Chef af hans Støbning, saa

uegennyttig som han var, havde dog svært ved at holde sine Undergivne under tilstrækkelig Kontrol. Det eneste, man kan bebrejde denne udmærkede Mand, er, at han ved sin alt for lemfældige Ledelse gjorde lige saa meget Skade som hans Undergivne ved deres voldsomme og ofte ubesindige Opførsel. Han havde ogsaa lidt for stor Agtelse for sine Officerer og en lidt for god Mening om deres Intelligens og Dømmekraft; som Følge deraf blev de ofte for indbildske, saa med Foragt paa alle, der var i deres Nærhed, og tilslut paa Chefen selv, idet de glemte baade deres Lydighedspligt og deres Grund til Taknemlighed mod ham. De gjorde alt for tydeligt, ved deres Snæversyn, hans gode Mening om dem tilskamme; denne opfattede de, i deres Selvbevidsthed, som en Følge af Frygt og ringe Dømmekraft.« —

Steller fortsætter: »Den Afdøde mindedes ofte, med Tak til Gud, hvordan alt lige fra hans Ungdom havde været til hans Bedste, og hvordan han endnu for to Maaneder siden havde været en lykkelig Mand. Desmere er hans dystre og frygtelige Død at beklage. Han vilde sikkert være forblevet i Live, hvis han havde naaet Kamchatka og blot havde opnaaet at ligge i et varmt Værelse og faa frisk Føde. Som Skæbnen nu føjede sig, maatte han gaa til Grunde af Hunger, Tørst og Kulde, Genvordighed og Sorg. Hans Fødder svulmede op, fordi han allerede længe havde været plaget af Koldfeber, og efterhaanden blev han angrebet af Koldbrand i Underlivet og en *fistula ani*. Tilslut bragtes hans Liv til Afslutning af Bughindebetændelse, og han døde den 8de December, to Timer før Daggry. Ligesaa sørgelig hans Død maatte forekomme hans Venner, ligesaa beundringsværdig var hans Sindro og de alvorlige Forberedelser til Døden, som han gjorde, mens han var i fuld Besiddelse af Talens Brug og sit klare Omdømme. Skønt han selv var fuldstændig klar over, at han havde fundet en ukendt Kyst, som skulde blive hans Begravelsesplads, ønskede han ikke at tage Modet fra de andre ved at meddele dem det, uden at det var nødvendigt. Det var let at se, at han var mere bekymret for sit Mandskabs Vel-

færd end for sit eget Liv, og at han ikke havde nogen større Attraa end at de sammen med ham skulde blive befriet for Ulykken. Han kunde vanskelig have fundet et bedre Sted at forberede sig til Evigheden end denne Dødsseng under aaben Himmel.«

Disse jævne og ukunstlede Ord faar i den aggressive og ofte uvenligtsindede Stellers Mund en særegen ægte Klang og virker tillige mildnende paa adskillige af hans tidligere Ytringer om Bering.

Steller kunde udmærket godt have bebrejdet sig selv den samme lidt knurrende oprørske Holdning mod Kommandøren, som han nu bebrejder Officererne, specielt Waxell og Khitrov. Hovedforskellen mellem ham og dem synes unægtelig, hvad dette Dødsfald angaar, i det væsentlige at have været Officerernes Uformuenhed i Retning af at kunne udtrykke sig i pæne og pyntelige Begravelsesgloser. I Løjtnant Waxells Rapport maa man nøjes med en mut og kliché-agtig Passus om at »ved Guds Vilje døde Kommandørkaptajn Bering af den Skørbug, han havde lidt under i fire Maaneder, og blev begravet paa den Ø, hvor vi levede.«

Om denne Begravelse melder Stellers Dagbog lakonisk, at den foregik efter den protestantiske Lærebekendelses Ritus og fandt Sted i Nærheden af de Skibbrudnes Bopladser.

»Og her,« slutter Steller sin Nekrolog, »ligger han mellem sin Adjudant, en Intendant og to Grenaderer. Da vi rejste fra Øen, anbragte vi et Trækors som Monument paa Graven; det skulde samtidig, i Overensstemmelse med russisk Skik, være Tegnet paa, at et nyt Land var taget i Besiddelse af det russiske Kejserrige.«

— Efter Ekspeditionschefens Død fulgte endnu en Række Dødsfald; praktisk talt synes Alle med Undtagelse af Steller at have været haardt angrebet. Og man kan gøre sig en svag Forestilling om de Skibbrudnes uhyggelige Lod ved endnu engang at kaste et Blik paa Vitus Berings sidste Øjeblikke: han frøs ihjel, sultede

ihjel, sørgede sig tildøde og gik til Grunde i en ubeskrivelig Forfatning af Smuds, Sygdom og Hjælpeløshed.

Men efterhaanden blev Forholdene paa Øen mere taalelige. Man indrettede sig saa hensigtsmæssigt som muligt i fem underjordiske Huler med Forraadskamre, der beskyttedes mod Blaarævenes Angreb. Allerede Juledag var de fleste Mænd helbredet ved Hjælp af det herlige friske Kildevand fra de utallige Bjergbække, og det friske Kød af forskellige Havdyr. Man økonomiserede saa godt med Melet, at der endnu var en lille Reserve i Behold, da de Skibbrudne forlod Øen, hvad dog tildels var en Følge af den uappetitlige Tilstand, det befandt sig i efter i tre Aar at ligge sammenpresset i Lædersække i »Sankt Peters« Last: »Det pustede vore Maver op, saa vi besværedes meget deraf inden, vi blev vænnet til det,« siger Steller. Kød var der ingen Mangel paa i Begyndelsen, men efter den første Tids hensynsløse Nedslagtning af Havoddere blev det vanskeligere at skaffe sig animalsk Føde. Matroserne havde fraadset i Nedskydning af Dyrene; de vidste, at hvert Havodderskind var hundrede Rubler værd og kastede de flaaede Kroppe i Havet. Da det blev vanskeligere at faa fat i de dyrebare Skind, begyndte man at stjæle fra hverandre; Had, Kævl og Strid blev Resultatet af den vilde Rovdrift.

Man fik Tiden til at gaa med at spille Kort, først om Penge, og naar de var tabt, om Skindene; Konversationen drejede sig i Almindelighed om, hvem der havde vundet, og hvem der havde tabt; de helt afblankede drog paa Jagt paa afsidesliggende Felter af Strandbredden, hvor de kunde vente at faa Udbytte; og Officererne søgte ikke at forhindre denne Tidsfordriv men deltog selv i den med Liv og Sjæl, saa tilslut alle Aftener og Nætter gik med Kortspil, og ingen tænkte paa andet, ikke engang paa Problemet om, hvordan man skulde slippe bort fra Øen. Officererne indførte nye Spilleregler, som havde følgende ædle Formaal: for det første at vinde Mændenes Penge og Pelsværk fra dem, — for det andet ved denne »skamløse Familiaritet«, som Steller siger, at bringe

Mandskabet til at glemme deres tidligere bitre Had til Khitrov og Waxell. Den tyske Adjunkt, som øjensynlig ikke interesserede sig for Spil, saa med Ærgrelse og Forfærdelse, hvad det førte til: de kostbare Ingredienser og Apparater paa Vraget blev ikke reddede og ikke engang tilset; Kompas og andre nødvendige Sager blev ødelagt af at ligge og svømme i Vand og Søle, og Hoved-Journalen var rimeligvis gaaet tabt, hvis ikke nogle fornuftige Underofficerer tilslut havde sat igennem, at Spil blev totalt forbudt.

Brændslet — det vil sige Drivtømmeret, som blev hentet fra Stranden — slap efterhaanden op, efter at man havde maattet hente det længer og længer borte. Klæderne blev slidt, hullede og pjaltede; Fodtøjet blev sprukkent og stift. I det ene af de fem Hushold — Stellers — blev en fast Ordning med Arbejdsfordeling indført, og dette Arrangement viste selvfølgelig snart sin praktiske Værdi, saa de fire andre Huleboerfamilier kopierede det.

Maanederne gik. Af og til blev Jagtekspeditionerne udsat for katastrofale Uheld. Nogle Mænd blev overrasket af Purgaen og en fygende Snestorm, saa de maatte løbe for Livet lige til Morgenens Frembud og først reddede sig ind i en Hule, fyldt med Blaaræve, da de var ved at fortvivle af Udmattelse. Et andet Hold kom ud for samme Uheld og søgte Ly i en Klippespalte, hvor Højvande holdt dem indespærret syv Dage uden Mad og Drikke.

Da det efterhaanden stod de Skibbrudne klart, at »Sankt Peter« var redningsløst fortabt, blev det besluttet at hugge Vraget op og bruge Tømret til at bygge en Chalup, som var stor nok til at føre Mændene bort fra Øen. Endnu i Maj sneede det, men et lifligt Foraar med mild Luft og Grøde var allerede begyndt, og alle haandværkskyndige Mænd tog fat paa Skibsbygningsarbejdet. Den niende August 1742 blev det nye Fartøj søsat; den 14de August blev Ankeret hevet op og Sejlene hejst, og for en frisk Vestenvind stod Skuden ud af Bugten. Kursen blev sat mod Avatscha, og lidt over Midten af Maaneden viste Kamchatkas Kyst sig i Horisonten.

Den 28de August gik Besætningen med den ny Ekspeditionschef Kaptejn Sven Waxell i Spidsen fra Borde i Petropavlovsk, hvor man de sidste Maaneder havde anset Alle for at være ynkelig omkommet.

Tschirikov var allerede ankommet til Okotsk, og kort efter vendte Spangberg hjem fra sin tredie Ekspedition til Japan.

Alle Berings Mænd var paa dette Tidspunkt blevet saa vant til Sorger og Elendighed, at »de ikke var i Stand til at se frem, men det var som om de maatte fortsætte Tilværelsen som Skibbrudne, og de pludselige nye Forhold var som en Drøm.« Forresten saa det ogsaa trist ud baade i Avatscha og i Okotsk. I Kamchatka og hele Østsibirien rasede Hungersnøden. Under saadanne Forhold, og med usikre Rygter om politiske Omvæltninger i Rusland, samledes »den store nordiske Ekspeditions« forskellige Dele i Byen Tomsk, hvor Mandskabet blev, under Spangbergs, Tschirikovs og Waxells Opsyn til Aaret 1745. Saaledes endte Ekspeditionen. 32 Mand af »Sankt Peter«s Besætning havde maattet lade Livet, og mange var mærket for bestandig af den Kval og Møje, de havde gennemgaaet.

IV

EFTERMÆLET

Maaske var det, trods alt, en Lykke for Vitus Bering, at han ikke kom til at opleve sidste Akt af Ekspeditionens Tragedie.

Situationen i Rusland var nu paany en hel anden, end da han startede den store Rejse; Kejserinde Anna Ivanovna var død, og nu sad en anden Kvinde paa Tronen, Peter den Stores Datter Elisabeth.

Da Anna kom til Magten, ventede man politisk Reaktion, fordi de gammelrussiske Bojarer havde hjulpet hende paa Tronen; men Kejserinden skuffede Bojarerne og støttede Reformpartiet.

Man kunde vente, at Elisabeth vilde være reformvenlig ligesom

sin Far, og man kunde dobbelt vente det, fordi den Paladsrevolution, der væltede den mindreaarige Kejser Ivan og det af hans Mor ledede Regentskab over Ende, blev financieret af Frankrigs Gesandt og var planlagt af Livlægen Lestocq. Men det gik igen helt anderledes, end Verden ventede. Lestocq blev ganske vist i Begyndelsen belønnet med Gunst og Gaver, men da han senere konspirerede mod Rigskansler Bestuchef, der var fjendtlig sindet mod Franskmændene, blev han arresteret, knuttet af Bødlen og forvist til Sibirien. Og Elisabeth, der selv var uden politiske Interesser, støttede Gammelrusserne.

Personlige og private Motiver var stadig afgørende. Anna Ivanovnas Elsker, Biron, havde beundret fransk Mondænitet, parisisk Elegance og gallisk Aandsliv. Elisabeths Elsker, Parvenuen *Rasumovski,* oprindelig Korsanger ved det kejserlige Kapel, snobbede for den gamle russiske Adel og kunde ikke se ud over Ruslands Grænser. Han satte endnu mere Pris paa sin Titel som Overjægermester end paa sin Rang som Generalfeltmarskal.

Her, som saa ofte, bevirkede Arvefølgevedtægterne, at et politisk udueligt Individ med primitive Instinkter og abnorm seksuel Graadighed skabte nye og overraskende politiske Konstellationer. Ved Kejserinde Elisabeths Ophøjelse kom først og fremmest Ruslands to mægtigste Mænd til at lære Livets Omskiftelser at kende: Münnich og Ostermann.

Ladogakanalens Skaber og Hærens tidligere Øverstbefalende, *Burkhard Münnich,* Peter den Stores haandgangne Mand og endnu under Anna Ivanovna og Ivan i fuld Besiddelse af Magt og Indflydelse, blev af Elisabeth dømt til Døden, men slap med Skrækken og blev forvist til Sibirien.

Grev *Heinrich Ostermann* gik det paa samme Maade. Han stod allerede paa Skafottet, dømt til Radbrækning, og Skarpretteren havde Hjulet og Stejlen parat, da han blev benaadet. Vejen gik ogsaa for ham til de asiatiske Tundraer.

Og nu sank Ruslands Administration, og dermed hele det russiske

Samfund, ned i et sløvt reaktionært Dødvande, som mindede om Tiden før Peter den Store. Bondestanden blev udsuget, Livegenskabet blev haardere, Privilegierne svulmede og Hoffets plumpe Orgier blev Almenhedsinteressernes Højdepunkter. Alle aandelige Tilskyndelser maatte naturligvis visne og forvitre. Mens Prøjsen, som for nogle Aar siden betragtedes som Europas Bøotien, hævede sig og udviklede et originalt Aandsliv, som værnedes og opmuntredes af Digterfyrsten Frederik, var der i Rusland ingen Muligheder for Kunst, Literatur og Videnskab.

Hverken Elisabeth eller Overjægermester Rasumovski havde Interesse for videnskabelige Ekspeditioner. Vitus Berings og hans Medarbejderes Rapporter, hele Bunker af Manuskripter, begravedes i Admiralitetskollegiets Arkiver.

Dog kunde det jo ikke undgaas, at der fandtes Folk rundt om i Europa, som med Interesse havde hørt om de dristige og storslaaede Planer for Ekspeditionen og som nu med Spænding afventede nærmere Underretning om de Resultater, hvis Hovedpunkter man kendte fra forskellige Rygter og Efterretninger. Det var netop paa denne Tid, at »den ottende Stormagt«, Pressen, var ifærd med at udvikle sig fra de første barnlige Stadier til en virkelig Institution. Aviserne berettede om Ekspeditionen og der var Geografer, som mente, at Russerne fortav alt, fordi de ikke ønskede at dele Profitten ved de nye Søfartsruter med andre Stater.

Da ingen vidste ordentlig Besked, og Ruslands Magthavere var altfor travlt beskæftigede med Intriger og Politik til at have Øje for Betydningen af »den store nordiske Ekspedition«, kunde en videnskabelig Vindspiller som Joseph Nicolas de l'Isle ustraffet tillade sig at forvrænge Kendsgerningerne.

De l'Isle sendte, efter at have afsluttet sit Ophold i Sankt Petersborg, en Skrivelse til Videnskabernes Akademi i Paris, sammen med et Kort over »les nouvelles decouvertes du Nord de la Mer du Sud, tant a les de la Sibirie et du Kamchatka«; i den medfølgende Skrivelse hævdede han, at »Bering led Skibbrud og døde

uden at have naaet den amerikanske Kyst«. Amerika var derimod blev tangeret af Tschirikov paa hans Rejse med »Sankt Paul«. —

Hvorfor fik Tschirikov Æren? Simpelthen fordi han maatte dele den med Josephs Broder, Professor de la Croyère. Det er naturligvis muligt, at de l'Isles Paastand er fremsat i god Tro, men det er under alle Omstændigheder en utilgivelig Letsindighed, og tager sig nu, da Alle ved Besked, ud som om en Slags pænere Ligrøveri. — Skrivelsen blev for Resten imødegaaet meget energisk i et anonymt Kampskrift: »Lettre d' un Officier de la marine Russienne à un Seigneur de la cour concernant la carte des nouvelles découvertes«. — — Man troede tidligere, at dette Skrifts Forfatter var Historikeren G. F. Müller, men senere Undersøgelser sandsynliggør, at det maa være Sven Waxell.

Berings Eftermæle var altsaa langtfra i de bedste Hænder. Det smuldrede hen i Tavshed og forplumrede Gisninger, og Samtidens Bedømmelse af hans Værk kan maales af den Erstatning, Senatet tilkendte hans Kone og Børn: 5000 Rubler, som senere, under Katharina den Anden, suppleredes med andre 5000, efter at hans Sønner havde indgivet et Bønskrift til Admiralitetet.

Men senere tog to udmærkede Mænd sig for at restaurere Berings Minde og gengive det dets rette Glans. Den ene var den fænomenale russiske Naturforsker, Professor Baër; han skrev i Aarene 1848 og 1849 en Serie Avisartikler, hvori han fremhævede Berings Fortjenester og slog til Lyd for, at der burde rejses ham et Monument i Sankt Petersborg »som Bod for lang Glemsel og gammel Miskendelse, og til Ære for Russernes første Søfarer og første store Opdager«. Disse Avisartikler blev Begyndelsen til en Polemik mellem Baër og Marineløjtnant Sokolov, som besvarede dem med andre Artikler med Overskrift: »Bering og Tschirikov«. Sokolov brød en Lanse for Tschirikov, som efter hans Mening fortjente en større Andel af Æren for Beringsekspeditionens Resultater. Baër forsvarede sit Standpunkt med nye Artikler i »Sankt Petersburger Zeitung«. Endnu i 1872 gentog og fuldendte den firsaarige Baër sin

Rehabilitering af Bering ved en Afhandling, skrevet i hans sædvanlige fascinerende Sprog. Den anden af de to ovenfor omtalte Bering-Beundrere var selve Cook, den Mand, hvis Geni fuldendte Berings Værk.

I sidste Halvdel af forrige Aarhundrede lod det russiske Admiralitet det omfangsrige Arkivmateriale bearbejde, og den fortræffelige danske Bering-Beundrer, P. Lauridsen, skrev en værdifuld Bering-Biografi paa Grundlag af disse Arkivalier, hjulpet og støttet af Admiral Wesselago, som paa det Tidspunkt (1883) var Departementschef i Admiralitetet i Sankt Petersborg.

Endelig udgav »American Geographical Society« i Aaret 1925, ved Professor *F. A. Golder,* et Hovedværk i to Bind om Berings Rejser. Det indeholder blandt andet Logbøgerne fra »Sankt Peter« og »Sankt Paul«, Berings Beretning om hans første Rejse, Stellers Journal og Stellers Beskrivelse af Beringsøens Fauna. Golders udtømmende Værk er først og fremmest baseret paa over Hundrede Dokumentbundter, som befinder sig i Leningrad Marineministeriums Arkiver med Paaskriften: »Kaptajnkommandør Bering«. Nogle af disse Pakker indeholder mellem 2000 og 3000 Sider, men de er selvfølgelig af højst ulige Værdi (og mange omhandler Ting, der maa forekomme en Nutidslæser fuldstændig uvæsentlige). Golders Værk har ved at samle alt det væsentlige og fra de russiske Arkiver flytte det ud til Verdensoffentligheden fastslaaet Vitus Berings Betydning, som han belyser med følgende summariske Bemærkninger: »Det blev, 150 Aar før Nordenskiøld, bevist, at Nordostpassagen var uden praktisk Betydning: at Novoje Semlja var en Ø; at den asiatiske Kyst strakte sig meget længere mod Øst end tidligere antaget; at Japan var en Ø; og hertil kom tilslut Hovedbedriften: Opdagelsen af Alaska.

V

TSCHIRIKOVS REJSE

Hvordan gik det »de andre«? En Skildring af Berings Liv kan ikke afsluttes, uden at melde om de Skæbner, der tilsammen formede hans, — hvordan de, løsrevne fra Forbindelsen fra deres Fører og Samlingsnavn, førtes videre ad bugtede og farlige Veje.

Meningen var jo, at Tschirikov og hans Chef skulde operere sammen og stadig have Forbindelse med hinanden. De skiltes i Kuling og Taage henimod Midnat den tyvende Juni, og Tschirikov gik nu sine egne Veje mod Øst. Da han faktisk naaede Fastlandet samtidig med Bering, og hans Sejlads blev præget af en særlig uhyggelig og dramatisk Hændelse, er det rimeligt at opholde sig lidt mere ved hans Foretagende. Det var en Del af Beringsekspeditionen, og dets Veje var fastlagt af Berings Initiativ. — — Midt i Juni saa Søfolkene Masser af Strandænder og Maager og kunde altsaa slutte, at der maatte være Land i Nærheden. Drivtømmer skvulpede i Bølgeslaget, og tidlig om Morgenen den 16de Juli fik man høje Bjerge i Sigte. Da Dæmringen begyndte at lyse, traadte Konturerne stærkere frem; skovbevoksede Enge kom til Syne, og Tchirikov var klar over, at dette Land maatte være Amerika.

Langbaaden blev sænket i Havet, og Baadsmand Trubitsin sammen med otte Mand roede ind for at rekognoscere og særlig finde ud af, om der var god Ankerplads. Han kom tilbage uden at have fundet et betryggende Sted, men fortalte om pragtfulde Lunde med Fyr, Pinje og Gran; paa Klipperne laa Søløver og solede sig, men der var ikke Tegn til, at Mennesker beboede Stedet.

— Store Skarer af Aalekrager fulgte Skibet, da det i Taage og stille Vejr sejlede langs med det ukendte Land. Den syttende Juli lettede Taagen, og midt paa Formiddagen viste sig atter en bjergrig Kyst med stejle Søklipper, og blaanende Tinder i Baggrunden.

Det var paa samme Tid, Vitus Bering i Modvind og Bygevejr

sejlede langs med Kysten et godt Stykke højere oppe, mod Nordvest.

Den attende Juli gik »Sankt Paul« tæt ind ved Kysten, saa tæt det var muligt uden Risiko. Tschirikov beordrede Flaademester Dementiev at gaa i Langbaaden med ti bevæbnede Mænd og undersøge Stranden. Det aftaltes, at han skulde sende en Raket op, saasnart han var gaaet iland.

Men der kom ingen Signaler fra Strandbredden. »Vi saa dem nærme sig Kysten,« skriver Tschirikov i sin Rapport, »det er det hele.«

»Sankt Paul« blev i lange, nervepirrende Døgn liggende ved Kysten. Skibet førtes ud af de stærke Tidevandsdønninger, men kom tilbage til Stedet igen og tog Pejling efter en stor, skovbevokset Vulkankegle. Det var Taage og Regn med stærk Blæst. Tschirikov blev mer og mer desorienteret. Hvad kunde der være sket?

Endnu den 22de var Baaden ikke kommet tilbage. Om Eftermiddagen lettede Taagen, og der saas en tynd Røg, som steg op et Sted inde bag Strandbredden. Det var rimeligst at antage, at den stammede fra Dementiev og hans Mænd, da der ellers ikke var Spor af Baal, af Menneskeboliger eller Baade, saalænge »Sankt Paul« havde sejlet langs Kysten. Tschirikov signaliserede uafbrudt ind mod Stranden, om Dagen med Kanonskud, om Natten ved at hænge en Lygte paa Signalmasten, saa Dementiev kunde se, hvor Skibet befandt sig. Ved Midnatstid saas igen Baal paa Stranden. Men ingen Langbaad kom roende ud fra Kysten, skønt Vejret var smukt og stille.

Den næste Dag kom der heller ikke nogen Baad. Der saas ikke andet end en Hvalros, som svømmede forbi Skibet. Kaptajnen gik nu ud fra, at der maatte være sket Chaluppen Overlast, da den stødte mod Strandbreddens Klippeskær. Han besluttede at sende Skibets anden — og sidste — Baad ind for at faa Klarhed over Sagen og hjælpe Dementiev med at faa Chaluppen bragt flot. Baaden førtes

af Baadsmand *Savelev;* han tog en Skibstømrer og en Kalfatrer med, for at de kunde foretage de nødvendige Reparationer; en Matros, som bad om at maatte følge med, fik Lov dertil. Tschirikov gav Baadsmanden Ordre til at tænde Ild paa Stranden, saa snart han kom ind, til Tegn paa, at Landingen var foregaaet glat.

Vejret var diset og roligt. Baaden kunde følges med Øjnene, til den var tæt ved Kysten. Baadsmand Savelev skulde efterlade Tømreren og Kalfatreren ved deres Arbejde med Langbaaden, men selv straks komme tilbage til Skibet og tage Dementiev og saa mange af hans Følge, som der var Plads til, med sig.

Det var jævn Sø med Paalandsdønninger: »Ved Sekstiden om Eftermiddagen saa vi Baadsmanden tæt ved Stranden,« meddeler Journalen, »men han signaliserede ikke og kom ikke tilbage, skønt Vejret var godt. Det var umuligt at ankre op paa Stedet, paa Grund af de mange undersøiske Skær, som Brændingen piskede henover.«

»Sankt Paul« blev længe liggende ved Kysten. Om Natten fjernede Skibet sig fra de farlige Skær, om Dagen kom det igen nærmere. Paany signaliserede Tschirikov med Kanonskud; hver fulde Time smældede Mørserens Torden ind mod Klipperne, saa Ekkoet rullede over de øde Egne. Og om Natten lyste Lygter baade fra Gaflen og Signalmasten. Alt forgæves. Der saas igen Ild paa Stranden, men hverken Dementiev eller Savelev kom tilbage, og det hele blev stadig mere gaadefuldt.

Men næste Dag skete der noget. Klokken var et om Eftermiddagen da Besætningen paa »Sankt Paul«, der i en Sindsstemning af stigende Ophidselse spejdede ind mod Land, saa et Par Baade komme ud fra Bugten. Den ene Baad var større end den anden, og det maatte jo bestemt være Dementievs Langbaad og Savelevs Baad. Det er let at forestille sig den Lettelse og Glæde, der greb Kammraterne; alle ilede hen til Skibssiden for at nyde Synet, og »Sankt Paul« blev manøvreret ind mod Baadene. Tschirikov lod Sejlene tage ind; der var meget svag Vind.

Da den mindste af Baadene kom i Nærheden af »Sankt Paul«,

blev Alle betaget af en frygtelig Skuffelse. Det var nemlig ikke Savelevs Baad, — den bevægede sig ikke frem ved Roning, men ved Padlen. Baaden kom ikke saa nær, at man kunde skelne Ansigterne paa de Mænd, der var i den. Man saa blot, at der befandt sig fire Personer i den, en ved Styret og de andre beskæftiget med Padlingen. Baaden standsede i nogen Afstand fra »Sankt Paul«, de fire Mænd rejste sig op og raabte to Gange: »Agai, Agai«, mens de svingede Hænderne frem og tilbage. De padlede derefter hurtigt tilbage til den større Baad, som var standset et Stykke længere borte. Tschirikov lod sine Mænd svinge med hvide Tørklæder og vinke til de Indfødte, at de skulde komme ombord, — men de to Kanoer havde vendt Stævnen og padlede ind mod Kysten uden at tage Notits af Matrosernes Vink. Det var paa Grund af Vindstille umuligt at forfølge dem, og de forsvandt snart inde i Bugten.

Nu var man ikke i Tvivl om, at der maatte være hændt en Ulykke. Det var otte Dage siden Dementiev forsvandt; i denne Periode havde der ofte været gunstige Betingelser for at ro fra Kysten, og »Sankt Paul« havde holdt sig saa nær, som det var muligt, til Stedet, hvor Langbaaden forsvandt. Den Kendsgerning, at de Indfødte ikke turde nærme sig, endsige komme ombord, var mistænkelig. Maaske havde de dræbt Mændene, eller ihvertfald holdt dem fangne.

Sent paa Eftermiddagen saas igen Baal paa Strandbredden. »Sankt Paul« sejlede ind mod Kysten og holdt vedvarende Udkig; et Par Baade blev set, de padlede langs med Kysten og forsvandt. Dette var det sidste Tegn paa Liv, man observerede fra Skibet.

Situationen var højst ubehagelig. Tschirikov vilde nødig lade sine femten Mand i Stikken, men det førte ikke til noget at blive ved med at sejle frem og tilbage langs Kysten. Helt ind til Strandbredden kunde man selvfølgelig ikke komme, og begge Baadene var nu gaaet tabt, saa det var umuligt at bringe frisk Vand ud til Skibet. I Lasten var der endnu 45 Tønder, egentlig lovlig lidt i Forhold til den lange Afstand fra Petropavlovsk, — og det var

endda ikke sikkert, at de alle var fyldt. Under disse Omstændigheder besluttede Tschirikov at afholde et Skibsraad om Situationen. Alle Officererne var enige om, at det var raadeligst straks at søge tilbage til Kamchatka. »Sankt Paul« vendte altsaa Stævnen og stod tilhavs.

Savnet af de to Robaade blev under Skibets Viderefart mange Gange føleligt, særlig da man, den niende September, paany traf Indfødte, der kom helt hen til Skibet i deres Kajakker og let kunde være fanget, hvis man havde kunnet sætte en Baad i Vandet. Tilslut maatte baade Vand og Fødevarer rationeres. Men om Aftenen den tiende Oktober saas Lyset fra Vaua Fyrtaarn, og en Timestid efter gled »Sankt Paul« ind i Avatschabugten. Her fik de at vide, at Kaptajnkommandøren endnu ikke var kommet tilbage, og at Kaptajn Spangberg med sine fem Skibe var ankommet til Bolscheretsk paa Vej fra Okotsk til Japan. Hjemturen havde været ublid, fordi Skørbugen huserede slemt mellem de stakkels Mennesker; Billedet er i det store og hele som ombord paa »Sankt Peter«. Den 27de September meddelte Journalen: »Kaptajn Tschirikov, Løjtnanterne Tschickashev og Plautin, Professor i Astronomi de l'Isle de la Croyère og tolv Medlemmer af Besætningen er meget syge af Skørbug; de andre er svage og holder sig kun med Besvær oprejst.« I Oktober begyndte Dødsfaldene at florere: »Syvende Oktober Klokken fem Eftermiddag døde Vasili Nischegorodok fra Yakutsk af Skørbug, og vi sænkede hans Legeme i Havet; Klokken ti om Aftenen døde Løjtnant Tschickashev.« »Den 8de Oktober Klokken tre døde Styrmand Vrange og Løjtnant Plautin.« Endelig udaandede Professor de la Croyère den samme Dag Skibet løb ind ved Petropavlovsk, og Kaptajn Tschirikov blev baaret i Land i stærkt lidende Tilstand. Af de 76 Mand, som drog ud med »Sankt Paul«, kom hun 54 levende hjem, og de var alle syge.

Tschirikov blev aldrig mere rask. Han opholdt sig om Vinteren i Petropavlovsk og sejlede om Foraaret ud mod Øst med »Sankt Paul«; han haabede at kunne finde Bering og vilde samtidig under-

søge den amerikanske Kyst ligeoverfor Østkap. Men i intet af disse Formaal havde han Lykken med sig. Besætningens Helbred var elendigt, Udstyret var daarligt, og Skibet var heller ikke mere saa sejldygtigt, som det havde været. Han vendte tilbage fra Okotsk, og da Deltagerne i de forskellige Ekspeditioner var samlet, førte han dem, som Øverstbefalende, videre gennem Sibirien. I Aaret 1745 blev han beordret til Sankt Petersborg og fik tildelt Rang af Kaptajnkommandør. Tre Aar efter døde han som Offer for de Sygdomme, han havde paadraget sig paa Rejsen.

Bering og Tschirikov havde ofte haft Skærmydsler med hinanden. Det er muligt, Russeren har følt sig brøstholden over, at en Fremmed skulde være hans Overordnede. Men under alle Omstændigheder virker det forsonende paa Erindringen om Tschirikov, at han søgte at genfinde sin Chef, som han kom bort fra hin Ulykkesnat i Juni.

Hvis begge Skibe kunde være blevet sammen, er det sandsynligt, at alt havde formet sig anderledes og meget mindre tragisk. De to Skibe havde sikret hinanden. Berings Omtanke havde maaske reddet de Ulykkelige, som forsvandt med »Sankt Paul«s to Baade, og hvis Skæbne aldrig vil blive afsløret. De er rimeligvis dræbt; men umuligt er det ikke, at Dementievs og Savelevs Efterkommere endnu i Dag lever i Skovene ved Foden af de snedækte Alaskabjerge.

VI

DE ANDRE

Steller er den interessanteste af de Mænd, Vitus Bering kom i Berøring med paa sine Ekspeditioner. En urolig og lidenskabelig Karakter, et Videbegær som søgte at omklamre alt, ligefra Theologi og Medicin til alle Naturvidenskaber. Man skulde tro, at ethvert Land havde Brug for en saadan Mand, men Tyskland havde ikke

Brug for Steller. Han tog som Saarlæge med en Transport Krigsinvalider fra Danzig til Sankt Petersborg og blev snart efter Huslæge hos Ærkebiskoppen af Novgorod. Men Steller kunde ikke føle sig tilfredsstillet ved en saadan Lod. Han vilde til Verdens Ende, og han elskede en Enke, som flere Gange havde sagt, at hun vilde følge ham til Verdens Ende. Da Steller tog til Sibirien, ønskede hun dog ikke at lege med længer. Med knust Hjerte og dyb Forladthedsfølelse drog Steller afsted. Nogle vilde Sorgen og Smerten have sløvet og skræmt bort fra Ødet og Ensomheden; men ham ansporede det til at søge endnu længer bort. Ved Lenafloden traf Steller Spangberg, som netop havde faaet Ilbud fra Sankt Petersborg, at han ikke skulde til Hovedstaden og fejres, men at han skulde gentage sin Rejse; og mens Steller i Bolscheretsk ventede paa Brev fra Senatet, fik han Berings Tilbud og kom med paa »Sankt Peter«.

Da han var vendt tilbage fra de triste Tildragelser paa Berings øde Ø, opholdt han sig om Vinteren i Bolscheretsk. Næste Sommer tilbragte han paa Rejse i den kurilske Øgruppe. Han rejste derfra til Nedre Kamchatka Station, og her lod han et Skib bygge for sine egne Penge og hyrede en Besætning for egen Regning.

Hvor vilde han hen? Til det Sted, de fleste, som havde været der, mindedes med Afsky og Rædsel! Han rejste til Berings Ø og overvintrede her. Han genoplevede Snestorme og gensaa de stejle Klipper, de uhyre Søkøer og de frække Polarræve. Under ivrige Studier tilbragte han Dagene under lange Ekskursioner langs Stranden eller oppe i Bjergene. Han kom tilbage til Kamchatka næste Sommer og tog, beriget med en Mængde Værker og Præparater, til Okotsk og derfra til Yakutsk. Her blev han et Aar, stadig beskæftiget med naturvidenskabelige Arbejder, og rejste saa videre tværs igennem Sibirien. Paa ethvert Sted, hvor han en Tid slog sig ned undervejs, foretog han botaniske og zoologiske Undersøgelser. Da han kom til Ural, blev han arresteret paa Grund af en Klage, nogle Officerer i Bolscheretsk havde indsendt til Senatet.

Steller havde haft Skærmydsler med dem; han kunde ikke undvære Klammeri, og han foragtede Mennesker, der ikke havde nogen videnskabelig Higen. Han blev ganske vist frigivet, men kort efter kom han endnu værre afsted.

Sagen var, at Steller straks efter at han kom fra »Sankt Peter«s Rejse var begyndt at drikke. Han drak uden Maade. Hans oprindelige sejge og stærke Konstitution var blevet ødelagt af ni Aars voldsomme Strabadser. Mærkeligt, at en »Antiscorbutiker« og Sundhedsforkæmper, en Vitamintilhænger længe før Vitaminerne var opdaget kunde ende med at blive viljeløst Offer for Alkoholismen. Han søgte at helbrede en snigende Feber med Spiritus. I Hundekulde og Blæst hyrede han en Kane og tog fra Tobolsk til Tyumen. Kusken standsede ved en Kro og tog ind for at faa lidt Varme i Kroppen, — Steller blev siddende, svøbt i sin Kappe, paa Agesædet, fuldstændig døddrukken. Da Kusken efter et godt Stykke Tids Forløb kom ud fra Kroen, fandt han Steller livløs og stivfrossen.

Steller var en fænomenal Begavelse og havde mange udmærkede Intentioner; mens de andre Videnskabsmænd tog deres Kokke med og levede luksuøst, foretrak han at spise og drikke som de Indfødte for at undersøge, hvordan det indvirkede paa hans Helbred. Havde Bering lyttet mere til Stellers Raad end til sine Officerers, var han blevet sparet for Skørbugsdøden. Skønt den tyske Forsker vidste saa god Besked om Sygdomsaarsager, omkom han dog selv paa en ganske meningsløs Maade. Man skulde tro, at en Mand med hans udprægede Intuition og Forhaandsviden ogsaa maatte være klar over Alkoholismens Farer. Men selv om dette var Tilfældet, har han ikke været den eneste Læge, som ignorerede sine egne Anvisninger. Han var stridbar og levede i bestandig Trods, — ogsaa imod sig selv.

Martin Spangberg, Jyden fra Jerne, var ilter og løb sig ofte derved en Staver i Livet. Hans tredie Rejse til Japan førte ikke til

nye Opdagelser; han blev derimod anklaget for Svindel og særlig for uretmæssig at have tilvendt sig en Mængde Heste og ægte Skind. Anklagen sluttede med, at Regeringen lod disse gode Sager bortsælge ved Tvangsauktion. Om der ligger noget til Grund for Sigtelsen, er umuligt at vide; men sikkert er det, at han var en Opdagelsesrejsende af Format, en Mand, der har indlagt sig Fortjenester af Videnskaben, og for Vitus Bering var han en paalidelig Støtte, en trofast Ven. Efter al Sandsynlighed hører han til de Mennesker, som endnu langtfra er placeret i Historien efter Fortjeneste.

Fuld af Forbitrelse over de mange lavpandede og mer eller mindre anonyme Angreb og nedrige Sigtelser rejste han i 1745, uden at have faaet Orlov, fra Sibirien til Sankt Petersborg for at rense sig. Men den hidsige Kaptajn havde lettere ved at klare en primitiv Løgnhals som Generalmajor Pisarev end den rutinerede offentlige Anklager. Krigsretten dømte ham til Døden, og efter Historikeren Sokolovs Opgivende reddede han kun Livet ved den danske Gesandts Indgriben. Den 31de August 1747 degraderedes han til Løjtnant i tre Maaneder. Aaret efter førte han et nybygget Skib udenfor Arkangelsk; da det kuldsejlede, og 28 Mand druknede, stilledes han igen for Retten, men blev frikendt. I 1753 blev han forfremmet til Kaptajn af 1ste Rang, og højere naaede han ikke paa den sociale Rangstige. Han døde 1761.

Tschirikov, Steller og Martin Spangberg er de tre af Berings Undergivne, som først og fremmest bør erindres for deres Bedrifter, hver paa sit Felt. Men der var andre, som naaede betydeligt højere tilvejrs. Mester Khitrov endte som Kontreadmiral, en Titel, Bering forgæves ansøgte om. Den degraderede Løjtnant Afzyn svang sig atter tilvejrs og naaede Rang som »øverste Krigskommissær«. Hvad Afzyn angaar, er det mærkeligste ved hans Forfremmelse, at han synes at have fortjent den!

VII

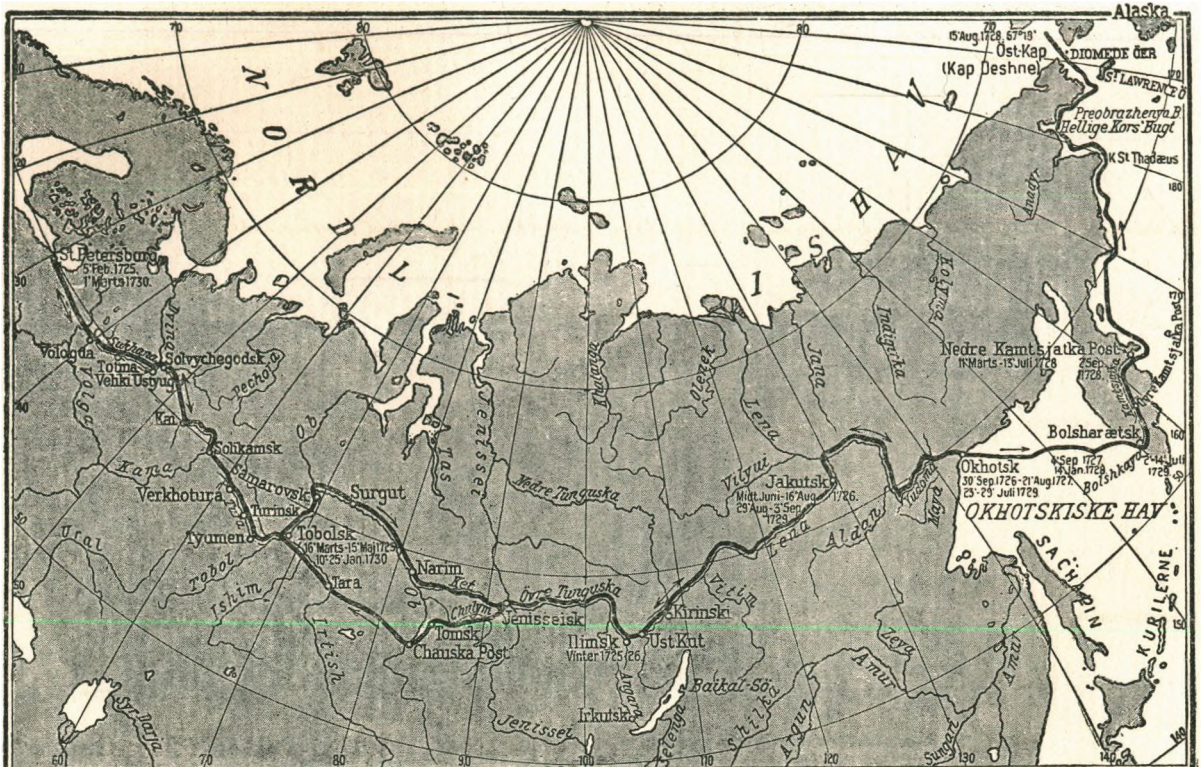
SLUTNING

Naar en Mand har beseglet en Stordaad ved at ofre sit Liv, sker det, at i samme Nu hans Øjne brister i Døden, opstaar han paany til evigt Liv, befriet for jordisk Jammer og Svaghed, eet med sit Værk.

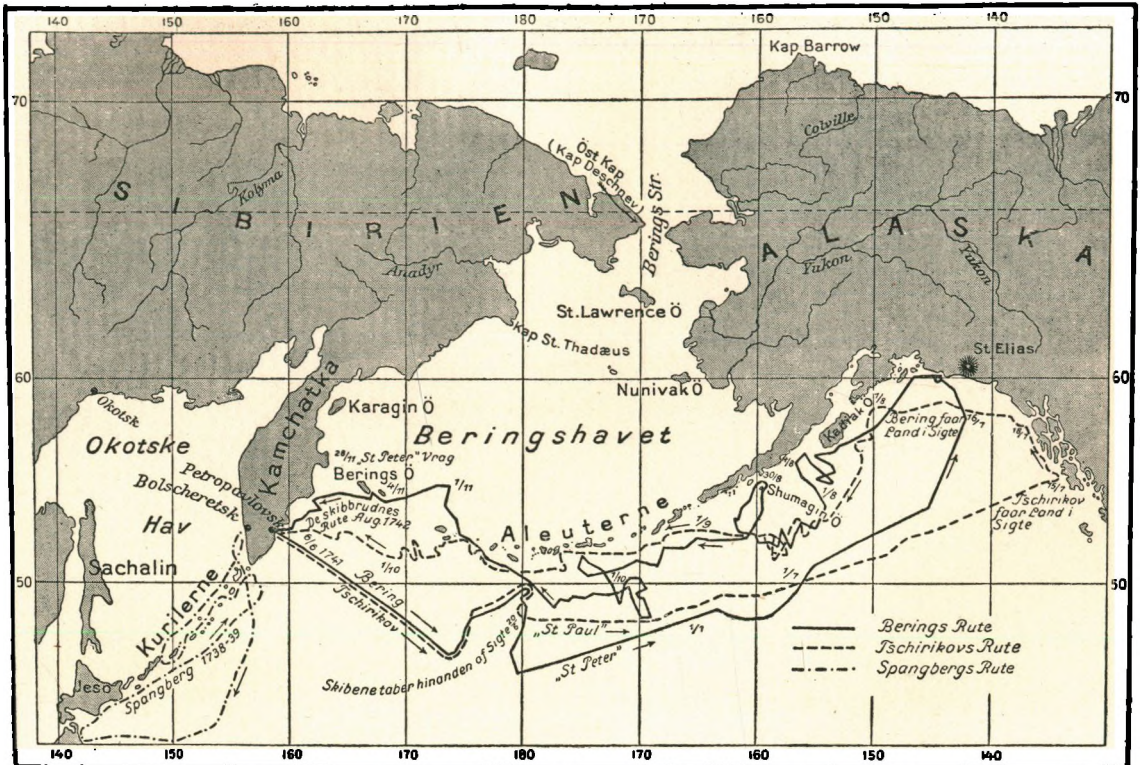
— I Tanken ser vi Beringsøens stejle Klippevægge træde ud af Brændingens knitrende Fraade. Trodsige Fjeldvægge styrter i Havet med Fald saa bratte som Øksehug, og stejler i Vejret som baaret af flyvende Opdrift.

Tværs over Øen ligger de som stenede Skanser, med dybe Hak af graa Dalspalter. Men set fra Kysten ligner de sære forvredne Skulpturer, der samler sig til en vældig, plastisk Fremtoning: et Monument!

Det er Vitus Berings, den dansk-russiske Søfarers, Monument. Han behøver ikke noget Mindesmærke! Historien har skrevet det i Naturen, Skæbnen og han selv har skabt det. Beringsøen er en stor pompøs Bauta, som til sene Tider vil tale om Manden fra Horsens, der førte »et af Historiens største Foretagender« til sejrrig Afslutning!

Vitus Berings Rute paa hans første Ekspedition.

Berings, Tschirikovs og Spangbergs Sørejser under den store nordiske Ekspedition.

JOSEF PETERSEN

SØFARENEN VITUS BERING

Endelig har Danmark opdaget Vitus Bering, Horsensdrengen, som blev et af Landets faa Verdensnavne, en af alle Tiders største Opdagelsesrejsende, hvis Navn er knyttet til Beringsstrædet, Beringshavet og Beringsøen.

Nu i 200 Aaret for hans Død vil hans Minde og Indsats blive fejret paa forskellig Vis. Det er da naturligt, at der kommer en populært skrevet Biografi af den store Dansker, der i Peter den Stores og hans nærmeste Efterfølgeres Tjeneste ledede to meget omfattende Ekspeditioner gennem Rusland og Sibirien, byggede Skibe ved Stillehavet og gjorde epokegørende Opdagelser i disse hidtil uudforskede Egne. Fantasilande, som Datidens Geografer havde anbragt paa Landkortene, blev slettede, og det blev godtgjort, at der var et Farvand, som skilte Asien og Amerika — foruden en lang Række andre Ting, som der blev kastet Lys over.

Man faar igennem Forfatteren Josef Petersens Bog et levende og fængslende Billede af denne jævne Jyde, saa tiltalende og menneskelig i en barbarisk Tid, en Mand, der med ukueligt Mod mødte de rent overmenneskelige Farer og Anstrengelser, han maatte kæmpe med, til han bukkede under for Døden paa Beringsøen i 1741.

Bogen er samtidig et farverigt Stykke Kulturhistorie.

PEDERSEN & LEFEVRE KØBENHAVN V